

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**“TÜRKÇE VE ALMANCADA Kİ DEYİMLERİN GÜNLÜK İLETİŞİMDEKİ
YERİ VE YABANCI DİL ÖĞRETİMİNE YANSIMALARI”**

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Muhammet KOÇAK**

Ankara-2012

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**“TÜRKÇE VE ALMANCADA Kİ DEYİMLERİN GÜNLÜK İLETİŞİMDEKİ
YERİ VE YABANCI DİL ÖĞRETİMİNE YANSIMALARI”**

DOKTORA TEZİ

Muhammet KOÇAK

Danışman: Prof. Dr. Tahsin AKTAŞ

Ankara-2012

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Muhammet KOÇAK'ın “**TÜRKÇE VE ALMANCADA Kİ DEYİMLERİN GÜNLÜK İLETİŞİMDEKİ YERİ VE YABANCI DİL ÖĞRETİMİNE YANSIMALARI**” başlıklı tezi 18.01.2012 tarihinde, jürimiz tarafından Alman Dili Eğitimi Ana Bilim Dalında **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye: Prof. Dr. Tahsin AKTAŞ (Danışman)

.....

Üye: Prof. Dr. Altan ALPEREN

.....

Üye: Doç. Dr. Gıyasettin AYTAŞ

.....

Üye: Doç. Dr. Ünal KAYA

.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Yusuf Kenan ÖNCÜ

.....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2012

ÖNSÖZ

XXI. yüzyılda küreselleşen dünyamızda insanlık, yeni bir bilgi, algı, imaj ve iletişim çağına girmiştir. Teknolojik alanlardaki gelişmelerin baş döndürücü hızı, toplumlar ve devletler arasında siyasal, ekonomik, sosyal, diplomatik, kültürel, ticari, eğitimsel, sportif vb. alanlarda kurulan temasların sıklaşmasını beraberinde getirmiştir.

Söz konusu temaslarda sağlıklı bir iletişim kurmanın yolu ise yabancı dil bilmekten geçmektedir. Bu nedenle yabancı dil öğretimi tarihin hiçbir döneminde günümüzdeki kadar önemli hale gelmemiştir.

Uzun soluklu bir süreç olan yabancı dil eğitiminde de bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların birisi de, günlük iletişimde sıkça başvurulmuş deyimlerin kullanılması ve algılanması konusunda yaşanmaktadır. Deyimleri yabancı dil derslerinde öğrenemeyen bir kişi, değişik bağlamlarda deyimlerle karşılaştığında, kastedilen anlamı bilemediği için, iletişim esnasında kopukluklar yaşamaktadır.

Bu görüşten yola çıkarak araştırmamızda, Türkiye ve Almanya'daki günlük iletişimde sıkça kullanılmakta olan deyimlerin yabancı dil eğitiminin en önemli materyali olan ders kitaplarında, bir diğer ifadeyle, Türkçenin ve Almancanın yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarında, hangi oranda yer aldığını belirlemeye çalıştık.

Bu çalışmam esnasında ve akademik hayatımın her alanında benden hiçbir desteğini esirgemeyen, bilgi ve tecrübesini paylaşarak bana destek olan, en önemlisi de yüreklendiren değerli danışman hocam Prof. Dr. Tahsin AKTAŞ'a, tezimle ilgili verilerin yorumlanmasında ve tezin biçimsel düzenlemelerinde bana yardımcı olan meslektaşım Dr. Aylin SEYMEN'e, tezin planlanması aşamasında bilgilerinden istifade ettiğim Dr. Fatih SAKALLI'ya, her konuda yardımcı olan Nurgül ÖZCAN'a, yoğun çalışmam süresince bana sonsuz anlayış gösteren sevgili eşim Ayşe'ye ve oğullarım Osman Tunahan ile Emir Alp'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Muhammet KOÇAK

Ankara, 2012

ÖZET

TÜRKÇE VE ALMANCADA Kİ DEYİMLERİN GÜNLÜK İLETİŞİMDEKİ YERİ VE YABANCI DİL ÖĞRETİMİNE YANSIMALARI

KOÇAK, Muhammet
Doktora, Almanca Öğretmenliği Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Tahsin AKTAŞ
Ocak-2012, 518 sayfa

Bu çalışmada günlük iletişimde sıkça kullanılan bir ifade tarzı olan deyimler üzerinde durulmuştur. Uzun cümlelerle anlatılabilecek ifadeleri bir çırpıda anlatmak, sözü güzelleştirmek ve kimi zaman insanları düşünceye sevk etmek amacıyla kullanılan bu üstü örtük ifadelere yabancı dil öğretiminde yeteri kadar önem verilmediği ve deyim bilmemenin iletişimde kopukluklar oluşturduğu sayılısından yola çıkılan araştırma, teorik ve ampirik olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın teorik bölümünde araştırmanın amacı ve önemi gibi konular belirtildikten sonra dil ve yabancı dil kavramları ile ilgili çeşitli görüş ve tanımlara yer verilmiştir. Yabancı dilin önemi ve yabancı dil öğretiminde karşılaşılan zorluklardan bahsedildikten sonra, deyim konusu masaya yatırılmış ve özellikleri, yapıları, çeşitleri hakkında kuramsal bilgiler sunulmuştur.

Deyimlerin günlük iletişimdeki işlevi ve yabancı dil öğretiminde deyim kullanımının önemi konuları tartışıldıktan sonra ampirik bölüme geçilmiştir. Bu bağlamda günlük iletişimde kullanılan deyim oranlarını tespit etmek amacıyla gerek Türkçeden, gerekse Almandan çocuk edebiyatı düzeyinde birer yazınsal eser, üçer gazete ve üçer dergi incelenerek içerisinde yer alan deyimler belirlenmiştir. İncelenen eser ve yayınların seçiminde en çok satan gazete ve dergilerle birlikte, okunması için tavsiye edilen çocuk kitapları tercih edilmiştir.

Bu kapsamda “Ömer Seyfettin’den Seçme Hikâyeler” ve Erich Kästner tarafından kaleme alınan “Der kleine Mann” adlı kitapların yanı sıra Türkiye’nin ve Almanya’nın en çok satan gazeteleri olan “Zaman”, “Posta”, “Hürriyet”, “Süddeutsche

Zeitung”, “Frankfurter Allgemeine”, “Die Welt” ile en çok satan dergileri olan “Aksiyon”, “Yeni Aktüel”, “Aydınlık”, “Der Spiegel”, “Stern” ve “Focus”dan birer sayı alınarak içerisinde yer alan deyimler ve deyim oranları belirlenmiştir.

Yabancı dil eğitiminde deyimlere ne derece yer verildiğini tespit etmek için ise yabancı dil derslerinde en sık kullanılan materyal olan ders kitapları ele alınmış ve içerilerinde barındırdıkları deyimler ve deyim oranları saptanmıştır. Ders kitabı seçimlerinde Almanya’nın Johann Wolfgang Goethe Üniversitesinin (Frankfurt), Justus-Liebrig Üniversitesinin (Giessen) ve Freie Üniversitesinin (Berlin) Türkoloji bölümlerinde okutulmakta olan “Türkisch - Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene”, “Lehrbuch der türkischen Sprache” ve “Güle Güle” adlı Türkçe öğretim kitaplarının yanı sıra Alman dili ile ilgili anabilim dalları olan Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesinin hazırlık sınıflarında okutulmakta olan “Lagune” ve “Schritte International” adlı Almanca yabancı dil ders kitabı setleri tercih edilmiştir.

Bu bağlamda, gerek günlük iletişimde, gerekse yabancı dil ders kitaplarında yer alan deyimler alfabetik olarak anlamlarıyla birlikte sıralanmış, kullanım oranları tespit edilmiş ve araştırmanın bulgular kısmında tespit edilen bu deyimlerle ilgili istatistikî bilgiler çeşitli tablolarla ortaya konmuştur.

İnceleme sonucunda günlük iletişimde kullanılmakta olan deyimlerin yabancı dil ders kitaplarında yok denecek kadar az oranda yer aldığı belirlenmiştir. Öğrencilerin deyim öğrenimi konusunda istifade edebilecekleri en önemli materyal konumunda olan ders kitaplarında “en azından günlük iletişimde kullanıldığı oranda” deyim öğrenememesi sonucu iletişimde zorluklar ve kopukluklar yaşanacağı düşüncesinden yola çıkarak ders kitaplarında bu konuya önem verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmış ve yabancı dil ders kitaplarında deyimlerin nasıl yer alabileceği konusunda bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçe deyimler, Almanca deyimler, Günlük iletişimde kullanılan deyimler, Yabancı dil eğitiminde deyim kullanımı, Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında deyimler, Yabancı dil olarak Almanca ders kitaplarında deyimler

ABSTRACT

ROLE OF THE GERMAN AND TURKISH IDIOMS IN DAILY COMMUNICATION AND THEIR REFLECTIONS ON FOREIGN LANGUAGE TEACHING

KOÇAK, Muhammet

PhD Dissertation, German Language Teaching Programme

Thesis Advisor: Prof. Dr. Tahsin AKTAŞ

January–2012, 518 pages

In this study, idioms, which are expressions used frequently daily communication, were studied. This study, which dwells on the fact that these implicitly expressed phrases that are used to express extended phrases shortly, to embellish or to make people think are not considered important in foreign language teaching and that not knowing the idioms creates breakdown in communication, consists of two parts; theoretical and empirical.

In the theoretical part of this study, after the purpose and the importance of the study were given, various opinions and definitions about language and foreign language were viewed. The concept of ‘idiom’ was handled and institutional information about its features, structures and varieties were given, after the importance of foreign language and the difficulties in foreign language teaching were mentioned.

After the functions of idioms in daily communication and the importance of idioms in foreign language teaching were discussed, the empirical part was looked into in detail. In this context, to determine the rate of idioms that used in daily communication, one literary work about children's literature, three newspapers and three magazines in each language (German and Turkish) were analyzed and idioms in them were identified. In the selection of these works and publications, bestselling newspapers and magazines as well as recommended children books were preferred.

In this context, besides the books “Seçme Hikayeler” from Ömer Seyfettin and “Der Kleine Mann” from Erich Kästner, one issue from top selling newspapers of Turkey and Germany; “Zaman”, “Posta”, “Hürriyet”, “Süddeutsche Zeitung”, “Frankfurter Allgemeine”, “Die Welt” and one issue from bestselling magazines; “Aksiyon”, “Yeni Aktüel”, “Aydınlık”, “Der Spiegel”, “Stern” and “Focus” were selected and idioms and idiom frequencies in these magazines, newspapers and books were determined.

And to determine how often idioms are used in foreign language teaching, most common textbooks in foreign language lectures were handled and the idioms they contain and their frequencies were determined. In the selection of the textbooks, besides the Turkish teaching books “Türkisch - Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene”, “Lehrbuch der türkischen Sprache” and “Güle Güle” that are used at the department of Turcology of Johann Wolfgang Goethe University (Frankfurt), Justus-Liebig University (Giessen) and Freie University (Berlin) of Germany, German foreign language textbook sets “Lagune” and “Schritte International”, that are used at preparation classes of German language departments of Ankara University, Gazi University and Hacettepe University were preferred.

In this context again, the idioms that exist both in daily communication and in foreign language books were sorted in alphabetic order with their meanings, their area of use was determined and the statistical information about the idioms was presented with various tables in the findings section of the study.

After the analysis it was defined that in daily communication used idioms are nearly absent in foreign language textbooks. Textbooks are an important source for students to learn idioms used on a daily basis. It was concluded that idioms should be presented in textbooks as much as they are used in daily communication. Otherwise, there will be difficulties and breakdowns in communication. In this study, there are also some suggestions about how idioms can be used in foreign language textbooks.

Keywords: Turkish idioms, German idioms, idioms that are used in daily communication, the use of idioms in foreign language teaching, idioms in Turkish as a foreign language textbooks., idioms in German as a foreign language textbooks.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar VE RESİMLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii

BÖLÜM I

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	4
1.2. Amaç	5
1.3. Önem.....	5
1.4. Varsayımlar	6
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. Tanımlar.....	8

BÖLÜM II

2. YÖNTEM	10
2.1. Araştırmanın Modeli.....	10
2.2. Evren ve Örneklem	10
2.3. Verilerin Toplanması	11
2.4. Verilerin Analizi	11

BÖLÜM III

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	12
------------------------------	----

BÖLÜM IV

4. DİL-YABANCI DİL.....	19
4.1. Dil	19
4.2. Yabancı Dil ve Yabancı Dilin Önemi	23
4.3. Yabancı Dil Öğretimi ve Karşılaşılan Zorluklar.....	25

BÖLÜM V

5. DEYİM KAVRAMI	32
5.1. Deyim Tanımları.....	32
5.2. Deyimlerin Özellikleri	40
5.2.1. Biçimsel Özellikler	40
5.2.2. Anlamsal Özellikler	43
5.3. Deyimlerin Yapısı ve Çeşitleri	49
5.4. Deyimlerin Diğer Söz Gruplarıyla Arasındaki Benzerlikleri ve Farkları.....	55
5.4.1. Deyimler ve Atasözleri	56
5.4.2. Deyimler ve Birleşik Sözcükler	61
5.4.3. Deyimler ve Diğer Bazı Sözcük Grupları.....	62
5.5. Deyimlerin Günlük İletişimdeki İşlevi	63
5.6. Yabancı Dil Öğretiminde Deyim Kullanımının Önemi.....	71

BÖLÜM VI

6. GÜNLÜK İLETİŞİMDE DEYİM KULLANIMI	78
6.1. Günlük İletişim Kapsamında İncelenen Yazınsal Eserler	79
6.1.1. “Ömer Seyfettin Hikâyelerinden Seçmeler” Adlı Yazınsal Eser.....	80
6.1.1.1. “Ömer Seyfettin Hikâyelerinden Seçmeler” adlı eserde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	98
6.1.2. “Der kleine Mann” Adlı Yazınsal Eser.....	100
6.1.2.1. “Der kleine Mann” adlı eserde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	117
6.2. Günlük İletişim Kapsamında İncelenen Günlük Gazeteler	120
6.2.1. Türk Gazeteleri	120
6.2.1.1. Zaman Gazetesi.....	120
6.2.1.1.1. Zaman Gazetesinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	150

6.2.1.2. Posta Gazetesi	152
6.2.1.2.1. Posta Gazetesinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	172
6.2.1.3. Hürriyet Gazetesi	173
6.2.1.3.1. Hürriyet Gazetesinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	202
6.2.2. Alman Gazeteleri	204
6.2.2.1. Süddeutsche Zeitung.....	204
6.2.2.1.1. “Süddeutsche Zeitung” adlı gazetede yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme.....	226
6.2.2.2. Frankfurter Allgemeine.....	227
6.2.2.2.1. “Frankfurter Allgemeine” adlı gazetede yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme.....	247
6.2.2.3. Die Welt.....	247
6.2.2.3.1. “Die Welt” adlı gazetede yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme.....	271
6.3. Günlük İletişim Kapsamında İncelenen Haftalık Dergiler	272
6.3.1. Türk Dergileri	273
6.3.1.1. Aksiyon Dergisi	273
6.3.1.1.1. Aksiyon Dergisinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	298
6.3.1.2. Yeni Aktüel Dergisi	300
6.3.1.2.1. Yeni Aktüel Dergisinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	336
6.3.1.3. Aydınlık Dergisi	337
6.3.1.3.1. Aydınlık Dergisinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	357
6.3.2. Alman Dergileri	359
6.3.2.1. Der Spiegel	359
6.3.2.1.1. “Der Spiegel” dergisinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme.....	407
6.3.2.2. Stern.....	409
6.3.2.2.1. “Stern” dergisinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	419

6.3.2.3. Focus	420
6.3.2.3.1. “Focus” dergisinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	436

BÖLÜM VII

7. DEYİMLERİN YABANCI DİL DERS KİTAPLARINA YANSIMASI	437
7.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarında Deyimler	437
7.1.1. “Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene” adlı Türkçe ders kitabı	437
7.1.1.1. “Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene” adlı Türkçe ders kitabında yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	449
7.1.2. “Lehrbuch der türkischen Sprache” adlı Türkçe ders kitabı	450
7.1.2.1. “Lehrbuch der türkischen Sprache” adlı Türkçe ders kitabında yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	454
7.1.3. “Güle Güle” adlı Türkçe ders kitabı	455
7.1.3.1. “Güle Güle” adlı Türkçe ders kitabında yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	458
7.2. Yabancı Dil Olarak Almanca Ders Kitaplarında Deyimler	458
7.2.1. “Lagune” adlı Almanca ders kitabı seti	459
7.2.1.1. “Lagune” adlı kitap setinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	463
7.2.2. “Schritte International” adlı Almanca ders kitabı seti	464
7.2.2.1. “Schritte International” adlı kitap setinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme	472

BÖLÜM-VIII

8. BULGULAR VE YORUM	474
8.1. Bulgular	474
8.1.1. Günlük hayatta kullanılan yazılı araçlarda DSO	474
8.1.1.1. Türkçe günlük hayatta kullanılan yazılı araçlarda DSO	474
8.1.1.2. Almanca günlük hayatta kullanılan yazılı araçlarda DSO	475
8.1.2. Yabancı dil ders kitaplarında DSO	476
8.1.2.1. Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında DSO	477
8.1.2.2. Yabancı dil olarak Almanca ders kitaplarında DSO	477

8.2. Bulgular ile İlgili Yorum	478
--------------------------------------	-----

BÖLÜM-IX

9. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	479
---------------------------	-----

9.1. Sonuç	479
------------------	-----

9.2. Öneriler	496
---------------------	-----

10. KAYNAKÇA.....	506
-------------------	-----

TABLÖLAR VE RESİMLER LİSTESİ

Tablo 1: Türkçe günlük hayatta kullanılan yazılı araçlarda DSO.....	475
Tablo 2: Almanca günlük hayatta kullanılan yazılı araçlarda DSO.....	476
Tablo 3: Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında DSO.....	477
Tablo 4: Yabancı dil olarak Almanca ders kitaplarında DSO.....	478
Resim 1: “Ayağı alışmak” deyiminin kullanıldığı reklam afişi	67
Resim 2: “(Nazına) katlanmak” deyiminin kullanıldığı reklam afişi.....	67
Resim 3: “Başını döndürmek” deyiminin kullanıldığı reklam afişi	68
Resim 4: “Başı üstünde yeri olmak” deyiminin kullanıldığı reklam afişi.....	68
Resim 5: “Üstüne basmak” deyiminin kullanıldığı reklam afişi	69
Resim 6: “Işık tutmak” deyiminin kullanıldığı reklam afişi	69
Resim 7: “Ayakta uyumak” deyiminin kullanıldığı reklam afişi	70

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:Avrupa Birliği
ask.	: Askeri
DSO	: Deyim Kullanma Sıklık Oranı
etw. (etwas)	: Bir şey
jmd. (jemand)	: Bir kişi
jmdm. (jemandem)	: Bir kişiye
jmdn. (jemanden)	: Bir kişiyi
jmds. (jemandes)	: Bir kişinin
mec.	: Mecaz
o. ä. (oder ähnliches)	: Ve benzeri
örn.	: Örnek
sp.	: Spor
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Vesaire

BÖLÜM-I

1. GİRİŞ

Farklı toplumlarla iletişim kurabilmenin, onları tanımanın, kültürlerini bilmenin en önemli yolu, ilgili dili bilmek ve doğru bir şekilde kullanmaktan geçmektedir. Adı geçen bu iletişimi sağlamak amacıyla yüzyıllardır yabancı dil öğretimine önem verilmektedir. Tarihte genellikle devletlerarası iletişimi sağlamak, bilimsel gelişmeleri yakından takip edebilmek amacıyla öğrenilmesine önem verilen yabancı dil, günümüzde özellikle kitle iletişim araçlarının ve teknolojinin gelişmesiyle her bireyin öğrenmesi gerektiği bir olgudur. Çağı yakalamak adına, dünyadan kopuk olmamak adına, devletler eğitim sistemlerinde birden fazla yabancı dilin öğrenilmesine önem vermekte ve bunu bir politika haline getirmektedirler. Gelişmişliğin göstergelerinden biri olan yabancı dil bilen vatandaşlar yetiştirme ülküsü, ülkemizde de son derece önemsenmektedir. Eğitim öğretim programlarına ve müfredatlarına istinaden öğrenciler yabancı dil dersleriyle resmi okullarda ilköğretim dördüncü sınıfta tanışırken, özel eğitim kurumlarında söz konusu eğitime anaokulu seviyesinde başlanmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde ortaöğretim düzeyinin sonuna kadar öğrenciler en az iki dile vâkıf olabilirken, ülkemizde maalesef bir dil dahi istenilen düzeyde öğretilmemektedir. İlköğretimden yükseköğretim sonuna kadar eğitim hayatlarının her döneminde yabancı dil dersleriyle karşılaşan ve bu derslerden başarılı olan öğrenciler, öğrendikleri dili değişik bağlamlarda yeterince kullanamamaktadır. Birinci yabancı dil olarak öğretilen İngilizce de dahi bu sorun yaşanırken, genellikle ikinci yabancı dil olarak rağbet gören Almancada durum çok daha vahimdir. Diğer bir ifadeyle, ülkemizde yabancı dil ağırlıklı veya hazırlık sınıfı olan liselerin dışında herhangi bir liseden mezun olan ve yükseköğretim düzeyinde de hazırlık bölümü okumayan bir kişi, eğitim aldığı yabancı dil dersleri sonunda halen başlangıç düzeyinde bir bilgiye sahip olmaktadır.

Bunun yanı sıra yabancı dili kendisine meslek edinen, ilgili yabancı dilin filolojisiyle ve eğitimiyle ilgilenen insanlar, dile belli bir düzeyde hâkim olsalar da özellikle günlük iletişim konusunda zorluklar yaşamaktadırlar. Bu zorluğu yaşayanlardan bazıları da Alman dili, edebiyatı ve bu dilin eğitimi ile ilgili

yükseköğretim seviyesinde eğitim gören insanlardır. ÖSYM tarafından Alman dili ile ilgili anabilim dallarına yerleştirilme koşullarının değiştirilmesinin ardından, ilgili bölümlere üniversite sınavında İngilizce sorularını cevaplayan adayların kayıt yaptırmaları da mümkün hale gelmiştir. Almanca seviyeleri çok düşük olan bu öğrenciler, öğrenimlerini yapacakları Alman dilini, üniversiteleri bünyesindeki hazırlık okullarında öğrenmektedirler. Hazırlık sınıflarında başarılı olarak lisans eğitimi okumaya hak kazanan bu öğrenciler gerek eğitim, gerekse meslek hayatlarını ilgilendirecek olan bu dili ileri seviyede öğrenmek mecburiyetindedirler.

Ülkemizde Almancanın yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili yaşanan bu sorunların yanı sıra Almanya’da Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili sorunlar da bulunmaktadır. Türk dili ile üniversite eğitiminde karşılaşan Türkoloji bölümü öğrencileri, öğrendikleri Türkçeyi kullanırken günlük iletişimde karşılaştıkları üstü örtük ifadeleri yeterince anlayamamaktadırlar. Bunun nedenlerinden biri de üniversitelerin Türkoloji bölümlerinde okutulan ders kitaplarının içeriği ile ilgilidir. Türk dilinin öğretimini amaçlayan bu kitaplara şöyle bir göz attığımızda, sözcük ve özellikle sözcük gruplarının öğretiminde, tezimizin ana konusunu oluşturan deyimlere çok az yer verildiğini ve günlük iletişimde bunun sonucu olarak bir takım sorunların ve sıkıntıların yaşanacağını görmekteyiz.

Yabancı dil öğreniminde en önemli unsur, ilgili dilin söz varlığına hâkim olmaktır. Bunların başında da sözcük ve söz dizimleri yer almaktadır. Kişi bildiği sözcük veya sözcük grupları sayısınca dile hakim olur. Kişinin bildiği sözcük sayısı ne kadar gelişmişse, ilgili dilde kendini o denli rahat hissedebilmektedir. Sözcüklerin yanı sıra deyimler de günlük iletişimin bir parçası olarak insanların hayatlarında önemli bir yer tutmaktadır. Aksan’a göre (1996: 31), “bir dildeki deyimler de sözvarlığı içinde yer alır; deyimler, dili konuşan toplumun anlatımdaki gücünü ve başarısını, benzetmeye, nükteye olan eğilimini ortaya koyan önemli öğelerdir”. Bu nedenle yabancı dil öğrenen kişiler “güçlü bir iletişim, görsel, işitsel ya da yazılı kitle iletişim araçlarından yeteri derecede yararlanabilmeleri için deyimleri de bilmeleri gerekmektedir.” (Doğru 2008: 1)

Bu düşüncelerden yola çıkarak araştırmamızda, yabancı dil eğitiminde deyim unsurunu irdelemeye karar verdik. Çünkü deyimler hayatın her anında insanların yanı başındadır. Televizyonda, bilgisayarda, gazetelerde, dergi ve romanlarda, kısaca her anımızda farkında olmasak da deyimlerle karşılaşmaktayız. Kuramsal ve ampirik olmak üzere iki bölümden oluşacak çalışmamızın kuramsal bölümünde deyim kavramı, deyimlerin yapısı, önemi, işlevi, çeşitliliği ve günlük iletişimdeki yeri gibi konular yer alacaktır. Ampirik bölümde ise Almanca ve Türkçe yazılı materyallerde kullanılan deyimler göz önüne serilecektir. Bu bağlamda Almanya’da ve Türkiye’de en çok okunan üç değişik dergi, üç değişik gazetenin birer sayısı ve 100 temel eser arasından okunması tavsiye edilen çocuk edebiyatı düzeyinde birer edebi eser analiz edilerek her iki dilde günlük iletişimde kullanılan deyimler ile deyim oranları ortaya çıkarılacaktır.

Öğrencilerin bütün deyimleri bilmeleri beklenmese de en azından toplum tarafından rağbet edilen gazete, dergi ve çocuk edebiyatı düzeyindeki edebi eserlerde yer alan deyimlerin, diğer bir ifade ile günlük iletişimde kullanılan deyimlerin yabancı dil bilen ve öğrenimini bu dil üzerine yapan bir öğrenci tarafından bilinmesi beklenmektedir.

Bu nedenle, ilgili materyallerden ortaya çıkaracağımız deyimlerin, yabancı dil öğretiminde kullanılan ve öğrencilere belli bir kelime hazinesi kazandırmayı amaçlayan ders kitaplarında ne derecede yer alıp almadığına bakacağız. Söz konusu ders kitaplarından örneklem olarak Ankara’daki üniversitelerin bünyesinde yer alan Alman Dili Eğitimi, Alman Dili ve Edebiyatı ve Almanca Mütercim-Tercümanlık bölümlerinin hazırlık sınıflarında okutulmakta olan ve Almanya’da Türkoloji bölümü olan üniversitelerin üçünde kullanılmakta olan ders kitapları seçilecektir. Söz konusu kitaplarda yer alan deyimler ile yazılı materyallerde ortaya koyduğumuz deyim oranları karşılaştırılacak, bir sonuca ulaşılabilecek ve deyim öğretimiyle ilgili somut önerilerde bulunulacaktır.

1.1. Problem Durumu

Deyimler, birçok üstü örtük ifade gibi gerçek anlamının dışında, farklı bir durumun veya olayın anlatımında başvuru sözcük gruplarıdır. Günlük iletişimde sıkça başvuru deyimler o kadar önemlidir ki, deyim sözlükleri başvuru eserleri olarak eğitim kurumlarında mutlaka tavsiye edilir. Deyimlerin bilinmemesi, gerçek anlamıyla anlaşılması veya yanlış kullanılması iletişim esnasında kopukluğa yol açabileceği gibi, yanlış anlamaları da beraberinde getirebilecektir. Örneğin, Almancada birisine şans dilemek için “jemandem die Daumen drücken” deyimini sık kullanılan bir ifadedir. Türkçe kelime anlamı ise “birisine başparmağını basmak”tır. Söz konusu deyim anlamını bilmeyen bir kişi kendisine şans dilemek isteyen bir Almanın kullandığı ifadenin asıl anlamını anlamak şöyle dursun, yanlış bile anlayabilecektir.

Bu örnekte de görüldüğü gibi, deyim unsuru yabancı dil eğitiminde mutlaka üzerinde durulması ve öğretilmesi gereken bir konudur. En azından günlük iletişimde kullanılan deyimlerin yabancı dil eğitiminde ele alınması gerekmektedir.

Problem Cümlesi: Günlük iletişimde kullanılan deyimler Türkiye’deki üniversitelerin Almanca hazırlık sınıflarında ve Almanya’daki üniversitelerin Türkoloji bölümlerinde okutulmakta olan ders kitaplarında ne ölçüde yer almaktadır.

Alt Problemler:

- Yabancı dil olarak Almanca ders kitaplarında deyimlere yer verilmiş midir?
- Yabancı dil olarak Almanca ders kitaplarında günlük iletişimde kullanılan deyimlere yer verilmiş midir?
- Yabancı dil olarak Almanca ders kitaplarında deyimlerle ilgili açıklama ve alıştırmalara yer verilmiş midir?
- Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında deyimlere yer verilmiş midir?

— Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında günlük iletişimde kullanılan deyimlere yer verilmiş midir?

— Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında deyimlerle ilgili açıklama ve alıştırmalara yer verilmiş midir?

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı, yabancı dil olarak Almanca ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde okutulmakta olan ders kitaplarında günlük iletişimde kullanılmakta olan deyimlere yer verilip verilmediğini tespit etmektir. Deyimlerin günlük iletişimdeki yerini ve en sık kullanılanlarını tespit etmek amacıyla her iki ülkenin en çok okunan üç gazete ve dergisinde yer alan deyimlerle çocuk edebiyatı düzeyinde seçtiğimiz birer edebi eserdeki deyimlerin söz konusu ders kitaplarında yer alıp almadığı irdelenecektir. Bu inceleme sonucunda yapılan istatistikte ortaya çıkacak olan deyimlerin ders kitaplarında en azından günlük hayatta kullanıldığı oranda yer alması gerektiği belirtilecektir. Bunun ise öğrenciye nasıl kazandırılabilceği konusunda somut önerilerde bulunulacaktır.

Yabancı dil eğitiminde, ilgili söz varlığının öğretimi son derece önemlidir. Aksan'ın (1996: 7) da belirttiği gibi “bir dilin söz varlığı denince, yalnızca, o dilin sözcüklerini değil, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bir bütünün anlaşıldığı” görülmektedir. Bu düşünceden yola çıkarak çalışmanın amacı yabancı dil eğitiminde deyim öğretiminin önemini ortaya koymaktır.

1.3. Önem

Bir yabancı dille ilgilenen, mesleğinin bir parçası yabancı dil olan kişiler, önemli ve etkili bir iletişim unsuru olan deyimlerle karşılaştıkları zaman bağlamdan kopmadan iletişimlerini devam ettirmelidirler. Sözlü iletişimin yanı sıra incelediğimiz yazılı materyallerden de tespit ettiğimiz gibi, günlük iletişimde deyimlerle sıkça

karşılaşılmaktadır. Bazılarının kelime anlamı olarak gerçek anlamlarına yakın olmalarından dolayı anlaşılmalara rağmen, bazı tür deyimler birebir çevrilmesi durumunda anlamsız sonuçlar doğurmaktadır. “Sevinçten etekleri zil çalıyordu” cümlesinde yer alan “etekleri zil çalmak” deyimıyla karşılaşan bir kişi, zil çalan bir eteği hayal edeceğinden dolayı konuyu tam olarak kavrayamayacaktır.

Dilin zenginliğinin göstergesi olan deyimler, sadece edebi eserlerde değil, aksine gazete, dergi, el ilanı, afiş vb. metinler gibi çok geniş bir alanda yer almaktadır. Hayatın her alanında karşılaşılan bu deyimlere kişi ne ölçüde hâkimse, dili de o ölçüde rahat ve gösterişli kullanabilmektedir. Başlangıç seviyesinde dili öğrenmeye başlayan kişiler için, gerçek anlamının dışında kullanılan deyimlerin öğrenilmesi şüphesiz kolay bir iş değildir. Buna rağmen, yabancı dil eğitiminde deyimlere en azından günlük iletişimde kullanıldığı oranda yer verilmesi gerektiği bu çalışmanın ana hedefini oluşturmaktadır.

1.4. Varsayımlar

Yabancı dil eğitiminde hedef, sadece ilgili dilin gramer yapısını veya belli başlı sözcük kalıplarını öğrenmek değildir. İlgili dilde kendini ifade edebilmek ve iletişimden geri kalmamak, çağdaş dil öğretim yöntemlerinin önemseydiği konuların başında yer almaktadır. Söz konusu iletişimde kopukluk yaşamamak için ise deyim, mecaz ve değişik söz oyunları ile üstü örtük ifadelerin hangi anlamlara geldiğini bilmek gerekmektedir. Bu yaklaşımlar dikkate alınarak çalışmamızda aşağıdaki sayılılara yer verilecektir:

— Deyimlere yer vermeyen ders kitapları öğrencinin ilgili dilde iletişim sorunu yaşamasına neden olacaktır.

— Deyim bilmeyen öğrenci, kendisini ifade etmede çok zorlanmasa da, karşılaştığı bir deyim anlam konusunda sorunlar yaşayacaktır.

— Gerçek anlamlarının dışında kullanılan sözcüklerle oluşturulan deyimlerle karşılaşan bir kişi ise, bazen iyi niyetli olmasına rağmen ilgili deyim farklı yorumlayacak ve yanlış anlayacaktır. Bu da ön yargılara neden olacaktır.

— Dillerin zenginliklerinin birer göstergesi olan deyimler, yabancı dil öğretiminde yeterli derecede önemsenmemektedir.

— Öğrenilmesi zor ve vakit alıcı olan deyimlerin, dil öğrenen bir kişiye, en azından günlük iletişimde yer aldığı oranda kazandırılması gerekmektedir.

— Deyimlere veya diğer üstü örtük ifadelere hâkim olan, bunları günlük iletişimde kullanan birisi kendisini çeşitli ortamlarda rahatlıkla ifade edebilecek ve rahat bir şekilde iletişimini sürdürebilecektir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmamızda Türkiye’de en çok satan gazeteler olan “Zaman”, “Hürriyet”, “Posta” ile en çok satan dergiler “Aksiyon”, “Yeni Aktüel” ve “Aydınlık”tan birer sayı ile 100 temel eser arasında yer alarak ilköğretim düzeyinde okunması tavsiye edilen “Ömer Seyfettin’den Seçme Hikâyeler” adlı kitapta yer alan deyimler ortaya çıkarılacaktır. Öte yandan, Almanya’nın Johann Wolfgang Goethe Üniversitesinin (Frankfurt), Justus-Liebrig Üniversitesinin (Giessen) ve Freie Üniversitesinin (Berlin) Türkoloji bölümlerinde okutulmakta olan “Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene”, “Lehrbuch der türkischen Sprache” ve “Güle Güle” adlı Türkçe öğretim kitaplarında deyimlerin hangi oranda yer aldığı saptanacaktır.

İncelenen Türkçe kitap, gazete, dergi ve ders kitaplarında yer alan üstü örtük ifadelerin Türk Dil Kurumu “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” ile Ömer Asım Aksoy tarafından hazırlanan “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” içerisinde deyim olarak yer alıp almadıklarını belirlenip, deyim olanlar, tanımları ve ilgili metinlerde yer alan cümlelerle birlikte alfabetik olarak sıralanacaktır.

Bunun yanı sıra Almanya’nın en çok satan gazeteleri olan “Süddeutsche Zeitung”, “Frankfurter Allgemeine” ve “Die Welt”, en çok satan dergileri olan “Der Spiegel”, “Stern” ve “Focus”dan birer sayı ile “Der kleine Mann” adlı çocuk romanı analiz edilip, bu gazeteler, dergiler ve romanda yer alan deyimler tespit edilecektir. Günlük iletişimde kullanılan bu deyim oranının, Alman dili ile ilgili anabilim dalları

olan Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesinin hazırlık sınıflarında okutulmakta olan “Lagune 1”, “Lagune 2”, “Lagune 3” ve “Schritte International 1”, “Schritte International 2” , “Schritte International 3” , “Schritte International 4” , “Schritte International 5” , “Schritte International 6” adlı Almanca yabancı dil ders kitaplarında hangi oranda yer aldığı sorusuna cevap aranacaktır.

Almanca kitap, gazete, dergi ve ders kitaplarında yer alan üstü örtük ifadelerin ise “Duden-Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten” adlı sözlük ile bünyesinde 12.000’den fazla deyim bulunduran “Redensarten-Index” adlı internet sitesinde deyim olarak yer alıp almadıklarını belirlenip, deyim oranları, tanımları, Türkçe anlamları ve ilgili metinlerde yer alan cümlelerle birlikte alfabetik olarak sıralanacaktır.

1.6. Tanımlar

Deyim: Asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir. İki veya daha çok kelimedenden kurulu bir çeşit dil ifadesi olan bu sözler, duygu ve düşüncelerimizi, dikkat çekecek biçimde anlatan isim, sıfat, zarf, basit ve birleşik fiil görünüşlü gramer unsurlarıdır. (Elçin, 2001: 642)

Dil: İnsanların duygu, düşünce ve dileklerini anlatmak için kullandıkları her türlü işaret ve özlükle ses işaretleri dizgisi; bir insan topluluğu içinde ortak anlaşma aracı olan sözlerin, bir sözlükteki kelimelerin, dil bilgisi kurallarının bütünü ve bunların düzgün, doğru kullanılmasıdır. (Karaalioğlu, 1995: 9)

İstiare (Eğretileme): Bir sözcük ya da ifadenin gerçekte ifade etmediği bir konuyu ya da olguyu anlatmada kullanılan dil oyunudur. “Bu günlük, bir mücevherdir” ifadesindeki mücevherin gerçekte bir mücevher olmaması gibi. (Dilman, 2009: 153)

Kinaye: Gerçek anlamı düşünmeye engel olacak bir sebep bulunmamak şartıyla bir sözü gerçek manasına da gelebilmek üzere, gerçek anlamı dışında kullanmak sanatıdır. (Çınar, 2008: 139).

Mecaz: Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz. (TDK Türkçe Sözlük, 1992: 999)

Örtmece: Ortaya çıkabilecek korku, kaygı, kötü izlenim gibi duyguları önlemeye yönelik sözlerdir. Örtmece dilde bilinçli bir değiştirme hareketidir. İnsanların duyduğu korku ve kaygılar sebebiyle dil üzerinde yaptıkları bir değişikliktir. (Türkmen, 2009: 131-132)

Teşbih (Benzetme): Sözü daha etkili bir duruma getirmek için aralarında türlü yönlerden ilgi bulunan iki şeyden, benzerlik bakımından güçsüz durumda olanı nitelikçe daha üstün olana benzetmektir. (Dilçin, 1983: 405).

Yabancı Dil: Yabancı dil; insanlar, toplumlar, uluslar arasında bireysel, kurumsal, ulusal düzeyde ticaret, ekonomi, siyaset, askerlik, bilim, çalışma, turizm, eğitim, kültür, sanat, haberleşme alanlarında türlü yoğunlukta ikili, çoklu olmak üzere her türlü ilişkinin kurulup yürütülmesi için anadilinden başka uluslararası ortak dillerin öğrenilmesidir. (Demircan, 2005: 17)

BÖLÜM-II

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

İki bölümden oluşacak olan çalışmamızın ilk bölümünde dil, yabancı dil gibi kavramların yanı sıra tezimizin ana konusunu oluşturan deyim kavramını yapılarıyla, özellikleriyle, çeşitleriyle bilimsel literatürün ışığında kuramsal olarak tanıtacağız. İkinci bölüm olan ampirik bölümde ise Türkiye ve Almanya’da en çok satan üç gazete ve dergi ile her iki dilden çocuklara yönelik birer yazınsal eserde yer alan deyimleri tespit edeceğiz. Elde ettiğimiz Almanca deyimlerin Alman dilinin öğretilmesine yönelik ders kitaplarındaki ve Türkçe deyimlerin ise Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan ders kitaplarındaki kullanım sıklığını, ders kitaplarının deyim öğretimi ile ilgili ne tür aktivitelere yer verdiğini, karşılaştırmalı ve betimlemeli yöntemle irdeleyip, somut öneriler sunacağız.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini yabancı dil olarak Almanca ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılmakta olan ders kitapları oluşturmaktadır.

Araştırmanın evrenini temsil edebilecek örnekleme ise Almanya’nın Johann Wolfgang Goethe Üniversitesinin (Frankfurt), Justus-Liebig Üniversitesinin (Giessen) ve Freie Üniversitesinin (Berlin) Türkoloji bölümlerinde okutulmakta olan “Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene”, “Lehrbuch der türkischen Sprache” ve “Güle Güle” adlı Türkçe ders kitapları ile Ankara, Gazi ve Hacettepe Üniversitelerinin hazırlık sınıflarında Almanca öğretmeye yönelik olarak kullanılmakta olan “Lagune 1”, “Lagune 2”, “Lagune 3” ve “Schritte International 1”, “Schritte International 2”, “Schritte International 3”, “Schritte International 4”, “Schritte International 5”, “Schritte International 6” adlı ders kitapları oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada, ders kitaplarının incelenmeleri söz konusu olduğundan, öğrenim gören öğrencilerle etkileşim sağlanmayacaktır. Dolayısıyla, deney, anket ve saha teknikleri kullanılmayacaktır. Ağırlıklı olarak mevcut verilerden, diğer bir deyişle, ikincil veri kaynaklarından istifade edilecektir. Bu verilerin analiz edilmesi ve yorumlanmasıyla genel bir değerlendirme yapılması hedeflenmektedir.

Bu kapsamda, Milli Kütüphane, Üniversite Kütüphaneleri (Gazi, Ankara, Hacettepe, Bilkent vs), Alman Kültür Merkezi Kütüphanesi, Ankara YÖK Tez Tarama Merkezi ve çeşitli internet sitelerinden istifade edilecektir.

2.4. Verilerin Analizi

İlk aşamada literatüre dayalı veriler toplanacak ve araştırma raporunun kuramsal yapısının oluşturulması sağlanacak, araştırmada deyimler, deyim özellikleri, deyim kullanımının önemi ve deyim öğrenimine yönelik etkinliklerle ilgili kaynaklardaki bölümler özetlenecek, elde edilen bilgi, bulgu ve veriler ışığında adı geçen Almanca ve Türkçe ders kitapları betimlemeli ve karşılaştırmalı yöntemlerle incelenecektir.

Analizlerde ortaya çıkarılacak olan “Deyim Kullanma Sıklığı Oranları” (DSO), aşağıdaki formüllere göre bulunacaktır:

$$\text{— (Deyim sayısı x 100) / cümle sayısı}$$

$$\text{— Grupların ve genel durumun oranlarını bulurken ise:}$$

$$(1.DSO + 2.DSO + \dots) / \text{grubu oluşturan birim sayısı}$$

BÖLÜM-III

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çalışmamızla yakından ilintili olan, gerek deyim öğretimi ve kullanımı ile ilgili, gerekse Almanca ve Türkçe ders kitaplarının deyim bağlamında incelenmeleri ile ilgili yapılmış olan bilimsel çalışmalarla ilgili bilgiler verilecek ve bu çalışmalar sonucu elde edilen bulgulara değinilecektir.

Düşüncelerin dile dökülmesinde anlamı daha etkili hale getiren ve dili zenginleştiren deyimler, anadilde olduğu gibi yabancı dilde de aktif olarak anlaşılması ve kullanılması gerekmektedir. Dilin en önemli unsurlarından birisi olan deyimler hakkında bilim adamları günümüze dek bir dizi araştırma yapmışlardır. Çalışmamızın ana konusunu oluşturan deyimler ve deyim öğretimi ile ilgili ulusal ve uluslararası düzeyde hazırlanmış bir dizi bilimsel yayın ve kitap göze çarpmaktadır.

Yapılan araştırmalarda yabancı dil öğretiminde deyim unsurunun gerekliliğini ön plana çıkararak günlük iletişimde kullanılmakta olan deyimleri derleyen; gazete, dergi ve kitap benzeri eserleri analiz ederek ortaya çıkan deyim oranını yabancı dil eğitiminde kullanılmakta olan ders kitaplarında arayan bir çalışma göze çarpmamıştır.

Buna rağmen gerek deyimler, gerek dergi, gazete ve kitaplarda yer almakta olan deyimler ve gerekse deyimlerin öğretimi ile ilgili birçok bilimsel araştırmanın hem ulusal, hem de uluslararası alanda yapıldığını görmekteyiz.

Deyimlerle ilgili yapılan araştırmalara şöyle bir göz attığımızda, özellikle karşılaştırmalı çalışmalara rastlamaktayız. Bir dilde yer alan deyimlerin diğer dilde nasıl karşılık bulduğu yapılan çalışmaların başında yer almaktadır. Bunun yanı sıra gerek Almancada gerekse Türkçede birçok yazar tarafında deyim sözlükleri yazılmıştır.

Türkçe deyimler sözlüğünde, Ömer Asım Aksoy tarafından 1965 yılında kaleme alınan iki ciltlik “Atasözleri ve Deyimler” sözlüğü günümüze dek güncellenerek 10.000

deyimin üzerine ulaşmıştır. En önemli başvuru eseri olarak halen kullanılan bu sözlüğün giriş bölümlerinde atasözleri ve deyimler üzerine kuramsal bilgiler mevcuttur.

Almanca deyimlerin yer aldığı en kapsamlı sözlük ise “Duden” adlı sözlük serisinin onbirinci cildi olan “Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten” adlı 864 sayfalık sözlüktür. Günther Drosdowki ve Werner Scholze-Stubenrecht tarafından kaleme alınan sözlükte 10.000 den fazla atasözü ve deyim yer almaktadır.

Alman ve Türk deyimleri sözlükleri arasında en çarpıcısı ise Metin Yurtbaşı tarafından yazılan “Türkische Redewendungen” adlı sözlüktür. 2000 yılında kaleme alınan 616 sayfalık sözlük hem Türkçe deyimlerin Almanca karşılıklarını, hem de Almanca deyimlerin Türkçe karşılıklarını içermektedir. Sözlük içerisinde yer alan kimi deyimler karikatürlerle desteklenerek anlaşılır ve akılda kalıcı hale getirilmeye çalışılmıştır.

Kuramsal düzeyde ise Fırat Üniversitesi’nden Ahmet Turan Sinan’ın “Türkiye Türkçesi’ndeki Deyimler Üzerine Bir Dil İncelemesi” adlı doktora tezi ile Ankara Üniversitesi’nden Leyla Subaşı’nın “Dilbilimi Açısından Deyim Kavramı ve Türkiye Türkçesi’ndeki Örneklerin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezi verebileceğimiz örneklerden sadece birkaçıdır.

Deyimlerle ilgili kuramsal ve sözlük alanında yapılmış olan çalışmaların yanı sıra yazılı ve sözlü eserlerde yer alan deyimlerle ilgili de kimi çalışmalar göze çarpmaktadır. İlgili literatürün taranması neticesinde Anna Urban tarafından yazılan “Zur Ambiquen Verwendung von Phraseologismen Anhand von Belegen aus der «F.A.Z.»” adlı çalışmanın deyim araştırmalarını ele aldığını görmekteyiz. Almanca yazılan araştırmada Almanya’nın en çok satan ve bu araştırmada da incelenecek gazetelerden birisi olan “Frankfurter Allgemeine Zeitung” adlı gazetede yer alan deyimler ele alınmıştır. Araştırmada özellikle deyim kullanımındaki belirsizlikler üzerinde durulmuştur. Hem gerçek, hem de deyimsel anlamda kullanılmakta olan sözcük gruplarının örnek olarak verildiği makalede, bunların üstü örtük anlamda mı yoksa gerçek anlamda mı kullanıldığının anlaşılmasında okuyucunun dil ve sözcük düzeyinin çok etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Yine aynı yazarın 2009 yılında yayınladığı ve 247 sayfadan oluşmakta olan doktora tezini incelediğimizde, bu kez de “Frankfurter Allgemeine Zeitung” adlı gazetenin kültür sayfalarında yer alan deyimlerin inceleme konusu olduğunu görmekteyiz. “Funktionen von Phraseologismen in Feuilletons der »Frankfurter Allgemeinen Zeitung«” adlı çalışmada Urban, ilgili sayfalarda kullanılan değişikliğe uğramış ya da uğramamış deyimleri ele almıştır. Değişikliğe uğrayan deyimlerin olup olmadığını, varsa neden değiştiğini tespit etmeye çalışan yazar, deyim kullanımının ne tür etkileri olduğu, güncel olan toplumsal, kültürel ve ekonomik hadiselerin aktarımında deyim kullanımının uygun olup olmadığı gibi sorulara cevap aramıştır.

Yazılı medya ile ilgili bir diğer çalışma da Michaela Korčáková’nın “Phraseologismen in exklusiven Frauenzeitschriften (am Beispiel des deutschen Cosmopolitan)” adlı çalışmasıdır. Yazar, 2009 yılında ele aldığı 62 sayfalık çalışmada dünyanın en çok satan kadın dergisi olan Cosmopolitan’dan çeşitli sayıları inceleyerek içerisinde yer alan deyimleri ortaya çıkarmış ve söz konusu deyimleri türlerine göre ayırt ederek, hangi deyimın hangi oranda kullanıldığını tespit etmiştir.

“Phraseologismen in der Zeitschrift JUMA” adlı çalışmada ise Jana Věšínová adlı yazar, sevilen gençlik dergilerinden birisi olan Juma adlı dergide yer almakta olan deyimleri analiz etmiştir. 2010 yılında kaleme aldığı 57 sayfalık çalışmanın ilk bölümünde deyimlerle ilgili kuramsal bilgilere yer verilirken, diğer bölümde adı geçen dergide yer alan deyimler gerek anlamsal olarak, gerekse konu alanı açısından incelenmiştir.

Yazılı medya ile ilgili ilginç bulduğumuz bir diğer çalışma da Mehmet Çevik tarafından 2006 yılında yayınlanan “Basın Dilinde Atasözleri ve Deyimler” adlı yüksek lisans tezidir. 375 sayfalık çalışma, atasözleri ve deyimlerin günümüz basın dilinde ne ölçüde, hangi biçimde ve hangi amaçlarla kullanıldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda düzenli bir biçimde yapılan gazete taramalarıyla basın dilinde atasözü-deyim kullanımları tespit edilip değerlendirilmiş; böylece, bir taraftan bu sözlerin basın dilinde canlı bir biçimde varlıklarını devam ettirdikleri, diğer taraftan da gazetelerin bu sözleri birer anlatım zenginliği ögesi olarak dil politikaları çerçevesinde sıkça kullandıkları tezi doğrulanmaya çalışılmıştır. Bu

bağlamda günlük gazetelerden Hürriyet, Milliyet, Posta, Sabah, Zaman gazeteleri 4 ay süresince taranmıştır.

Türk gazetelerinin ele alındığı bir diğer çalışma ise “Türkçenin Sözvarlığı Açısından Gazetelerin İncelenmesi” adını taşımaktadır. Sevil Hasırcı tarafından 2008 yılında kaleme alınan çalışmada Türkiye’de yayın yapan Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazeteleri konu edilmiştir. 475 sayfadan oluşan yüksek lisans tezinde gazete dilinin sözvarlığı düzleminde ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında, tarama yöntemiyle elde edilen veriler, iki yönden incelenmiştir. Bunlardan ilkinde 1-28 Şubat 2007 tarihleri arasındaki Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin sözvarlığı öğeleri saptanmış (deyimler, ikilemeler, kalıp sözler, atasözleri, terimler, kalıplaşmış sözler) ve bu öğelerin en çok hangisinden yararlanıldığı belirlenmiştir. İkincisinde ise gazetelerin 1-3 Şubat 2007 tarihleri arasındaki sayılarının sözcük kökeni açısından incelenmesi yapılmış ve “Türkçe Kökenli Öğeler”, “Yabancı Kökenli Öğeler” ve “Türkçeleşmiş Yabancı Kökenli Öğeler” adı altında sınıflara ayırarak kullanma oranları belirlenmiş ve daha önceki yıllarda yapılmış çalışmalar göz önünde tutularak yorumlamaya çalışılmıştır. Hasırcı’nın bu çalışmasında, yaşamın bir parçası olan gazetelerin, Türkçenin sözvarlığının betimlenmesinde etkili olduğu gibi Türkçeyi doğru kullandığı sürece Türkçe öğretiminde de önemli bir araç olduğu sonucuna varılmıştır.

Yazılı medyanın yanı sıra görsel medyada yer alan deyimlerle ilgili bilimsel çalışmaların da yapıldığını görmekteyiz. Bunlardan ilginç bulduğumuz “Phraseologismen in der Werbung” adlı çalışma, yabancı dil olarak Almanca dersleri için bir örnek oluşturması açısından önemli bir yer tutmaktadır. Silke Hagmann ve Daniela Hartmann tarafından 1998 yılında kaleme alınan makalede deyim öğretiminde reklamların önemi konu edilmektedir. Araştırmada, görsel medyanın yanı sıra yazılı medyada da sıkça karşılaşılan reklamlarda yer alan deyimlerin yabancı dil derslerinde nasıl kullanılabileceği üzerinde durulmuştur.

Edebi eserlerde yer alan deyimler hakkında araştırma yapan Elibol, 2009 yılında yayınlanan “Tarık Buğra’nın ‘Küçük Ağa’ Romanında Geçen Deyimlerin Yapı ve Anlam Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Türk edebiyatının önemli kalemlerinden Tarık Buğra’nın “Küçük Ağa” romanı üzerinde inceleme yapmıştır. Romanda kullanılan deyimler öncelikle tespit edilip fişlenmiştir. Yapı ve anlamları

bakımından incelenen deyimler, sözcük öbeği yapısındaki deyimler ve cümle yapısındaki deyimler olarak ele alınmış ve her iki bölümde de deyimlerin yapı özellikleri alt başlıklar halinde inceleme konusu yapılmıştır. Onur Elibol'un 145 sayfalık araştırmasında her bir deyimın kendi kategorisi içinde tek tek ele alındığı göze çarpmaktadır. Deyimi oluşturan sözcüklerin türlerinin ve kaynaklarının ne olduğu, deyimın cümleye kattığı anlamın neyi ifade ettiğı belirtilmeye çalışılmıştır. Ayrıca incelenen deyimlerin çeşitli başlıklar altında yüzdelerini göstermek amacıyla çizelgeler de oluşturulmuştur.

Yabancı dil eğitiminde deyim öğretimi ile ilgili çalışmalara göz attığımızda ise Jürgen Beyer'in 2001 yılındaki "Phraseologismen im Fremdsprachenunterricht" adlı araştırması göze çarpmaktadır. Yabancı dil eğitiminde deyim öğretiminin oldukça zor ve zaman alıcı bir süreç olduğuna değinen Beyer, deyim öğretiminin özellikle ileri düzeyde ağırlık verilmesi gereken bir konu olduğuna değinmiştir. Fakat buna rağmen başlangıç düzeyinden itibaren düzenli bir deyim öğretiminin özellikle öğreticiler tarafından öğrencilere öğretilmesi gerektiğinin önemine değinmiştir.

Yabancılar deyim öğretimi konusunda Hüseyin Duru tarafında hazırlanan "Atasözleri ve Deyimlerin Yabancılar Öğretilmesinde Yöntem ve Teknikler" başlıklı Yüksek Lisans tezi, deyim öğretimi konusundaki boşluğu doldurmaya yönelik olarak kaleme alınmıştır. 2009 yılında yayınlanan çalışmada deyim ve atasözlerinin yabancılar öğretilmesinin ana dili öğretiminden farklı olduğunun altı çizilmiştir. Araştırmada deyim öğretimi konusunda yapılan yayınlar ve verilen dersler gözlenmiş ve atasözü-deyim öğretiminin, üzerinde çok çalışılması gereken bir saha olduğu görüşüne varılmıştır. Söz konusu ifadelerin yabancılar öğretilmesinde kullanılacak yöntemler, teknikler ve öncelik sıralaması üzerinde çalışılan Yüksek Lisans tezinde, Türkçe öğretiminde temel, orta ve ileri seviyelere göre kalıplaşmış sözlerin nasıl, ne kadar ve hangilerinin öğretilmesi gerektiğı, örneklerle açıklanmıştır.

Öte yandan Nazmiye Topçu'nun 1999 yılında yayınlanan "Fransızca ve Türkçede Rakamlı Deyimlerin Karşılaştırmalı İncelemesi ve Fransızca Yabancı Dil Öğretiminde Kullanımları" başlıklı makalesi deyimlerin yabancı dil öğretiminde kullanımları konusuna ışık tutmaktadır. Söz konusu araştırmada Topçu, Fransızcanın yabancı dil olarak öğretiminde deyimlerin yeri ve öneminden hareketle, Fransız ve Türk

dillerinde rakamlı deyimlerin karşılaştırmalı bir incelemesini yapmıştır. Önce, deyim tanımı yapıp sınırlarını çizdikten sonra, sayıların aritmetiksel anlamlarının dışında, gizli kozmik anlamlarını araştırmış, gösteren (sayı) ile gösterilen (anlam) arasında nedensellik ilişkisi olup olmadığını ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Yazar, her iki dilin deyimlerinde kullanım sıklıkları yüksek olan sayıların anlam kapsamlarının Fransızca ve Türkçe deyimlerde ne ölçüde örtüştükleri ya da birbirlerinden ne denli uzaklaştıklarını göstermeye çalışmıştır. Ayrıca karşılaştırmalı inceleme sonucu elde edilen verilerle, bu deyimlerin öğretim amacı ile seçimlerinde benzerlik, kolaylık ve dilbilgisel kurallara uygunluk gibi ölçütlere uyulmasını ve öğretim yaklaşımı olarak ise, bağlamsal ve karşılaştırma-çeviri yöntemlerinin uygulanmasını önermiştir.

Yabancı dil eğitiminde deyim faktörünün önemi ile ilgili ilginç bulduğumuz bir diğer çalışma da Umut Gürbüz tarafından 2005 yılında kaleme alınan “Die Rolle der Phraseologismen bei der Erlernung einer Fremdsprache” adlı makaledir. Yazar, adı geçen araştırmasında deyimlerin tüm doğal dillerde olduğu gibi Türkçe ve Almancada da önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. En az iki kelimenin birlikte kullanılması ile oluşan deyimlerin günlük iletişimi zenginleştirdiğine değinen Gürbüz, bu nedenle deyimlerin yabancı dil öğretimindeki yerinin yadsınamaz olduğunu dile getirmektedir. Ona göre, dilde deyimleri kapsamayan sınırlı bir iletişim söz konusu olamaz. Bu gerçekten yola çıkarak, yabancı dil öğrenen kişilere deyimler konusunda temel bilgiler verilmesinin, öğrencilerin deyimleri anlama ve kullanma becerilerini artıracığı düşünülmektedir. Bu nedenle adı geçen çalışmada, üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinden oluşturulan deney grubuna bir grup deyim bağlam içinde öğretilmiştir. Kontrol grubuna ise böyle bir öğretim yapılmamıştır. Deney grubu öğrencilerinin bu deyimleri anlama düzleminde öğrenip öğrenmedikleri son test yöntemiyle araştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda, deney grubunda yer alan öğrencilerin belirlenen deyimleri, anlama düzleminde öğrendikleri saptanmıştır.

Bizim çalışmamız, yukarıda kısaca tanıttığımız çalışmalardan farklı olarak yabancı dil eğitiminde deyim öğreniminin öneminde vurgu yapmaktadır. Çalışmamız, on binlerce deyim öğrenilmesinin mümkünatı olmayacağı düşüncesiyle en azından günlük hayatta kullanılmakta olan deyim oranında bir deyim hazinesinin öğrenilmesi gerektiği hipotezine dayanmaktadır. Günlük hayatta kullanılmakta olan deyimlerin ortaya çıkarılmasında ise gazete, dergi ve kitaplarda yer alan deyimler yol gösterici

olacaktır. Ortaya ıkarılan bu deyimlerin yabancı dil eğitimi amacıyla kullanılmakta olan ders kitaplarında hangi oranda yer aldığı belirlenecektir. Deyim öğretiminin önemine vurgu yapılan çalışmamızda deyim öğretimine yönelik somut önerilerde de bulunulacaktır.

BÖLÜM-IV

4. DİL-YABANCI DİL

Bu bölümde öncelikle insanoğluna özgü ve büyüleyici bir varlık olan dil kavramı tanıtılacaktır. Çeşitli bilim adamlarının görüşlerinden yola çıkarak dilin ne kadar karmaşık ve dolaşık bir yapı olduğu ve sırrının hala tam olarak çözülemediği üzerinde durulacaktır. Ardından günümüzde her insanın bilmesi gerektiği yabancı dil kavramı üzerinde durulacak, kısaca tanıtıldıktan sonra yabancı dilin önemi ve yabancı dil öğretiminde karşılaşılan zorluklar hakkında bilgiler iletilecektir.

4.1. Dil

İnsanların iletişimlerinin sağlanmasında en önemli faktör olan dil, insanlığın doğuşu kadar eskidir. Üzerindeki tartışmaların günümüze değin devam ettiği dil konusunda 350’den fazla tanımın (Çelik, 1998: 41) yapıldığı söylenmektedir.

Dilin sözlüksel anlamına şöyle bir göz attığımızda, Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğünde (1992: 374) “insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma” şeklinde karşımıza çıktığını görmekteyiz.

Çağdaş dilbilimin kurucusu Saussure (2001: 45-46), dili tanımlarken onun, kavramları belirten bir göstergeler dizgesi olduğuna dikkat çekmektedir. Bu nedenle de, yazıyla, sağır-dilsiz abecesiyle, simgesel nitelikli kutsal törenlerle, incelik belirtisi sayılan davranış biçimleriyle, askerlerin belirtkeleriyle, vb. karşılaştırılabilmektedir. Fakat tüm bunların arasında, dil en önemli yeri tutmaktadır.

Vardar (1982: 9), dili şöyle tanımlamaktadır: “Dil, çok değişik görünümler sunan, ancak bir soyutlama işlemiyle birbirinden ayrı olarak ele alınabilecek yönler içeren karmaşık bir bütündür. [...] Her türlü anlatım ve anlaşma yönteminin ‘dil’ terimiyle belirtildiği dilbilim dışı, benzetili ya da eğretilmeli kullanımlar, örneğin

resim, yontu, sinema vb. sanatların ya da arıların, karıncaların, yunusların, vb. hayvanların ‘dil’inden söz edilen durumlar sorunları bir kat daha yoğunlaştırır, karmaşıklığı büsbütün arttırır.”

Banguoğlu (2000: 9) ise, insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemi olarak tanımlamaktadır dil kavramını. Ona göre, elle, başla, gözle kaşla işaretler yaparak da bazı duygularımızı, düşünce ve dileklerimizi anlatırız. Fakat en mükemmel anlatma (expression) vasıtamız dilimizdir.

Konuşma (parole) kişioğluna vergi olan ve insanı hayvandan ayıran bir yüksek işleyiştir (function). İnsan konuşma yeteneği ile doğar. Fakat dil doğuştan bilinmez. Çocuk içinde yaşadığı topluluğun dilini, anadilini (langue maternelle) uzun bir çıraklık devresi süresince öğrenir. Aslında her dil (langue) insanlar topluluğu arasında binyıllar boyunca gelişerek meydana gelmiş bir sosyal kurumdur.

Aksan’ göre (2007: 55) dil, “düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir.”

Aynı düşünceleri paylaşan Sağır (2002: 4), dili, insanlar arasında anlaşma, haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülmüş, gelişmiş bir sistem olarak tanımlamaktadır.

Ergin (2001: 3), dilden söz ederken, onu, “insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessese” olarak tanımlamaktadır.

Erginin bu düşüncelerinin yanı sıra, dil milletlerin hayatları için de çok önemli bir görev üstlenmektedir. Mensubiyetlik duygusunun en önemli faktörlerinden biri olan dili tanımlayan Altaylı’ya (2010: 125) göre dil, bir milletin, kendi tarihiyle paralel yürüdüğü ve sürekli olarak geliştiği sosyolojik karakterli varlığı, millî mensubiyetinin temel taşı kabul edilen canlı bir kültürel anıttır.

Akerson (2000: 19) ise, dilin işlevini iletişim kurma, bilgi aktarma ve düşüncüyü geliştirme, hatta mümkün kılma olmak üzere üç başlık altında değerlendirmektedir.

Yukarıda sadece birkaçına yer verebildiğimiz tanımlardan da anlaşılacağı üzere insanların birbirleriyle iletişimleri için en önemli öncelik olan dil kavramı üzerinde birbirinden farklı birçok tanım yapılmıştır. Dilin bu tanımlarının yanı sıra, dille neler yapılacağı, dilin özelliklerinin neler olduğu konusunda dikkat çekici tespitler de mevcuttur.

Çetinkaya (2008: 6), Geier'in görüşüne yer verdiği araştırmasında, dille gündelik her şeyi yapabilmenin kendimize güven verdiğini, dil ile duyguları ifade edebiliyor ve olaylarla ilgili gerçek ifadeleri gizleyebiliyor veya diğer insanları kandırabiliyor olduğumuzu aktarmaktadır. Geier'e göre dil ile etkileyebilir ve terbiye edebiliriz, soru sorabilir ve cevaplayabiliriz, nasihat edebilir ve söz verebiliriz, şiir yazabilir, hikâyeler uydurabilir ve fıkralar anlatabiliriz.

Sözlü ve Yazılı Anlatım adlı kitabında dilin bazı özelliklerini ifade eden Çelik (1998: 42), dilin bir anlaşma aracı olduğunu, temelini bilinmeyen bir zamanda atıldığını, bir kurallar dizgesi olduğunu, sosyal bir kurum olduğunu, kültürün aynası olduğunu, doğal bir araç olduğunu, düşüncüyü etkilediğini ve canlı bir varlık olduğunu ortaya koymaktadır.

Ona göre dil, her şeyden önce bir anlaşma aracıdır. İnsanlar duygu, düşünce, istek ve kanılarını dil aracılığıyla karşısındaki insanlara anlatmaktadır.

Dilin geçmişinden bahseden Çelik, dilin temelini, bilinmeyen bir zamanda atıldığını dile getirmektedir. Dilin ne zaman doğduğu, nasıl doğduğu kesinlik kazanmamış bir konudur.

Dilin bir başka özelliği de bir kurallar dizgesi oluşudur. Her dilin kendine özgü kuralları vardır. Ağızdan çıkan her ses konuşmayı oluşturmaz. Bu sesler belirli kurallar doğrultusunda yan yana gelerek seslemi (hece), sesletimlerin yan yana gelmesi sözcükleri, sözcüklerin yan yana gelmesi cümleleri (tümce) oluşturmaktadır. İşte bu yan

yana gelişler bir kurallar zinciri doğrultusunda olur. Yargı bildiren bu cümleler de isteklerin anlatılmasını sağlar.

Dil sosyal bir kurumdur. İnsan sosyal bir canlıdır. Tek başına yaşamaz, yaşayamaz. Bir toplum içinde toplumla birlikte yaşamak zorundadır. Onun kullandığı dil de sosyal bir kurumdur. İnsan konuşma yetisiyle doğar; ama kullanacağı dil doğduğu toplumda vardır. Yani birey dili hazır bulur. Dil, bireylerin üstünde, toplumun malı olan ve bütün toplumu içine alan bir kurumdur.

Çelik'e göre dilin en önemli özelliklerinden birisi de kültürün aynası oluşudur. Dil bir toplumun kültürünün özelliklerini kendisinde taşır. Kültürün önemli bir ögesi olan dil aynı zamanda kültürün gelişmesini sağlar. Kültürün gelecek kuşaklara taşınması dilin yardımıyla olur.

Dil, sosyal ve canlı oluşunun yanı sıra doğal bir araçtır. Dil insanların kullandığı herhangi bir araca benzemez. İnsan kendisinin ürettiği araçlara istediği biçimi verebilir, onu yönlendirebilir; ama dilin doğallığı buna engel olur. Dilin kendi kuralları vardır. İnsanlar bu kurallara uyarak dilden yararlanabilirler. Dil yapay bir araç değildir. Ortak dil olarak oluşturulmaya çalışılan “Esperanto” dilinin kullanılmayışının, yaygınlaşmamasının bir nedeni de budur. Dil maddi bir araç gibi oluşturulamaz. Oluşturulmaya çalışıldığı zaman doğallığı yok olur, kendi kendini üretmez.

Dil düşüncüyü etkilemektedir. Düşüncenin mi, dili; dilin mi düşüncüyü doğurduğu tartışılan bir konudur. Bu iki kavramın da birbirini etkilediği bilinen bir gerçektir. Dil zenginliği düşünce zenginliğinin bir göstergesidir. Bir dilin bilim dili olmadığını ileri sürmek, o dili konuşan insanların bilim üretmediklerini kabul ettikleri anlamına gelmektedir.

Dilin de değişebileceğine değinen Çelik, onun canlı bir varlık olduğunu ifade etmektedir. Dil kendi kuralları doğrultusunda gelişen canlı bir varlıktır. Dil de canlı bir varlık gibi doğar, büyür, gelişir, değişir ve ölür. Bunun en güzel örneği dili oluşturan öğelerden sözcüklerin zaman içinde uğradıkları değişikliklerdir. Günümüzde, Türkiye Türkçesinde değişikliğe uğramış veya kullanılmayan birçok Türkçe sözcük vardır.

Bugün kullanılan Türkçe de zaman içinde dilin kendi kuralları doğrultusunda değişecektir. Dilin donup kalması olası değildir.

Yukarıdaki görüş ve düşüncelerden yola çıkarak dile sadece bir iletişim aracıdır demek doğru olmayacaktır. O, iletişim aracı olmanın yanı sıra, doğan, yaşayan, gelişen, değişikliğe uğrayan, zamanla ölen, insanlara milli mensubiyetlik duygusu veren, kıymeti bilinmesi ve özenle muhafaza edilmesi gereken muhteşem bir yapıdır.

Dil, Toklu'nun da (2007: 13) belirttiği gibi, o dili konuşan toplumun kültürünü yansıtan bir ayna, o kültürün düşünüş biçimini, dünyayı algılayışını belirleyen belki de en önemli etken, toplum içi ve toplumlararası ilişkilerin ön koşuludur. Dil olmasaydı, ne geçmişimize ilişkin bilğimiz olur ne de bilimde ve teknolojide bugünkü duruma gelinebilirdi. Dil, savaş ilan etmekten gönüller fethetmeye kadar çok ayrı amaçlarla kullanılabilen bir varlıktır.

4.2. Yabancı Dil ve Yabancı Dilin Önemi

İnsanoğlunun, doğumdan, hatta kimi araştırmalara göre anne karnından itibaren, duyarak, yaşayarak, tecrübe ederek öğrendiği dil, anadilidir. Anadilin dışında kullanılan veya öğrenilen dillerden herhangi birine yabancı dil denmektedir. Anadille yabancı dilin farkını ortaya koyan Özdemir'e göre (2006: 28), anadil bilinçaltı işlemlerle edinilirken, yabancı dil bilinçli bir şekilde öğrenilmektedir.

Aksan (2007: 101), günümüzde yeryüzünde kullanılmakta olan dil sayısını kestirmenin zor olduğunu, buna karşın 3000 ile 3500 arasında dilin dünya üzerinde konuşulduğunu ortaya koymaktadır.

Bu kadar dili öğrenmenin imkânsız ve gereksiz olacağı bilinen bir gerçektir. Buna rağmen öğrenilmesi talep gören diller, ilgili dilin konuşulduğu ülkelerin ticari, kültürel ve ekonomik gelişmişlik düzeylerinin yüksekliği ile doğru orantılıdır.

Demirel'in de belirttiği gibi (1987: 5), yabancı dil olarak öğrenilen dillerin sayısı sınırlıdır. Bir dilin diğer ulusların bireyleri tarafından yabancı dil olarak öğrenilmesini gerekli kılan ölçütlerin başında ilk olarak o ülkenin politik ve ekonomik durumu gelmektedir.

Çağımızdaki teknolojik gelişmelerin baş döndürücü hızı neticesinde farklı dillerin konuşulduğu ülkelerin insanlarıyla iletişim çok kolay hale gelmiştir. Bilgisayarın başında dahi dünyanın bir ucundaki kişilerle yazılı ve sözlü iletişim kurmak günümüzde mümkün hale gelmiştir. Bunun yanı sıra ulaşım araçlarındaki gelişmeler sonucunda farklı ülkelere yapılan ticari, kültürel, sportif, eğitimsel, dinsel vb. ziyaretler daha önceki dönemlerde görülmediği kadar artmıştır. Bu ziyaretler esnasında ilgili ülkenin insanlarıyla kurulan diyaloglar da yabancı dil vasıtasıyla sağlanmaktadır.

Tüm bu gelişmelerden dolayı günümüzde yabancı dil bilmek çağın bir gerekliliğidir, bir zorunluluktur. Dilin tanımını yaptığımızda onu her şeyden önce bir iletişim aracı olarak ifade etmiştik. Dil olmadan insanların iletişim kurup anlaşabilmeleri çok zordur. Yabancı dil öğrenmek, yabancı ülkenin insanlarıyla gerek yurt içinde gerekse yurt dışında sağlıklı iletişim kurabilmenin ilk ve en önemli şartıdır.

Gündoğdu, Çetinkaya'nın aktarımında (2008: 14), yabancı dil bilmenin önemine değinmektedir ve bilim, teknik, ekonomi, kültür ve sanat alanındaki hızlı değişmelerin, uluslararası işbirliğinin gün geçtikçe gelişmesinden dolayı dünyanın giderek küçüldüğünü; ülkeler, toplumlar ve bireyler arasındaki ilişkilerin arttığını, bir yabancı dil bilmenin artık kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir. Gündoğdu'ya göre birçok ülke toplumsal, ekonomik, bilimsel ve kültürel alanda bilgi, birikim, deneyim ve düşüncelerini ortak bir dille paylaşmaktadır. Yaşamın her alanında uluslararası işbirliği ve ilişkilerin bu denli yoğunluk kazanması yabancı dil öğrenmenin önemini daha da arttırmaktadır.

Aynı görüşü paylaşan Demircan (2005: 17), insanlar, toplumlar, uluslar arasında bireysel, kurumsal, ulusal düzeyde ticaret, ekonomi, siyaset, askerlik, bilim, çalışma, turizm, eğitim, kültür, sanat, haberleşme alanlarında türlü yoğunlukta ikili, çoklu olmak üzere her türlü ilişkinin kurulup yürütülmesi için anadilinden başka uluslararası ortak dillerin öğrenilmesinin gerektiğini belirtmektedir.

Yabancı dil bilmenin sadece bir dili gramer ve sistemsal olarak anlayıp, konuşabilmenin ötesinde farklı artılarının da olacağına işaret eden Pehlivan (2007: 11), Tapan'ın görüşünden yola çıkarak yabancı dil öğrenmenin bir dünyayı, yabancı bir kültürü de anlamak demek olduğunu belirtmektedir. Yabancı olanı anlamaya, çözmeye çalışmanın ise öğrenciye bilgi ve düşünce zenginliği kazandırarak onun dünyaya bakışını, ufkunu genişleteceğini vurgulamaktadır.

Yabancı dilin önemine değinen Durukafa ve Pekmezcilere göre yabancı dil önemlidir, çünkü yabancı dil sayesinde insanlar birbirleriyle doğrudan ilişki ve iletişim kurarak kültürlerarası işbirliğinin oluşmasına ve dünya barışına katkıda bulunurlar. (Çetinkaya, 2008: 14)

Yukarıda belirtildiği gibi dünya barışına katkı dahi sağlayabilecek olan kültürel ve barış odaklı kazanımların sağlanmasında yabancı dil öğrenmek etkili bir rol oynamaktadır. Çünkü, Genç'in de (2004: 92) belirttiği gibi; yabancı dil bilmek bir ülkenin dilini öğrenmenin, kültürünü tanımanın ötesinde yabancı olanın aslında kişinin kendisinden uzak olmadığını, farklılıklar olsa da yabancıyla anlaşılabilceğini öğrenmek, çağdaş bir dünya görüşü edinebilmektir. Bu nedenle yabancı dil dersi, bu hedefi gerçekleştirmek, öğrenenlerin gelişimine, kültür bilincine katkıda bulunmak için en uygun ortamdır.

Toparlarsak, yirmibirinci yüzyılda küreselleşen dünyamızda insanlık, yeni bir bilgi, algı, imaj ve iletişim çağına girmiştir. Bu nedenle yabancı dilin önemi, daha önceki yüzyıllarda olmadığı kadar artmıştır. Bunun yanı sıra yabancı dil öğrenmek hem kişiye bir vizyon kazandırır, hem de onun kişiliğini geliştirir. Ayrıca dünyadaki bilimsel, teknolojik, sosyal, siyasal, kültürel gelişmeleri doğru okur. Bu sayede dünyaya açık, hoş görülü, entelektüel ve bilge bir insan olur.

4.3. Yabancı Dil Öğretimi ve Karşılaşılan Zorluklar

Yukarıdaki tanım ve açıklamaların ışığında yabancı dil öğrenmenin ne denli önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır. Fakat anadili haricinde bir veya birden fazla dil öğrenmek kolay bir iş değil, aksine sabır gerektiren ve belli bir sistemle, bir

metotla öğrenilmesi gereken uzun soluklu bir süreçtir. Bu nedenle pek çok dilbilimci, yabancı dili daha kolay öğretmek amacıyla birtakım kuramlar ortaya atarak yabancı dil öğretim yöntemleri geliştirmişlerdir. Bunların arasında tarih sırasına göre geliştirilen yabancı dil öğretim yöntemlerinin başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz:

- Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi (Alm. Grammatik-Übersetzungs-Methode, İng. Grammar translation method)
- Direkt Yöntem (Alm. Direkte Methode, İng. Direct method)
- İşitsel-Dilsel Yöntem (Alm. Audiolinguale Methode, İng. Audio-lingual method)
- İşitsel-Görsel Yöntem (Alm. Audiovisuelle Methode, İng. Audio visual method)
- Eklektik Yöntem (Alm. Eklektische Methode, İng. Eclectic Method)
- İletişimsel Yöntem (Alm. Kommunikative Methode, İng. Communicative Method)
- Kültürlerarası Yaklaşım (Alm. Interkultureller Ansatz, İng. Intercultural Competence)

Doğru ve sistemli bir yabancı dil eğitimi için geliştirilen ve yabancı dil derslerinde uygulanması gereken bu yöntemlere rağmen ülkemizde yabancı dil eğitiminin başarılı olduğunu söyleyemeyiz. Yabancı dil öğretiminde yaşanan sorunların ve başarısızlığın pek çok nedeni arasında özellikle şu sorunları sayabiliriz:

- Öğretmenden kaynaklanan sorunlar.
- Öğretmenin uyguladığı yöntemden kaynaklanan sorunlar.
- Ders kitaplarından kaynaklanan sorunlar.

- Ders araç ve gereçlerinin yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar.
- Fiziki ortamın uygunsuzluğundan kaynaklanan sorunlar.
- Motivasyon eksikliğinden kaynaklanan sorunlar.

Yabancı dil eğitimindeki sorunlara araştırmasında yer veren Soner (2007: 403), yabancı dille öğretim yapan yabancı okullar dışındaki, ister yabancı dille öğretim yapan (Anadolu Liseleri), isterse normal ders düzeyinde yabancı dil eğitimi veren okulların çoğunun, arzu edilen düzeyde yabancı dil öğretilmediğini ileri sürmektedir. “Ülkemizde yabancı dil niçin öğretilmemektedir” sorusunun yıllardır sorulmakta olduğunu, fakat sağlıklı uygulamalara geçilemediğinden yakınan Soner, bu konuda söylenenlerin özetlenmesi durumunda, yabancı dil eğitiminin başarısızlık nedenlerinin kaynağını aşağıdaki şekilde özetlemektedir:

- Yeterli sayıda öğretmen bulunmaması.
- Öğretmenlerin iyi yetiştirilmemiş olması, yabancı dil ve yöntem bilgilerinin yetersiz kalması.
- Sınıfların çok kalabalık olması.
- Öğrencilerin, diğer derslerin yoğunluğu nedeni ile yabancı dil dersine yeterince zaman ayıramaması.
- Araç-gereç eksikliği, eğitimde çağdaş yöntemlerin kullanılmaması.
- Öğrenci yoğunluğunun, yabancı dil öğreniminin önemini kavramamış olması, yabancı dile gerçek ilgi duymaması, motivasyon eksikliği, yabancı dil derslerini de diğer dersler gibi, sınavdan sonra unutulmasında sakınca olmayan bir zorunluluk olarak algılaması.
- Okul dışında yabancı dili kullanma olanaklarının bulunmaması.

— Öğrencinin kendi çabası ile yabancı dilde bol kitap okuyarak okulda öğrendiklerini pekiştirip geliştirmemesi.

Bu sorunları çoğaltmak mümkün. Ülkemizde yabancı dil eğitimi için yüksek meblağlarda para, binlerce saat emek ve çaba harcanmasına rağmen, gelişmiş ülkelerin aksine başarısızlıkların yaşanması, üzerinde düşünülmesi gereken ve bir an önce çözüm üretilmesi gereken bir konudur.

Söz konusu çözüm uğraşlarından birisi 2001 yılında Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni”nin ülkemizdeki yabancı dil eğitimine uyarlanma çabalarıdır. Küreselleşmenin bir neticesi olarak kurulan Avrupa Birliği ve bu birliğin oluşturduğu Avrupa Konseyi, Avrupa için yukarıda adı geçen ortak bir yabancı dil öğretim programını hazırlamıştır. Yabancı dil müfredatlarına, sınavlarına ve ders kitaplarına bir temel sağlanması amacıyla çok dillilik ve kültür ekseninde geliştirilen başvuru metni; yabancı dil öğrenenlere, neler öğrenmeleri gerektiği, yabancı dilde etkin bir biçimde iletişime geçebilmek için hangi bilgi ve becerileri geliştirmeleri gerektiği konusunda anlamlı bir yol gösterme amacıdadır.

Adı geçen bu başvuru metninde hedefler, yöntemler ve kazanımlar geniş bir şekilde tanımlanarak öğrencilerin ne gibi becerileri kazanması gerektiğini ortaya konulmuştur.

“Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni”, eylem odaklı bir yaklaşım benimsediğini belirtmekle birlikte dil kullanımı ve öğrenmeyi şöyle tanımlamaktadır (2009: 8):

“Dil öğrenmeyi de içine alan dil kullanımı, hem genel anlamda yetenekler hem de özel olarak iletişimsel dil yetenekleri geliştiren bireyler ve sosyal aktörler olarak şahıslar tarafından gerçekleştirilen eylemleri kapsar. İnsanlar, görevleri yerine getirmek için en uygun görünen stratejileri harekete geçirerek, spesifik alanlardaki temalarla ilgili metin üretme ve/veya almaya yönelik dil süreçlerini içeren dil etkinliklerine katılmak için çeşitli bağlamlarda ve şartlarda ve çeşitli sınırlamalar altında ellerindeki yeteneklere başvururlar. Katılımcıların

bu eylemleri yönetmeleri sonucunda yetenekleri ya pekiştirilmiş olur ya da değişikliğe uğrar.”

Burada kısaca Avrupa Konseyinin önerdiği yabancı dil öğretimine değinmemiz gerekir. AB'nin önerdiği ve günümüzde de pedagogların kabul ettiği yabancı dil programı üç aşamada, değişik bir deyişle üç düzeyde gerçekleşmektedir. Bunlar A1-A2 yani başlangıç düzeyi, B1-B2 yani orta düzey ve C1-C2 yani ileri düzey gibi dil yeterliliklerini göstermektedir. Söz konusu yeterlilikler ilgili başvuru metninde şu şekilde ifade edilmektedir:

A1 Düzeyi

Sıradan ve gündelik değişlerle somut gereksinimleri karşılamayı hedefleyen son derece yalın ifadeleri anlayabilir ve kullanabilir. Kendini veya bir başkasını tanıtabilir ve bir kişiye, kendisiyle ilgili sorular –Örneğin oturduğu yer, ilişkileri, sahip olduğu şeyler, vb. üzerine– aynı türden sorulara yanıt verebilir. Eğer kendisiyle konuşan kişi yavaş yavaş ve tane tane kendisine yardımcı olacak biçimde konuşuyorsa, basit bir biçimde yazılı ve sözlü iletişim kurabilir. (2009: 24)

A2 Düzeyi

Tek cümleleri ve doğrudan öncelik alanlarıyla (söz gelimi yalın ve kişisel bilgiler ve aile bilgileri, alışverişler, yakın çevre, iş) ilişkili olarak sıklıkla kullanılan deyimleri anlayabilir. Bildik ve alışlagelen konular üzerinde yalnızca yalın ve dolaysız bilgi alışverişini gerektiren basit ve bildik etkinlikler çerçevesinde iletişim kurabilir. Eğitimini, dolaysız çevresini yalın yollardan betimleyebilir ve dolaysız gereksinimlerine denk düşen konuları anlatabilir. (2009: 24)

B1 Düzeyi

Açık ve standart bir dil kullanıldığında ve iş, okul, eğlence, vd. bildik şeyler söz konusu ana konuları anlayabilir. Erek dilin konuşulduğu bir bölgeye yapılan yolculuk sırasında karşılaşılan durumların çoğunda sorunların altından kalkabilir. Bildik ve ilgi alanına giren konular üzerine yalın ve tutarlı bir söylem üretebilir. Bir olayı, bir deneyimi ya da bir düşü anlatabilir, bir beklentiye betimleyebilir ve bir projeye veya bir düşünceye ilişkin gerekçeler ya da açıklamaları kısaca dile getirebilir. (2009: 24)

B2 Düzeyi

Uzmanlık alanına ilişkin teknik bir tartışma da dâhil olmak üzere karmaşık bir metin içindeki somut ya da soyut konuların özünü anlayabilir. Doğal bir konuşucuyla ne kendisi ne de karşısındaki için bir gerilim içermeyen bir konuşma türünden durumlarda belli bir doğallık ve rahatlık derecesiyle iletişim kurabilir. Geniş bir konu dizisi içinde kendini açık ve ayrıntılı bir biçimde dile getirebilir, güncel bir konuya ilişkin görüş bildirebilir ve farklı olasılıkların avantaj ve sakıncalarını sergileyebilir. (2009: 24)

C1 Düzeyi

Uzun ve zorlu metinlerden oluşan geniş bir basamağı anlayabilir ve örtük anlamları kavrayabilir. Sözcüklerini uzun uzadıya aramak zorunda olmaksızın doğal ve akıcı bir biçimde kendini ifade edebilir. Toplumsal, mesleki ya da akademik yaşamı içinde dilini esnek ve etkin bir biçimde kullanabilir. Karmaşık konularda açık ve dizgeli bir biçimde kendini anlatabilir ve düzenleme, ekleme ve söylem bağdaşıklığı gereçleri üzerindeki denetim gücünü gösterebilir. (2009: 24)

C2 Düzeyi

Okuduğu ve duyduğu her şeyi neredeyse bir çaba göstermeksizin anlayabilir. Farklı kaynaklardan yazılı ve sözlü olgu ve kanıtları tutarlı bir biçimde özetleyerek yeniden oluşturabilir. Doğal bir biçimde, son derece akıcı ve kesin olarak kendini ifade edebilir ve karmaşık konularla bağlantılı ince anlam farklılıklarını ayırt edebilir. (2009: 24)

İlgili başvuru metninde yer alan bu kazanımların yanı sıra araştırmamızın ana konusu olan deyimlerle ilgili ifadelerin de söz konusu başvuru metninde yer aldığını görmekteyiz. A1 düzeyinden itibaren (2009: 26) deyim kullanımından bahseden başvuru metni, seviye arttıkça deyimlerin de basitten karmaşığa doğru anlaşılması ve kullanılmasının gerekliliğin altını çizmiştir.

Bunun yanı sıra yukarıda kısaca tanıttığımız “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni”nin Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunca hazırlanan “Ortaöğretim Kurumları 10, 11 ve 12. Sınıf İkinci Yabancı Dil Almanca Dersi Öğretim Programı”na uyarlandığını görmekteyiz. 2006 yılında hazırlanan söz konusu programda (2008: 10), programın; Avrupa Konseyi tarafından yabancı dil öğrenimi ve öğretimi için yabancı dil

dersinin uygulanmasına dair, karşılaştırılabilir standartlar getiren “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni”nden yararlanılarak hazırlandığı belirtilmektedir. Söz konusu bu programın çeşitli yerlerinde de deyim konusu yer bulmaktadır.

Talim ve Terbiye Kurunca hazırlanan bir diğer program da “İlköğretim Kurumları 4-8. Sınıflar Almanca Dersi Öğretim Programı”dır. 2011 yılında yayınlanan programın da (2011: 16) “Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni”nden yararlanılarak hazırlandığı belirtilmektedir. İlgili programda da deyim konusunun önemsendiği ve A1 düzeyinden (2011: 18) itibaren basit düzeyde deyimlerin öğretiminin öneminden bahsedilmektedir.

Adı geçen programlardan da anlaşılacağı üzere yabancı dil eğitiminde önemle üzerinde durulması gereken “deyim” öğretimi konusunu ele almadan önce “deyim” kavramını tanımak, özellikleri, yapıları ve çeşitleri gibi konularda kuramsal bilgiler vermek doğru olacaktır.

BÖLÜM-V

5. DEYİM KAVRAMI

Bu bölümde çalışmamızın ana konusunu oluşturan ve yaşamın her anında insanlarla iç içe olan, bütünleşen deyimler üzerinde durulacaktır. Farkında dahi olmadan sürekli kullandığımız deyimler, dil denen mucizenin bir zenginliğinin apaçık göstergesidir. Bu nedenle “deyim kavramı” olarak adlandırdığımız bu bölümde yerli ve yabancı bilim adamlarının görüşlerinden yola çıkarak deyim kavramını tanıtmaya çalışacağız. Deyim kavramının tanımının yanı sıra, deyimlerin özellikleri, yapıları, çeşitleri, diğer söz gruplarıyla aralarındaki farkları ve günlük iletişimdeki önemi, bu bölümde ele alacağımız diğer konular olacaktır.

5.1. Deyim Tanımları

Yerli ve yabancı kaynaklı bilimsel literatürü taradığımızda deyimlerin değişik yönlerini irdeleyen pek çok çalışma görmekteyiz. Bu çalışmaların birinde Bußman (1983: 195), deyimlerin Almancada “festen Syntagmen, idiomatischen Wendungen, Makrosememen, Phraseologismen, Redewendungen” gibi farklı sözcüklerle ifade edildiğinden bahsetmektedir.

Sabit ve değişmez ifade tarzları olan deyimler (Wahrig, 1997: 669), Almancada aynı zamanda “feste oder idiomatische Verbindungen, Idiome, Wortgruppenlexeme, Phraseolexeme” olarak da adlandırılmaktadır. (Duden, 2002: 7)

Deyimler alanında yaptığı çalışmalarla tanınan Burger, “Phraseologie -eine Einführung” adlı çalışmasında (1998: 11), deyimleri inceleyen bilim dalının “Phraseologie” (deyimbilim) olarak adlandırıldığını belirtmektedir.

Aksan (2002: 95), dilbilimin söz varlığını inceleyen özel bir dalının doğrudan doğruya deyimlerle ilgili olduğunu belirtmektedir. Fransızcada “phraséologie” ve

“idiomatique”, Almancada “phraseologie” ve “idiomatik” adı verilen bu dal, deyimlerin oluşumlarını, biçim ve anlam yönünden niteliklerini, çeşitli özelliklerini incelemektedir.

Fleischer (1997: 3), deyimbilimin çalışma alanının iki şekilde olduğunu bildirmektedir. Bunların birincisi deyimlerin araştırma ve incelenmesiyle ilgilenmekte iken, ikincisi belirli bir dildeki deyimlerin mevcudiyetini ele almaktadır.

Deyim sözcüğünün etimolojisine baktığımızda Arapça kökenli olan “tabir” kelimesinin yerine cumhuriyetle birlikte öz Türkçe olan “deyim” sözcüğünün kullanılmakta olduğunu görmekteyiz. (Eyuboğlu, 1998: 184)

Deyim sözcüğünün kullanımın doğruluğuna işaret eden Hatiboğlu’na göre (1972: 194), “deyim” sözü, Türkçenin yeni bulduğu güzel sözcüklerden biridir. Bu sözcüğün yeri boştu ve “tabir” sözü ile karşılanamıyordu. ”Tabir” bir tek sözcük de olabilir. Hâlbuki deyim, en az iki sözcükten kurulur.

“Deyim” kavramının sözlüksel anlamını irdelediğimizde Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlükte (1992: 368) “genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış anlatım” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle ilk ve ortaöğretim kurumlarında yardımcı kitap olarak bulundurulmasının tavsiye edilmesinden dolayı, birçok araştırmacı tarafından deyim sözlükleri derlenmiştir. Bahsedilen sözlüklerin yazarlarının deyim tanımlarına şöyle bir göz atacak olursak, bu konuda en kapsamlı çalışmanın sahibi Ömer Asım Aksoy’la başlamak doğru olacaktır.

Aksoy’a (1995: 52) göre deyim; bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümcedir.

Aksoy ile aynı düşünceleri paylaşan Püsküllüoğlu (2004: 7), deyimi; anlatıma akıcılık, çekicilik katan çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan, genellikle de birden çok sözcüklü dil ögesi, kalıplaşmış sözcük topluluğu olarak tanımlamaktadır.

Adıgüzel (1990: 6) ise “Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü”nde deyim, gerçek manası dışında kullanılarak yeni bir mana ifade eden ve bir düşünceyi dile getiren, iki veya daha çok kelimedenden meydana gelen kalıplaşmış söz dizisi olarak tarif edilebileceğini ifade etmektedir.

Deyim, “genellikle gerçek anlamının dışında kullanılan, anlatımı daha güzel ve etkili yapan, toplum tarafından ortak olarak benimsenen kalıplaşmış sözdür.” (Hengirmen, 1999: 116)

Hengirmen’le aynı görüşü paylaşan Fleischer (1997: 3) ise deyimleri, değişmeyen sözcük birleşimleri veya sözcük grupları olarak tanımlamaktadır.

Az sözle etkili ifadenin deyim yoluyla ulaşabileceğini dile getiren Özdemir (2000: 5), bir kavramı, bir düşünceyi, bir olayı az sözle belirtmek ve daha etkili kılmak için başvuru olan anlatım yollarından birinin deyim olduğunu belirtmektedir.

Bahadınlı (1992: 11), “iki ya da daha fazla sözcükten meydana gelen, çoğunlukla kendi öz anlamının dışında yeni bir anlam veren ve yazıyı ya da konuşmayı daha da güzelleştiren söz bölümüne ‘deyim’ denir” şeklinde bir tanım yapmıştır.

“Türkçe Deyimler Sözlüğü”nde deyim tanımı yapan Par (1989: 7), çoğu öz anlamından az çok ayrı bir düşünce ve anlam taşıyan, en az iki sözcükten oluşan söz topluluğuna deyim denildiğini ifade etmektedir.

Yurtbaşı, 2000 yılında yayınladığı “Türkische Redewendungen” adlı deyimler sözlüğünün önsözünde deyimleri, gerçek anlamları dışında farklı bir anlam taşıyan ve ifadelerine özel bir “aroma”, özel bir cazibe katan mecazlı sözler olarak görmektedir.

Korkmaz (2007: 66), deyim tanımı yaparken, onun gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği olduğunu dile getirmektedir.

Korkmaz'ın belirttiği çekiciliğin yanı sıra deyimlerin aynı zamanda bir his tercümesi olduğuna da değinen Emir'e göre (1974: 5), deyim, “birden fazla kelimenin meydana getirdiği anlamdır. Bir hükmün ifadesi, his veya özel bir fikrin tercümesidir.”

Friedrich (1997: 7), bireysel olarak farklı anlamalara gelen sözcülerin birleşiminden tamamen farklı bir anlam doğmasının deyimleri oluşturduğuna dikkat çekmektedir.

Gözler (1972: 6-7), “kendi öz anlamından çok ayrı bir fikir anlatmağa yarar kelime topluluğudur” şeklinde bir deyim tanımlamasına gitmektedir.

Bir diğer ifadeyle deyim, bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel bir anlatım kalıbıdır; genel kural niteliğinde bir söz değildir. (Aksoy, 1995: 40)

Deyimlerle ilgili literatürde yer alan sözlüklerde geçen yukarıdaki deyim tanımlarının yanı sıra pek çok bilim adamı deyim konusunu araştırmış ve çeşitli tanımlar oluşturmuştur.

Bunlardan en dikkat çekicisi ünlü dilbilimci Doğan Aksan tarafından ortaya konmuştur. Aksan'a göre deyim (2007: 35), belli bir kavramı, belli bir duyguyu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür. Türkçeden örnek verecek olursak dudak bükmek, ipe un sermek, durmuş oturmuş, ağızdan baklayı çıkarmak, Sultanahmet'te dilenip Ayasofya'da sadaka vermek, gayret dayıya düştü... gibi, binlercesini gösterebiliriz. Tek öğeli deyimler için de akşamcı, kaşarlanmış, sudan, gözde, gedikli gibi örnekler verilebilir.

Aksan'ın bu tanımında diğer tanımlardan farklı olarak dikkat çeken unsur, “akşamcı, kaşarlanmış” gibi tek kelimedenden oluşan deyimlerin varlığından da söz etmesidir.

“İki ya da daha fazla kelimedenden meydana gelen ve kelimelerin öz anlamları dışında bir anlam ifade eden söz gruplarına deyim denir. Dilin bünyesinde kalıplaşmış ve kökleşmiş olarak değişmeden kullanılan deyimler, hiç şüphe yok ki anlatıma canlılık

ve güç katarlar. Bu sayede düşüncelerin ve olayların muhataba daha etkili biçimde yansıtıldığı bir gerçektir”. (Pala, 2008: ix)

Burger (1998: 14), deyimleri iki şekilde tanımlamaktadır. Birincisi “Polylexikalität”, yani deyimlerin en az iki sözcükten oluşması gerektiği ve “Festigkeit”, yani, kesinlik, değişmezliktir. Deyimler sözcüklerin belli bir birleşimiyle oluşurlar ve dil camiasında tek bir sözcükmüş gibi kullanılırlar.

İkinci tanımında ise Burger (1998: 15), deyimlerin yukarıdaki özelliklerinin yanı sıra “Idiomatizität”, yani sözcüğün asıl anlamının dışında kullanılmasının gerekliliğinden söz etmektedir.

Bir başka tanımında Burger (1998: 11), deyim adı altında, ilk olarak en az iki kelimeden oluşan, ikinci olarak ise ilk kez bir araya gelen sözcüklerden değil, aksine bu birleşimin hep bu şekilde tanındığı kelime gruplarının yer aldığı bütün ifadelerin sayılması gerektiğini ileri sürmektedir.

Deyimlerin toplumların ortak malı olduğunu ve uzunca bir tarihsel süreci geride bırakarak oluştuklarını vurgulayan Özbay ve Melanlıoğlu (2009: 9), deyimlerin; toplum tarafından benimsenen, genellikle gerçek anlamları dışında kullanılan, anlatıma güzellik ve canlılık katan, kalıplaşmış, kısa ve özlü sözler olduğunu ileri sürmektedirler. Başka bir deyişle deyimler, yüzyıllar boyu binlerce insanın beyin ve duyu süzgecinden geçerek şiirleşen ve toplumun ortak malı olan kalıplaşmış ifadelerdir.

Türk ve İngiliz atasözleri ve deyimleri hakkında bir çalışma yapan Dağpınar (1998: 30), deyimleri tanımlarken, onların halk tarafından benimsenmiş, çoğu gerçek anlamından ayrı bir anlam taşıyan (yani mecazlı), menşeleri bilinmeden, genelleme yapılmaksızın münferit bir durumu anlatan kelime toplulukları olduğundan bahsetmektedir.

Deyimi kısaca tanımlayan Topçu (1999: 173), sözdizimsel açıdan kalıplaşmış ve anlamsal açıdan bir bütünlük oluşturan sözcükler topluluğuna deyim denilebileceğini söylemektedir.

Deyimlerin aynı zamanda dilbilgisi şekilleri de olduğuna değinen Elçin (2001: 642), deyim mefhumunu tanımlarken, onların asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözler olduğundan bahsetmektedir; Elçin’e göre deyimler; iki veya daha çok kelimeden kurulu bir çeşit dil ifadesi olan sözlerdir, duygu ve düşüncelerimizi, dikkati çekecek biçimde anlatan isim, sıfat, zarf, basit fiil ve birleşik fiil görünüşlü gramer unsurlarıdır.

Sağlam (2001: 46), deyimlerin diğer söz sanatlarıyla olan ilişkisine değinmektedir: “Deyimler toplumca benimsenmiş, genellikle kalıplaşmış sözcük öbeklerinden oluşmaktadır. Benzetme, eğretileme, örtmece gibi değişik söz sanatlarından yararlanan deyimleri, bir hadiseyi, bir durumu betimlemek, ifade etmek için kullanırız.”

Deyimlerin yazının ve konuşmanın anlatım gücünü arttırdığının altını çizen Çotuksöken (1988: 7), en az iki sözcükten kurulan, konuşmada ve yazıda anlatım gücünü artıran, anlam yönünden yer yer mantık dışına taşan bölümleri olabilen, yapısındaki kimi sözcükleri anlam değişmesine uğrayan, kalıplaşmış söz öbeklerini deyim olarak tanımlamaktadır.

Bunun yanı sıra Aksan (2002: 95), deyimlerin genellikle bir durumu, karşılaşılan olayların özelliklerini, insan karakter ve davranışlarını, insanların çeşitli fiziksel ve ruhsal niteliklerini betimlemek üzere, birden çok sözcükle oluşturulduğunu bildirmektedir.

Hatiboğlu (1963: 221), deyim kavramını, anlatım gücünü arttırmak için, az çok mantık dışına kayan, bazı kelimeleri değişmediği halde bazıları değişip çekimlere giren kalıplar şeklinde ifade etmektedir.

Karataş (2004: 110-111), deyim tanımını şu şekilde yapmıştır: “Gerçek/öz anlamının dışında farklı bir anlamı olan, en az iki kelimeden oluşan kalıplaşmış söz grupları. Deyimlerin çoğu cümle değeri taşımazlar. Bu yönleri ile deyimler atasözlerinden ayrılırlar. Seyrek olmakla birlikte bazı deyimlerin atasözü gibi kullanıldığı da görülür. Özlü ve etkili bir anlatım vasıtası olan deyimler, yerli yerinde kullanıldıkları takdirde, anlatıma canlılık kazandırır, düşüncüyü güçlendirirler.”

Palm'a göre (1995: 1) deyimler, cümle değeri taşımayan en az iki sözcükten oluşmaktadır. Bunun yanı sıra deyimler değişmez sözcük birleşimleridir. Deyimler hiçbir şekilde sözcük düzleminde algılanmamalıdır, sadece aktarılan anlamda anlaşılmalıdır. (Herzog, 2009: 8-9)

Hessky ise (1987: 26), sözcüklerin asıl anlamlarının dışında, tamamen farklı bir anlama bürünmelerinin deyim olarak adlandırılabileceğini ve bunların sözdizimsel ve/veya anlamsal yapıda olabileceğini ifade etmektedir.

Deyimlerin ne kadar anlamlı ve estetik unsurlar olduğunu dile getiren Aksoy'a (1995: 47) göre, deyimler; ulusun söz yaratma gücünden doğarlar ve küçük bir söz dağarcığına koca bir âlemi sığdırırlar. "En uçucu kavramlar, en ince hayaller, en güzel benzetmeler, çeşit çeşit mecazlar ve söz ustalıkları mini mini bir deyim yapı harçları arasında parlar".

Deyimlerin dilin zenginleşmesi ve güzelleşmesine yarayan unsurlar olduğunu vurgulayan Fleischer (1997: 215), tezini Seiler ve Gottsched'in savlarıyla desteklemeye çalışmıştır. Seiler (1922: 22), deyimlerin eğitici yanlarının olmadığını, sadece sözü süslemeye yarayan sözcük grupları olduğunu ileri sürerken, Gottsched (1743: 240), deyimler neticesinde bütün konuşmanın bir ihtişama büründüğünü dile getirmektedir.

Deyimlerin büyüüne değinen Danielsson (2006: 12), deyimlerin sürekli anlamlı arka planlarının olduğunu ve içlerinde ironik-mizahi, kinayeli sözler ve imalar sakladıklarından bahsetmektedir. Bunun yanı sıra deyimler konuşmanın cereyanında aniden ortaya çıkarlar, okuyucuyu veya dinleyiciyi yorumlama düşüncesine sevk ederler.

Deyimlerin kültürel boyutuna değinen Aksan (2001: 91), deyimlerin, -bir başka ulusla olan kültür ilişkileri sonunda, ondan çevrilme, alınma değilse- bir dili konuşan toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, çevre koşullarını, gelenek, görenek ve inançlarını, önem verdiği varlık ve kavramları, kısacası, maddi ve manevi kültürünü yansıtan, o toplumun düşünce biçimini, hatta nükte ve buluşlarını ortaya koyan, dilbilim açısından olduğu kadar yazın ve halkbilim açısından da önemli olan sözler olduğunu

ileri sürmektedir. Çünkü “tıpkı atasözleri gibi, deyimler de bir toplumun diline yansıyan kültürünün izlerini, ipuçlarını ortaya koyar”. (Aksan, 2002: 97)

Aynı düşünceleri paylaşan Akar (1994: 32) ise, deyimlerde bir toplumun yaşam tarzının, kültürünün, dünyayı algılayış tarzının vb. niteliklerinin mecaz anlamlarla örtüşerek dile kalıplaşmış bir biçimde yansıdığını dile getirmektedir. Bu dile yansıyan kültür ögesi, duygu ve düşüncelerin etkili ve kısa yoldan ifade edilmesini sağlamaktadır. Zaten deyimlerin anlatımda tercih edilmesinin nedeni de kısa ve yoğun anlatım tarzını sağlayabilmeleridir.

Ignatova (2008: 90), deyimlerin bir dilin ve kültürün özel unsurlarını içerlerinde barındıran milli bir hazine olduğundan söz etmektedir. Bu açıdan baktığımızda deyimler sadece dilbilimcilerin değil, aynı zamanda etnologların da araştırma ve inceleme konuları olabileceğini söyleyebiliriz.

Deyimlerin birçok söz oyunuyla benzerlikler gösterdiğini, ancak özellikle atasözleri ile kıyasla, hüküm içeren sözler olmadığının altını çizen Tokmak (1999: 175), halk arasında yaygın olarak kullanılan, genellikle birkaç kelime, yer yer tam ya da eksik bir cümle şeklinde olan, teşbih, mecaz, istiare ve kinaye unsurlarının da kullanıldığı, bir eylemi, durumu veya bir olayı anlatmakta yararlanılan, ancak bir hüküm içermeyen sözlerin deyim olarak tanımlanacağını ifade etmektedir.

Tokmak’ın bu ifadelerinin yanı sıra Gündüzalp (2010: 9), deyimlerin; üzerinde konuştuğumuz konuların anlaşılmasını kolaylaştırdığını, anlatımı renklendirdiğini ve çoğu zaman dakikalarca konuşarak ifade edemeyeceğimiz fikirleri bir çırpıda dile getirmeye yaradığını açıklamaktadır.

Deyimler de atasözleri gibi kamunun malıdır, yani yaratıcıları bugün belli değildir. Gerçekten de bilinmesi pek büyük bir anlam taşımamaktadır. Deyim niteliği taşıyan bir söz öbeğinin anlamsal yükü, hangi ortam ve durumlarda kullanılacağını belirginlik kazanması ve dilsel beğeniye yatkınlığı, yaygınlığı, kullanılabilirliğini sağlayabiliyorsa, deyimleşmemesi için hiçbir neden yoktur. (Çotuksöken, 1988: 7-8)

Türk ve Alman bilim adamları ve araştırmacılarının tüm bu görüş ve tanımları ışığında deyimlerin; iki veya daha çok sözcüğün bir araya getirilmesiyle (nadiren tek sözcük de olabilir) ve sözcüklerin asıl anlamları dışında kullanılmasıyla oluşan; sözcük düzeyinde değil, bir bütün olarak anlaşılması gereken; anlatıma akıcılık, çekicilik, güzellik katan; oluşumları uzun yıllar öncesine dayanan; toplum tarafından benimsenmiş ve toplumun ortak malı olarak kabul edilen; içlerinde ironik, mizahi, mecazlı, kinayeli sözler ve imalar barındıran; toplumun maddi ve manevi kültürünün bir aynası olan; dilbilimin yanı sıra yazınbilim, halkbilim ve etnolojinin de inceleme ve araştırma konusu olan ve en önemlisi, dakikalarca ifade edemeyeceğimiz fikirleri bir çırpıda dile getirmeye yarayan kalıplaşmış anlatım tarzları olduklarını görmekteyiz.

5.2. Deyimlerin Özellikleri

Deyimlerle ilgili tanımlara yer verirken onun kimi özelliklerin ön plana çıktığını gördük. Deyimler pek çok özellikleri içermektedir. Fakat yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere öne çıkan en belirgin özellikler biçimsel ve anlamsal olanlardır.

5.2.1. Biçimsel Özellikler

Bilindiği üzere deyimler, oluşumları çok uzun yıllara dayanan ve toplum tarafından kullanıla kullanıla belli bir kalıba bürünen sözlerdir. Söz konusu bu ifadelerin söz dizimleri değişmez.

Aksoy (1995: 38), deyimlerin de atasözleri gibi kalıplaşmış sözler olduğunu ifade etmektedir. Bir deyimın sözcükleri değiştirilip yerine -aynı anlamda da olsa- başka sözcükler konulamaz ve deyimın sözdizimi bozulamaz. Örneğin, “ayıkla pirincin taşını” deyimı, “ayıkla bulgurun taşını” biçiminde söylenemeyeceği gibi, “tut kelin perçeminden” deyimı de “kelin perçeminden tut” biçiminde kullanılamaz.

Bahadınlı ise (1992: 11-12) deyimlerin, kökleşmiş, kalıplaşmış oldukları için kullanırken bozulmaması gerektiğine vurgu yapmaktadır: “‘Akla kararı seçmek’ deyimı, ‘akı kararı seçmek’ biçimine sokulursa yanlış olur. ‘Akla kararı seçmek’, çok

zahmet çekmek anlamındadır. ‘Akı karayı seçmek’ ise, uyanıklığı, bilgililiği anlatır. ‘Çile çıkarmak’ deyimini, ‘çileden çıkmak’ biçiminde söylenirse yine yanlış olur. Birincisi, ‘çok zahmetli bir hayat sürmek’ anlamı verirken, ikincisi, ‘sabrı tükenmek’ karşılığında söylenir.”

Çevik, (2006: 52-53) deyimleri, biçimsel özellikleri açısından genel olarak dört ayrı grupta değerlendirmektedir:

— Sözcük öbeği biçimindeki deyimler:

Ağır aksak, ayağına çabuk, baştan aşağı, çiban başı, çıkar yol, dert ortağı, el şakası, fermanlı deli, gizli kapaklı, gözü kara vb.

— Mastar biçimindeki deyimler:

Hallaç pamuğu gibi atmak, içine sinmemek, kafayı üşütmek, kefeni yırtmak, kırk dereden su getirmek, mercimeği fırına vermek, meteliğe kurşun atmak, nefes tüketmek, ölümüne susamak, sinek avlamak vb.

— Tam bir cümle yapısında olmasa da, daha çok karşılıklı konuşmalarda kullanıldığı için, eksilteli/yarım cümle niteliğinde olan deyimler:

Daha neler! Ya herrü, ya merrü! Yok canım! Hadi oradan! Cart, kaba kâğıt.

— Cümle biçiminde olanlar:

Armut piş, ağzıma düş. Atı alan Üsküdar’ı geçti. Bu aptesle daha çok namaz kılınır. Ciğeri görmüş bayılmış, eti görse ne yapar? Deli bir değil ki bağlayasın, ölü bir değil ki ağlayasın.

Çevik’in belirttiği cümle biçimindeki deyimleri biraz daha açacak olursak, yalın, birleşik, sıralı ve bağlı cümle biçimlerinde deyimlerden söz edebiliriz:

— Yalın (Basit) Cümle Biçimindeki Deyimler:

Cehenneme kadar yolu var. Aklına turp sıkayım. Ayıkla pirincin taşını. Bu hamur daha çok su götürür. Papaz her gün pilav yemez. O kadar kusur kadı kızında da olur.

— Birleşik Cümle Biçimindeki Deyimler:

Ateş olsa cürmü kadar yer yakar. Cehenneme atsalar, odun yaş diye bağırır. Denize düşse ağzında balıkla çıkar. Geleceği varsa göreceği de var. Halep oradaysa arşın burada. Hangi taşı kaldırsan altından çıkar. Kapıdan kovulsa bacadan girer. Sen ekilirken ben göcektim. Sen giderken ben geliyordum.

— Sıralı Cümle Biçimindeki Deyimler:

Av avlandı, tav tavlandı. Atsan atılmaz, satsan satılmaz. Ananız taş yesin, yarımşardan beş yesin. Bahtım olaydı anamdan kız doğardım. Bugün buldum bugün yerim, yarına Allah kerim. Çoğu gitti azı kaldı, keli gitti dazı kaldı. Düğüne gider zurna beğenmez; hamama gider kurna beğenmez. Eşek hoşaftan ne anlar suyunu içer tanesini bırakır. Helva demesini de bilirim, havla demesini de. İki şilte bir yastık, onu da terkiye astık. Karşıdan baktım yeşil türbe; yanına vardım estağfurullah tövbe. Kızım sana söylüyorum; gelin sen dinle. Kuş uçmaz, kervan geçmez. Maksadı üzüm yemek değil, bağcıyı dövmek. Ne kızı veriyor, ne dünürü küstürüyor. Ne ölü görmüş ağlamış, ne düğün görmüş oynamış. Ne şiş yansın, ne kebab. Orasını ne sen sor, ne ben söyleyeyim. Ölme eşeğim ölme, yaza yonca bitecek. Pişirdiği aş olaydı, başımı yaran taş olaydı. Saç tava geldi, hamur kalmadı; akıl başa geldi, ömür kalmadı. Şaşıydı, arı da soktu, kör oldu. Tahtadan çuvaldız, ne yitiren acır, ne bulan sevinir. Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş. Yılanı sen tut, gözüne ben bakayım.

— Bağlı Cümle Biçimindeki Deyimler:

Ağzı torba değil ki büzesin. Benim de adım Yakup ama o kadar uzun değil. Boyacı küpü değil ki hemen sokup çıkarasın. Cami yıkılmış ama mihrap yerinde duruyor. Çiğ yemedim ki karnım ağrısın. Ne ölüye ağlar ne diriye güler. Ölmüş eşek arıyor ki nalını söksün. Sakalım yok ki sözüm dinlensin. Vur fakat dinle. (Nalcı, 2006: 30-33)

Çotuksöken (1988: 11), tamlamalar, ikilemeler, filler, ilgeçler ve cümle düzlemlerinde deyimlerin biçimsel özellikleri aşağıdaki gibi sıralamıştır:

— Birleşik fiil kuruluşunda olan deyimler:

Boynuz takmak, fırsat kollamak, metelik vermemek, papuç bırakmamak, ses vermemek gibi.

— Çekimlenebilen bir fiil ile ona bağlı tümleçlerden (tümleç öbeklerinden) kurulu olan deyimler:

Aba altından değnek göstermek, ağızından çıkanı kulağı işitmek, arı kovarı gibi işlemek, can kulağı ile dinlemek, cır cır ötmek gibi.

— Cümle kuruluşunda olan deyimler:

Adı çıkmış dokuza, inmez sekize. Açtı ağzını yumdu gözünü. Aklına turp sıkayım. Buyurun cenaze namazına. Yorgan gitti kavga bitti. Ne günlere kaldık? vb.

— İkileme türünde olan deyimler:

Açık saçık, bile bile, bugüne bugün, konu komşu, sıkı fıkı vb.

— Sıfat tamlaması biçiminde olan deyimler:

Acemi çaylak, açık fikirli, bardağı taşıran son damla, canlı cenaze, soğuk duş vb.

— Ad tamlaması biçiminde olan deyimler:

Adam evladı, ağız dalaşı, ahret kardeşi, Allahın günü, benlik davası, çömlek hesabı, el kapısı vb.

— İlgeçlerle kurulu olan deyimler:

Açık alınla, a'dan z'ye, adlı adıyla, Allah için, bacak kadar, Allah için vb.

— Cümle başında özel bir anlam yüküyle kalıplaşmış olarak kullanılan deyimler:

Gel gelelim, nedir ki, ne diye, ne ki, nerede kaldı ki vb.

5.2.2. Anlamsal Özellikler

Deyimlerin ifadeleri güzelleştirmesinde, insanlar tarafından kabul görmesinde, insanları düşünceye sevk etmesindeki en önemli unsur, içerlerinde barındırdıkları anlamlardır.

Aksoy'un da (1995: 41) belirttiği gibi, deyimlerin amacı, bir kavramı ya özel kalıp içinde, ya da çekici, hoş bir anlatımla belirtmektir.

Deyimlerin bir kısmı gerçek anlamında kullanılmaktadır. “Canı sağ olsun”, “ayda yılda bir”, “çoğu gidip, azı kalmak” gibi gerçek anlamda kullanılan deyimlerin yanı sıra, deyimlerin asıl özellikleri gerçek anlamlarının tamamen dışında, mecazi bir anlam içermeleridir. “Başının etini yemek”, “etekleri zil çalmak”, “balık kavağa çıktığı zaman” gibi mecazi anlamlar içeren deyimler, deyimlerin anlamsal özelliklerinde en önemli unsur konumundadır.

Çotuksöken (1988: 11-12), deyimlerin anlam özelliklerinin yanı sıra anlatım özelliklerini de ele almış ve şu yedi başlık altında toplamıştır:

— Dolaylı anlatım:

Dolaylı anlatım özelliği gösteren deyimlerde deyim içindeki bütün sözcükler temel anlamlarını yitirip yepyeni bir anlam oluşturmuşlardır: “Borusu ötmek”, “can damarına basmak”, “dizini dövmek”, “köküne kibrit suyu dökmek” gibi.

— Yarı-dolaylı anlatım:

Bu tür deyimlerde, deyimi oluşturan sözcüklerden ancak bir ikisinde anlam değişmesi olmuştur: “Acı çekmek”, “çilingir sofrası”, “çimdik atmak” deyimlerinden “acı”, “sofra” ve “çimdik” sözcükleri temel anlamlarıyla kullanılmıştır.

— Dolaysız anlatım:

Bu tür deyimlerde deyim içindeki sözcüklerin anlamlarında bir değişme görülmez: “Çoğu gitti, azı kaldı”, “beşik kertme nişanlı”, “a’dan z’ye kadar”, “ağızına bir şey koymamak”, “Allah bağışlasın”, “para tutmak” gibi.

— Benzetmeli anlatım:

“gibi, kadar” ilgeçleriyle kurulan deyimlerin çekimli bir fiille ya da adla yeni bir anlam kazanmak üzere birleştiklerinde benzetmeli bir anlatım oluşturduklarını görürüz: “Arı kovanı gibi işlemek”, “bacak kadar”, “bal gibi”, “el kadar”, “dolap beygiri gibi dönüp durmak”, “tavşan boku gibi ne kokar ne bulaşır” gibi.

— Karşılaştırmalı anlatım:

Kimi deyimlerde bir kavram, olay, durum, bir kimsenin niteliği vb. karşılaştırma yoluyla anlatılmaktadır: “Ayrani yok içmeye atla gider sıçmaya”, “Ayasofya’da dilenip Sultanahmet’te sadaka vermek”, “eleğim var saçım var komşuya ne borcum var”, “gelirse hane boş gelmezse daha hoş” gibi.

— Öykülemeli anlatım:

Kimi deyimlerde belli bir kavram, durum küçük bir öykü biçiminde anlatılmıştır: “Bizim tavuk bir yumurta yumurtlar yedi mahalle duyar, elin kırsığı küheylan doğurur, ses çıkmaz”, “maymun yoğurdu yemiş, artığını ayının yüzüne sürmüş” gibi.

— Sorulu-yanıtlı anlatım:

Bu tür deyimlerde soru-yanıt düzeni bir kavramın, durumun anlatılmak istendiği dikkati çeker: “-Adın ne? -Mülayim Ağa. -Sert olsan ne halt edersin?”, “-Akıllınız kim? -Öndeki zincirli” gibi.

Biçimsel ve anlamsal özelliklerin yanı sıra deyimlerin tarihi, sosyal ve kültürel özellikleri de içlerinde barındırdığını görmekteyiz. Kimi deyimlerin tam olarak anlaşılabilmesi için tarihi arka planının bilinmesi gerekmektedir. Konu ile ilgili bir örneği aktaran Kavas (2010: 18), “İpe un sermek” deyiminin 13. yy da ortaya çıktığını ve Nasrettin Hoca’dan günümüze kadar geldiğini, “yüreği soğumak” deyiminin ise 5 asır önce Şeyhi’nin “Harnâme”sinde yer aldığını belirtmektedir.

Yukarıda değinilen biçimsel ve anlamsal özellikleri genel olarak değerlendiren Kazıcı (2008: 18), Sakaoğlu ve Alptekin’in deyim özelliklerini şu şekilde belirlediklerini aktarmaktadır:

— Deyimler atasözlerinde olduğu gibi kalıplaşmış sözler olup kelimeleri bile değiştirilemez.

— Tıpkı atasözlerinde olduğu gibi deyimlerde de az sözle çok şey anlatılmak istenir.

— Deyimler en az iki kelimededen oluşur.

— Deyimler genel kural özelliği gösteren bir söz değildir.

— Deyimlerin birçoğu mastar hâlinindedir.

— Atasözlerinde olduğu gibi deyimlerin de birer hikâyesi vardır.

— Bir yazarın deyim ve atasözünü yerli yerinde kullanması onun dile hâkimiyetini göstermesi bakımından önemlidir.

— Bazı atasözlerimiz hem deyim, hem de atasözü özelliği gösterir: (Ne ekersen onu biçersin, ektiğini biç vb.)

— Atasözlerinde olduğu gibi deyimlerde de iç kafiye vardır. Akdeniz’e kaptan, Mısır’a sultan; azıcık aşım, ağrısız başım vb.

— Atasözlerinde olduğu kadar olmasa da söz sanatlarının örneklerine rastlanır. Hanımeli, aslanağzı, kar gibi, kuzu gibi (benzetme).

Bütün bu söylenenlerin ardından deyimlerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

— Atasözleri gibi hüküm bildirmezler; bir durumu, olayı, duyguyu veya davranışı tasvir mahiyetinde ifade ederler.

— Deyimi teşkil eden kelimelerden biri veya birkaçı gerçek anlamının dışında mecazi bir anlam kazanır. Bazen de bir araya gelen kelimeler gerçek anlamları dışına çıkarlar.

— Deyimler birden fazla kelimelerden meydana gelir.

— Deyimler anonim ürünlerdir. O dili konuşan herkes bir deyimle aynı şeyi algılar; yani deyimler hepsinde aynı çağrışımı yapar.

— Deyimlerin başka bir dile tercümesi mümkün değildir. Daha doğrusu deyim aynı kelimelerle tercüme edilme imkânı yoktur.

— Deyimlerdeki kelimeler çoğu zaman cümlede kullanılırken çekim ekleri alırlar.

— Kullanış esnasında deyimlerin kelimeleri arasına başka kelimeler girebilir.

— Deyimlerdeki mecaz ve aktarmaların çoğu mantık dışıdır. (Üstüner, 1989: 13)

Türk dilindeki bu deyim özelliklerinin yanı sıra Alman literatürünü incelediğimizde Alman dilinde deyim özelliklerinin çoğunlukla üç ana başlık altında toplandığını görmekteyiz. Bunlar: “Polylexikalität”, “Stabilität” ve “Idiomatizität” olarak adlandırılmaktadırlar:

— **Polylexikalität (Çok Sözcüklülük):**

Mehrgliedrigkeit veya Gruppenstruktur olarak da tanınmakta olan Polylexikalität kavramı, deyimlerde yer alan sözcüklerin sayısı ile ilintili bir özelliği göstermektedir. Alman dilbilimcileri ülkemizdeki çoğu dilbilimcinin de belirttiği gibi deyimlerin en az iki sözcükten oluşması gerektiği konusunda hemfikirlerdir.

Sözcük sayısının bir üst sınırının tanımlanmadığını ileri süren ve deyimlerin azami genişliğinin bilindiği üzere sözcüksel olarak değil, sözdizimsel olarak tespit edildiğini vurgulayan Burger (1998: 15), deyimlerin bir cümleden büyük olamayacağını izah etmektedir.

En az iki sözcükten oluşuyor olmaları deyimlerin karakterlerinin en açık göstergesidir. Pilz (1981: 20), en az iki sözcükten oluşan deyimlerin sözcüksel olarak değil de, bir bütünmüş gibi, tek bir sözcükmüş gibi algılandıklarının altını çizmektedir.

— **Stabilität (Değiştirilemez Yapılar):**

Deyimlerin öne çıkan bir diğer özelliği de değiştirilemez yapılar oluşlarıdır. Higi-Wydler (1989: 61), değişmez kalıplar oluşlarını deyimlerin ana özelliği olduğundan söz etmektedir.

Fleischer (1997: 13), deyimlerin sabit ve değiştirilemez yapılar olduğundan bahsetmektedir. Diğer bir ifadeyle deyimlerin içerisinde yer alan unsurların yerleri değiştirilemez. Bu sabit olma durumu, sözcüksel, anlamsal ve biçimsel düzeye dayanmaktadır. Örneğin “vor die Hunde gehen” deyimini “vor die Wölfe gehen” veya “vor Hunde gehen” olarak değiştirilemez.

Festigkeit, Festgeprägtheit veya Fixiertheit olarak da tanımlanan “Stabilität” kavramı adı altında yukarıda da değinildiği gibi, birbirinden bağımsız sözcüklerden oluşan deyimlerin unsurlarının ne yerleri değiştirilebilir, ne de ilgili sözcüklerin yerine başka sözcükler kullanılabilir. Alıcı tarafından tanındık olan ve kabul görmüş, aynı zamanda belli bir terkip içerisinde yer alan deyimlerin sabit olma özelliklerini, formale (biçimsel), lexikalische (sözcüksel) ve semantische (anlamsal) adı altında üç başlıkta değerlendirebiliriz:

Biçimsel (formale) sabitlikle, sözcüklerin sözdizimsel olarak değiştirilemezlikleri ifade edilmek istenmektedir. Örneğin, “mit Kind und Kegel” deyimini yerine “mit Kegel und Kind” ifadesi kullanılamaz.

Sözcüksel (lexikalische) değişmezlikte ise deyim içerisinde yer alan bir veya birden fazla sözcüğün değiştirilemez olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin: “Katz und Maus” deyiminde yer alan “Maus” kelimesi değiştirilerek “Katz und Ratte” gibi ifadeler kullanılamaz.

Anlamsallıkta (semantisch) ise her biri bireysel olarak farklı anlamlar taşıyan sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşan yeni bir anlam söz konusudur. Bir başka deyişle, birbirinden bağımsız sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşan farklı bir anlam deyim olarak anlaşılmaktadır. (Štěpánková, 2010: 23)

— **Idiomatizität (Anlam Değişimi, Yan Anlam):**

Deyimler her şeyden önce üstü örtük ifadeler taşırlar. Burger (1998: 31), gerçek anlamıyla üstü örtük anlam arasındaki uyumsuzluğu anlam değişikliği olarak kabul eder.

Sözcüklerin gerçek anlamlarıyla örtük anlamları arasındaki fark ne derece büyükse deyimleşme de o derece güçlüdür.

Bedeutungsübertragung (anlam aktarımı), Bedeutungswandel (anlam değişikliği), übertragene Bedeutung (mecazi anlam) ve Bedeutungsirregularitäten (gerçek dışı anlam) olarak da tanınan “Idomatizität” kavramı, anlam değişikliklerinin derecesine göre “vollidiomatisch”, “teilidiomatisch” ve “nichtidiomatisch” olarak üç türde karşımıza çıkmaktadır:

Almancada kullanılmakta olan “sein Herz auf der Zunge tragen” deyimini anlamsal olarak gerçek anlamının çok ötesindedir. Bu ve buna benzer deyimlere “vollidiomatisch” (tam deyimsel, dolaylı) denilmektedir.

“Teilidiomatisch” yani kısmi deyimsellik veya yarı dolaylı anlatım içeren deyimlerde ise anlam değişikliği nispeten daha azdır. “Einen Streit vom Zaun brechen” deyiminde bir unsurun gerçek anlamında, diğerinin ise mecazi anlamda kullanılmakta olduğunu görmekteyiz. Söz konusu deyimde “vom Zaun brechen” üstü örtük bir anlam taşımaktayken, “einen Streit” kısmı gerçek anlamında kullanılmıştır.

Gerçek anlamıyla çok az veya hiç fark içermeyen ifadeler (dolaysız) ise “sich die Beine vertreten” veya “sich die Zähne putzen” gibi deyimlerden de gördüğümüz gibi “nichtidiomatisch” olarak tanımlanmaktadır.

Tüm bu görüş ve düşüncelerin ışığında gerek Türkçede gerekse Almancada deyimlerin genel olarak en az iki sözcükten oluşan; sözcüklerin yeri ve sırası değişmeyen; kısa ve özlü anlatımlar içeren; çeşitli biçimsel özelliklere de sahip olan; kimi zaman gerçek anlamda, kimi zaman mecazi anlamda yer alan; dolaylı, yarı dolaylı, dolaysız, benzetmeli, karşılaştırmalı, sorulu-yanıtlı anlatım özelliklerini de içinde barındıran çeşitli özellikler taşıdıklarını görmekteyiz.

5.3. Deyimlerin Yapısı ve Çeşitleri

Deyimlerin özelliklerinin yanı sıra yapılarının da kendi aralarında farklılıklar gösterdiğini görmekteyiz. Gerek Türkçedeki gerekse Almancadaki deyimlerin özellikle dilbilgisel bakımdan farklı şekillerde meydana geldikleri söylenebilir.

Aksoy (1995: 43), deyimlerin yapılarından bahsederken, onların ya tümce olduklarını ya da tümce olmayan sözcük öbeği durumunda bulunduklarını dile getirmektedir. Sözcük öbeği durumunda olan deyimlerin sınıflandırılmayacak kadar çok değişik biçimlerde oluştuklarına değinen Aksoy, iki sözcüklü olan deyimlerden kimilerini yapıları yönünden sınıflandırmaya çalışmıştır (1995: 43-44):

— Ögeleri ekli ya da eksiz ad tamlaması biçiminde olan deyimler vardır:

Anasının gözü, kaçın kurası, ayak bağı, kıl payı, ayağının tozuyla, şunun şurasında, günün birinde... gibi.

— Ögeleri ekli ya da eksiz sıfat tamlaması biçiminde olan deyimler vardır:

İki büklüm, dik başlı, orta halli, bir ara, boş yere, bir ağızdan, tek başına, tez elden, fena halde, çöpten çelebi, başlı başına... gibi.

— Tamlanan + ad yapısında olan deyimler vardır:

Kanı pahasına, ardı sıra, ucu ucuna, günü gününe, yanı başında, eli kulağında, günü birliğine... gibi.

— Tamlanan + önad yapısında olan deyimler vardır:

Kulağı delik, sütü bozuk, alını açık, canı tez, gözü kapalı, yüzü gülmez... gibi.

— Ekli ya da eksiz ad + önad yapısında olan deyimler vardır:

Et kafalı, gün görmüş, çöp atlamaz, kendi gelen, cana yakın, kafadan sakat, arada bir, anadan doğma, ayağına çabuk, örümcek kafalı... gibi.

— Biri ya da her ikisi ekli iki addan oluşan deyimler vardır:

El ele, art arda, karşı karşıya, kim kime, kendi kendine, sözüm ona, günden güne, devede kulak... gibi.

— Biri ya da her ikisi ekli iki sıfattan oluşan deyimler vardır:

Üst üste, yarı yarıya, uzaktan uzağa, inceden inceye, alı al, moru mor... gibi.

— İki eylemden oluşan deyimler vardır:

Oldum bittim, inan olsun, gel gelelim, bilir bilmez, oldu olacak, girdisi çıktısı, aldı yürüdü, veryansın etmek, örtbas etmek... gibi.

— İkidenden çok ögesi bulunan ve yukarıdaki sınıflar içine girmeyen değişik yapıda deyimler de vardır:

Her ne kadar, hiç olmazsa, ne var ki, eski göz ağrısı, o gün bugün, suyu mu çıktı, kaşla göz arasında... gibi.

Bunun yanı sıra Elçin (2001: 643-644), deyimlerin dilbilgisel yapılarını on iki başlık altında toplamaktadır:

— Deyimlerin birçoğu mastar hâindedir:

Baş vurmak; göze girmek; dile düşmek; turnayı gözünden vurmak.

— Deyimler farklı zaman kipleriyle kullanılabilir:

Kaş yaparken göz çıkardı (çıkaracaksın, çıkarma).

— Deyimlerdeki bazı kelimeler isim ve fiil çekimlerine girerler:

Ağaca çıksa (çıksan) pabucu (pabucun) yerde kalmaz. Anasından (anamdan) emdiği (emdiğim) süt (sütü) burnundan (burnumdan) geldi (gelecek, getir, getirmelisin).

— Kalıplaşma sebebiyle fiil çekimine girmeyen az sayıdaki deyimler:

Tut kelin perçemini (perçeminden); ayıkla pirincin taşını; vur abalıya; vur patlasın, çal oynasın.

— Hiçbir fiil kipi taşımadıkları için cümle hâlinde bulunmayan deyimler:

Kel başa şimşir tarak; iki dirhem bir çekirdek; nohut oda, bakla sofa; balık kavağa çıktığı zaman; başım gözün üstüne; gündüz feneri.

— Cümle hâlinde olmayan deyimlerin bir kısmında da kelimelerin bazıları çekime girerler:

İki eli (elim) kanda olsa; darısı başına (başıma); gözünüz (gözümüz) aydın.

— Deyimlerin bazıları iyelik (mülkiyet) ekleri ile kurulurlar:

Göz-ü açık; baldır-ı çıplak; el-i açık; el-i sıkı.

— Deyimlerde tekrarlar:

Çoluk çocuk; eğri büğrü; konu komşu.

— Aynı kelimenin tekrarı ile yapılan ikizleme deyimler:

Günü gününe; kaçan kaçana; boşu boşuna.

— Kafiye deyimler:

Akdeniz'e kaptan, Mısır'a sultan; azıcık aşım, kaygusuz başım; adı çıktı dokuza inmez sekize; kaş ile göz, kalanı söz; dağ dağda, bağ bağda, tava delik iş yağda; havada bulut, sen onu unut.

— Deyimlerde olumsuz kavramlı kalıplar:

Ağzını (ağzımı) bıçak açmıyor; gözünü (gözümü) budaktan sakınmaz (sakınmam).

— Deyimlerde eski kalıplar:

Ne idüğü belirsiz; neme bir iş.

Türkçedeki bu dilbilgisel yapılarının yanı sıra Almancada da deyimlerin farklı yapılardan oluştuğunu görmekteyiz. Štěpánková (2010: 25), Almancadaki deyimleri dilbilgisel yönden isim, sıfat, zarf ve fiil şeklinde yapılara büründüğünü ifade etmektedir:

— Substantivische Phraseologismen (İsim yapısında olan deyimler):

Cümle içerisinde özne veya nesne olarak kullanılan deyimlerdir. "Die bessere Hälfte" veya "ein frommer Wunsch" gibi.

— Adjektivische Phraseologismen (Sıfat yapısında olan deyimler):

Cümle içerisinde yüklem veya sıfat olarak yer alan deyimlerdir. "Zum Malen schön", "klipp und klar" veya "gut gepolstert" gibi.

— Adverbiale Phraseologismen (Zarf yapısında olan deyimler):

Cümle içerisinde zarf hükmünde kullanılan deyimlerdir. "An Ort und Stelle", "an der Hand" veya "null und nichtig" gibi.

— Verbale Phraseologismen (Fiil yapısında olan deyimler):

Her zaman bir fiil şeklindedirler ve cümle içerisinde yüklem rolünü üstlenirler. "Etw. unter die Lupe nehmen", "aufs falsche Pferd setzen" veya "eine harte Nuss zu knacken haben" gibi.

Yukarıda ele alınan deyim yapılarının yanı sıra deyim çeşitlerine değinen Aksoy (1995: 497), deyimlerin özel nitelikleri bakımından çeşitli kümeler ayrılacaklarını belirterek çeşitlerini aşağıdaki gibi sıralamıştır:

— Deyimlerin en önemli bölümü; kavramları, değişmece (mecaz) yoluyla, anlatım güzelliği ve özgünlüğü içinde belirten kalıplaşmış sözcük öbekleri ya da tümceleridir. Ağzı bozuk, eli açık, kan ağlamak, kılı kırk yarmak, saçını süpürge etmek gibi.

— Kimi deyimlerin yan özelliği, iki yargılı ve uyaklı olmasıdır. Anca beraber, kanca beraber, iki arada bir derede, kim kime dum duma, yere bakan yürek yakan gibi.

- Kimi deyimlerin yan özelliği öykücülük ya da konuşma biçiminde olmasıdır.

- Adın ne?

- Mülayim Ağa

- Sert olsan ne halt edersin?

Erzurum'un soğuğu "gelin beni Gerede'de bulun" demiş.

Kestane kabuğundan çıkmış, kabuğunu beğenmemiş.

Deveye "boynun eğri" demişler; "nerem doğru ki?" demiş.

Dilenciye hıyar vermişler; eğri diye beğenmemiş.

Tilki "benim için demem ama üzüksüz bağın kökü kurusun" demiş.

— Kimi deyimlerin yan özelliği, bir öyküye ya da bir olaya dayanmasıdır. Ateş pahasına, baklayı ağzından çıkarmak, göründü Sivas'ın bağları, ye kürküm ye, altından çapanoğlu çıkmak gibi.

— Kimi deyimlerin yan özelliği âdetleri, inanışları, gelenekleri bildirmesidir. Kabir suali, başına devlet kuşu konmak, yüz görümlüğü, kulakları çınlasın, eti senin kemiği benim gibi.

— Kimi deyimler (anlatım güzelliği düşünülmeyle) bir kavramı belirtmek için kurulan, kalıplaşmış söz topluluğudur. Âdet yerini bulsun diye, alan razı satan razı, para ile değil sıra ile, boğaz tokluğuna gibi.

— Kimi deyimlerin özelliği, belli dilbilgisi kurallarıyla değil, özel biçimlerle kurulmuş olmasıdır. Aklı sıra, biz bize, inceden inceye, pisi pisine, körü körüne, tepesi üstü gibi.

— Kimi deyimler, eksiltili anlatım biçimidir. Allah bana, ben sana (Allah bana versin, ben de sana vereyim), el etmek (el işareti etmek), göz etmek (göz işareti etmek), laf aramızda (laf aramızda kalsın) gibi.

— Deyimlerin bir türü de ikilemelerdir. Abur cubur, az buz, bet beniz, çürük çarık, eski püskü, yalan dolan, yorgun argın gibi.

— Kimi deyimler, bir sözcüğün özel bir yardımcı eylemlikle (masterla) kurulmasından oluşmuştur. Bunların deyim sayılmasının nedeni, o sözcüğün ancak o eylemlikle bir araya gelmesinden belli bir anlamın çıkması, başka bir eylemlikle o anlamın belirmesidir. Abayı yakmak, gücüne gitmek, suyunu çekmek, taş kesilmek, yola düşmek, tavına gitmek gibi.

Aksoy'un belirlediği bu deyim çeşitlerinin yanı sıra Hengirmen (1998: 420), deyimlerin çoğunda vezin ve uyak bulunduğuna işaret etmektedir. Bu da deyimlerin akılda daha uzun süre kalmasını sağlamaktadır. Bu deyimlerde bulunan sözcüklerin bazılarının anlamı yoktur. Yalnızca vezin ve uyak için deyme eklenmiş sözcüklerdir. Yere bakan yürek yakan (4+4); Vurdumduymaz kör ayvaz (4+3); Ya devlet başa ya kuzgun leşe (5+5); Tencere tava, herkeste bir hava (5+6); Gelirse hane boş, gelmezse daha hoş (6+6); O hacı, bu hacı kim olacak boyacı (6+7); Giydiği yakışırken, eller bakışırken (7+6); Babamın adı Hıdır, elimden gelen budur (7+7); Ya bu deveyi gütmeli, ya bu diyardan gitmeli (8+8); Oğlan aldı oyuna gitti, çoban aldı koyuna gitti (9+9) gibi.

5.4. Deyimlerin Diğer Söz Gruplarıyla Arasındaki Benzerlikleri ve Farkları

Birden fazla sözcükten oluşan deyimler, kendileri dışındaki sözcük grupları ile benzerlikler göstermektedir. Topçu (1999: 173), deyimlerin; atasözleri, birleşik sözcükler, dualar, kargışlar gibi söz grupları ile karıştırıldığından bahsetmektedir.

Topçu'nun da belirttiği gibi deyimler, atasözleri, birleşik sözcükler, dualar-beddualar, terimler, veciz sözler, ikilemeler ve argo sözcükler gibi birçok söz grubuyla benzerlikler göstermektedir. Fakat deyimlerle en çok karıştırılanlar arasında atasözleri ve birleşik sözcükler ön plana çıkmaktadır.

Topçu (1999: 173-174), deyimleri atasözlerinden ve birleşik sözcüklerden aşağıdaki üç şekilde ayırt edebileceğimizi vurgulamaktadır:

— Biçimsel açıdan, deyimler, atasözleri ve birleşik sözcükler, kalıplaşma özellikleriyle birbirlerine benzerler. Ancak, atasözleri bitmiş tümce (doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar); birleşik sözcükler ise aralarına çekim ve yapım eki alamayacak kadar kaynaşmış, bitişik tek sözcük durumundadırlar ve isim, sıfat, edat ve bağlaç gibi kullanılırlar. Örneğin, balıksırtı, dedikodu, gitgide, vurdumduymaz vb.

Oysa deyimler en az iki sözcükten oluşmuş ve bu sözcüklerden kimileri isim ve fiil çekimine girmiş (kaşla göz arasında, gözü pek, içli dışlı...); bazen tümce (dostlar alışverişte görsün, incir çekirdeğini dolduramaz), çoğu kez de bir mastarla biten ve yüklem görevini üstlenen sözcük öbekleridir (damarı tutmak, ağzına bir parmak bal çalmak vb.). Bu özellikleriyle deyimler, söylem içinde, sözdizimsel bağlamda, atasözleri gibi tamamen bağımsız konumda değildirler. Daha esnek ve açık bir yapıya sahiptirler, örneğin çekim ekleri zaman ve kişiye göre değişebilir: "Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olacağını bilse bu işlere asla kalkışmazdı".

— Deyimler bir kavramı, özel bir kalıp içinde, renkli, ilginç ve hoş bir anlatımla belirtmek için bulunmuş sözlerdir. Deyimi oluşturan sözcüklerin tek tek değil, toplu ve bir bütün olarak anlamları vardır. Örneğin, kendini dev aynasında görmek (kendini beğenmek), kafayı çekmek (içmek), ciğerine işlemek (çok dokunmak) vb.

Ayrıca deyimler bir kavramı belirtirken, atasözlerinde olduğu gibi herhangi bir yargı, öğüt, kural ya da deneyim aktarma görevini üstlenmezler. Bu özelliklerinden dolayı da bir dilden başka bir dile çevrilemezler. Fransızca *passer l'arme à gauche* (ölmek): "silahını sol tarafına geçirmek" diye çevrildiğinde Türkçede hiç bir anlam ifade etmez.

— Deyimlerin birçoğunda kavramlar, değişmece, benzetme vb. gibi söz sanatları aracılığıyla belirtilir. Her ulusun, ülkenin, kültürün, hatta her kuşağın kendine özgü bir yaratma gücü vardır, çünkü dünyayı algılama şekli, yaşadığı çevreyle kurduğu ilişki farklıdır. Dilde buna en güzel kanıtları ise, çeşit çeşit imgeleriyle, benzetmeleriyle atasözleri ve deyimlerde buluyoruz. Deyimlerde her ne kadar gösteren ile gösterilen arasındaki ilişki nedensiz gibi görünse de, benzetmelerdeki imgelerin arkasında çoğu kez bir toplumun yaşam ve düşünce biçimiyle, kültürüyle ilgili ipuçları gizlidir. Ancak, tüm kültürel farklılıklarına karşın, deyimlerde ortak özelliklere, ortak benzetmelere rastlamak da olası.

5.4.1. Deyimler ve Atasözleri

Deyimlerle atasözleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilmek için öncelikle “atasözü” kavramının kısaca tanıtılması gerekmektedir.

Atasözleri, en genel anlamıyla, anonim özellik taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği gözlem ve denemelerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlarıyla dünya görüşünden oluşan, genel kural niteliğindeki kısa, özlü, kalıplaşmış sözler olarak tanımlanmaktadır. (Korkmaz, 2007: 27)

Aksan (2007: 38), insanoğlunun deneyimlerinden, bilgeliğinden ve benzetme gücünden kaynaklanan atasözlerinin dünyanın her dilinde var olduğunu bildirmektedir ve çoğunlukla bir tümce biçiminde oluşarak bir yargı anlatan, kimi zaman ölçü ve uyakla, söyleniş açısından daha etkili olmaya yönelik sözleri atasözleri olarak tanımlamaktadır.

Gözer’e göre ise (1972: 171), nesilden nesile geçerek bugüne ulaşan ve atalarımızın hayat tecrübelerini, düşünce ve anlayışlarını öğüt hâlinde anlatan ve milletin ortak malı olan yalın sözlere atasözü denmektedir.

Alman literatüründe ise atasözlerini (Sprichwörter) inceleyen bilim dalına “Prämiologie” adı verilmektedir. Röhrich ve Mieder (1977: 3), atasözlerini toplumun geneli tarafından bilinen, birbirinden ayıramaz sözcüklerden oluşan, yaşam kuralları veya bilgelikle ilgili ifadeleri kısa ve öz bir biçimde yansıtan cümleler olarak tanımlamaktadırlar.

Çevik (2006: 57) atasözü-deyim karşılaştırmasını yaparken aralarındaki benzerlikleri altı başlık halinde ortaya koymaktadır:

- Atasözleri de deyimler de kısa ve öz sözlerdir.
- Atasözleri de deyimler de kalıplaşmış sözlerdir. Ancak kalıplaşmalar, sınırlı düzeyde olmak koşuluyla, şartlara göre esnetilebilir.
- Atasözlerinin de deyimlerin de büyük çoğunluğu mecaz anlam ifade eder. Ancak tamamen gerçek anlamla oluşturulmuş atasözleri de deyimler de vardır.
- Hem atasözlerinin hem de deyimlerin büyük çoğunluğu bir hikâyeden, bir halk anlatısından kaynaklanmaktadır.
- Atasözleri de deyimler de, oluşumlarında birbirlerinden farklı zamanlara ve mekânlara ait kişilerin katkıları olduğu için, anonim ürünlerdir.
- Atasözlerinin de deyimlerin de büyük çoğunluğunda kafiyeli bir söyleyişi andıran ritim ögesi bulunur.

Söz konusu bu benzerliklerin yanı sıra Çevik (2006: 58), ortaya çıkan farklılıkları aşağıdaki gibi yansıtmaktadır:

— Atasözleri, genel kural niteliğinde olup öğüt veren sözlerdir. Deyimler ise, hem genel kural niteliğinde değildirler hem de öğüt verme gibi bir kaygı taşımazlar. Deyimler, bir kavramı çekici ve etkili ifade etmek için kullanılan özel anlatım kalıplarıdır.

— Atasözleri, eksilteli örnekleri olmakla birlikte, yargı bildiren birer cümle niteliğindedirler. Cümle biçiminde olanları bulunmakla birlikte, deyimlerin büyük çoğunluğu cümle değildir.

— Atasözleri daha net ifadelerdir. Bu nedenle bir ortamda kullanıldıklarında hemen herkes bir atasözü kullanıldığının farkındadır. Oysa deyimler, çoğu zaman cümle içerisinde çekimlenerek eritildikleri için, vermek istedikleri anlamı verdikleri hâlde, genellikle bağımsız bir söz birliği olarak fark edilmezler.

— Deyimlerin, atasözlerine oranla daha çok kullanıldıklarını söyleyebiliriz. Gün içinde hiç atasözü kullanmasak bile, çoğu zaman farkında olmadan sık sık deyim kullanırız.

Kazıcı (2008: 18), Sakaoğlu ve Alptekin'in düşüncelerinden yola çıkarak atasözleri ve deyimler arasındaki benzerlik ve farkları şu şekilde ortaya koymaktadır:

— Deyimler atasözlerinde olduğu gibi kalıplaşmış sözler olup kelimeleri bile değiştirilemez.

— Tıpkı atasözlerinde olduğu gibi deyimlerde de az sözle çok şey anlatılmak istenir.

— Atasözlerinde olduğu gibi deyimlerin de birer hikâyesi vardır.

— Bazı atasözlerimiz hem deyim, hem de atasözü özelliği gösterir: Ne ekersen onu biçersin, ektiğini biç vb.

— Atasözlerinde olduğu gibi deyimlerde de iç kafiye vardır: Akdeniz'e kaptan, Mısır'a sultan; azıcık aşım, ağrısız başım vb.

— Atasözlerinde olduğu kadar olmasa da söz sanatlarının örneklerine rastlanır. Hanımeli, aslanağzı, kar gibi, kuzu gibi (benzetme).

Nalcı (2006: 13), deyimler ve atasözlerini birbirlerinden ayırt edici özelliklerin de mevcut olduğunu dile getirmekte ve söz konusu özellikleri şöyle ifade etmektedir:

“Deyimler özel bir anlatım şekli iken atasözleri genel kural niteliği taşımaktadır. Bunu şu şekilde açıklamak mümkündür: Deyimler, anlatımı akıcı, güzel ve etkileyici kılmak için kullanılır. Atasözleri ise deneyimlere dayalı, bireylere veya topluma öğüt verici özellikleri dolayısıyla kullanılır. Deyimler hiçbir şekilde yargı taşımadıkları hâlde atasözleri genel yargı bildirirler ve cümle durumundadırlar. Deyimler ise bir durum, bir kavram bildirdikleri için genellikle cümle durumunda değildirler. Cümle durumunda olan deyimleri anlam bakımından daha kolay ayırt edebiliriz:

Atı alan Üsküdar'ı geçti.
 Doluya koydum almadı, boşa koydum dolmadı.
 Ana usta yufka yapar, çocuk usta çift çift kapar.
 İki şilte bir yastık, onu da terkiye astık.
 Senin aradığın kantar Bursa'da kestane tartar.
 Tıngır elek tıngır saç, elim hamur karnım aç.
 Adam oluncaya kadar dokuz fırın ekmek ister.
 Kafasına vur, lokmasını ağzından al.
 Benden uzak olsun da Mısır'a sultan olsun.
 Bir yaşıma daha girdim.
 Girmediği bir Gerede zindanı kalmış.
 Helva demesini de bilirim, halva demesini de.
 Hık demiş (anasının, babasının) burnundan düşmüş.
 Kapıdan kovsan bacadan girer.“

Deyimler ve atasözlerini birbirinden ayırmanın genelde kolay olduğunu belirten Çotuksöken (1988: 9), deyimlerin anlamsal-kavramsal bütünlüğü olan söz öbekleri olduğundan, atasözlerinin ise yargısal bütünlüğü olan anlatım birimleri olduğundan söz etmektedir.

Atasözleri uzun gözlem ve deneyimler sonucu bir olayı açıklar, bir duruma açıklık getirir, birtakım olaylardan ders çıkarılması gerektiğini vurgular, bir ahlaksal öğüt verir, kimi gelenek, inanış ve töreleri belirtir. Deyimlerin bu tür bir özelliği yoktur.

Atasözlerinde yargı cümle örgüsü içinde bütünlenir: “Acele işe şeytan karışır, çok gezen çok bilir, ölme eşeğim ölme (yaza yonca bitecek)” gibi. Deyimlerin çoğu mastar biçimindedir; ad tamlaması, sıfat tamlaması, ikileme... kuruluşunda olan deyimler de vardır.

Atasözlerinin söz diziminde herhangi bir değişiklik yapılamaz; çünkü biçim yönünden kalıplaşmıştır. Ancak deyimlerde (biçimce de kalıplaşmış olanlar dışında), kimi sözcükler ad durum eklerini, kip ve kişi eklerini, olumsuzluk eklerini, kimi yapım işlevli eklerini alabilmektedir: “Abayı yaktı, açtım ağzımı, yumdum gözümü, kısır döngülü” gibi.

Kazıcı (2008: 16), deyimlerle atasözlerinin bazen karıştırıldığını öne sürmektedir ve bu karıştırmanın nedeninin, her iki söz çeşidinin de cümle hâlinde bulunması ve hoşagiden bir anlatım taşıması olduğunu aktarmaktadır. Ona göre, şekil benzerliğinden ileri gelen bu karışıklık, kavram ayrılığına dikkat edilirse ortadan kalkar. Örneğin: “Bitli baklanın kör alıcısı olur, işleyen demir ışıldar, bugünkü işi yarına bırakma” cümleleri “atasözleri”dir. Çünkü her biri bir genel kuraldır, denenmiştir: Her zaman bitli baklanın kör alıcısı olur. İşleyen demirin ışıldadığı su götürmez bir gerçektir. Bugünkü işi yarına bırakmamak öğüdü de her zaman uygulanmak üzere ortaya konulmuş bir düsturdur. Oysa: “Atı alan Üsküdar’ı geçti, armut piş, ağzıma düş, bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?” sözleri deyimdir. Çünkü hiçbirisi genel kural olarak söylenemez: Her zaman atı alan Üsküdar’ı geçmez. “Armut piş, ağzıma düş” sözü her vakit değil, ancak bazı durumlar için doğrudur. Perhizle lahana turşusu da bir düstur gibi yürütülemez.

“Atasözleri ve Deyimler Arasındaki Farklar” başlıklı bir araştırma yapan Altaylı, atasözlerinde kullanılan kelimelerin birini çıkarıp yerine başka bir sinonimini (eş anlamlı kelimeyi) yerleştirmenin adeta imkânsız olduğunu, çünkü değiştirilen sözün yerine konmak istenen kelime o atasözünün ifade tarzına uymadığını ifade etmektedir (2010: 127). Deyimleri atasözlerinden ayıran en önemli farkın onların bir anlayışı ifade etmek için oluşturulmuş olmaları ve özel kalıplar hâline getirilmeleri olduğunu

vurgulayan Altaylı (2010: 130), onlara genel bir kural gereği söylenmiş söz grupları gözüyle bakılamayacağını altını çizmektedir. Bunun yanı sıra bazı deyimler atasözleriyle karıştırılabilir. Bunun sebebi de her iki kelime grubunun cümleden ibaret ve özel anlama sahip olmasıdır. Deyimler ve atasözleri birbirine benzeseler de anlayış yönünden farklıdır.

Altaylı'ya göre (2010: 131), bir diğer önemli fark da atasözlerinin asıl gayesinin nasihat etmek, yol göstermek ve ibret alınması için gerçekleri bütün çıplaklığı ile göstermek olduğudur. Ancak deyimlerin böyle bir gayesi veya kaygısı yoktur. Onlar bir gayeyi, bir anlayışı ya özel bir kalıp içinde veya ruhu cezbeden bir dille insanlara ulaştırır. Kısacası, deyimler ve atasözleri gayede birbirlerinden ayrılırlar.

5.4.2. Deyimler ve Birleşik Sözcükler

Birleşik sözcükler deyimlerle birbirlerine benzerler ve sıkça karıştırılırlar. Birleşik sözcüğün sözlüksel anlamına göz attığımızda “ses düşmesi, ses türemesi, kelime türünün değişmesi, üzerindeki ekin görevini kaybetmesi veya anlam kayması dolayısıyla aralarına ek girmeyerek kalıplaşmış iki veya daha çok kelimedenden oluşan kelime: pazartesi, hissetmek, kaptıkaçtı gibi” şeklinde bir tanıma rastlamaktayız. (TDK Türkçe Sözlük, 1992: 199)

Aksoy (1995: 509), yukarıda da değinildiği gibi birleşik sözcüğün, birden çok sözcüğün birleştirilerek tek sözcük olarak yazılış biçimi olduğundan bahsetmektedir. Birleşik sözcüğü oluşturan sözcükler, öylesine kaynaşmışlardır ki yazılışlarını olduğu gibi anlamlarını da ayrı ayrı düşünemeyiz. Örneğin “delikanlı” denilince ne “deli” sözcüğünün anlamı aklımıza gelir, ne de “kanlı” sözcüğünün.

Korkmaz ise (2007: 47), birleşik sözcük terimini; yeni bir kavramı karşılamak için iki veya daha çok kelimenin Türkçenin söz kalıplarına uygun belirli yollarla bir araya getirilmesi ile kurulmuş söz birliği şeklinde tanımlamaktadır. Bunların benzetme yolu ile ilk anlamlarını kaybetmiş olanları ile birleştirme sırasında ses düşmesine uğrayanları ve iki fiil birleşimine dayananları bitişik, diğerleri genellikle ayrı yazılır; açıkğöz, gecekondur, kara yolu, yaban keçisi gibi.

Birleşik sözcüklerin deyimlerle ilgili benzerliğini ele alan Aksoy (1995: 49-50), deyimlerle birleşik sözcüklerin aşağıdaki gibi ayırt edilebileceğini göz önüne sermektedir:

— Birleşik sözcüğü meydana getiren sözcükler, aralarına çekim ve yapım eki giremeyecek kadar kaynaşmışlardır. Başlıca üç yolla kurulurlar: 1) Anlam kayması (hanımeli, akbaba, ateşböceği, yerelması... gibi). 2) Ses kayması ve düşmesi (cumartesi, kahvaltı, peki... gibi). 3) Sözcük çeşidi kayması (vurdumduymaz, veryansın, örtbas, çıtkırıldım... gibi).

— Birleşik sözcük, tek sözcük durumundadır: Bitişik yazılır; isim soyundandır; yani isim, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, ünlem gibi kullanılır: “Vurdumduymazın” biri; “balıksırtı” desen; “alabildiğine” konuşuyordu... gibi.

— Deyimi meydana getiren sözcükler ise aralarına çekim eki alamayacak kadar kaynaşmış değildirler. Bu sözcüklerin kimisi isim ve fiil çekimlerine girmiştir. “Eli açık”, “baldırı çıplak”, “gözü pek”... gibi iyelik ekiyle kurulan; “göz koymak”, “baş vurmak”, “el atmak”... gibi filleri çekimlenebilen söz kümeleri deyimler arasına girer ve sözcükleri ayrı ayrı yazılır.

5.4.3. Deyimler ve Diğer Bazı Sözcük Grupları

Deyimlerin, zaman zaman karıştırılan atasözleri ve birleşik sözcüklerin yanı sıra diğer bazı sözcük gruplarıyla da benzerlikler gösterdiğini görmekteyiz. Burada değinmeden geçemeyeceğimiz bu söz gruplarını çeşitli araştırmacılar argo, dua-beddua, ikileme, veciz sözler ve terim olarak sınıflandırmaktadırlar.

Diğer bir ifade ile deyimler; “ayak yapmak”, “caka satmak”, “cartayı çekmek” gibi argo ifadelerle, “Allah bağışlasın”, “ziftin pekini yesin” gibi dua ve beddualarla, “doğru dürüst”, “yalan yanlış”, “ileri geri” gibi ikilemelerle ve “karanlığı lanetlemektense, bir mum yakın” (Konfüçyüs) gibi veciz sözlerle benzerlikler göstermektedir. Öte yandan “çeşitli bilim dallarının, sanat ve meslek kollarının özel kelimeleri olarak tanımlanan” (Zülfikar, 1991: 20) terimler (örn. tiyatrodaki kullanılmakta

olan “perde” terimi), deyimlerle karıştırılan diğer bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.5. Deyimlerin Günlük İletişimdeki İşlevi

Yukarıda birçok tanımı yapılan ve özelliklerine değinilen deyimlerin ardından, şimdi de deyimlerin günlük iletişimde ne gibi fonksiyonlar üstlendikleri araştırmaya çalışalım. Deyimlerle aktarılan birçok ifade, gerçek anlamıyla kullanılması durumunda da gayet net bir şekilde anlaşılmaktadır. Hatta çoğu durumlarda deyimler, anlaşılması daha zor ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, “küplere binmek” deyimini ele alacak olursak, “babası oğlunun okula gitmediğini öğrendiğinde küplere binmişti” şeklindeki bir ifade ile “babası oğlunun okula gitmediğini öğrendiğinde çok öfkelenmişti” şeklindeki ifadenin anlam bakımından hiçbir farkı yoktur.

Peki, buna rağmen neden deyim kullanılmakta veya deyim kullanımını bu denli önemli kılan nedir, sorusunun cevabını aramak gerekirse, deyimlerin; her şeyden önce ifadelere çekici bir anlam kattığı, dirilik, canlılık getirdiği şeklinde bir cevap verebiliriz.

Bunun yanı sıra, çoğu zaman farkında dahi olmadan kullanılan deyimlerin en önemli faydası, uzun ve karmaşık cümlelerle ifade edilebilecek düşünceleri birkaç kelimeyle anlatmaya yaramasıdır.

Deyimler sözü zenginleştirirler, ifadeleri daha kestirme yollardan kullanma imkânı verirler. İnsanlar, düşüncelerini dile dökerken kimi zaman benzetmelerden, kimi zaman da mecazlardan yararlanarak dilin daha süslü ve etkileyici bir hal almasını sağlamaktadırlar. Aksoy’un (1995: 41) da belirttiği gibi deyimlerin amacı, bir kavramı ya özel kalıp içinde, ya da çekici, hoş bir anlatımla belirtmektir.

Palm (1995: 49), yazılı ve sözlü iletişim sürecinde bir konuya vurgu yapılmak istenildiğinde, deyim kullanımının bu iş için ideal olduğunu belirtmektedir.

Ayrıca deyimler kültürü yansıttığı için toplum tarafından kabul görmektedir. Günlük iletişimde deyimlerin kullanılmasının bir diğer nedeni de sohbeti güzelleştirmesi, monotonluktan kurtarması, yani sıradan dil kullanımını önlemesidir.

Aynı konuya yazınsal eserlerde de rastlamaktayız. Deyim ve benzeri üstü örtük ifadeler yazınsal eserlerde ne kadar fazlaysa, söz konusu eserin yazınsal değeri o kadar artmaktadır. Çünkü yazınsal eserlerde yer alan deyimler, okuyucuyu kimi zaman büyüler, kimi zaman düşünmeye sevk eder. Bütün bunlardan dolayı okuyucunun sıkılmamasını, ilgili bağlamdan kopmamasını ve metne bağlı kalmasını sağlar. Bu nedenle deyim kullanımı yazınsal metinleri sanat katına yükseltmektedir.

Çevik (2006: 56), deyimler gibi, ortak değerleri yansıtan özel anlam kalıplarını herhangi bir sosyal ortamda kullanabilen ve kullanıldığında anlayabilen bir bireyin, aslında diğer insanlarla ortak bir noktada buluştuğunu belirtmektedir. Bu durumun da bireyin daha rahat iletişim kurmasına ve gruba/topluluğa/topluma uyum sağlamasına yardımcı olduğunu ve böyle bakıldığında deyim kullanımının, atasözlerinde de olduğu gibi, bireyin sosyalleşme sürecine katkıda bulunmakta olduğunu altını çizmektedir.

“Kişi kıyafetiyle karşılanır, sözleriyle ağırlanır” sözünde de vurgulanmak istendiği gibi, dili kullanma düzeyi toplum içerisinde ön plana çıkmak için önemli bir konumda yer almaktadır. Dilin zenginliği olarak kabul edilen deyim kullanımının sıklığı ise, sosyal ortamlarda kişinin saygınlığının artmasını da beraberinde getirecektir. Aynı düşünceleri paylaşan Örgen (2003: 2), bireylerle anlaşmamızı sağlayan en önemli aracın dil olduğunu ve dilin anlatım öğelerinin arasında deyimlerin de sayabileceğini belirtirken sözcük dağarcığının zenginliğinin insanlarla iletişim kurmada ve öğrenme başarısında büyük bir üstünlük sağladığının altını çizmektedir. İnsanların birbirlerini tam ve doğru olarak anlaması için sözcükler önemli bir işleve sahiptirler (2003: 1). Deyimlerin nerde, ne zaman, hangi durumda kullanılması gerektiğine de değinen Örgen (2003: 4), deyimleri yerli yerinde kullanmanın, bir dili iyi konuşup iyi yazabilmek için şart olduğunu ileri sürmektedir. Deyimler; bir yazıya canlılık, sıcaklık, incelik ve çekicilik kazandırır.

Toplarsak, Şahin’in (2006: 124) de aktardığı gibi, bir dilin söz varlığı içinde özellikle o dile özgü anlatım yollarının en tipik taşıyıcıları olarak düşünülen deyimler,

dilde çekici anlatım özelliği taşıyan kelimelerin çoğu kez gerçek anlamından uzaklaştığı kalıplaşmaları içerir. Deyim nitelikli söz kalıplaşmaları, bir durumu ve bir davranışı çeşitli benzetmeler ve aktarmalarla daha güçlü ve daha ilginç bir biçimde anlatmaya yararlar. Bir başka deyişle dildeki kelime kadrosunu ustaca kullanarak değişik yapılarda değişik anlatım yollarını ortaya çıkararak dilin yapı ve anlam zenginliğine katkıda bulunurlar.

Konu ile ilgili en güncel, en somut ve en ilginç örneği Hürriyet gazetesinin 22 Haziran 2011 tarihli sayısında görmekteyiz. Adı geçen gazetenin köşe yazarlarından Yılmaz Özdil'in (2011: 3) "Stockholm" başlıklı köşe yazısı neredeyse tamamen atasözü ve deyimlerden oluşmaktadır:

Nerde çokluk, orda...

Alışmış kudurmuştan beterdir.

Adaaam sen de...

Böyle başa böyle tarak.

Tencere kapak.

Al takke ver külâh.

Dibek dövücünün hınnk deycisi...

Gelene ağam gidene paşam.

Köprüyü geçene kadar ayıya dayı.

Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.

Altta kalanın canı çıksın.

Bal tutan parmağını yalar.

Parayı veren düdüğü çalar.

İstemem yan cebime koy.

Beleş atın dişine bakılmaz.

Bedava sirke baldan tatlıdır.

Devlet malı deniz, yemeyen domuz.

Üzümünü ye bağını sorma.

Atın ölümü arpadan olsun.

Deveyi havduyla götür.

Öküzün trene baktığı gibi bakma.
 Her koyun kendi bacağından asılır.
 İmam n'aparsa cemaat n'apar?
 Minareyi çalan kılıfını hazırlar.
 Türk'ün aklı ya kaçarken...
 Kaçanın anası ağlamaz.
 Neme lazım.
 Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.
 Yalandan kim ölmüş.
 Ciğeri beş para etmez.
 İpiyle kuyuya inilmez.
 Yaralı parmağa işemez.
 İti an çomağı hazırla.
 İt ürür kervan yürür.

*

Birbirimize hep böyle iltifat ederiz.

*

“Stockholm” denince, gücümüze gitti.

*

Kopenhag dense...

Maazallah demek ki.

“Asıl sen Oslosun” filan...

- Konuşma lan Helsinki!

- Allah'ın Reykjavik'i...

Söz konusu makalede yer alan atasözlerinin yanı sıra; “al takke ver külâh”, “deveyi havuduyla yutmak (götürmek)”, “öküzün trene baktığı gibi bakmak”, “ciğeri beş para etmemek”, “(birinin) ipiyle kuyuya inilmez” ve “yaralı parmağa işememek” deyimleri, günlük iletişimde deyim kullanımına örnek teşkil etmektedir.

Deyimlerin günlük iletişimdeki işlevine örnek olarak aşağıda resimlerine yer vereceğimiz kimi reklam afişlerini de gösterebiliriz. İsveç menşeli olan IKEA adlı mobilya ve aksesuar mağazasının Haziran 2011’de Ankara’da yer alan çeşitli reklam panolarında sergilediği ve deyimlerle ürünlere vurgu yaptığı reklam afişleri, günlük dildeki deyim kullanımına somut bir örnek oluşturmaktadır:

Maksat ayağınız alışsın.

IKEA Ankara açıldı!
Hâlâ gelmediniz mi?
Anatolium Alışveriş Parkı
Doğukent Bulvarı, Mamak

Resim 1: “Ayağı alışmak” deyiminin kullanıldığı reklam afişi

Bir yere sürekli gitmek (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011) anlamında kullanılmakta olan “ayağı alışmak” deyiminin kullanıldığı afiş ile ayakkabı dolabına vurgu yapılmak istenmiştir.

Merak etmeyin. O size katlanır.

IKEA Ankara açıldı!
Hâlâ gelmediniz mi?
Anatolium Alışveriş Parkı
Doğukent Bulvarı, Mamak

Resim 2: “(Nazına) katlanmak” deyiminin kullanıldığı reklam afişi

Yukarıdaki reklamda “istenen her şeyi hangi durumda olursa olsun yerine getirmek” (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011) anlamında kullanılmakta olan “(nazına) katlanmak” deyimini ile katlanır bir masaya vurgu yapılmak istenmiştir.

Başınızı döndürmeye geldik.

SNILLE
Dönen sandalye
49,95^{TL}

**IKEA Ankara açıldı!
Hâlâ gelmediniz mi?**
Anatolium Alışveriş Parkı
Doğukent Bulvarı, Mamak

Resim 3: “Başını döndürmek” deyiminin kullanıldığı reklam afişi

Mutluluktan yarı sarhoş duruma getirmek; kendine hayran bırakmak (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011) anlamında kullanılmakta olan “başını döndürmek” deyimini ile yukarıdaki reklam afişinde dönen bir sandalye ye dikkat çekmek istendiğini görmekteyiz.

Başımızın üstünde yeriniz var.

LACK
Duvar rafı (110x26 cm)
24,95^{TL}

**IKEA Ankara açıldı!
Hâlâ gelmediniz mi?**
Anatolium Alışveriş Parkı
Doğukent Bulvarı, Mamak

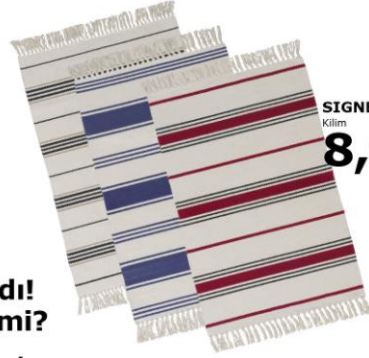

Resim 4: “Başı üstünde yeri olmak” deyiminin kullanıldığı reklam afişi

Yukarıdaki reklamda “her zaman iyi karşılanmak, ağırlanmak” (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011) anlamında kullanılmakta olan “başı üstünde yeri olmak” deyimini, bir duvar rafının reklamı olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Üstüne basa basa söylüyoruz.

**IKEA Ankara açıldı!
Hâlâ gelmediniz mi?**

Anatolium Alışveriş Parkı
Doğukent Bulvarı, Mamak

SIGNE
Kilim
8,95 TL/ad.

Resim 5: “Üstüne basmak” deyiminin kullanıldığı reklam afişi

Yerinde bir düşünce ileri sürmek; iyice belirtmek (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011) anlamında kullanılmakta olan “üstüne basmak” deyimini ile kilim reklamının yapıldığını görmekteyiz.

Size ışık tutacak her şey IKEA'da.

**IKEA Ankara açıldı!
Hâlâ gelmediniz mi?**

Anatolium Alışveriş Parkı
Doğukent Bulvarı, Mamak

SKIMRA
Abajur başlığı (Ø19 cm)
14,95 TL/ad.

Resim 6: “Işık tutmak” deyiminin kullanıldığı reklam afişi

Yukarıdaki reklamda “bir yeri ıııkla aydınlatmak; düşüncesiyle kılavuzluk etmek, konuyu aydınlatıcı düşünceler söylemek, tutacağı yolu göstermek” (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011) anlamında kullanılmakta olan “ışık tutmak” deyimini ile abajur başlıkları sergilenmektedir.

Ayakta uyumayın.

MELDAL
Divan/karyola
229^{TL}

IKEA Ankara açıldı!
Hâlâ gelmediniz mi?

Anatolium Alışveriş Parkı
Doğukent Bulvarı, Mamak

Resim 7: “Ayakta uyumak” deyiminin kullanıldığı reklam afişı

Aşırı dalgın, şaşkın veya yorgun olmak (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011) anlamında kullanılmakta olan “ayakta uyumak” deyimini ile bir karyolaya dikkat çekmek istenildiğini görmekteyiz.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi gerek yazılı gerekse sözlü iletişimde anlatımı süslemek ve güzelleştirmek ve insanları düşünceye sevk etmek için sürekli başvurduğumuz deyimler, anadilde olduğu kadar yabancı dilde de anlama ve kullanım açısından son derece önemlidir. Fakat yabancı dil öğrenirken hangi deyimlerin özellikle öğrenilmesi gerektiği tartışılması gereken bir konudur. Nitekim Aksan (2007: 17), anadil ve yabancı dil öğretiminde, öğretilecek dilin en sık geçen, en gerekli sözcüklerinin saptanması, bu öğretimden alınacak sonucun başarılı olup olmamasında rol oynamakta olduğunu, öğrenen kişiye en gerekli sözcüklerin belirlenmesi konusunda, özellikle sıklık sayımlarına dayanan çalışmaların yapılmakta olduğunu bildirmektedir.

5.6. Yabancı Dil Öğretiminde Deyim Kullanımının Önemi

Yabancı dilde deyimleri bilmenin önemiyle ilgili en çarpıcı örneği Metin Yurtbaşı tarafından hazırlanan “Türkische Redewendungen” adlı deyimler sözlüğünün arka kapağında görmekteyiz. Söz konusu yerde “Bu metni ancak Türkler anlar” ifadesiyle aşağıdaki “Acıklı Bir Aşk Hikâyesi” başlıklı hikâyeye yer verilerek konuya dikkat çekmek istenmiştir:

“Hasan çok ağırbaşlı bir çocuktur. Babası orta halli bir adamdır. Oğlunun iyi okullarda okuması için elinden gelen her şeyi yaptı. Her şeyi göze aldı. Annesi bir ev hanımı idi. Elinden her iş gelirdi. Yemek yapmada üstüne kimse yoktu. Yaptığı gözlemin tadından parmaklarınızı yerdiniz. Bu kadın oğlu için saçını süpürge yaptı. Hasan hastalandığında annesi iki gözü iki çeşme ağladı. Hasan liseyi bitirdiğinde diş doktoru olmak istedi. Üniversite sınavlarına girdi ve Dişçilik Okulunu kazandı. Okulda Jale ile tanıştı. Hasan ilk görüşte Jale’ye vuruldu ama Jale ona hemen vurulmadı. Ancak ona kanı kaynadı. Birkaç hafta sonra işi pişirdiler. Jale’nin babası para babası idi. Yıllar önce hayali ihracattan köşeyi dönmüştü. Fakat Jale babası gibi değildi. Çok alçak gönüllü bir kızdı. Babası onun askerlik arkadaşının oğlu Abdürrahim ile evlenmesini istiyordu. Abdürrahim ilkokulu bitirmiş, ondan sonra okumamıştı. Kabadayı olmuştu. Delikanlı iken kirli işler çevirmeye başladı. Annesinin gözbebeğiydi. Hık demiş babasının burnundan düşmüştü. Yani üç aşağı beş yukarı babası gibiydi. Jale’yi görür görmez ona göz koydu. İçi gitti. Ağzı sulandı. Gözleri fal taşı gibi açıldı. Jale’yi görebilmek için Hasan’ın içi içini yiyordu. Sonunda birlikte parka gittiler. Parkta kırıştırlarken Abdürrahim onları gördü. Önce derin bir iç çekti, sonra gözleri döndü. Kendini kontrol edemiyordu. Onları tahtalı köye göndermek istedi, fakat sonra kendini topladı. Onları baş başa bırakmaya karar verdi. Tam o anda şeytan onu dürttü. Abdürrahim şeytana uydu, silahını çekip ateşledi. Fakat yoldan geçen bir adam kurşun yağmurunun altında kaldı ve adamcağız kimvurdıya gitti. Nalları dikti. Sonra aynasızlar geldi. Hepsini göz altına aldılar. Jale’nin içi kan ağlıyordu. Adam göz göre göre ölmüştü. Bu iş de karakolda bitti.”

Söz konusu hikâyeyi birebir anlamıyla Almancaya çeviren Yurtbaşı, “Eine tragische Liebesgeschichte” başlıklı aşağıdaki metni okuyucuya sunmuştur:

“Hasan war ein Junge mit sehr schwerem Kopf. Sein Vater war ein mittelständiger Mann. Damit sein Sohn in guten Schulen lesen lernte, tat er alles, was aus seiner Hand kam. Er nahm alles ins Auge. Seine Mutter war Hausfrau. Alle Arbeiten kamen aus ihrer Hand. Beim Kochen gab es niemanden über ihr. Ihr würdet wegen des Geschmacks ihrer Beobachtung eure Finger essen. Diese Frau machte ihre Haare zu Besen für ihren Sohn. Wenn ihr Sohn erkrankte, weinte sie ihre Augen zwei Brunnen. Nachdem Hasan mit dem Lyceum fertig war, wollte er Zahnarzt werden. Er nahm an der Universitätsprüfung teil und gewann die Zahnerkunde-Schule. In der Schule lernte er Jale kennen. Hasan wurde auf Jale beim ersten Anschauen geschlagen, aber Jale wurde nicht auf ihn geschlagen. Aber ihr Blut kochte zu ihm.

Nach einigen Wochen kochten sie die Sache. Jales Vater war ein Geldvater. Jahre vorher wendete er die Ecke durch Phantasie-Exporte. Doch Jale war nicht wie ihr Vater. Sie war ein sehr niedrigerherziges Mädchen. Ihr Vater wollte, dass sie mit seinem Soldatenfreunds Sohn Abdürrahim heiratete. Abdürrahim hatte nur die Grundschule fertig gemacht und danach nicht mehr gelesen. Er wurde rauher Onkel. Als er verrücktes Blut hatte, fing er an schmutzige Arbeiten zu drehen. Er war das Augenbaby seiner Mutter. Er sagte: „Hick“ und fiel aus der Nase seines Vaters. Also drei drunter und fünf drüber war er wie sein Vater.

Sobald er Jale sah, legte er ein Auge zu ihr. Sein Inneres ging. Sein Mund wurde wässrig. Seine Augen öffneten sich wie Feuersteine. Hasans Inneres fraß sein Inneres, um Jale sehen zu können. Endlich gingen sie zusammen in einen Park. Als sie im Park runzelten, sah sie Abdürrahim. Zuerst zog er ein tiefes Inneres, dann dreht er seine Augen. Er konnte sich nicht kontrollieren. Er wollte sie in das hölzerne Dorf schicken, doch dann sammelte er sich. Er entschied sich, die beiden Kopf an Kopf zu lassen. Genau in diesem Augenblick zwickte ihn der Teufel. Abdürrahim passte sich dem Teufel an, zog

seine Waffe und feuerte. Aber ein Mann, der vom Weg kam, blieb unter dem Bleiregen, und der Armemann ging zu wer schlug. Und er stellte die Hufeisen aufrecht. Dann kamen die Spiegellosen. Die nahmen alle unter die Augen. Das Innere Jales weinte Blut. Der Mann starb Auge sehend sehend. Die Sache endete im schwarzen Arm.“

Örnekte de görüldüğü gibi, üstü örtük ifadelerin birebir çevrilmesi sonucu ortaya anlamsız, saçma sapan bir metin çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, yabancı dilde yer alan deyimleri anlamayan bir kişi, ana diline bire bir tercüme edeceği üstü örtük ifadeler neticesinde anlamsız sözcüklerle karşılaşacak ve gerek yazılı gerekse sözlü iletişimde zorluklar yaşayacak, hatta o anda iletişimden kopacaktır.

Benzer bir örnek veren Aktaş (2008: 65), Türkçedeki bir beddua türü olan “Allah kahretsin”, “Allah cezanı (belanı) versin” gibi kavramların Almanca ve İngilizcede “Devil, Deman, Teufel” gibi kavramlarla ifade edildiğini belirterek şu sonuca varmaktadır:

“Görüldüğü gibi gerek dil öğretiminde, gerekse çeviri yaparken kültürden kaynaklanan gösterge farkını dikkate almazsak, ana dildeki göstergenin dengini arayarak çevirmeye çalışırsak, o zaman ilgili kültürlerin iletişimde hiç kullanılmayan, anlamsız bir söylem üretmiş oluruz.”

Bu nedenle anadilde olduğu kadar yabancı dil öğretiminde de deyim yapılarının öğrenciye aktarılması son derece önemlidir. Çünkü Aksan’ın (1996: 7) da belirttiği gibi, bir dilin söz varlığı denince, yalnızca, o dilin sözcükleri değil, aynı zamanda deyimlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bir bütün anlaşılmaktadır.

Günlük hayatın akışı içerisinde sürekli kullanılan deyimlere vakıf olmayan bir kişi ilgili ülkenin deyimleriyle karşı karşıya kaldığı zaman dilsel bir kopukluk yaşayacaktır. Gürbüz (2005: 311), deyimlere hâkim olunmadan yabancı bir dilde sınırlı bir iletişimin dahi mümkün olmayacağını vurgulamaktadır.

Bu nedenle Hagmann ve Hartmann'ın (1998: 51) da belirttikleri gibi yabancı dil derslerinin ana temalarından birisi de öğrencilere belirli iletişim becerilerinin kazanılmasına yönelik ifade tarzlarının ve stratejilerinin sunulması olmalıdır.

Bu ifade tarzlarından ve temalarından birisi olan deyimler yabancı dil eğitiminde son derece önemsenmelidir. Beyer (2001: 7), bir yabancı dilin, ancak doğru zamanda doğru deyimlerin konuşmada kullanılması sonucunda yabancı olmaktan çıkacağını belirtmektedir.

Beyer'le benzer düşünceleri aktaran Topçu (1999: 174), deyim öğreniminin olumlu yönlerini ve önemini aktarırken, bir yabancı dili incelikleriyle, komik, eğlenceli, garip, belki de kaba yanlarıyla, kısacası bütün yönleriyle bilmek için deyimlerin öğretiminin çok önemli olduğunu ileri sürmektedir. Çünkü deyimlerin öğretimi, iletişimi kolaylaştıracak, daha doyurucu ve zevkli kılacaktır. Hatta kimi ortam ve durumlarda kullanım sıklıkları (kitle iletişim araçlarında olduğu gibi) ya da söylem içindeki çeşitli işlevleri dilde ekonomik davranmak amacı ile özet, başlık olarak kullanımları; söyleme canlılık kazandırmak ve renkli kılmak, dolayısıyla ilgi uyandırmak ve etkili olmak amacı ile reklâmlarda kullanımları vs. göz önünde bulundurulduğunda, bazı deyimlerin bilinmemesi, o dili ana dili olarak kullanan ile yabancı dil olarak kullanan arasındaki bildirişimi olumsuz yönde etkileyecektir.

Deyimleri algılamak, anlamak ve duruma uygun bir şekilde kullanılmak daha iyi bir iletişim kurmak için son derece önemlidir. Her şeyden önce yabancı dil öğrenenlere bu durumun izah edilmesi gerekmekte ve yabancı dil derslerinde deyim öğretimi göz ardı edilmemelidir. Diğer bir ifadeyle, yabancı dil öğretiminin hedefi yabancı bir dilde iletişim kurabilmektir. Söz konusu iletişimin vazgeçilmez unsurlarından biri olan deyimlerin önemi de öğrencilere önceden anlatılmalıdır.

Öğrencilere her söz grubunu asıl anlamlarıyla algılamamaları gerektiği, kimi durumlarda üstü örtük anlamların da olabileceği anlatılmalıdır. Yabancı dilde bazen o dile özgü yapıların da olabileceğın dile getiren Sağlam (2001: 47), konu ile ilgili çarpıcı bir örnek vermektedir:

“Bir Türk, Almanca "grün" sözcüğünün ne anlama geldiğini öğrenebilir, aynı şekilde "Wagen" sözcüğünün ne anlama geldiğini de öğrenebilir. Ancak aynı kişi, "grüner Wagen" deyimini ile karşılaştığında, bunu Türkçeye doğal olarak "yeşil araba" şeklinde çevirecek, büyük bir olasılıkla bu deyimde "gösterilen"den başka bir de "kastedilen"in bulunduğunu bilemeyecektir.”

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi, “grüner Wagen” deyimini “yeşil araba” olarak değil, konargöçerlikle ilgili bir ifade olarak anlaşılmalıdır. Bunun ise bazen bağlamdan çıkarılabileceğini ileri süren Sağlam (2001: 48), yukarıdaki deyim cümle içerisinde yer aldığı bir örneği vermekte ve çevirisinin nasıl yapılması gerektiğini izah etmektedir. "Wir sind doch keine Zigeuner im grünen Wagen, sondern anständige Leute, Konsul Krögers, die Familie der Kröger..." şeklindeki bir cümlenin “Yeşil arabada yaşayan çingeneler değiliz biz, akli başında insanlarız, Konsul Kröger'in ailesi, Kröger ailesiyiz..." şeklinde algılanmamalıdır. Almancadaki "Wir sind doch keine Zigeuner im grünen Wagen..." ifadesinin Türkçeye "Biz su başında konaklayan çingeneler değiliz..." veya "Biz çadırı sırtında dolaşan çingeneler değiliz..." şeklinde çevrilmesi gerekmektedir.

Almancadaki bu deyim örneğinin yanı sıra Türkçedeki deyimlerin de tek anlamlı olmadığına değinen Barın (2003: 313), “göz” kelimesiyle organ adından hareketle Türk insanının kavram dünyasında yerini alan birçok anlamdan da söz etmektedir:

“Bir göz evde oturuyorlar”, “çekmecenin gözüne bak!”, “Aferin! Gözüme girdin”, “son günlerde gözümde düştü”, “her işte hakkaniyet gözetmelisiniz”, “bu çocuk, bizim ilk göz ağrımız” gibi deyim örnekleri veren Barın’ın bu tespitinden de anlaşılacağı gibi, kelimelerin her zaman gerçek anlamlarıyla anlaşılabilmesi gerektiğinin üzerinde yabancı dil derslerinde mutlaka durulmalıdır.

Yabancı dil derslerinde deyim öğretiminin doğuracağı olumlu sonuçlardan birisi de dili zenginleştirmenin yanı sıra ilgili dilin kültürel değerleri hakkında bilgi sahibi olmayı da sağlamasıdır. Deyimlerin kültürel unsurları da barındırdığından ve kültürel ifadeleri yansıttığından daha önce bahsedilmişti.

Deyimlerin kültürle bağlantısı konusunda Türkçe, Almanca ve İngilizceden örnekler veren Aktaş (2008: 63), Türk kültüründe “bayramın kutlu olsun” ve dilenciler için “Allah versin” ayrıca ”doğumdan sonra bebekler için “Allah ömürler versin” veya uyumadan önce “Allah rahatlık versin” gibi deyimlerin İngiliz ve Alman kültüründe birebir karşılıklarının kültür farklılığından dolayı görülmediğini belirtmektedir. Aktaş, bu nedenle yabancı dil öğretmeninin her iki dilin kültürüyle ilgili geniş bilgi sahibi olması gerektiğini, bunun bir parçasının da deyimler olduğunu ortaya koymaktadır.

Bunun yanı sıra kimi zaman bir toplumun kültüründe normal olarak algılanabilecek bir ifade diğer kültürde son derece tepkiyle karşılanabilecek bir hal alabilmektedir. Bu da maksadını aşan ifadelerin ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Örneğin, Alman toplumunda özellikle şans getirdiğine inanılan “domuz” kelimesi Türk toplumunda çok sempatik bir karşılığı olmayan bir sözcüktür. Alman dilinde “domuz” sözcüğüyle ilgili bir deyimden örnek veren Daniels (1985: 152), bir Almanla yabancı bir işçi arasında içerisinde “schwein haben” (çok şanslı olmak) deyiminin geçtiği “Da hast du aber Schwein gehabt” ifadesinin küfür olarak algılanması neticesinde bir kavganın eşiğinden dönüldüğünü göz önüne sermektedir.

Yabancı dil eğitiminde göz ardı edilmemesi gereken deyim öğretimi konusunda da dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Bilindiği üzere dillerin kelime hazinelerinde binlerce deyim yapıları yer almaktadır. Bunların hepsini öğrenmek tabii ki mümkün değildir. İnsanlar kendi ana dillerindeki deyimleri bile tam olarak bilemezken, yabancı bir dildeki deyimlerin hepsini bilmelerini arzu etmek, gerçekleşmesi neredeyse mümkün olmayan bir beklenti olacaktır. Bu nedenle araştırmamızın çeşitli noktalarında da belirtildiği gibi günlük iletişimde bir kopukluk yaşamayacak kadar, gündelik hayatta sıklıkla kullanılmakta olan deyimlerin edinilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda eğitim verilirken gelişigüzel değil, sistematik ve pragmatik bir yol takip edilmelidir.

Barın (2003: 311), temel söz varlığını belirlerken öncelikle, organ ve akrabalık adlarının, sayıların, günlük hayatta sıkça kullanılan isim ve fiiller ile onlarla ilişkisi olan kelimelerin, sıkça kullanılan deyimler, atasözleri ve iletişimde önemli bir yeri olan kalıplaşmış sözlerin ele alınması gerektiğini ileri sürmektedir.

Hessky (1997: 141-142), öğrenci için başlangıç seviyelerinde metin içerisinde yer alan deyimleri anlamamanın motivasyon açısından son derece olumlu ve cesaret verici bir sonuç doğuracağını belirtmektedir. Bu nedenle yabancı dil öğretiminin her seviyesinde, her aşamasında, sözcük dağarcığını geliştirme etkinliklerinin içerisinde deyimlerle ilgili etkinlik ve aktivitelerin eklenmesi son derece yararlı olacaktır.

Bu aşamada Beyer'in (2001: 5) de öne sürdüğü gibi, dil eğitimiyle ilgili bütün aktiviteler, özellikle de kelime daracığını geliştirmeye yönelik işlenen dersler, deyim öğretimi için idealdir. Deyimler ve atasözleri gibi üstü örtük ifade grupları; iletişimsellik, faydacılık ve durumsallıkla donatılmış sözcük ve dilbilgisine yönelik alıştırmalarda kendilerine yer bulabilir.

Özetlersek, yabancı dil öğretiminde deyimler göz ardı edilmemesi, tersine önemsenmesi gereken unsurlardır. Yabancı dil bilen kişi gerek yazılı, gerekse sözlü iletişimde karşı karşıya kaldığı deyimleri anlama ve kavrama konusunda zorluk yaşaması durumunda ilgili bağlamdan uzaklaşır. Yazılı iletişimde sözlüğe bakma şansı bulan kişi özellikle sözlü iletişimde duyduğu deyimleri anlamazsa karşısındaki insana tepki vermekte zorlanır, iletişim kopukluğu yaşar ve kimi zaman da ilgili ifadeyi maksadını aşan şekilde yanlış anlar ve haksız yere insanları itham edecek duruma düşebilir. Bunun yanı sıra, kişi kendisini yabancı dilde ifade ederken, ilgili dilin deyimlerini kullanması; ona özgüven verir, karşısındaki insanı etkiler, dil eğitimi konusunda doğru yolda olduğu kanaatine sahip olur, dile ne kadar hâkim olduğunu gösterir. Bu da dil eğitimi ile ilgili çalışma isteğini ve motivasyonunu artırır.

BÖLÜM-VI

6. GÜNLÜK İLETİŞİMDE DEYİM KULLANIMI

Çalışmamızın kuramsal bölümünde, deyimleri kimi zaman bilinçli, kimi zaman farkında dahi olmadan iletişim esnasında sıkça kullandığımızdan bahsettik. Bunun yanı sıra özellikle günlük iletişimde kullanılmakta olan deyimlerin öğretimine yabancı dil derslerinde yer verilmesi gerektiğini vurguladık. Yabancı dil derslerinin vazgeçilmez unsuru olan ders kitaplarında deyimlerin ne ölçüde yer aldığını tespit etmeden önce, günlük iletişim esnasında kullanılmakta olan deyimleri belirlemek gerekmektedir. Bilindiği gibi günlük dilin en çok kullanıldığı unsurların başında yazınsal eserlerin yanı sıra yazılı medya, yani gazeteler ve dergiler gelmektedir. İnsanların günlük veya haftalık olarak edinip, gündemi takip ettikleri söz konusu yayın organlarında gündelik dilin en yoğun kullanıldığı ifadeler rastlamaktayız. Bu bakış açısından yola çıkarak bu bölümde, gerek Türk gerekse Alman edebiyatından çocuk edebiyatı düzeyinde birer yazınsal eserden, ayrıca Almanya ve Türkiye’de en çok satan ilk üç gazete ve dergilerden birer örnek ele alarak içerisindeki deyimleri tespit edeceğiz ve böylelikle deyimlerin günlük iletişimdeki yerini ve oranını belirlemeye çalışacağız. Bir sonraki bölümde inceleyeceğimiz ders kitaplarında ise tespit edilen deyimlere ne derece yer verildiği sorusunda cevap aramaya çalışacağız.

Çalışmamızın Türkçe ayağında incelenecek olan yazınsal eser Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okunması tavsiye edilen 100 temel eser arasında yer alan “Ömer Seyfettin Hikâyelerinden Seçmeler” adlı Türk klasiğidir.

Öte yandan inceleyeceğimiz Türkçe gazete ve dergilere göz atacak olursak, Yayın Satış Pazarlama ve Dağıtım A.Ş.’nin (YAYSAT) 10.01.2011-16.01.2011 tarihleri arasındaki gazete satış raporunda (<http://www.yaysat.com.tr> erişim tarihi: 15.02.2011), 866.974’lük bir satışla Zaman gazetesi en çok satan gazete olarak öne çıkarken, 494.735’lik rakamla Posta gazetesi ve 444.846’lık satışla Hürriyet gazetesi ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır.

Haftalık haber-yorum dergileri kategorisinde ise Aksiyon, Yeni Aktüel ve Aydınlık dergilerinin ilk üç sırada yer aldığını görmekteyiz. Doğan Yayın Holding, Burda Magazines Int., Yaysat AŞ. ye ait DPP Dergi Pazarlama Planlama A.Ş. tarafından açıklanan 23-29 Ocak 2011 dönemi haftalık yayın satış raporuna göre (<http://www.gazeteciler.com/tiraj/hangi-dergi-tirajlara-damga-vurdu-30334h.html> erişim tarihi: 15.02.2011) Aksiyon dergisinin 54.254, Yeni Aktüel Dergisinin 8.577 ve Aydınlık Dergisinin 4.823 adet dergi satışı gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan Alman çocuk edebiyatının ünlü yazarı Erich Kästner'in "Der kleine Mann" adlı eseri araştırmamızın Almanca yazınsal eser boyutunu oluşturacaktır.

Almanya'da yayınlanan gazetelere göz attığımızda ise 2011 yılının ilk çeyreğine ait verilere göre (<http://www.ivw.eu> erişim tarihi: 15.05.2011) Süddeutsche Zeitung'un 436.997'lik satışla birinci, Frankfurter Allgemeine adlı gazetenin 362.460'lik satışla ikinci ve Die Welt gazetesinin 242.866'lik satışla üçüncü sırada yer aldığını görmekteyiz.

Alman dergilerinde ise 2011 yılının ilk çeyreği verilerine göre Der Spiegel'in 1.173.092, Stern'in 1.063.500 ve Focus dergisinin 823.781 rakamlarıyla ilk üç sırada yer aldıkları tespit edilmiştir. (<http://www.ivw.eu> erişim tarihi: 15.05.2011)

Yukarıdaki verilerin ışığında çalışmamızda, ilgili tarih aralıklarında yer alan gazete ve dergileri inceledik. Söz konusu gazetelerin 15 Ocak 2011 tarihli olanları ile dergilerin Ocak 2011 ayı içerisinde yayınlanmış olanlarını ele aldık.

6.1. Günlük İletişim Kapsamında İncelenen Yazınsal Eserler

Yabancı dil öğrenen bir kişinin, uzun soluklu, karmaşık ve dolaşık bir yazınsal eseri okuması neticesinde zorlanabileceği, içerisinde yer alan deyimleri anlama konusunda güçlük çekebileceği kabul edilebilir. Fakat yabancı dil öğrenen birisinin en azından çocuk edebiyatı türünde, kısa ve anlaşılabilirlik düzeyi nispeten daha kolay olan bir eseri ve söz konusu eserin içerisinde yer alan deyimleri anlaması beklenir. Bu düşünceden yola çıkarak aşağıda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okunması tavsiye

edilen 100 temel eser arasında yer alan “Ömer Seyfettin Hikâyelerinden Seçmeler” adlı eserle Alman çocuk edebiyatının ünlü yazarlarından Erich Kästner’in “Der kleine Mann” adlı eserinde yer alan deyimler tespit edilecektir.

6.1.1. “Ömer Seyfettin Hikâyelerinden Seçmeler” Adlı Yazınsal Eser

Türk edebiyatının önde gelen kalemlerinden Ömer Seyfettin’in hikâyelerinin Semih Yılmaz tarafından 184 sayfada derlendiği kitap, Zambak Yayınları tarafından 2010 yılında İstanbul’da basılmıştır. 21 farklı hikâyenin anlatıldığı kitapta anlatımı güzel, etkili ve çekici kılmak için deyimlerden yararlanıldığını görmekteyiz. Adı geçen kitapta yer alan deyimlerin alfabetik tasnifi sonucu aşağıdaki liste karşımıza çıkmaktadır:

Ağırlık basmak (çökmek)

Kalbine acı bir **ağırlık çöktü**. (Seyfettin, 2010: 170)

1) Gevşeklik ve uyku gelmek; 2) Ağır bir hava kaplamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ağızına geleni söylemek

Tosun Bey, cesur adamlara mahsus o mütecaviz pervasızlıkla **ağızına geleni söylüyordu**. (Seyfettin, 2010: 14)

1) Nezaket dışına çıkarak ağır ve kırıcı sözler söylemek; 2) Gelişigüzel, saçma sapan konuşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ağızına kadar (ağız ağza) dolmak

Kalabalık meydan üç yüz Türk’le **ağız ağzına dolmuştu**. (Seyfettin, 2010: 176)

Boş yeri kalmayacak bir biçimde dolmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ağzını açıp gözünü yummak

Tosun Bey coşuyordu. **Açtı ağzını, yumdu gözünü.** (Seyfettin, 2010: 14)

Öfke ile, sonunu düşünmeden ağzına gelen bütün ağır sözleri söylemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Arkasına düşmek (takılmak) (bir işin, bir kimsenin)

Biz de kapıları açtık. **Arkalarına düştük.** (Seyfettin, 2010: 143)

1) Bir işi sona erdirmek için sıkı çalışmak; 2) Birini gözden ayırmayarak arkasından gitmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Arkasına (peşine) takmak

Hacı kasap kesilecek kolun diyetini hâkime saydığı gün Koca Ali'yi **arkasına taktı.** (Seyfettin, 2010: 58)

Yanında götürmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Avucunun içinde tutmak (birini)

Düşünün, taşının. **Avucumun içindesiniz.** Bir yere kaçamaz, kurtulamazsınız. (Seyfettin, 2010: 45)

Ona istediğini yaptıracak güçte olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Baş(ım gözüm) üstüne

Baş üstüne, diye üçü de koşarak dışarı çıktı. (Seyfettin, 2010: 178)

Belirtilen istekleri içtenlikle yapmayı kabul etmeyi anlatan bir söz. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Başa (başına) kakmak

Fakat bu herifin ikide birde bu yaptığını **başa kakmasına** tahammül... Ölümünden pek güç, ölümden pek acı, ölümden pek ağırdı. (Seyfettin, 2010: 59)

Yaptığı iyiliği yüzüne vurarak birini üzme. (Aksoy, 1995: 616)

Başı çatlamak

Başı çatlayacak derecede ağrıyor, ayakları titriyor, nefes aldıkça, daralmış göğsü ağrıyordu. (Seyfettin, 2010: 147)

Başı çok ağrımak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Belaya çatmak (düşmek, girmek, uğramak)

Belaya düştüm. Bir dava için geliyorum, diye başını salladı. (Seyfettin, 2010: 82)

Beklenmedik bir bela ile karşılaşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Boyun eğmek

Ölüm korkusuyla uğrayacağı hakaretlere **boyun eğmesin**. (Seyfettin, 2010: 62)

İsteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Boyun kırmak

Kumandan, atını şahlandırarak "Hurra, hurra..." diye kendisini alkışlayan keyifli halka **boyun kırarak** kabarıyordu. (Seyfettin, 2010: 177)

Saygı duyulan bir kimse karşısında, ayaktayken başı öne bükmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Can çekismek

Burcun tepesinde, beyazlı siyahlı bir bayrak, **can çekişen** bir kartal ıstırapıyla kıvranıyordu. (Seyfettin, 2010: 23)

1) Ölmek üzere bulunmak; 2) Sona ermek, tükenmek, bitmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Canı sıkılmak

Dizdarların müdahalesi **canını sıkımtı**. (Seyfettin, 2010: 54)

1) İçi sıkılmak, yapacak bir işi olmamaktan tedirginlik duymak; 2) Öfkelenmek; 3) Üzülmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Çehresi bozulmak (kararmak)

Yeni uyanmış erkek bir aslan sükûnuyla gülümseyen Tosun Bey'in parlak **çehresi** birdenbire **karardı**. (Seyfettin, 2010: 22)

1) Yüzü düşmek; 2) Somurtmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Çenesi kilitlenmek

Sesi kısıldı, dudaklarını oynatamadı, **çeneleri kilitlendi**. (Seyfettin, 2010: 168)

Alt ve üst çene sınıksıkı bir durumda bir araya gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Derin (geniş) bir nefes almak

Derin bir nefesle göğsünü kabarttı. (Seyfettin, 2010: 18)

Sıkıntılı bir durumdan kurtulmak, ferahlığa kavuşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Derinden derine

Nerden geldiği belli olmayan **derin** bir **gürültü** sis içinde kaynıyor, ileri geri, yaklaşıyor, uzaklaşıyor, dalgalanıyordu. (Seyfettin, 2010: 30)

Çok derinden, çok uzakta. (Aksoy, 1995: 714)

Dik dik bakmak

Dik dik yüzüme **bakıyorlardı**. (Seyfettin, 2010: 114)

Çok sert bir biçimde, sert sert, öfkeli öfkeli bakmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dili tutulmak

Kuru Kadı'nın **dili tutulmuştu**, cevap veremedi. (Seyfettin, 2010: 169)

Sevinç, korku, şaşkınlık vb. sebeplerle birdenbire söz söyleyemez olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dişini sıkmak

Bir gün, iki gün, üç gün **dişini sıktı**. (Seyfettin, 2010: 58)

Darlığa, sıkıntıya dayanmak, katlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dize gelmek

Korkudan sapsarı kesilen tuğlu kumandan, altın kılıçlı asilzadeler, zırhlı şövalyeler Arslan Bey'in önünde **dize gelmişlerdi**. (Seyfettin, 2010: 33)

Baş eğmek, boyun eğmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dize getirmek

Er meydanlarında beraber şan aldığı birçok arkadaşı, bahtiyar derebeyleri en asil düşmanları önlerinde **dize getirirken**, o kıymetsiz bir türedinin pususuna düşmüş, perişan olmuştu. (Seyfettin, 2010: 122)

Kendisine karşı geleni yenerek buyruğuna uyacak duruma getirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dizleri çözülmek

Abdestini tazelemeye kalktığı zamanlar **dizleri çözülüyor**, gözlerinde karanlık, kırmızı benekler uçuşuyordu. (Seyfettin, 2010: 122)

Dizlerinde güç kalmadığından yürürken çabuk yorulmak. (Aksoy, 1995: 728)

Dizlerinin bağı çözülmek

Sevinçten, hayretten **dizlerinin bağı çözüldü**. (Seyfettin, 2010: 89)

Ayakta duramayacak duruma gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Donup kalmak

Ani bir ölüm darbesiyle vurulmuş gibi oldukları yerde **donup kaldılar**. (Seyfettin, 2010: 34)

Çok şaşırmak, inanmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ekmeğini taştan çıkartmak

Kimseye boyun eğmedi. Minnettar kalmadı. **Ekmeğini taştan çıkardı**. (Seyfettin, 2010: 50)

1) Geçimini sağlamakta çok becerikli olmak; 2) En zor koşullarda bile kazancını sağlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Eline düşmek

Otuz yaşında dinç, levent, kuvvetli bir kahramanken Malta korsanlarının **eline düşmüştü**. (Seyfettin, 2010: 86)

1) Egemenliği, buyruğu altına girmek; 2) Yakalanmak; 3) Birine muhtaç olmak; 4) Rastlamak, tesadüf etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Eteklerini toplamak

Giden gece, daha gölgeden **eteklerini toplayamamıştı**. (Seyfettin, 2010: 162)

Düzenli olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Faka basmak

Barhan Bey çok düşünen, hiç **faka basmayan** akıllı cesurlardandı. (Seyfettin, 2010: 36)

Aldatılmak, tuzağa düşmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göğüs germek

Koca Ali, sade suya bulgur çorbasıyla bu kadar zahmetlere yıllarca **göğüs gerebilecekti**. (Seyfettin, 2010: 58)

Bir güçlüğü karşı koymak, dayanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gök delinmek

Gök delinmiş gibi fasılasız yağmurlar yağıyor ve bütün ordu Semlin'e doğru sel, çamur, sis ve bora içinde ilerliyordu. (Seyfettin, 2010: 9)

Birdenbire çok ve hızlı yağmur yağmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz gezdirmek

Kumandan sarayın önündeki atlılarına, onların etrafında sıkışık nizamda duran dalkılıç piyadelerine bir **göz gezdirdi**. (Seyfettin, 2010: 176)

1) Derinlemesine incelemeden okumak; 2) Bir yeri, bir şeyi çabucak incelemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz süzmek

Gözlerini süzdü. Tuttuğu kâğıdı buruşturdu. (Seyfettin, 2010: 68)

Baygın ve anlamlı bakmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göze almak

Fakat işte bu küçücük adam ölümü **gözüne almıştı**. (Seyfettin, 2010: 78)

Gelebilecek her türlü zararı ve tehlikeyi önceden kabul etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göze girmek

Bir vakitler Van Kalesi'nin fethinde gösterdiği yararlıklarla nasıl padişahın **gözüne girmişti**. (Seyfettin, 2010: 124)

Davranış ve yetenekleriyle ilgi ve önem kazanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözlerini fal taşı gibi açmak

Derviş Hasan **gözlerini fal taşı gibi açtı**. (Seyfettin, 2010: 151)

Şaşkınlıkla, hayretle bakmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözünü (gözlerini) (bir şeye) dikmek

Gözlerini alacağı kalenin sallanan bayrağına **dikmişti**. (Seyfettin, 2010: 23)

Dikkatle bakmak, gözünü ayırmadan bir yere veya bir kimseye bakmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözleri yuvalarından (evinden) fırlamak (uğramak)

Gördüğü şeyin dehşetinden **gözleri** dışarı **fırladı**. (Seyfettin, 2010: 61)

Korku, öfke ve telaşı gözlerinden belli olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözü pek (kara) olmak

Bir cesur adam bulun, hacedandan enderundan, divandan benim aklıma böyle **gözü pek** bir adam gelmiyor. (Seyfettin, 2010: 63)

Korkusuz, atılgan, tehlikeye aldırılmaz. (Aksoy, 2005: 822)

Gözü sönmek

Yüksek ipek şiltelere diz çökmüş yorgun vezirler önlerindeki halının renkli nakışlarına bakıyorlar, uzun beyaz sakalını zayıf eliyle tutan ihtiyar sadrazamın **sönük gözleri**, gayet uzak, gayet karanlık şeyler düşünüyor gibi mevcut olmayan noktalara dalıyordu. (Seyfettin, 2010: 62)

Kör olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözlerini kaçırmak

Yüzünü pencereden tarafa çeviriyor, odaya yemek, içecek getiren hademelerden bile **gözünü kaçırmıyordu**. (Seyfettin, 2010: 80)

Biriyle göz göze gelmemek için gözlerini başka tarafa çevirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözünün önüne gelmek

Sonra, sırma eğerli bir atı **gözünün önüne getirdi**. (Seyfettin, 2010: 148)

Bir şeyi zihinde canlandırmak, tasarlamak, hatırlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözyaşı dökmek

Gözlerimizin yaşını dökelim. Dua edelim. (Seyfettin, 2010: 166)

Ağlamak. (Aksoy, 1995: 824)

Gurbete (gurbet ele) düşmek (atılmak)

O, daha pek gençken vezir amcasının lütfünü bile çekememiş, minnettar kalmamak için aile ocağından kaçmış, **gurbet ellerine atılmıştı.** (Seyfettin, 2010: 58)

Aile ocağından uzak bir yere gitmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gülmekten kırılmak (katılmak, yarılmak)

Bir elini hançerinin elmas sapına dayayan Arslan Bey öteki eliyle gülümseyerek pala bıyıklarını büküyor, arkasındaki kethüda başını kaşıyarak **gülmekten katılıyor,** tercüman aptallaşıyordu. (Seyfettin, 2010: 34)

Aşırı derecede gülmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hava bozmak

Hava bozuktur. Ufku, küflü demir renginde, ağır bulut yığınları eziyor [...]. (Seyfettin, 2010: 160)

Havada yağmur, kar, dolu veya fırtına başlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hava kapanmak

Hele **hava** biraz **kapansın...** Fulek'e kadar dört beş kale var. (Seyfettin, 2010: 27)

Gökyüzü bulutlarla örtülmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kalbi çarpmak

Kalbim çarpmaya başladı. Yasak bir mabede girmiş bir küfürbaz, bir hain, bir kâfir heyecanıyla dışarı çıktım. (Seyfettin, 2010: 113)

1) Kalbi çok vurmak; 2) Çok heyecanlanmak; 3) Yüreği çarpmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kapak atmak (bir yere)

Bir kere Anadolu'ya **kapağı atınca** ele geçmek imkânsızdı. (Seyfettin, 2010: 18)

Sıkıntısız, rahat bir yere sığınmak, kaçıp kurtulmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Karnı zil çalmak

Fakat **karnı zil çalıyordu**. “Öğleden evvel bir köye rast gelirim” ümidiyle geceyi geçirdiği çoban kulübesinden aç çıkmıştı. (Seyfettin, 2010: 146)

Çok acıkmış olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kendinden geçmek

Büyük bir huzur içinde, iki garip dervişin ruhu ürperten nağmeleriyle **kendinden geçti**. (Seyfettin, 2010: 51)

1) Bilinci işlemez olmak, kendini kaybetmek, bayılmak; 2) Bir şey karşısında coşkuya kapılmak, duygulanmak; 3) Uykuya dalmak, uyuyakalmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kol gezmek

Bunlar şehir subaşının adamları, dizdarlardı. **Kol geziyorlardı.** (Seyfettin, 2010: 52)

1) Güvenlik amacıyla dolaşmak; 2) Dolaşmak; 3) (mec.) kötü durum ve davranışlar çokça olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kulak kabartmak

Yanında alçak sesle konuşanların sözlerine istemeye istemeye **kulak kabarttı.** (Seyfettin, 2010: 51)

Belli etmemeye çalışarak dinlemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kulak kesilmek

İki deli de sustu, herkes **kulak kesildi.** (Seyfettin, 2010: 164)

Büyük bir dikkatle dinlemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kulak vermek

Kulak verdi; ağlıyor mu, inliyor mu diye. (Seyfettin, 2010: 169)

Merak edip dinlemek, işitmeye çalışmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Nara atmak

Koyu karanlık içinden uzaktan uzağa Şalgo Burcu'ndaki nöbetçilerin **attıkları** acı **naralar**, acı köpek ulumaları işitiliyordu. (Seyfettin, 2010: 28)

Yüksek sesle uzun uzun haykırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Nefesi kesilmek (daralmak veya tutulmak)

Nefesi, kolları, dizleri **kesiliyor**, hakikatte “olmayan” vücudunun elemleri, “mevcut olan” ruhunu sıkıştırıyordu. (Seyfettin, 2010: 147)

1) Güç soluk alacak duruma gelmek veya soluğu büsbütün durmak; 2) (mec.) bunalmak, sıkılmak; 3) (mec.) hayran kalmak, etkilenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Pire için yorgan yakmak

Ona “**bir pire için yorgan yakan**” derlerdi. (Seyfettin, 2010: 134)

Önemsiz bir durum karşısında kızarak kendisine daha büyük zarar verecek davranışta bulunmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sakalına kır (ak) düşmek

Daha **sakalına kır düşmeden** padişahın mührüne nail olacaktı. (Seyfettin, 2010: 12)

Sakalı ağarmaya başlamak, yaşlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sapsarı kesilmek

Korkudan **sapsarı kesilen** tuğlu kumandan, altın kılıklı asilzadeler, zırhlı şövalyeler Arslan Bey’in önünde dize gelmişlerdi. (Seyfettin, 2010: 33)

Çok sararmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sesi kesilmek

Askerler, sallanan siyahlı beyazlı bayrağıyla Şalgo'yu bir hayal gibi gördüler. **Sesler kesildi.** (Seyfettin, 2010: 31)

Bir şey söylemeyerek susmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Suratını ekşitmek (buruşturmak)

Her emrinin icrasından sonra kır sakallı, çirkin, sıska **suratını ekşiterek** mavi çukur gözleriyle onu tepeden tırnağa süzer, “Aklında tut, benim esirimsin!” gibi verdiği diyeti hatırlatırdı. (Seyfettin, 2010: 59)

Yüzüne memnun olmadığını belirten bir anlam vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Taş kesilmek

Şah İsmail donmuş, **taş kesilmişti.** (Seyfettin, 2010: 73)

1) Çok şaşırıp ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilememek; 2) Sesini çıkaramaz olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tepeden tırnağa kadar

Tepeden tırnağa kadar zırhlar giymişti. (Seyfettin, 2010: 96)

(İnsan ve hayvanlar için) bütün vücudu, her yanı. (Aksoy, 1995: 1071)

Tepeden tırnağa süzmek

Her emrinin icrasından sonra kır sakallı, çirkin, sıska **suratını ekşiterek** mavi çukur gözleriyle onu **tepeden tırnağa süzer**, “Aklında tut, benim esirimsin!” gibi verdiği diyeti hatırlatırdı. (Seyfettin, 2010: 59)

Herhangi bir sebeple birine dikkatlice bakmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tir tir titremek

Dünyayı **titreten** bu kahraman sedye içinde kıvrana kıvrana Harube'ye gitti. (Seyfettin, 2010: 141)

1) Çok üşümek; 2) (mec.) çok korkmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tokat indirmek (atmak)

Babam hiddetlendi, üzerine yürüdü. “Utanmaz yalancı!” diye yüzüne bir **tokat indirdi**. (Seyfettin, 2010: 104)

1) El içi ile vurmak; 2) (argo) dolandırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tuzla buz olmak

Elli manda ile buraya getirdiğim bu topun iki güllesiyle binlerce Şalgo kuvvetinde olan İstanbul kaleleri **tuzla buz oldu**. (Seyfettin, 2010: 32)

Onarılamayacak biçimde kırılmak, dağılmak, paramparça olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tüy gibi

Bu ulvi tesliyetnameyi, bu adil, bu büyük, bu mukaddes hatt-ı şerifi bitirince, İskender Paşa o kadar hafifledi ki... **Tüy gibi** ayağa kalktı. (Seyfettin, 2010: 128)

Çok hafif. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Uyku çekmek

Aslında şu alacalı gölgelerde uzanıp rahat bir **uyku çekmek**... (Seyfettin, 2010: 146)

İyice uyumak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Üzerine yürümek

Babam hiddetlendi, **üzerine yürüdü**. “Utanmaz yalancı!” diye yüzüne bir tokat indirdi. (Seyfettin, 2010: 104)

Korkutmak, yıldırma amacıyla saldırıcağı gibi yapmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yere sermek

Beşer, onar rast geldiği eşkıyalarla tek başına vuruşarak hepsini **yere serdi**. (Seyfettin, 2010: 11)

1) Kötü bir duruma sokmak, yenmek; 2) Vurup öldürmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yerinden oynamak

Akşam namazı kılınıp bittikten sonra cemaatin bir kısmı çıktı. Koca Ali **yerinden oynamadı**. (Seyfettin, 2010: 51)

1) Yerinden ayrılmak; 2) Coşkulu, gürültülü, karışık bir zaman yaşamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüreği ağzına gelmek

Ansızın uğursuzun boğuk sesi **yüreğini ağzına getirdi**. (Seyfettin, 2010: 60)

Birdenbire çok korkmak, aşırı korku veya sevinçten fazlasıyla heyecanlanmak, endişelenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüreği çarpmak

Bunu düşündükçe gülümser, tatlı tatlı **yüreği çarpar**, ruhundan kopan bir hamleyle örsünün üzerinde milyonlarca kıvılcımlar tutuştururdu. (Seyfettin, 2010: 50)

1) Kalbi çarpmak veya çalışmak; 2) Coşku sebebiyle kalp hızlı hızlı çarpmak veya çalışmak; 3) Merak, kaygı, korku, heyecan vb. duygularla tedirgin olmak, huzursuz olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüreği hop etmek (hoplamak veya oynamak)

Yorgun **yüreği hopladı**. (Seyfettin, 2010: 21)

Birdenbire korkup heyecanlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüreğine inmek

İslamın bu parlak galebelerinden kederlenen Papa'nın **yüreğine inmişti**. (Seyfettin, 2010: 141)

Kötü bir olay dolayısıyla fazlaca etkilenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüzü olmamak (bir şeye)

Fakat **yüzüm yok**, babacığım, dedi. (Seyfettin, 2010: 117)

1) O şeye dayanamamak; 2) Cüret ve cesareti olmamak; 3) Utanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüzünü ekşitmek

Tüysüz **yüzünü ekşitti**. (Seyfettin, 2010: 175)

Yüzüne öfke ve hoşnutsuzluk gösteren bir biçim vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüzünün akıyla çıkmak

Ne olacak efendim, dedi, hesabını doğru veren işte böyle **yüzünün akıyla** dışarı **çık**ar. (Seyfettin, 2010: 156)

Kendisinden beklenen işi, eksiksiz ve başarılı olarak yapıp bitirmek. (Aksoy, 1995: 1132)

6.1.1.1. “Ömer Seyfettin Hikâyelerinden Seçmeler” adlı eserde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Gerek üslup, gerekse anlaşılabilirlik düzeyi açısından dil eğitimin başlangıç düzeyinden itibaren okunabilecek seviyede olan eserde, yukarıda alfabetik olarak yer verdiğimiz çeşitli deyimleri belirledik.

İçerisinde yer alan deyimleri incelediğimiz 184 sayfalık kitapta toplam 82 deyimle karşılaştık. 4.879 cümleden oluşan kitaptaki deyim yüzdesine bakacak olursak, % 1.68 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. Söz konusu deyimlere göz attığımızda özellikle organ adlarıyla ilgili birçok deyim kullanıldığını saptadık.

Adı geçen eserde yazarın olayları etkili bir şekilde sunmak için sık sık deyim aktarmasına başvurduğunu gördük. Aksan (1987: 123), deyim aktarmasını “aralarında uzak yakın ilgi bulunan iki şey arasında bir benzetme yoluyla ilişki kuran, birinin adını ötekine aktaran bir eğilim, bir dil olayı” şeklinde tanımlamaktadır. Deyim aktarmasının bir türü ise, organ adlarının, vücutla ilgili kelimelerin doğaya uygulanmasıdır.

Söz konusu kitapta yer alan insan vücudunun birçok organı ile ilgili deyimleri sınıflandıracak olursak; ağzına geleni söylemek, ağzına kadar dolmak, ağzını açıp gözünü yummak gibi “ağız”la ilgili deyimlere rastlamaktayız.

Bunun yanı sıra “diz” ile ilgili; dize gelmek, dize getirmek, dizleri çözölmek, dizlerinin bağı çözölmek gibi deyimler kullanılmıştır.

Organlarla ilgili en çok kullanılan deyimler ise “göz” ile ilgili olanlardır. İlgili eserde göz organıyla ilgili onbir farklı deyim yer almaktadır: Göz gezdirmek, göz süzmek, göze almak, göze girmek, gözlerini fal taşı gibi açmak, gözünü dikmek, gözleri yuvalarından fırlamak, gözü pek (kara) olmak, gözü sönmek, gözlerini kaçırmak, gözünün önüne gelmek.

İnsanın en önemli uzvu olan “kalp/yürek” ile ilgili ise; yüreği ağzına gelmek, yüreği çarpmak, yüreği hop etmek, yüreğine inmek, kalbi çarpmak gibi deyimler kullanılmıştır.

“Yüz” ve “baş” ile ilgili olarak ise; yüzü olmamak, yüzünü ekşitmek, yüzünün akıyla çıkmak, suratını buruşturmak, baş üstüne, başa kakmak, başı çatlamak gibi deyimlere yer verildiğini görmekteyiz.

İlgili kitapta “kulak” organı ile ilgili deyimlerin yer aldığını da görmekteyiz; kulak kabartmak, kulak kesilmek, kulak vermek deyimleri ile dikkat kavramına gönderme yapılmıştır.

Diğer organların yer aldığı deyimlere bakacak olursak; avucunun içinde tutmak, boyun eğmek, boyun kırmak, çenesi kilitlenmek, dili tutulmak, dişini sıkmak, eline düşmek, göğüs germek, karnı zil çalmak, kol gezmek gibi deyimlerden söz edebiliriz.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere ilgili kitapta yer alan deyimlerin en çok organ adlarını içerdiğini görmekteyiz. 82 farklı deyim 43 tanesinin doğrudan organ adlarıyla ilgili olması da bu görüşümüzü doğrulamaktadır.

Öte yandan ilgili yazınsal eserde ekmeğini taştan çıkarmak, donup kalmak, taş kesilmek, tuzla buz olmak gibi doğa ile ilgili deyimlere de rastlamaktayız.

6.1.2. “Der kleine Mann” Adlı Yazınsal Eser

Ünlü Alman çocuk edebiyatı yazarlarından Erich Kästner’in 1963 yılında kaleme aldığı “Der kleine Mann” adlı eseri, 2010 yılında Dresser yayınevi tarafından 29. baskısıyla okuyucuya sunulmuştur. Yazarın kendi oğlu Thomas için yazdığı yazınsal eserde aşağıdaki deyimlerle karşılaşmaktayız:

Das ist ja allerhand

Na, hören Sie mal, Doktor! **Das ist ja allerhand!** (Kästner, 2010: 75)

Ausruf der Entrüstung. (Duden, 1992: 33)

(Şaşkınlık ifadesi)

Zum anbeißen/anknabbern aussehen/sein

Einen appetitlicheren Anblick konnte man sich aber auch nicht vorstellen. Sie **sahen zum Anbeißen aus.** (Kästner, 2010: 62)

Reizend, überaus anziehend aussehen/sein. (Duden, 1992: 36)

(Müthiş görünmek)

Jmdm. ist angst und bange

Wir werden Sie ausräubern, dass **Ihnen angst und bange wird.** Aber vielleicht geben wir ihnen später einige der Wertsachen zurück. (Kästner, 2010: 76)

Jmdn. hat Angst. (Duden, 1992: 40)

(Korkmak)

Auf und davon

Und schon sauste er **auf und davon**. (Kästner, 2010: 113)

Schnell fort. (Duden, 1992: 57)
(Hızlıca uzaklaşmak)

Außer sich sein

Mäxchen nahm Platz, blinzelte in den Spiegel, zuckte zusammen und rief **außer sich**. (Kästner, 2010: 103)

Sich nicht zu fassen wissen. (Duden, 1992: 75)
(Kendinde olmamak)

Die Beine in die Hand/unter den Arm nehmen

Da **nahm** der Oberkellner **die Beine unter den Arm**. (Kästner, 2010: 91)

Sich beeilen. (Duden, 1992: 92)
(Hızlı olmak)

(Nur immer) ruhig Blut

„**Nur ruhig Blut**“, meinte der Jokus. (Kästner, 2010: 46)

Nur keine Aufregung. (Duden, 1992: 119)
(Sakin ol)

Um den (heißen) Brei herumreden

„Wie groß willst du sein?“ fragte der Struwelbart energisch. „**Rede nicht um den heißen Brei herum**.“ (Kästner, 2010: 103)

Nicht über den Kern einer Sache reden. (Duden, 1992: 126)

(Lafı gevelemek, asıl olayı konuşmamak)

Jmdm. wird es zu bunt

Da **wurde es Mäxchen zu bunt**. Sein Zorn lief über wie die Suppe im Kochtopf. (Kästner, 2010: 108)

Jmds. Geduld ist zu Ende. (Duden, 1992: 136)

(Sabrın taşması)

Jetzt schlägt's dreizehn

Und so werdet ihr euch bei weitem nicht so wundern wie die zweitausend Menschen im Zirkus. Sie machten „Ah“ und „Oh“ und riefen „Das ist ja toll!“ und „**Nun schlägt's dreizehn!**“. (Kästner, 2010: 79)

Das geht zu weit, das ist doch nicht zu glauben, jetzt ist aber Schluss damit. (Duden, 1992: 159)

(Bu kadar da olmaz, yeter artık)

In einem fort

So ging das **in einem fort**: umblättern, die Leiter hoch, zwei Seiten lesen, die Leiter hinunter, auf den Tisch, schnell umblättern, die Leiter hinauf, die nächsten zwei Seiten lesen, die Leiter hinunter, umblättern, hinauf-es war zum Auswachsen. (Kästner, 2010: 19)

Ununterbrochen. (Duden, 1992: 170)

(Aralıksız, sürekli)

Eulen nach Athen tragen

„Wenn ich ihn loben wollte, müsste ich **Eulen nach Athen tragen**. Und so viel Zeit hat kein Zirkusdirektor.“ (Kästner, 2010: 70)

Etwas Überflüssiges tun. (Duden, 1992: 186)

(Gereksiz bir iş yapmak)

Den Faden verlieren

Auch nicht mit dem Direktor Brausewetter, seinem Zylinder und seiner Frau, seinen vier Töchtern und zwei Söhnen und den Schwiegersöhnen und Schwiegertöchtern und den sieben Enkeln und den – jetzt habe ich tatsächlich **den Faden verloren**... Was wollte ich eigentlich erzählen? (Kästner, 2010: 59)

Den gedanklichen Zusammenhang verlieren. (Duden, 1992: 188)

(Ne söyleyeceğini unutmak, karıştırmak)

Sein Glück machen

Als Mäxchens Eltern ein Jahr verheiratet waren, beschlossen sie, **ihr Glück zu machen**. (Kästner, 2010: 6)

Erfolgreich sein, es zu etwas bringen. (Duden, 1992: 266)

(Başarılı olmak)

Sich die Haare raufen

Eines Nachmittags kam der Professor gerade dazu, wie der Junge zum dreiundzwanzigsten Mal die Leiter hochkraxelte, **sich** wütend **die Haare raufte** und schrie: „Das ist ja fürchterlich! [...]“ (Kästner, 2010: 19)

Völlig verzweifelt sein. (Duden, 1992: 284)

(Çaresiz, ümitsiz olmak)

Um ein Haar

Er war so klein, dass ihn die Krankenschwester **um ein Haar** mit dem Waschwasser in den Abguss geschüttet hätte. (Kästner, 2010: 10)

Fast beinahe. (Duden, 1992: 285)

(Neredeyse, kıl payı)

Bis zum Hals

Dann lief er weiter. Das Herz schlug ihm **bis zum Hals**. (Kästner, 2010: 96)

Völlig, ganz und gar. (Duden, 1992: 295)

(Boğazına kadar, tamamen)

Hals-Beinbruch

„**Hals-und Beinbruch**, lieber Jokus!“ (Kästner, 2010: 72)

Viel Glück! (Duden, 1992: 296)

(İyi şanslar)

Sich die Hände reiben

Der Junge **rieb sich** vergnügt **die Hände**. „Da hast du’s!“ rief er triumphierend. (Kästner, 2010: 28)

Schadenfreude empfinden, zeigen. (Duden, 1992: 300)

(Başkalarının zarar görmesine sevinme)

Im Handumdrehen

Nun wurde er **im Handumdrehen** zur Leseratte. (Kästner, 2010: 18)

Mühe los und schnell, überraschend schnell. (Duden, 1992: 308)
 (Hemen, bir anda, göz açıp kapayıncaya kadar)

Aus dem Häuschen geraten

Überall war Mäxchen Pichelsteiner zu sehen, und die Texte schlugen Purzelbaum. Die Litfaßsäulen **waren völlig aus dem Häuschen**. (Kästner, 2010: 109)

(Vor Freude) aufgeregt werden/aufgeregt sein, außer sich sein. (Duden, 1992: 316)
 (Heyecanlanmak)

Jmdm. sein Herz schenken

Warum hast du mich nicht angefleht, **dir mein Marzipanherz zu schenken**, du Faultier? (Kästner, 2010: 92)

In tiefer Zuneigung sich jmdm. ganz zu eigen geben. (Duden, 1992: 329)
 (Âşık olmak, bağlanmak)

Jmdm. vergeht Hören und Sehen

Sie jonglierten mit zerbrechlichen Tellern und Tassen auf dünnen, wippenden Stäben aus gelbem Bambus so rasch, dass den Zuschauern **Hören und Sehen verging**. (Kästner, 2010: 9)

Jmd. weiß nicht mehr, was mit ihm geschieht. (Duden, 1992: 350)
 (Ne olup bittigini anlamamak, bilmemek)

Jmdm. die Hosen strammziehen/straffziehen

Der Professor sagte: „Ich werde **dir gleich die Hosen straffziehen!**“ (Kästner, 2010: 92)

Jmdm. eine Tracht Prügel geben. (Duden, 1992: 351)
(Birini dövmek)

Aus voller Kehle

Sie sangen **aus voller Kehle**. (Kästner, 2010: 56)

Ganz laut, lauthals. (Duden, 1992: 378)
(Avazı çıktığı kadar, çok sesli)

Ein Kinderspiel sein

Sie überschlugen sich in der Luft, als **sei's ein Kinderspiel**. (Kästner, 2010: 9)

Sehr leicht sein. (Duden, 1992: 384)
(Çok basit, çocuk oyuncağı)

Auf die Knie fallen

„Ich trete unter keinen Umständen auf, und wenn Sie vor mir **auf die Knie fallen**“, erklärte der Professor. (Kästner, 2010: 68)

Abbetteln, niederknien. (Duden, 1992: 392)
(Diz çökmek)

Bis auf/in die Knochen

„Ich bin **bis auf die Knochen** blamiert!“ schimpfte er. (Kästner, 2010: 68)

Völlig, durch und durch. (Duden, 1992: 393)
(Tamamen)

Jmdm. den Kopf verdrehen

Denn Fräulein Rosa Marzipan **verdrehete allen Männern den Kopf**. Obwohl sie das gar nicht wollte. (Kästner, 2010: 62)

Jmdn. verliebt machen. (Duden, 1992: 404)

(Aklını başından almak, başını döndürmek)

Jmdm. über den Kopf wachsen

„Was bedrückt Sie denn so, lieber Freund?“ - „Es **wächst uns über den Kopf**“, jammerte der Direktor. (Kästner, 2010: 45)

Von jmdm. nicht mehr bewältigt werden können. (Duden, 1992: 407)

(Boynuz kulağı geçti, bir işi artık başaramamak)

Wie vor den Kopf geschlagen sein

„Galoppinski war **wie vor den Kopf geschlagen**. Und das arme Pferd!“ (Kästner, 2010: 87)

Vor Überraschung wie gelähmt sein. (Duden, 1992: 408)

(Çok şaşırmak, beyninden vurulmuşa dönmek, şaşıp kalmak)

Ins Kraut schießen

Ihre Kraft **schießt ins Kraut**, hast du gesagt, und wenn sie zwei Meter lang sind, bleibt für ihr Gehirn nicht mehr viel übrig. (Kästner, 2010: 21)

Sich übermäßig ausbreiten. (Duden, 1992: 415)

(Çok yayılmak)

Lang und breit

Das war nur eine seiner erstaunlichen Bergtouren. Die anderen will ich nicht **lang und breit** beschreiben. Ihr wisst ja: Was ich erzähle, das stimmt sowieso. (Kästner, 2010: 60)

Sehr ausführlich, mit großem Zeitaufwand. (Duden, 1992: 431)
(Ayrıntılı bir biçimde)

Etwas für sein/fürs Leben gern tun

„Ich wüsste es **für mein Leben gern**.“ (Kästner, 2010: 87)

Etwas sehr gern tun. (Duden, 1992: 442)
(Bir şeyi çok isteyerek yapmak)

Jmdm. geht ein Licht/ein Taglicht/eine Stalllaterne auf

Der Direktor schaute finster drein. „Was ist denn daran so komisch?“, knurrte er. Plötzlich **ging ihm ein Licht auf**. (Kästner, 2010: 49)

Jmd. versteht, durchschaut plötzlich etwas. (Duden, 1992: 452)
(Durumu anlamaya başlamak, birinin bir şeyi anlaması)

Jmdm. bleibt die Luft weg

Es nahm kein Ende und dem Publikum **blieb** minutenlang **die Luft weg**. (Kästner, 2010: 78)

Jmd. ist sehr überrascht, erschreckt. (Duden, 1992: 462)
(Çok şaşırmak, korkmak)

Durch Mark und Bein gehen/dringen/fahren

Aber der Text, den er da las, **fuhr ihm durch Mark und Bein**. (Kästner, 2010: 112)

In unangenehmer, fast unerträglicher Weise empfunden werden. (Duden, 1992: 477)

(Bir şeyden çok etkilenmek)

Den Mund aufsperrten

Sie wurden, wohin sie auch kamen, gewaltig angestaunt. Die Leute **sperreten den Mund auf** und brachten ihn kaum wieder zu. (Kästner, 2010: 6)

Sehr erstaunt sein. (Duden, 1992: 496)

(Çok şaşırmak)

Wie aus einem Munde

„Wo ist er denn?“ riefen beide **wie aus einem Munde**. (Kästner, 2010: 93)

Gleichzeitig, alle zugleich sprechend. (Duden, 1992: 497)

(Herkesin aynı anda konuşması, tek bir ağızdan)

Nerven wie Stricke haben

„So ein Quatsch“, dachte Mäxchen. Der Jokus hatte ganz recht, wenn er manchmal sagte: „Die Reklamefritzen haben **Nerven wie Stricke**.“ (Kästner, 2010: 112)

Sehr gute Nerven haben, kaltblütig sein. (Duden, 1992: 514)

(Çelikten sinirleri olmak, soğukkanlı olmak)

Im Nu

Doch kaum dass sie auf der obersten Plattform standen, erhob sich ein Sturm, der sie in die Luft zerrte und **im Nu** fortwehte! (Kästner, 2010: 11)

Ganz schnell. (Duden, 1992: 520)

(Çok çabuk, hızlı, hemen)

Aus den Pantinen kippen

Meine Schnürsenkel sind auch weg! Nun geben Sie die Dinger schon her! Sonst **kippe** ich auf dem Nachhauseweg **aus den Pantinen**. (Kästner, 2010: 82)

Ohnmächtig werden, zusammenbrechen. (Duden, 1992: 534)

(Bayılmak)

Außer Rand und Band geraten/sein

Das Publikum war **außer Rand und Band**, und das waren immerhin zweitausend Menschen. (Kästner, 2010: 67)

Übermütig und ausgelassen (werden/sein). (Duden, 1992: 566)

(Galeyana gelmek, çığırından çıkmak, kendini kaybetmek)

Über etwas lässt sich reden

„**Darüber ließe sich reden**“, gab der Direktor zögernd zur Antwort. (Kästner, 2010: 46)

Über etwas kann man diskutieren, etwas ist annehmbar. (Duden, 1992: 576)

(Üzerine konuşulabilir)

Reißaus nehmen

Herr Hinkeldey vermisst plötzlich allerlei, kriegt es wieder und **nimmt Reißaus**.
(Kästner, 2010: 44)

(Aus Angst) schnell davonlaufen. (Duden, 1992: 582)

(Korkudan kaçmak)

Große Rosinen im Kopf haben

Sie **hatten**, so klein sie waren, **große Rosinen im Kopf**. (Kästner, 2010: 6)

Hochfliegende Pläne, Ideen haben. (Duden, 1992: 590)

(Büyük planların olması)

Mit Sack und Pack

Und weil das Dorf Pichelstein im Böhmerwald für ihre Pläne nicht ausreichte, fuhr das Ehepärchen **mit Sack und Pack**, nein, mit Säckchen und Päckchen. (Kästner, 2010: 6)

Mit allem, was man besitzt. (Duden, 1992: 600)

(Herşeyi ile, pılı pırtı ile)

Sage und schreibe

„Das sind, **sage und schreibe**, fünf Personen!“ (Kästner, 2010: 46)

Tatsächlich. (Duden, 1992: 601)

(Tam olarak, gerçekten)

Wie Sand am Meer

Bürschchen in deiner Größe gibt's **wie Sand am Meer**. (Kästner, 2010: 107)

Zahllos, im Überfluss. (Duden, 1992: 605)

(Çok sayıda, denizde kum kadar)

Etwas im Schilde führen

„Was hast du vor? Hm? Was **führst** du **im Schilde**?“ (Kästner, 2010: 27)

Etwas unrechtes, Böses vorhaben. (Duden, 1992: 619)

(Kötü bir iş çevirmek)

Jmdn. trifft der Schlag

Da schrien die beiden Männer auf. Halb lachend und halb vor Wut. Sie machten Gesichter, als **werde sie gleich der Schlag treffen**. (Kästner, 2010: 115)

Jmd. ist äußerst überrascht, entsetzt. (Duden, 1992: 622)

(Şaşırmak)

(Das ist alles) schön und gut

„**Das ist** ja **alles schön und gut**, Herr Professor“, gab der Direktor zu. „Aber Sie haben ja schließlich nur ein Einbettzimmer gemietet! Und jetzt wohnen Sie und der kleine Mann und drei Tiere und die Puppe drin!“ (Kästner, 2010: 46)

Einleitung zu einem Einwand, einer ablehnenden Äußerung. (Duden, 1992: 634)

(İyi de ...)

Schweigen wie ein Grab

Aber Puppen, auch Schaufensterpuppen, können **schweigen wie das Grab**. (Kästner, 2010: 60)

Absolut verschwiegen sein. (Duden, 1992: 647)

(Ölü gibi sessiz)

Ein teurer Spaß

Um es kurz zu machen: Der Uhrmacher Unruh kannte tatsächlich eine Druckerei, die so kleine Bücher drucken konnte! Das war allerdings **ein teurer Spaß**. (Kästner, 2010: 19)

Sehr große Ausgaben verursachen. (Duden, 1992: 670)
(Pahalıya mal olmak, çok harcama yapmak)

(Mit) im Spiel sein

Wahrscheinlich **war** Eifersucht **im Spiele**. (Kästner, 2010: 62)

Mitwirken, eine gewisse Bedeutung, Funktion haben. (Duden, 1992: 673)
(Bir işin içinde olmak)

Brüllen/schreien wie am Spieß

Glücklicherweise **brüllte** er **wie am Spieß**, und so ging noch einmal alles gut. (Kästner, 2010: 10)

Brüllen, schreien. (Duden, 1992: 674)
(Çok bağırarak)

Heraus mit der Sprache

Heraus mit der Sprache! (Kästner, 2010: 27)

Sprich endlich, sag was du weißt, was du auf dem Herzen hast. (Duden, 1992: 676)
(Ağızındaki baklayı çıkar, hadi konuş, içinden geçenleri söyle)

Sich aus dem Staub(e) machen

Er riss die Tür auf und **machte sich aus dem Staube**. (Kästner, 2010: 50)

Sich rasch entfernen. (Duden, 1992: 683)

(Kaçmak, toz olmak)

Auf der Stelle

„Nein!“ schrie der kleine Mann empört. „Lasst das sein! **Auf der Stelle!**“
(Kästner, 2010: 30)

Sofort. (Duden, 1992: 689)

(Hemen, anında)

Stielaugen machen/bekommen/kriegen

Als der Geschäftsführer die neue Stimme hörte und den kleinen Jungen in dem großen Jackett sah, **kriegte** er **Stielaugen** und klammerte sich verzweifelt an der Stuhllehne fest. (Kästner, 2010: 42)

Sehr verblüfft sein. (Duden, 1992: 694)

(Çok şaşırmaq, şaşıp kalmak)

In Stücke gehen

Weil die alte **in Stücke ging**. (Kästner, 2010: 91)

Entzweigen. (Duden, 1992: 704)

(Kırılmak, parçalanmak)

Jmdn. in der Tasche haben

„Nein“, sagte der Kleine. „Aber du **hast mich in der Tasche!**“ (Kästner, 2010: 38)

Jmdn. in der Gewalt haben. (Duden, 1992: 714)

(Birine sahip olmak)

Toi, toi, toi

„**Toi, toi, toi** und dreimal schwarzer Kater!“ murmelte der Zauberkünstler. (Kästner, 2010: 72)

Glücksformel. (Duden, 1992: 727)

(İyi şanslar dilemek)

Nicht im Traum

„In zehn Minuten müsste ich auftreten“, rief der Professor. „Ich **denke nicht im Traum daran!**“ (Kästner, 2010: 68)

Nicht im Entferntesten, ganz bestimmt nicht. (Duden, 1992: 733)

(Asla)

Mit jmdm. auf Tuchfühlung kommen

Sie **kam** einige Minuten **mit dem Clown Fernando in Tuchfühlung**. (Kästner, 2010: 91)

In engeren körperlichen Kontakt kommen. (Duden, 1992: 739)

(Yakınlaşmak, nefes kadar yakın olmak)

Unrecht gut gedeiht nicht

Unrecht Gut gedeiht bekanntlich **nicht**. (Kästner, 2010: 76)

Man soll nichts auf Unrechte Weise aneignen, weil das meist schlimme Folgen hat. (Duden, 1992: 750)

(Haksızlıkla elde edilen şeyden hayır gelmez)

Seinen Weg gehen

„Tut mir leid“, sagte er. „Es ist das erste Mal, dass ich wen haue“. Dann **ging** er **seiner Wege**. (Kästner, 2010: 108)

Sein Leben so einrichten, wie man es für richtig hält. (Duden, 1992: 788)

(Hayatını kendi istediği gibi şekillendirmek)

Auf die/zur Welt kommen

In Stockholm **kam** dann Mäxchen **zur Welt**. (Kästner, 2010: 10)

Geboren werden. (Duden, 1992: 796)

(Dünyaya gelmek, doğmak)

Um alles in der Welt

„**Um alles in der Welt!**“, dachte Mäxchen. Vielleicht ist heute Mittwoch oder Samstag oder Sonntag? Ich muss zur Nachmittagvorstellung! Der Jokus weiß ja gar nicht, wo ich bin! ‘ (Kästner, 2010: 113)

Bekräftigungsformel. (Duden, 1992: 797)

(Pekiştirme, doğrulama ifadesi)

(Ach) daher pfeift/weht der Wind

„Aha, **daher weht der Wind**“, meinte der Zauberkünstler lächelnd. „Wären Sie mit der Übervölkerung Ihres anmutigen Südzimmers einverstanden, wenn ich täglich fünf Mark mehr bezahlte als bisher?“ (Kästner, 2010: 46)

Das ist also die Ursache, so verhalten sich die Dinge. (Duden, 1992: 806)
(Demek ki bu işin arkasında bir şey var)

Wort halten

Herr Direktor Brausewetter **hielt sein Wort**. (Kästner, 2010: 70)

Sein Versprechen halten. (Duden, 1992: 815)
(Sözünü tutmak)

Kein Wunder (sein)

Denn Mäxchens Mutter war zwar eine bildhübsche junge Frau und sein Vater hatte einen prächtigen schwarzen Schnurrbart, aber sie waren nicht größer als zwei fünfjährige Kinder. **Kein Wunder**, dass man sich wunderte! (Kästner, 2010: 7)

Nicht verwunderlich sein. (Duden, 1992: 819)
(Hiç şaşırmamalı)

6.1.2.1. “Der kleine Mann” adlı eserde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Erich Kästner’in “Der kleine Mann” adlı çocuk romanında toplam 72 deyim tespit ettik. 3.997 cümleden oluşan kitaptaki deyim yüzdesine bakacak olursak, % 1.80 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. Söz konusu kitapta yer alan deyimlere baktığımızda ise organ ve organlarla ilintili ifadelerin yer aldığı deyimlerin yoğunluğu göze çarpmaktadır.

72 deyimimin 20'sini oluşturan ve organ adlarıyla ilgili olan deyimlerde “baş/kafa” kavramının yoğunlukta olduğunu gördük; “jmdm. den Kopf verdrehen”, “jmdm. über den Kopf wachsen”, “wie vor den Kopf geschlagen sein” ve “große Rosinen im Kopf haben” gibi deyimler, “Der kleine Mann” adlı kitapta organ adları içeren deyimler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunun yanı sıra “bacak” organı ile ilgili olarak; “die Beine unter den Arm nehmen”, “durch Mark und Bein fahren” ve “Hals-Beinbruch” deyimlerinin de yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Aynı şekilde “boyun” ile ilgili; “bis zum Hals”, “Hals-Beinbruch” ve “aus voller Kehle” deyimlerinin ilgili romanda yer aldığından söz edebiliriz.

Öte yandan “el” ile ilgili; “sich die Hände reiben”, “im Handumdrehen” deyimleri, “ağız“ ile ilgili; “den Mund aufsperrern” ve “wie aus einem Munde” deyimleri, “saç“ kavramının yer aldığı; “sich die Haare raufen” ve “um ein Haar” deyimlerinin birden fazla kullanıldığı görülmektedir.

Ayrıca “göz” ile ilgili; “Stielaugen kriegen”, “kol“ ile ilgili; “die Beine unter den Arm nehmen”, “sinirler” ile ilgili; “Nerven wie Stricke haben”, “ılık” ile ilgili “durch Mark und Bein fahren”, “kalp” ile ilgili “jmdm. sein Herz schenken”, “diz” ile ilgili “in die Knie gehen” ve “kemik” ile ilgili; “bis auf die Knochen” deyimlerinin de organlarla ilgili ifadeler içerdiğini belirtebiliriz.

Organlarla ilintili kavramların yer aldığı deyimlere örnek olarak ise; “zum anbeissen sein” (ısırmak), “nur ruhig Blut” (kan), “jmdm. vergeht Hören und Sehen” (duymak-görmek) ve “brüllen wie am Spieß” (bağırarak) deyimlerini gösterebiliriz.

Söz konusu kitapta soyut kavramlar ile ilgili deyimlerin de yer alması dikkatten kaçmamaktadır. “Jmdm. ist angst und bange” (korku), “sein Glück machen” (şans) ve “nicht im Traum” (düş) deyimleri bu bağlamda örnek olarak gösterilebilir.

Doğa ile ilgili kavramları içeren deyimlere örnek olarak yazınsal eserde yer alan; “wie Sand am Meer” (denizde kum kadar), “daher weht der Wind” (rüzgâr) gibi deyimler öne çıkmaktadır.

Toparlarsak, “Der kleine Mann” adlı 208 sayfalık çocuk romanında yer alan deyimlerin çoğunlukla organ adları ile ilgili olduğunu, bunun yanı sıra soyut kavramlar ve doğa ile ilgili oluşturulmuş olan deyimlerin de var olduğunu tespit ettik. İlgili kitapta yer alan “Eulen nach Athen tragen” adlı deyim sözcüksel anlamda çevrildiğinde Türkçede “baykuşları Atina’ya taşımak” anlamı çıkmaktadır. Oysa Alman gündelik hayatında sıkça kullanılmakta olan bu deyim, füzuli bir iş yapmak anlamı taşımaktadır. Diğer bir örnekte ise şans dilemek amacıyla kullanılmakta olan “Hals-Beinbruch” deyimini, birebir çevirisinde “boyun ve bacak kırılması” olarak algılanmaktadır. İlgili deyimini bilmeyen bir kişi, bu iyi niyetli temenniden tamamen farklı bir sonuç çıkarabilecektir. Bu ve buna benzer deyimlerden de anlaşılacağı üzere gerçek anlamının çok ötesinde kullanılmakta olan deyimlerin bilinmemesi iletişimde kopukluklara neden olacaktır.

6.2. Günlük İletişim Kapsamında İncelenen Günlük Gazeteler

Bu bölüm altında istatistiklere göre Türkiye’nin en çok satan gazeteleri olan Zaman, Posta ve Hürriyet ile Almanya’nın en çok satan ilk üç gazetesi olan Süddeutsche Zeitung, Frankfurter Allgemeine ve Die Welt gazeteleri ele alınacak ve söz konusu gazetelerde yer alan deyimlerin tespiti yapılacaktır.

6.2.1. Türk Gazeteleri

Bu başlık altında 10.01.2011-16.01.2011 tarihleri arasında Türkiye’nin en çok satan ilk üç gazetesinden 866.974’lük satışla Zaman gazetesi, 494.735’lik satışla Posta gazetesi ve 444.846’lık satışla Hürriyet gazetesinin 15 Ocak 2011 tarihli nüshaları analiz edilecek ve adı geçen gazetelerde yer alan deyimler belirlenecektir.

6.2.1.1. Zaman Gazetesi

Gazete satış rakamlarına göre Türkiye'nin en çok satan gazetesi olan Zaman gazetesi, 3 Kasım 1986 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. İmtiyaz sahibinin Feza Gazetecilik A.Ş. adına Ali Akbulut, Genel Yayın Müdürünün Ekrem Dumanlı olduğu günlük gazetenin 15 Ocak 2011 tarihli nüshası, Zaman Cumartesi ve Zaman Ankara ekleriyle birlikte yayınlanmıştır.

Söz konusu tarihli Zaman Gazetesini yukarıda bahsedilen ekleriyle birlikte ele aldığımızda aşağıdaki deyimlere rastlamaktayız:

Açığa çıkmak

Har halükarda bir yayıncı için mühim bilgiler içeren sözleşme **açığa çıkmış** oluyor. (Zaman, 2011: 20)

1) Belli olmak, anlaşılmak; 2) Rıhtıma aborda veya kıçtankara olmuş bir gemi bulunduğu yerden kalkarak daha uzaktaki bir yere demirlemek üzere kıyıdan uzaklaşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Açığını kapamak (kapatmak)

Özpamukçu, bu **açıklarını kapatmak** için ilk adımı İzmir'de attıklarını anlattı. (Zaman, 2011: 12)

1) Eksiğinin veya küçük düşürücü durumunun anlaşılmamasını sağlamak; 2) Eksiğini tamamlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Adım (adımını) atmak

Özpamukçu, bu açıklarını kapatmak için ilk **adımı** İzmir'de **attıklarını** anlattı. (Zaman, 2011: 12)

1) Yürümek için ayağını öne doğru uzatıp basmak; 2) (mec.) bir işe ilk kez girişmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ağızdan ağıza dolaşmak (geçmek)

Nerede hangi ayıp nerede hangi kabahati işleyen var bilir onu, araştırır, **ağızdan ağıza**, kulaktan kulağa fısıldayıp yayar. (Zaman-Cumartesi, 2011: 10)

Bir söz herkes arasında söylenilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ağızına kilit vurmak

Polisiye baskı organları muhalefeti ve karşı görüşü bitirdi, **ağızlara kilit vurdu** ve ülkesi için iyi şeyler yapmak isteyen her özgür düşünceyi susturdu. (Zaman, 2011: 24)

1) Susmak; 2) Susturmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Aklının ucundan bile geçirmemek

Okul kitaplarımızın verdiği bilgiden ötesi, 1971’de **aklının ucundan bile geçmiyor**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 10)

Hiçbir biçimde düşünmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Alıp başını gitmek

Böyle olunca da hem siyasette hem dış politikada hem ekonomide hem sağlıkta hem ulaşımda Türkiye **aldı başını gidiyor**. (Zaman, 2011: 22)

İzin almadan ve gideceği yeri bildirmeden gitmek, savuşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Altını çizmek

[...] kimsesiz ve yardıma muhtaçlara yardım eli uzatmanın öncelikle insanlık görevi olduğunun **altını çizdi**. (Zaman, 2011: 26)

Bir sözün önemini belirtmek, üzerine dikkati çekmek, vurgulamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Altın yumurtlayan tavuk

Bu oyun tiyatronun **altın yumurtlayan tavuğu**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 1)

1) Mesleği, sanatı, parası olan, gelirli kimse; 2) Turist. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Askıya almak

Müzakereler başlar başlamaz, çözüme ‘hayır’ diyen Rumlar yüzünden 8 müzakere başlığı **askıya alındı**. (Zaman, 2011: 14)

1) Altı boşalıp desteği kalmayan yapıyı dikmelerle boşlukta tutarak yıkılmaktan kurtarmak; 2) Oturmuş veya batmış bir gemiyi yüzdürmek için başka teknelere asarak kaldırmak; 3) (mec.) bir işi zamanında yapmayıp belirsiz bir zamana bırakmak, savsaklamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Astiği astık, kestiği kestik

Astiği astık kestiği kestik sözüm ona rejimi koruyor. (Zaman, 2011: 22)

Acımasız, çok sert veya istediği gibi davranan kimse. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ayağına dolanmak

Hele, ‘kendini abartmak’ meselesi, bugün belki hepimizin **ayağına dolanıp** duruyor. (Zaman-Cumartesi, 2011: 10)

1) Başkasına yapmayı tasarladığı kötülük kendi başına gelmek; 2) İş yapmakta olan birine engel olmak, yürümesine engel olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ayak uydurmak

Chand şartlara **ayak uydurmaya** çalışsa da umutsuzluğa ve hayal kırıklığına sürüklenir. (Zaman, 2011: 20)

1) Yürüyüşte adım atışını başkalarınınkine uydurmak; 2) Ayak açmak; 3) (mec.) kendi gidiş ve davranışını başkasınıninkine benzetmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bağına basmak

Geçtiğimiz günlerde Diyarbakır halkının **bağına bastığı** Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, dün Balıkesir’de de aynı sevgi seliyle karşılaştı. (Zaman, 2011: 18)

1) Kucaklamak; 2) Biriyle ilgilenerek onu koruyup kayırmak, yetiştirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Başı önünde

Önemli değil. Kalkar, beli bükülmüş, **başı önünde** evin yolunu tutar. (Zaman, 2011: 27)

1) Sağına soluna bakmayan, uslu, terbiyeli; 2) Utangaç. (Aksoy, 1995: 626)

Baş sağlığı dilemek

Baş sağlığı dilemek için aradım, annesi konuşacak durumda değildi. (Zaman-Cumartesi, 2011: 14)

Ölen kimsenin yakınlarına, acılarını paylaşma sözleri söylemek. (Aksoy, 1995: 627)

Bayram etmek

Reflüsü var dediler, adeta **bayram ettik** ama reflü ilaçlarının da hiçbir faydası olmadı. (Zaman-Cumartesi, 2011: 4)

Çok sevinmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Beli bükülmek

Önemli değil. Kalkar, **beli bükülmüş**, başı önünde evin yolunu tutar. (Zaman, 2011: 27)

Yaşlılık yüzünden güçsüz kalmak, bir iş yapamayacak duruma düşmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bıçak kemiğe dayanmak

Gerçekler, “Artık **bıçak kemiğe dayandı**. Sorunlar kartopu halinde çözümsüz bir yumak haline geldi. [...]” dedi. (Zaman, 2011: 6)

Çekilen sıkıntı artık katlanılamayacak bir duruma gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bıyık altından gülmek (tebessüm etmek)

[...] tatlı tatlı yâd ile **bıyık altından** hafifçe **tebessüm edenler** de çıkar elbet. (Zaman, 2011: 23)

Birinin durumuna belli etmemeye çalışarak gülümsemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Boca etmek

Öfkeden deliye dönen Buazizi, bir bidon benzini üzerine **boca ettikten** sonra valiliğin önünde kendini yaktı, 4 Ocak'ta kaldırıldığı hastanede hayatını kaybetti. (Zaman, 2011: 14)

1) Geminin başını rüzgâr almayan tarafa çevirmek; 2) (mec.) birden çevirip boşaltmak, dökmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Boy göstermek

İlk ciddi sınavımız Dünya Kupası'nda olacak. Sonra ise Avrupa Şampiyonası'nda **boy göstereceğiz**. (Zaman-Ankara, 2011: 5)

1) Görünmek; 2) Gösteriş yapmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Buz kesilmek

İçimde kabaran sorulardan birisini [...] ortaya döksem birden bire ortalık **buz kesecek** [...]. (Zaman-Cumartesi, 2011: 10)

Şaşılacak, üzülecek bir durum karşısında donakalmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Caka satmak

Bu nedenle nicedir kamuoyunda tartışılan ve yapımcıların da çok matah bir şey yapıyormuş gibi **caka satarak** şişirdikleri Muhteşem Yüzyıl tartışmasına girmedim. (Zaman, 2011: 23)

Gösteriş yapmak, çalım satmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Cancığer kuzu sarması

Mesele ‘iktidara vurmak, inançlı insanları hırpalamak’ olunca **cancığer kuzu sarması** olabiliyor bazıları. (Zaman, 2011: 23)

İçli dışlı, candan, pek içten. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Can havliyle

Misafir **can havliyle** kendini içeriye atar. (Zaman, 2011: 29)

Kendini, canını kurtarmak korkusu ile (gösterilen güçlü tepki). (Aksoy, 1995: 672)

Cefa çekmek

Semtin **cefasını** biz **çektik**, sefasını başkaları sürececek. (Zaman-Cumartesi, 2011: 1)

Zulüm görmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Cep yakmak

Bu yıl büyük artış gösteren altın fiyatları düşünüldüğünde; **cebinizi yakmayacak** pırlanta modellerine ilgi artacak gibi görünüyor. (Zaman-Cumartesi, 2011: 7)

Çok pahalı olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Cesaret bulmak

Cemaatin namaz başında verdiği söz üzere imama teslim oluşundan **cesaret bularak** harala-gürele bir toplu boğuşmanın tatsız gürültüsüne dönüşür. (Zaman, 2011: 23)

Herhangi bir durumdan, davranıştan güç almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Çarçur etmek

İlk maaşımı 20’li yaşlarda Ankara Meydan Sahnesi’nde kazandım. **Çarçur ettim**, bir kısmını otele verdim. (Zaman-Cumartesi, 2011: 12)

Gereksiz yere harcayıp yitirmek. (Aksoy, 1995: 688)

Çelme takmak

Havlayan köpek sessizliğe **çelme takıyor**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 12)

1) Çelme ile yıkmaya çalışmak; 2) (mec.) bir işi veya bir kimseyi baltalamak, gelişmesini engellemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Çıkar yol

Kürt siyasetçiler için de, PKK silahından hem kendilerini hem de Kürtleri kurtaracak inisiyatif almaktan başka bir **çıkar yol** görünmüyor. (Zaman, 2011: 22)

1) İyi bir sonuca ulaştıracak yöntem, çare. 2) Çözüm yolu. (Aksoy, 1995: 693)

Çoluk çocuk elinde kalmak

Girmedim, zira tarih zaten **çoluk çocuğun elinde** oyun hamuruna dönmüş durumda bu ülkede. (Zaman, 2011: 23)

Deneyimsiz, çok genç kişilerin eline geçmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Cözüm yolu

Ancak hep beraber moral bozmadan **çözüm yolları** aramak gerektiğini belirten Sabancı, iş hayatındaki kadınlara önerilerini [...] sıraladı. (Zaman, 2011: 13)

Bir güçlüğü ortadan kaldıracak düşünce, eylem, işlem. (Aksoy, 1995: 699)

Dağ (dağlar) gibi (kadar)

Pişmanlıklar **dağ gibi** büyür. (Zaman, 2011: 27)

1) Çok büyük, çok iri, çok güçlü; 2) Pek çok. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dallanıp budaklanmak

Televizyon dünyasının da ödüllendirildiği Altın Küre gecesinde Oscar’lardan farklı olarak her kategori drama, müzikal komedi olarak ayrıca ‘**dallanıp budaklanıyor**’. (Zaman, 2011: 21)

Bir iş, bir sorun büyüyerek karışık duruma gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Damga vurmak

Değişim, mitinglerde Erdoğan posterinin yanına asılan Menderes veya Özal posterleriyle sınırlı değildi; izlediği siyasete de **damgasını vurdu**. (Zaman, 2011: 14)

1) Damgalamak; 2) (mec.) iz bırakmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dikkat çekmek

Çalışmalarım İzmir Kent Konseyi’nden birinin **dikkatini çekti**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 14)

1) (ask.) “dikkat” komutunu yüksek sesle söylemek; 2) (mec.) ilgi toplamak; 3) (mec.) göze batmak, fark edilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dilden dile (dolaşmak)

Berivan’ın hikâyesi **dilden dile** aktarılıyor. (Zaman-Cumartesi, 2011: 3)

Bir haber herkesin ağzından işitilmek, herkesçe konuşulmak. (Aksoy, 1995: 719)

Dile getirmek

Tarım Bakanlığı’nın üretici firmaları korumak için milyarlarca TL teşvik ve destek verdiğini belirten Bakanlık kaynakları, buna karşın iç piyasanın dengelenmesi için de gerekli adımları attıklarını **dile getirdi**. (Zaman, 2011: 12)

1) Konuşturmak: 2) Belirtmek, anlatmak, açıklamak, ifade etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dile kolay

Dile kolay, 26 yıldır perde açan bir oyundan bahsediyoruz. (Zaman-Cumartesi, 2011: 12)

Anlatılması kolay, ama yapılması ya da katlanılması çok güç. (Aksoy, 1995: 719)

Diline dolamak

CHP Genel Başkanı, RTÜK Kanunu’nu **diline doladı**. (Zaman, 2011: 19)

1) Aynı şeyi durmadan ve her yerde tekrarlamak; 2) Bir kimseyi her yerde kötölemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dişini sıkmak

Sabancı: **Dişlerinizi sıkıp** gülümsemeye devam edin. (Zaman, 2011: 13)

Darlığa, sıkıntıya dayanmak, katlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dolup taşmak

Ankara Sanat siyasi oyunlar oynadığı için **dolup taşıyordu**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 12)

1) Gereğinden çok olmak, gereğinden çok kaplamak; 2) Çok kalabalık olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ekmeğini kazanmak

En azından bir belediyenin mehteran takımına girip **ekmek kazanabiliriz**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 2)

Geçimini sağlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ekmeğiyle oynamak

Yani bizim **ekmeğimizle oynamış**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 2)

Geçim kaynağını tehlikeye düşürmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ekmek kapısı

Sokak düğünlerinin yasaklanmasıyla da iyice **ekmek kapıları** kapanan ustalar, tek çıkış yolu olarak konservatuvarı görüyor. (Zaman-Cumartesi, 2011: 2)

Geçim sağlanan yer, iş. (Aksoy, 1995: 746)

El ayak çekilmek

Girişin küçük camlı bölmesindeki antika masanın başından gelen gideni selamlayan, **el ayak çekildiğinde** eski püskü kanepeye uzanan, [...] Albay; Kasımpaşa Kulaksız'da oturuyor. (Zaman-Cumartesi, 2011: 11)

Ortalıkta hiç kimse kalmamak, ıssızlaşıp sessizleşmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Elden geçirmek

Öteki gelişmeleri içeren dosyaları kim bilir kaç kez **elden geçirme** durumu oldu. (Zaman, 2011: 31)

Eksiklik veya bozukluklarını gidermek veya denetlemek için incelemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ele geçirmek

Çete liderinin 1,5 milyon liralık fotoğraf makineleri **ele geçirildi**. (Zaman, 2011: 17)

1) Yakalamak; 2) Sahibi olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Elinden (bir sevi) düşürmemek

Kıraç, sekizinci Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 'İcraatın İçinden' programlarında **elinden düşürmediği** dolmakalem fikrinin de Acıman'a ait olduğunu [...] söyledi. (Zaman, 2011: 12)

Sürekli onunla ilgilenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Elinden kurtulmak

Kardeşi Asmin ise kendisini kullanmak isteyen Şiyar'ın **elinden kurtulur**. (Zaman, 2011: 20)

Birinden kaçmayı başarmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

El koymak

Zabıtalardan dayak yiyip, mallarına **el konulması** üzerine kendini yakan Boazizi, 4 Ocak'ta hayatını kaybetti. (Zaman, 2011: 14)

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın olaya **el koymasıyla** bitirilen Telekom Arena Stadı, kapılarını bugün futbolseverlere açıyor. (Zaman, 2011: 31)

1) Bir yolsuzluğu ortaya çıkarmak, incelemek, vaziyet etmek; 2) Üstüne konmak; 3) Zorla almak; 4) İşi üzerine almak, sorumluluğu üstlenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Elini uzatmak

Meydana gelen heyelanda evleri yıkılan vatandaşlar, kendilerine yardım **eli uzatılmasını** bekliyor. (Zaman, 2011: 26)

Yardım etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ev ev gezmek

Evinizi satmak için **ev ev gezmeyin**. (Zaman, 2011: 25)

Her eve uğrayarak dolaşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Faturasını (birine) çıkarmak (ödetmek)

Merkel daha önce söylediklerini unutarak, Kıbrıs'ta çözümsüzlüğü **Türkiye'ye fatura etti**. (Zaman, 2011: 14)

Sorumluluğu birine yüklemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Feryat etmek

Büyük besiciler **feryat ediyorsa** demek ki biz doğru yapıyoruz. (Zaman, 2011: 12)

1) Yüksek sesle haykırmak; 2) (mec.) büyük bir yokluk, zarar ve sıkıntı içinde bulunmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Firar etmek

Öte yandan Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı'nın tahliye edilen 9 Hizbullahçı'nın **firar edebileceğini** duyurduğu ortaya çıktı. (Zaman, 2011: 5)

Kaçmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gırla gitmek

Konuğun lafını kesmeler, [...], hakarete varan aşağılama girişimleri **gırla gitti**. (Zaman, 2011: 22)

1) Uzun sürmek, sürüp gitmek; 2) Bol bol ortaya dökülüp harcanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Görmezden gelmek

Yabancı ülkelerden getirilmiş hatta başka ırklara mensup delikanlılarla evlendirildiklerini hep **görmezden gelirler**. (Zaman, 2011: 24)

Görmemiş gibi yapmak, farkında değilmişçesine davranmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz ardı etmek

Büyük bir alanda mütevazı ama **göz ardı edilemez** bir çalışma. (Zaman-Cumartesi, 2011: 5)

Gereken önemi vermemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz atmak

Çok da geçmiş zaman masallarına dalmadan kısa sürede caddede yaşananlara bir **göz atalım**, üstüne de şimdiki zamanı ekleyelim ve cadde boyu yürümeye devam edelim. (Zaman-Cumartesi, 2011: 8)

Kısa bir süre, fazla dikkat etmeden bakıvermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözden çıkartmak

Avrupa'nın Bin Ali'yi **gözden çıkarmasının** gösterilen başarıya ulaşmasındaki en önemli sebep olduğunu iddia eden Abdulfettah, [...] belirtiyor. (Zaman, 2011: 14)

Bir mal, para, değer yargısı vb. maddi veya manevi varlığın elden çıkarılmasını kabul etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözden geçirmek

Bütün bunların süratli bir şekilde **gözden geçirilmesi** gerekir. (Zaman, 2011: 18)

1) Okumak; 2) Niteliğini anlamak için bir şeyin her yanına bakmak, incelemek, muayene etmek; 3) Araç, motor vb.nin çalışıp çalışmadığını incelemek, denemek, denetlemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözlerinin içi gülmek

Büyük bir istekle ve **gözlerinin içi gülerek** söylüyor hâkim olmak istediğini. (Zaman-Cumartesi, 2011: 5)

Çok sevindiği yüzünden, gözlerinden belli olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz önünde bulundurmak

TÜRSAB Başkanı Başaran Ulusoy, gelen talepler **göz önünde bulundurulduğunda** Türkiye’den umreye gidenlerin sayısının bu yıl 300 bini aşacağını açıkladı. (Zaman, 2011: 13)

Herhangi bir durumun nasıl bir sonuca yol açacağını hesaba katmak, dikkate almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözünün önünden geçmek

Hayatı film gibi **gözünün önünden geçer**, şu işi yapmasaydım, [...] der. (Zaman, 2011: 27)

Hatırlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözyaşı dökmek

Organ bağışı yapılanca sevinçten **gözyaşları döktüm** ve çok heyecanlandım. (Zaman, 2011: 4)

Ağlamak. (Aksoy, 1995: 824)

Gücü yetmek

Bunun için ciddi yatırım gerekiyor. Ama **gücümüz yetmedi**. (Zaman, 2011: 11)

Eldeki imkânlarla ancak altından kalkabilmek, üstesinden gelebilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hakkını vermek (teslim etmek)

Stadın yapımında herkesin **hakkını teslim edelim** derken sanki Adnan Polat'inkini biraz görmezden gelme eğilimi var. (Zaman, 2011: 31)

1) Gereğini bütün olarak yerine getirmek; 2) Birinin çalışmasının karşılığını gereğince değerlendirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hor görmek

Kemal Tahir'i olumsuz yönde eleştirenler, onun tarihçi, toplumbilimci olmaya 'yeltendiği' üzerinde dururlar. 'Romancı'nın güçlü sezişini, 'sezgi'sini **hor görerek**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 10)

Değersiz gözle bakmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İçine sinmek

Hatta açılışın onun dönemine denk gelişini pek **içine sindiremeyenler** bile bulunuyor. (Zaman, 2011: 31)

1) İsteğince olduğu için huzur ve mutluluk duymak; 2) İçi rahat etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İple çekmek

Dönemin stresini üzerinden atmak isteyen çocuklar karne gününü **iple çekiyor**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 6)

Sabırsızlıkla beklemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İşine gelmek

İşlerine geldiği zaman 24 saatte karar veriyorlar. (Zaman, 2011: 1)

Çıkarına, amacına, düşüncesine uygun olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İşini bilmek

O **işini bilen** büyük bir ustaydı. (Zaman, 2011: 12)

Nereden, nasıl yararlanacağını bilmek, çıkarını bilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kaale almamak

Bizim liberal hukukçularımızın bir türlü **kaale alamadıkları** husus budur. (Zaman, 2011: 23)

Önem vermemek, hesaba katmamak, sözünü etmeye değer bulmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kana susamak

Kendilerini bir anda yırtıcı canavarlarla ve **kana susamış** korsanlarla dolu bir dünyada bulurlar. (Zaman, 2011: 20)

Öldürme hırsı duymak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kayıplara karışmak

Tahliye edildikten sonra **kayıplara karışan** Hizbullah üyeleriyle ilgili olarak, “İçişleri Bakanlığımız, güvenlik güçlerimiz bütün gayretlerini göstererek aramaya her yerde devam edecekler” dedi. (Zaman, 2011: 19)

Bulunduğu yerden ayrılıp gitmek, gittiği yeri bildirmemek, görünmez olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kendinden geçmek

Gözümü kapatmışım, **kendimden geçmişim**, bitirdiğimde kapının önünde insanlar birikmiş, sanmışlar ki biri Arapça opera okuyor. (Zaman-Cumartesi, 2011: 14)

1) Bilinci işlemez olmak, kendini kaybetmek, bayılmak; 2) Bir şey karşısında coşkuya kapılmak, duygulanmak; 3) Uykuya dalmak, uyuyakalmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kendini adamak

Derneğin bu hizmet uğruna **kendini adanmış** insanları yetiştirdiğine vurgu yapan Kara, hizmet insanların millet tarafından ödüllendirildiğini kaydetti. (Zaman, 2011: 26)

Bir şeye bütün varlığıyla bağlanmak, başka her şeye ilgisini kesip tek şeyle aşırı ölçüde ilgilenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kıyak geçmek

Abdi İpekçi'ye bir **kıyak** daha **geçti** ve onu kırmızı halıyla süsledi. (Zaman-Cumartesi, 2011: 8)

Maddi ve manevi destek olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Konuk etmek

Kültür A.Ş. etkinlikleri bünyesinde Yerebatan Sarnıcı Şiir ve Şan Resitali İstanbul Ensemble'yi **konuk ediyor**. (Zaman, 2011: 21)

Birini evinde bir süre ağırlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Köşeye sıkışmak

Bizi siyasi olarak **köşeye sıkıştırmaya** çalışıyorlar. (Zaman, 2011: 19)

Etkenler kendisini içinden çıkılması güç bir duruma getirmek. (Aksoy, 1995: 941)

Kucak açmak

Batı **kucak açmış** da Türkiye sırtını dönüyor değil. (Zaman, 2011: 14)

1) Korumak; 2) Sığınacak yer vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kulaktan dolma

Kanuni bugünlerde çok tartışılıyor ama konuşulanların çoğu **kulaktan dolma**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 1)

Şundan bundan işitmekle edinilen (bilgi). (Aksoy, 1995: 944)

Kulaktan kulağa

Nerede hangi ayıp nerede hangi kabahati işleyen var bilir onu, araştırır, ağızdan ağıza, **kulaktan kulağa** fısıldayıp yayar. (Zaman-Cumartesi, 2011: 10)

Biri ötekinin kulağına söyleye söyleye. (Aksoy, 1995: 945)

Kulak tıkamak

Bu seslere **kulak tıkanmaz**. (Zaman, 2011: 22)

Bir şeyi duymazlıktan gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Lafını kesmek

Konuğun **lafını kesmeler**, [...], hakarete varan aşağılama girişimleri gırla gitti. (Zaman, 2011: 22)

Birinin sözünü bitirmesine fırsat vermeden araya girmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Masaya yatırmak

Daha sonra endokrinolog tarafından muayeneniz ve yapılan tetkikler **masaya yatırılıyor**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 4)

Bir konuyu, olayı enine boyuna araştırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Meydan okumak

Böyle başlayan çöküş dönemi uzun süre, içten çürüyüp, dıştan dünyaya **meydan okuduğu** için Osmanlı insanını bir bakıma gerçekçi, bir bakıma gerçek dışına düşmüş

olarak dünyaya başka türlü bakan abartıcı bir yaratık haline getirmiştir. (Zaman-Cumartesi, 2011: 10)

Korkmadığını, çekinmediğini açıkça bildirmek, kavga veya yarışmaya çağırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Nazar değmek

Kundaktayken bana takılan bu nazar boncuğunu kostümüme taktım ki **nazar değmesin**, uğur getsin. (Zaman-Cumartesi, 2011: 12)

Uğursuzluk, kötülük getirdiğine inanılan kıskanç veya hayran bakışlar dolayısıyla kötü bir duruma düşmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Nokta koymak

Ligin devre arasında Brozek kardeşler ve Mehmet Çakır'ı renklerine bağlayan Trabzonspor transfere **noktayı koydu**. (Zaman, 2011: 29)

1) Gereken yerde nokta işaretini kullanmak; 2) (mec.) bir işi bitirmek, tamamlamak; 3) (mec.) son noktayı koymak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ortaya koymak

Helen Rose Ebaugh, kitabının son bölümünde kamuoyunda harekete yönelik olarak dile getirilen benzer kaygılarla ilgili düşüncelerini de **ortaya koyuyor**. (Zaman, 2011: 26)

1) Herkesin görebileceği yere koymak; 2) Yaratmak, yapmak; 3) Açıklamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Örtbas etmek

Köleliklerimizi **örtbas etmeye** çalışmayacağız. (Zaman-Cumartesi, 2011: 10)

Bir durumun duyulmamasını, yayılmamasını sağlayan önlemler almak. (Aksoy, 1995: 998)

Patlak vermek

Tunus ve Cezayir’de hayat pahlılığına karşı **patlak veren** gösteriler Ürdün’e de sıçradı. (Zaman, 2011: 14)

Gizli kalması istenen veya beklenmedik bir olay, ansızın ortaya çıkmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Pencere açmak

Yurt ve yuvada kalan çocukların dünyasına kitaplar aracılığıyla bambaşka **pencereler açmak** ve onlara sevildiklerini hissettirmek ister misiniz? (Zaman, 2011: 2)

Görüş açısı kazandırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Perdelerini açmak

Dile kolay, 26 yıldır **perde açan** bir oyundan bahsediyoruz. (Zaman-Cumartesi, 2011: 12)

Tiyatro yeni mevsimde temsillerine başlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Pes etmek

Pes etmeyin, yardım isteyin, en zor şartlarda bile dişlerinizi sıkıp, gülümsemeye devam edin. (Zaman, 2011: 13)

1) Yenilgiyi kabul etmek, pes demek; 2) Yenileceğini anlayıp sırtının yere gelmesini istemeyen pehlivan, yenildiğini kabul anlamına ya “pes ediyorum” demek veya hasmının kışpetine eliyle vurarak işaret vermek; 3) Birinin aşırı kurnazlığı karşısında ancak bu kadar olur inancına varmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Peşine düşmek

Atatürk Havalimanı gümrük sahasındaki işlemlerin izini süren polis, yurtdışından getirilen Nikon ve Canon marka fotoğraf makinelerinin **peşine düştü**. (Zaman, 2011: 17)

1) Arkasından gitmek, izlemek; 2) Bir isteğin gerçekleşmesini sağlamaya çalışmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Peşini bırakmamak

Anne Nermin Kalkan [...], Ekrem Şahin’i komalık eden gardiyanların **peşini bırakmayacaklarını** ifade etti. (Zaman, 2011: 3)

Bir kimseyi veya şeyi izlemekten vazgeçmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Pusu atmak (kurmak)

Çalışmalar sürerken “**pusu**” **atan** bir ekip, bir evden hırsızlık yapan iki kişiyi suçüstü yakaladı. (Zaman, 2011: 26)

Saldıracağı kimseye görünmemek için bir yerde gizlenip beklemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Rafa kaldırmak

Maalesef yüzlerin kızarmadığı, edebin **rafa kaldırıldığı** bir muhalefetle karşı karşıyayız. (Zaman, 2011: 19)

Savsamak, artık üstünde durmamak, ihmal etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Rol oynamak

Antalyaspor ve Trabzonspor maçları, geleceğimiz için önemli **rol oynayacaktır**. (Zaman, 2011: 30)

1) Oyunda rol almak; 2) (mec.) birinin bir işte önemli etkisi olmak; 3) (mec.) davranışlarda içtenlik olmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sahne olmak

Aroma Bayanlar Voleybol Birinci Ligi'nin 9. haftası bugün İstanbul'da dev bir maça **sahne olacak**. (Zaman, 2011: 28)

Bir yerde bir olay geçmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sefasını sürmek

Semtin cefasını biz çektik, **sefasını** başkaları **sürecek**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 1)

Bir durumun getirdiği, sağladığı olanaklardan yararlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sırtını dönmek

Batı kucak açmış da Türkiye **sırtını dönüyor** değil. (Zaman, 2011: 14)

1) Bir şeye veya birine önem vermemek; 2) Bir şeyden veya bir kimseden desteğini, ilgisini kesmek; 3) Birine darılmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Soluğu almak

Bir başka uzman doktorda **soluğu alıyorsunuz**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 4)

Bir yere hemen gitmek veya sığınmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sözünde durmak

Avrupa Birliği hala **sözünde durmuyor**. (Zaman, 2011: 19)

Verdiği sözü yerine getirmek, verdiği sözden dönmemek, verdiği sözü tutmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Stres atmak

Dönemin **stresini** üzerinden **atmak** isteyen çocuklar karne gününü iple çekiyor. (Zaman-Cumartesi, 2011: 6)

Bir etkinlikte bulunarak gerginlikten, sıkıntıdan kurtulmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Şaşırp kalmak

Şaşırp kalıyoruz. (Zaman-Cumartesi, 2011: 12)

Çok şaşırmak, büyük bir şaşkınlığa düşmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tadını çıkarmak

[...] çocuk olmanın **tadını çıkaran** mini minilere [...]. (Zaman, 2011: 23)

Bir şeyin güzelliğinden veya sağladığı imkânlardan yeterince yararlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tam takır kuru (kırmızı) bakır

Evet, imparatorluğun bu en güçlü görüldüğü sırada ki, hazine **tam takırdır**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 10)

Boş, bomboş. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Taşlar yerine oturmak

[...] Rumen hoca, bir yıl sonra takımdaki bütün **taşların yerine oturacağını** söyledi. (Zaman, 2011: 31)

1) Her şey yerli yerinde olmak; 2) Her makama, işin veya görevin gereklerine uygun kişi yerleşmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tepki çekmek

[...] bu sürenin kısa gibi görünmesine neden olduğunu ve **tepki çektiğini** anlatan Gül, [...]. (Zaman, 2011: 18)

Olumsuz, sert bir eleştiriyi karşı karşıya kalmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tokat atmak

Buazizi'nin arabasına ve mallarına el koyan zabıta, gence şiddetli bir **tokat attı**. (Zaman, 2011: 14)

1) El içi ile vurmak; 2) (argo) dolandırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Toprağa vermek

Basına kapalı yapılan dini törenin ardından Acıman'ın cenazesi Ulus'taki Musevi Mezarlığında **toprağa verildi**. (Zaman, 2011: 12)

Ölüyü gömmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Toz olmak

‘Aşk çekenin, yol gidenin’, ‘Yaklaşma **toz olursun** geçme pişman olursun’. (Zaman, 2011: 8)

1) Toz durumuna gelmek; 2) (argo) kaybolup gitmek, kaçmak, uzaklaşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Uğur getirmek

Kundaktayken bana takılan bu nazar boncuğunu kostümüme taktım ki nazar değmesin, **uğur getirsin**. (Zaman-Cumartesi, 2011: 12)

İyilik, şans, talih, bereket getirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yangına körükle gitmek

[...] genci inkârla itham etmek ya da kaba kuvvet kullanmak **yangına körükle gitmektir**. (Zaman, 2011: 27)

Gerginliği, uzlaşmazlığı artıracak biçimde davranmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yarım kalmak

Tasarının ilk 2 bölümü 2008'in son aylarında Genel Kurul'da görüşüldü, ancak gruplar arasında uzlaşma sağlanamayınca **yarım kaldı**. (Zaman, 2011: 8)

Tamamlanmamak, sonuçlanmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yıldızı parlamak

Üstüne üstlük küresel krizde birçok AB üyesi ülke IMF'lik olurken, Türkiye'nin **yıldızı parladı**. (Zaman, 2011: 14)

Başarı yönünden herkesin dikkatini çekecek bir duruma gelmek, ün kazanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yola düşmek

Tiyatronun ışığını ülkenin dört bir yanına ulaştırabilmek için, önce küçük bir karavanla **yollara düştük**. (Zaman, 2011: 2)

Yola çıkmak, yol almaya başlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yol kesmek

Dövüyor, sövüyor, **yol kesiyor**, bütün eşrafı toplayıp olağanüstü işkencelerden geçiriyor. (Zaman, 2011: 22)

1) Geçmesine engel olmak, durdurmak; 2) İssiz yerlerde soygunculuk yapmak; 3) Motor vb. hızını azaltmak, devrini düşürmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yoluna baş koymak

Mesai arkadaşlarımızla 64.718 kere aynı **yola baş koymak** demek. (Zaman, 2011: 32)

Bir amaca, bir gayeye yönelmek, bütün varlığıyla kendini vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüzü kızarmak

Maalesef **yüzlerin kızarmadığı**, edebin rafa kaldırıldığı bir muhalefetle karşı karşıyayız. (Zaman, 2011: 19)

Utanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüzünü güldürmek

Olimpiyatlarda inşallah halkımızın **yüzünü güldürecek**, tüm dünyaya Türk'ün gücünü tekrar göstereceğiz. (Zaman-Ankara, 2011: 1)

Birini mutlu etmek, birine iyilik etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüz yüze gelmek

Bir yemek sinisi alış verişinde bile bir erkek ile bayan **yüz yüze gelmezken** bu harem masallarını nereden nasıl bir cesaretle uyduruyorlar anlamak mümkün değildir. (Zaman, 2011: 24)

1) Birden karşılaşmak; 2) Bir araya gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Zirveye çıkmak

Ardından Eylül ayında İstanbul’da organize edeceğimiz dünya şampiyonasında amacımız güreşte **zirveye çıkmak**. (Zaman-Ankara, 2011: 5)

En üst düzeyde ilgi çekmek, herkes tarafından konuşulur olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

6.2.1.1.1. Zaman Gazetesinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Türkiye’nin en çok satan gazetesi olan Zaman’da toplam 128 deyimle karşılaşmaktayız. 3.283 cümleden oluşan gazetede deyim yüzdesine bakacak olursak, % 3.90 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. İlgili deyimlere göz attığımızda organ ve organlarla ilintili kavramların yer aldığı deyimlerin ön planda olduğunu söyleyebiliriz.

128 deyimden 42’sinde organ ve organlarla ilintili deyimlere rastladığımız gazetede, el ve göz organları ile ilgili deyimlerin yoğunluğu fark edilmektedir.

Söz konusu deyimlerin; el ayak çekilmek, elden geçirmek, ele geçirmek, elinden düşürmemek, elinden kurtulmak, el koymak, elini uzatmak, çoluk çocuk elinde kalmak gibi olanlarının “el” ile ilgili, göz ardı etmek, göz atmak, gözden çıkartmak, gözden geçirmek, gözlerinin içi gülmek, göz önünde bulundurmamak, gözünün önünden geçmek gibi deyimlerin ise “göz” organı ile ilgili olarak oluştuğunu belirtebiliriz.

Öte yandan “dil” ve “baş/kafa” organlarının da yoğunlukla yer aldığı görülmektedir. Bunların arasından; dile getirmek, dile kolay, dilden dile dolaşmak, diline dolamak deyimleri “dil” organına gönderme yaparken, başı önünde, baş sağlığı dilemek, alıp başını gitmek, yoluna baş koymak gibi deyimler “baş” ile ilgili olanlardır.

Ayak, kulak, yüz ile ilgili deyimler de diğer deyimler gibi ad aktarmasına uğramışlardır. Bunu, ayağına dolanmak, ayak uydurmak, el ayak çekilmek, kulaktan dolma, kulaktan kulağa, kulak tıkamak ve yüzü kızarmak, yüzünü güldürmek, yüz yüze gelmek gibi deyimlerde apaçık görmekteyiz.

Zaman gazetesinde yer alan deyimlerde organ adları olarak ayrıca; ağızdan ağıza dolaşmak, ağzına kilit vurmak, bağına basmak, beli bükülmek, bıçak kemiğe dayanmak, dişini sıkamak, sırtını dönmek gibi deyimler göze çarpmaktadır.

Organlarla ilgili deyimlerin yanı sıra; görmezden gelmek, gözyaşı dökmek, kana susamak, soluğu almak gibi organlarla doğrudan ilintili deyimlerin varlığından da söz edebiliriz.

Söz konusu gazetede doğa ile ilgili deyimlerin de yer alması dikkatten kaçmamaktadır. Dallanıp budaklanmak, taşlar yerine oturmak, tamtakır kuru bakır, toprağa vermek, toz olmak, yangına körükle gitmek, yıldızı parlamak, dağ gibi, buz kesilmek, altın yumurtlayan tavuk gibi deyimler örnek olarak gösterilebilecek deyimler olarak öne çıkmaktadır.

Soyut ifadeler içeren deyimlere örnek olarak gazetede yer alan; cefa çekmek, cesaret bulmak, içine sinmek, pes etmek, sefasını sürmek, tadını çıkarmak, uğur getirmek gibi deyimleri gösterebiliriz.

Göze batan diğer bir tür ise eşya veya nesne içeren deyimlerdir. Ağızına kilit vurmak, askıya almak, bıçak kemiğe dayanmak, masaya yatırmak, pencere açmak, rafa kaldırmak, iple çekmek gibi deyimlerde eşyalar kendi anlamlarından uzaklaşıp farklı bir anlama bürünmüşlerdir.

Deyimlerin zaman zaman kültürel ifadeler de içerdiklerinden bahsedilmişti. Bayram etmek, nazar değmek gibi deyimler bu konuya örnek gösterilebilir.

Özetlersek, Zaman gazetesinde yer alan 128 farklı deyimden çoğunun organ adlarını içerdiğini, bunun yanı sıra doğa, eşya, nesne ve soyut kavramlar ile ilgili deyimlerin de dikkat çektiğini söyleyebiliriz.

6.2.1.2. Posta Gazetesi

Türkiye'nin en çok satan ikinci gazetesi olan Posta, 23 Ocak 1995 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Yayın sahibinin Doğan Gazetecilik A.Ş. olduğu gazetenin Genel Yayın Yönetmenlik görevini Rıfat Ababay üstlenmektedir. 15 Ocak 2011 tarihli Posta Gazetesi, Posta Cumartesi ve Posta Ankara ekleri ile birlikte ele alınmış, ilgili araştırma sonucunda söz konusu gazetede şu deyimlere rastlanmıştır:

Açlıktan nefesi kokmak

Aç durur **kokmaz nefesi**. (Posta, 2011: 26)

Yoksulluk içinde bulunmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ağız tadıyla

Şöyle **ağız tadıyla** bir kar tatili bile haram! (Posta, 2011: 2)

1) Lezzetini duyarak; 2) Dirlik, düzenlik, rahat içinde. (Aksoy, 1995: 537)

Adam gibi

Az rastlanır bir biçimde efendi, akli başında, dürüst. **Adam gibi** adam. (Posta-Cumartesi, 2011: 12)

1) Terbiyeli, akıllı uslu; 2) Adamlığa, insanlığa yaraşır yolda; 3) İyiye. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Alaca düşmek

Bağlara **alaca düşünce** “izine gelecek” der. (Posta, 2011: 26)

Meyve olgunlaşmaya başlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Akıl almak

Ama sorun duygusal, sosyal ve zihinsel gelişimle ilgili ise sanki tabuymuş gibi bir pedagogun kapısını çalmak yerine etraftan **akıl almayı** tercih ederiz. (Posta-Cumartesi, 2011: 10)

Danışmak, görüş almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Aklı başında

Az rastlanır bir biçimde efendi, **aklı başında**, dürüst. (Posta-Cumartesi, 2011: 12)

1) Davranışları akıllıca olan; 2) Doğru dürüst. (Aksoy, 1995: 552)

Alaşağı etmek

Ülkeyi yöneten hiç bir lider kendini güvende hissetmiyor. Çünkü toplumun kimi baş tacı edip kimi **alaşağı edeceği** bilinmiyor. (Posta-Cumartesi, 2011: 3)

1) Yetkilerini elinden alıp birini yerinden uzaklaştırmak, atmak, kovmak; 2) Kapıp yere vurmak; 3) (mec.) kötülemek, değersiz göstermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Allak bullak olmak

Anlaşıldı ki, Tek Türkiye'yi tek seferde ara vermeden izlemezsek her şey **allak bullak oluyor**. (Posta, 2011: 20)

Altı üstüne gelmek, karmakarışık olmak. (Aksoy, 1995: 566)

Aradan çekilmek

İzmir bu konuda sınıfta kalmıştır. **Aradan çekilsinler**. (Posta-Ankara, 2011: 4)

1) Ara bulucu olmaktan vazgeçmek; 2) Herhangi bir iş yapılırken işi başkalarına bırakmak, ilişkisini kesmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Baskın yapmak

Polis, Diyarbakır ve Batman'daki adreslerine önceki gece **baskın yaptı**. (Posta, 2011: 1)

1) Suç işlendiği veya suçluların bulunduğu sanılan bir yere ansızın girmek; 2) Düşmana ansızın saldırmak; 3) (mec.) ansızın konuk gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Başının çaresine bakmak

Anne-babamın ayrılması, annemin çalışması ve **başımın çaresine bakmamın** bunda katkısı vardır. (Posta-Cumartesi, 2011: 12)

Kimseden yardım görmeden kendi işini kendi yapmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Baş tacı etmek

Ülkeyi yöneten hiç bir lider kendini güvende hissetmiyor. Çünkü toplumun kimi **baş tacı** edip kimi alaşağı edeceği bilinmiyor. (Posta-Cumartesi, 2011: 3)

Çok sevmek ve saymak, el üstünde tutmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Baştan çıkarmak

Meryem Uzerli'nin kendisinden yaşça büyük bir erkeği **baştan çıkarmaya** çalıştığı sahneler çok konuşulmuş. (Posta, 2011: 6)

1) Kötü yola sürüklemek, doğru yoldan saptırma; 2) Karşı cinsi bir ilişkiye ikna etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Beyin yıkamak

İnsanlar gizlice **beyinleri yıkanarak** belli yollara yönlendirilir. (Posta-Cumartesi, 2011: 3)

İnsanı, kendine özgü düşünce ve dünya görüşüne yabancılaştırmak, başka yönde düşünür ve davranır duruma getirmek amacıyla çeşitli yollarla etkilemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bıçak kemiğe dayanmak

Artık **bıçak kemiğe dayandı**. (Posta, 2011: 17)

Çekilen sıkıntı artık katlanılamayacak bir duruma gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bıçak sırtı

Erkekten beklediğim şeyler öyle **bıçak sırtı** ki. Çok ilgili olacak ama aslında ilgilenmeyecek de. (Posta-Cumartesi, 2011: 12)

Çok yakın (aralık), çok az (fark). (Aksoy, 1995: 638)

Biçilmiş kaftan

Sizin de evinizde uyku öncesi masal dinlemeyi seven küçük insanlar var ise ‘Yeryüzünden Binbir Efsane’ **biçilmiş kaftan**. (Posta-Cumartesi, 2011: 2)

Çok uygun. (Aksoy, 1995: 639)

Boğazı kurumak

Güldal Mumcu **kuruyan boğazını** ıslatmak için belki de hayatı boyunca içemeyeceği kadar su içti. (Posta, 2011: 16)

Çok susamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Buz kesilmek

Türkiye'yi ekrana kilitleyen 'Öyle Bir Geçer Zaman ki' dizisinin Ali Kaptanı, eşi Cemile'ye "Osman'ı bana ver, Mete'yi şikâyet etmekten vazgeçeyim" dediğinde izleyiciyi **buz kesti**. (Posta-Cumartesi, 2011: 3)

Şaşılacak, üzülecek bir durum karşısında donakalmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Çaresiz kalmak

Kızım bunlara katlanamaz, biliyorum. Çok **çaresiz kaldım**. (Posta, 2011: 15)

Çözüm yolu, çıkar yolu bulamamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Cehenneme çevirmek (dönmek)

Cehenneme dönse güzel yıllarım. (Posta, 2011: 26)

Yaşanılmaz bir duruma getirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Çekidüzen vermek

Dosyaları ayıklamak, rafları temizlemek, düzene bir **çekidüzen vermek** lazım. (Posta, 2011: 3)

1) Düzgün duruma getirmek, düzeltmek: 2) Belirlenen ölçülere uydurmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dehşete (sokmak) düşürmek

İşte Türkiye’yi **dehşete sokan** domuz bağı ile sorgu, enseden tek kurşunla cinayet gibi yöntemleri uygulayan firari sanıkların profilleri. (Posta, 2011: 17)

Çok korkutmak, dehşete kapılmasına sebep olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Deli gibi

Huzurevinin müdürü Mandi Short, “Swan çifti ilerleyen yaşlarına rağmen birbirlerine halen **deliler gibi** âşıktı. [...]” dedi. (Posta, 2011: 15)

Deliye yaraşır davranışta, delicesine. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dili sürçmek

Dilim sürçmedi kocam demedim, karım dedim. (Posta, 2011: 19)

1) Konuşma sırasında kelimeleri yanlış söylemek; 2) İstenmeyen bir konudan söz etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dillere destan olmak

Bu obada, güzelliği **dillere destan** olan bir kadın varmış. (Posta-Cumartesi, 2011: 2)

Herkes tarafından konuşulur olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Durumuna düşmek

Ama Allah adamı Günay'ın **durumuna düşürmesin**. (Posta, 2011: 1)

Şartları kötüleşmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Elinden bir kaza (sakatlık) çıkmak

Kadın için sinirleri rahatlatıcı ilaçları hazırla ki **elinden bir kaza çıkıp** seni boğmasın. (Posta, 2011: 14)

İstemeyerek birini yaralamak veya öldürmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Elini eteğini çekmek

Sosyal hayattan **elinizi eteğinizi çekmeniz** doğru değil. (Posta, 2011: 26)

1) Uğramaz olmak; 2) Uğraşmamak, ilgilenmemek; 3) O şeyle ilgisini kesmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Elini vicdanına koymak

Yine de **elinizi vicdanınıza koyun** ve kararınızı verin. (Posta, 2011: 17)

Doğru, yansız, hakça davranmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

El üstünde tutmak

Ancak karda yürüdüğünde izini belli etmedi, eşini ve yavrularını hep **el üstünde tuttu**. (Posta-Cumartesi, 2011: 9)

Bir kimseye çok saygı ve sevgi göstermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Erkek gibi

[...] iş hayatında kadınların var olabilmeleri için **erkek gibi** olmaları beklenirken [...]. (Posta, 2011: 10)

Erkeğe yakışır, erkeğe benzer. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Evlat edinmek

3 yaşını doldurmamış bir çocuğu **evlat edinen** memurlar, 24 aya kadar ücretsiz izne ayrılabilirler. (Posta, 2011: 9)

Başkasının çocuğuna kendi çocuğu imiş gibi haklar tanımak. (Aksoy, 1995: 776)

Galeyana getirmek

Bu yalanı köy yerinde halkı **galeyana getirecek** tarzda anlatmış, çocuğu linç etmeye kalkmışlar. (Posta-Cumartesi, 2011: 7)

Coşturmak, hiddetlendirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gebe kalmak

Değerli okurum, bana göre kalmadı ama yine de umarım **gebe kalmamıştır** diye dilekte bulunalım. (Posta, 2011: 14)

1) İnsan veya hayvanın karnında yavru oluşmak; 2) (mec.) minnet altında kalmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gönlü çekmek

Kamyon çeker 10-20 ton, **gönlüm çeker** Paris Hilton. (Posta, 2011: 8)

İmrenip istemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gönül vermek

Spordan Sorumlu Devlet Bakanı Faruk Nafiz Özak ise Trabzonspor'a **gönül verenlerden**. (Posta, 2011: 30)

1) Sevmek, âşık olmak; 2) Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, eğinmek, meyletmek; 3) Düşkün olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz göre göre

Göz göre göre kaçtılar. (Posta, 2011: 17)

1) Belli ve apaçık olarak, herkesin gözü önünde; 2) Olacağı bilindiği hâlde önlem alınmadan. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözlerine inanamamak

Öylesine şahane bir stada kavuşuluyor ki **gözlerinize inanamazsınız**. (Posta, 2011: 17)

Hiç umulmayan, hiç beklenmeyen bir şeyin görülmesi karşısında şaşırarak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözünü kin bürümek

Özetle hepsini tezgâhlayan, öz kızına tecavüze uğramış etiketini vurduracak ve masum bir çocuğu linç ettirecek kadar **gözünü kin bürümüş** bir kadındı. (Posta-Cumartesi, 2011: 7)

İntikam alma duygusundan başka bir şeye önem vermemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözü yüksekte (yükseklerde) olmak

Gözü yükseklerde değil, gelecekte. (Posta-Cumartesi, 2011: 12)

Bulunduğu durumdan çok üstün olan bir duruma ulaşma amacını gütmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gün saymak

Antalya Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ömer Özkan, yüz nakli için **gün saydıklarını** söyledi. (Posta, 2011: 1)

Herhangi bir iş veya olayın belirlenmiş süresinin sonunu heyecanla beklemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hak etmek

Kardeşim gibi severim. Mutluluğu **hak ediyor**. (Posta, 2011: 2)

1) Bir emek karşılığı hakkı olan şeyi elde etmek, hak kazanmak; 2) Layık olduğu kötü karşılığı almak; 3) Bir başarı dolayısıyla ödüllendirilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hakkını vermek

Serenay Sarıkaya henüz 19 yaşında ama “Akıl yaşta değil, baştadır” atasözünün **hakkını veriyor**. (Posta-Cumartesi, 2011: 12)

1) Gereğini bütün olarak yerine getirmek; 2) Birinin çalışmasının karşılığını gereğince değerlendirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Halt yemek

Biz Mehmet Ali Ağca'nın ilk tahliyesinde de bir başka **halt yedik**. (Posta, 2011: 3)

Uygunsuz bir söz söylemek, uygunsuz davranmak, uygunsuz bir iş yapmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Havlu atmak

Ziraat Türkiye Kupası'nda 2. Lig Beyaz Grup'ta 11. sırada yer alan Yeni Malatya'ya 2-1 yenilip kupaya **havlu atan** Fenerbahçe'de herkes teknik direktör Aykut Kocaman'ın istifa edip etmeyeceğini merak ediyordu. (Posta, 2011: 29)

1) (sp.) çalıştırıcı, sporcusunun karşılaşmayı terk ettiğini bildirmek için ringe havlu fırlatmak; 2) Başarısızlığını kabul edip mücadeleyi bırakmak, pes etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hayal kurmak

200 bin dolar versen bile orayı sana satmam. **Hayalini** bile **kurma**. (Posta, 2011: 2)

Gerçekleşmesi istenen, özlenen şeyi düşünmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hayata geçirmek

2011 Soyak'ın sektörde 50 yılın uzmanlığını, birikimini ve pekiştirildiği başarıları kutlayacağı bir yıl. Birçok yeni projemizi de **hayata geçireceğiz**. (Posta, 2011: 11)

Uygulanır duruma getirmek, canlılık kazandırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hesap vermek (hesabını vermek)

Lacivert-Beyazlı futbolcu, [...] “Kendisine maddi ve manevi tazminat davası açacağım. **Hesap vermeli**” dedi. (Posta, 2011: 28)

1) Bir işin sorumluluğunu yüklenmek; 2) Herhangi bir davranışın sebebini açıklamak, anlatmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İçine dokunmak

Fatih’in bu ‘erkeksi’ hali nedense **içime dokundu!** (Posta, 2011: 2)

Dertlendirmek, üzmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İki arada bir derede kalmak

Fatık Ürek’i biraz ürkek gördüm... **İki arada bir derede kalmış!** (Posta, 2011: 2)

Sıkışık, zor şartlar altında (kalmak). (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İlgi çekmek (uyandırmak)

Eşinizin **ilgisini** üzerinize **çekin** ki cinsel hayatınız renklensin, mutlu olun. (Posta, 2011: 14)

Çevresinde ilgiyi, dikkati ve merakı üzerine toplamak, alaka çekmek, alaka toplamak veya alaka uyandırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İnsan (adam) içine karışmak

İnsanların içine karışmalı, yeni arkadaşlar edinmeye çalışmalısınız. (Posta, 2011: 26)

Bir topluluğa girmek, kendisine değer verilir olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İz bırakmak

1978’de Sedat Simavi Vakfı Ödülü’nü alan Uygur, Türk resim sanatı tarihinde önemli **izler bıraktı**. (Posta-Ankara, 2011: 2)

Etkisini kalıcı duruma getirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kalbini kırmak

Birlikte olduğunuz kişinin **kalbinizi kırmasına** izin vermeyin. (Posta, 2011: 26)

Birini çok üzecek bir davranışta bulunmak, gücendirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kapısını çalmak

Ama sorun duygusal, sosyal ve zihinsel gelişimle ilgili ise sanki tabuymuş gibi bir pedagogun **kapısını çalmak** yerine etraftan akıl almayı tercih ederiz. (Posta-Cumartesi, 2011: 10)

Birine başvurmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kapıyı açma

Merhum Sakıp Sabancı’nın kendisine “Kızım ben sadece sana **kapıyı açabilirim**. İçeri girmek, orada kalmak, başarılı olmak sana kalmış” dediğini anlatan Güler Sabancı [...]. (Posta, 2011: 10)

1) Bir işe veya bir konuya öncelikli olarak başlamak; 2) Bir işte başkalarına örnek olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Karda yürüyüp (gezip) izini belli etmemek

Ancak **karda yürüdüğünde izini belli etmedi**, eşini ve yavrularını hep el üstünde tuttu. (Posta-Cumartesi, 2011: 9)

Kimsenin sezemeyeceği biçimde gizli iş çevirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kendini adamak

Cenazeden sorumlu kilisenin papazı Sam Weeden ise çiftin **kendilerini** birbirlerine **adadığını**, [...] söyledi. (Posta, 2011: 15)

Bir şeye bütün varlığıyla bağlanmak, başka her şeye ilgisini kesip tek şeye aşırı ölçüde ilgilenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Korku saçmak

Örgütün Güneydoğu'ya **korku saçan** neredeyse tüm eylemlerinin planlayıcısı ve siyasi sorumlusu olarak biliniyor. (Posta, 2011: 17)

Herkesi korkutmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kök söktürmek

Bir tek ameliyatla büyür ama hem maddi hem manevi sana **kök söktürür**. (Posta, 2011: 14)

Uğraştırmak, güçlük çıkarmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Linç etmek

Özetle hepsini tezgâhlayan, öz kızına tecavüze uğramış etiketini vurduracak ve masum bir çocuğu **linç ettirecek** kadar gözünü kin bürümüş bir kadındı. (Posta-Cumartesi, 2011: 7)

Yargılamadan öldürmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Nabzını tutmak

Eğlence dünyasının **nabzını tutan** haberler, [...] Pazar Postası'nda. (Posta, 2011: 11)

1) Nabzını saymak için bileğini tutmak; 2) (mec.) düşüncesini, niyetini, eğilimini anlamaya çalışmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ok yaydan fırlamak

Artık **ok yaydan fırlamıştı**. Halk önceki geceyi de sokakta geçirdi. (Posta, 2011: 19)

Geri dönülemeyecek bir iş yapmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Oyun oynamak

[...] 2011 seçimleri öncesi partisine karşı **oynanan** çirkin **oyunlar** olarak niteledi. (Posta, 2011: 1)

1) Birini aldatmak, kandırmak; 2) (mec.) hile yapmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Özü sözü bir olmak

Bu çocuk **sözü özü bir** olmayan, çevresinde ‘psikopat’ olarak tanınan, borçları bulunan, hatta çevresine kızım için ‘çantada keklik’ diyen biri. (Posta, 2011: 15)

Söylediği söz ile yaptığı iş veya davranışları örtüşen, tutarlı olan. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Parmak basmak

Aslında tam da can alıcı noktaya **parmak basıyordu**. (Posta, 2011: 19)

1) İmza yerine parmağını mürekkebe batırarak bir yere bastırmak; 2) (mec.) bir konu üzerine dikkati, ilgiyi çekmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Perdelerini açmak

Devlet Tiyatroları (DT), 2011’de Denizli, Manisa, Ordu ve Kayseri’de **perde açarak** sahne sayısını 58’e çıkaracak. (Posta-Ankara, 2011: 7)

Tiyatro yeni mevsimde temsillerine başlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Pes etmek

Pes etmeyin. İş hayatı zordur, kadınlar için daha da zordur. (Posta, 2011: 10)

1) Yenilgiyi kabul etmek, pes demek; 2) Yenileceğini anlayıp sırtının yere gelmesini istemeyen pehlivan, yenildiğini kabul anlamına ya “pes ediyorum” demek veya hasmının kışpetine eliyle vurarak işaret vermek; 3) Birinin aşırı kurnazlığı karşısında ancak bu kadar olur inancına varmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Poz vermek

Sultan Solak, Gaziantep Üniversitesi Organ Nakli Merkezi'ndeki ameliyattan sonra gazetecilere bu **pozu vermişti**. (Posta, 2011: 1)

Resim yaptırmak veya fotoğraf çekirmek için durum almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Rekor kırmak

'Muhteşem Yüzyıl' dizisinin önceki akşam yayınlanan bölümü reyting **rekoru kırmıştı**. (Posta, 2011: 1)

1) Eski rekoru aşır yeni, üstün bir sonuç elde etmek; 2) Daha iyi bir derece elde etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Rol almak

Bir Hollywood filminde **rol alabilmek** için her kesimden kişiler başvuruyor. (Posta, 2011: 5)

Bir oyunda görev almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sıkı durmak

Yerinizde **sıkı durun**. (Posta, 2011: 10)

Güçlü, dayanıklı olmak, dikkatli bulunmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sınıfta kalmak

İzmir bu konuda **sınıfta kalmıştır**. Aradan çekilsinler. (Posta-Ankara, 2011: 4)

1) Başarılı olamayan öğrenci, bir üst sınıfa geçemeyerek aynı sınıfta yeniden okumak; 2) (mec.) herhangi bir işte başarısız olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sırta kadem basmak

Tahliyelerden sonra bile uyumuşuz. Şimdi ara ki bulasın. **Sırta kadem bastılar.** (Posta, 2011: 3)

Bir kimse ortalıktan yok olmak, ortalıkta görünmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sinirleri bozulmak

Özellikle yemek pişirmek, alışveriş yapmak, fatura ödemek kadınların **sinirlerinin bozulmasına** yol açıyor. (Posta, 2011: 5)

Çok sinirlenmek, ne yapıp edeceğini bilmeden şaşkın, karmaşık bir duruma düşmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sütten kesilmek

Annenin **sütü kesilecek**, bebek babasız büyüyecek düşünceleri içinde gidip geldim. (Posta-Cumartesi, 2011: 6)

Hastalık, üzüntü veya bebeğin emmesi nedeniyle anneye süt gelmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Şapka çıkarmak

Ne çalım, ne frikikler, kornerler, ne penaltılar attı!!! **Şapka çıkarttırdı.** (Posta-Cumartesi, 2011: 9)

Bir söz veya durum karşısında söyleyecek sözü kalmamak ve takdir etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Taş atmak

Arada önceki yarışmacıların taklitlerini de yaparak bıkkınlık veren mantıksız kaptislerine **taş atmayı** unutmuyorlar. (Posta-Cumartesi, 2011: 2)

Birine dolaylı olarak iğneleyici, dokunacak bir söz söylemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tepki göstermek

Şekerli Mamul Sanayicileri Derneği (ŞEMAD) Başkanı Şemsi Kopuz, [...], iddialarına sert **tepki gösterdi**. (Posta, 2011: 10)

Bir olay veya durum karşısındaki düşüncesini söz veya davranışla belirtmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Türkü tutturmak

Erciyes'in karlı doruklarına baktı mı, biri kederli bir **türkü tuttururmuş**. (Posta-Cumartesi, 2011: 2)

Türkü söylemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tüyleri diken diken olmak

Ailesi bebeğin adını Arda, göbek adının ise Güçlü koydu. Bu, hayatımda unutamadığım, **tüylerimi diken diken** eden müthiş anılarımdandır. (Posta-Cumartesi, 2011: 7)

Üşümekten, korkmaktan, dehşet duymaktan, vücuttaki kıl dipleri kabarmak. (Aksoy, 1995: 1081)

Yol açmak

Son kriz gösterdi ki erkeklerin ölesiye rekabet özellikleri felakete **yol açabilir**. (Posta, 2011: 10)

1) Yol yapmak; 2) Kapanmış olan yolu geçilir duruma getirmek; 3) Kalabalık bir yerde genellikle saygıdeğer bir kişinin geçmesi için insanları kenara çekip yol vermek; 4) (mec.) bir olayın sebebi olmak; 5) (mec.) davranışlarıyla başkalarına örnek olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yoluna baş koymak

Mesai arkadaşlarımızla 64.718 kere aynı **yola baş koymak** demek. (Posta, 2011: 32)

Bir amaca, bir gayeye yönelmek, bütün varlığıyla kendini vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yön vermek

Dünya edebiyat tarihinin en büyük isimlerinden olan Dostoyevski 20. yüzyıl edebiyatına **yön veren** yazarlardan. (Posta, 2011: 19)

Yeni bir biçim, yeni bir düzen vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yürek paralamak

Çıglıkları dinmiyordu. Bu, tam **yürek paralayan**, tabii doktorluğu da zorlayan bir durumdu. (Posta-Cumartesi, 2011: 6)

Çok üzmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüzü kızarmak

Yüzün kızarması edeptendir. (Posta, 2011: 16)

Utanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüzünü güldürmek

1 metre 35 santim uzunluğunda, 45 kilo ağırlığında olan lagos, balıkçının **yüzünü güldürdü**. (Posta, 2011: 5)

Birini mutlu etmek, birine iyilik etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

6.2.1.2.1. Posta Gazetesinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Türkiye'nin en çok satan ikinci gazetesi olan Posta'da toplam 88 deyim yer aldığı görülmektedir. 3.010 cümleden oluşan gazetede deyim yüzdesine bakacak olursak, % 2.92 oranında bir deyim yoğunluğundan söz edebiliriz. Diğer yayın organlarında olduğu gibi burada da organ ve organlarla ilintili deyimlerin fazlalığı göze çarpmaktadır. Şöyle ki, 88 deyim 29'u organlara ilgilidir.

Organların arasından ise baş, el ve göz ile ilgili olanlar öne çıkmaktadır. Başının çaresine bakmak, yoluna baş koymak, akli başında, baş tacı etmek, baştan çıkarmak gibi deyimlerde "baş" ön plana çıkarken, elinden bir kaza çıkmak, elini eteğini çekmek, elini vicdanına koymak, el üstünde tutmak deyimlerinde "el" organı konu edilmektedir. Gözlerine inanmamak, gözünü kin bürümek, gözü yüksekte olmak gibi deyimlerde ise "göz" kavramı öne çıkmaktadır.

Bunun yanı sıra; yüzü kızarmak, yüzünü güldürmek gibi “yüz” ile ilgili, dili sürçmek, dillere destan olmak gibi “dil” organını içeren ve kalbini kırmak, yürek paralamak gibi “kalp” ile ilgili ifadelerin yer aldığı deyimlerin varlığından söz edebiliriz.

Ayrıca, Posta Gazetesinin farklı noktalarında; ağız tadıyla, beyin yıkamak, bıçak kemiğe dayanmak, bıçak sırtı, boğazı kurumak, parmak basmak, sinirleri bozulmak gibi organ adları içeren, bunun yanı sıra, açlıktan nefesi kokmak, nabzını tutmak, tüyleri diken diken olmak gibi organlarla yakından ilintili deyimlerin varlığından da söz edebiliriz.

Ele aldığımız gazetede eşya ve nesnelerle ilgili deyimlerin de önemli bir yer teşkil ettiğini görmekteyiz. Bunların arasında; baş tacı etmek, bıçak kemiğe dayanmak, bıçak sırtı, biçilmiş kaftan, elini eteğini çekmek, havlu atmak, kapısını çalmak, kapıyı açma, ok yaydan fırlamak, perdelerini açmak, şapka çıkarmak gibi deyimler dikkat çekmektedir.

Soyut ifadeler içeren deyimlere örnek olarak gazetede yer alan; akıl almak, akı başında, elini vicdanına koymak, gönlü çekmek, gönül vermek, gözünü kin bürümek, hayal kurmak, içine dokunmak, korku saçmak gibi deyimleri gösterebiliriz.

Adı geçen gazetede yer alan kimi deyimlerin ise doğa ile ilgili kavramları içerdiğini ve bunların; alaca düşmek, buz kesilmek, iki arada bir derede kalmak, karda yürüyüp izini belli etmemek, kök söktürmek, taş atmak gibi deyimler olduğunu söyleyebiliriz.

6.2.1.3. Hürriyet Gazetesi

Türk gazeteleri kapsamında inceleyeceğimiz son gazete ise, en çok satan üçüncü gazete olan Hürriyet Gazetesidir. Türkiye’nin en köklü gazetelerinden biri olan Hürriyet, 1 Mayıs 1948 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. tarafından yayınlanan gazetenin Genel Yayın Yönetmeliği görevini Enis Berberoğlu yürütmektedir.

Zaman ve Posta gazetelerinde olduğu gibi Hürriyet Gazetesi’nin de 15 Ocak 2011 tarihli nüshasının, Hürriyet Cumartesi, Hürriyet Ankara ve Hürriyet Keyif ekleriyle birlikte ele alınması neticesinde aşağıdaki deyimler tespit edilmiştir:

Ağırlığını (ortaya) koymak

Usta binicisi ile koşuya **ağırlığını koyacak**. (Hürriyet, 2011: 29)

Kimliğini ve kişiliğini kabul ettirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ağızına bir parmak bal çalmak

Belki doğru, belki **bir parmak bal çalıyor**, internet sansürünü de kaldırmaya söz verdi. (Hürriyet, 2011: 16)

Birini tatlı sözlerle veya çeşitli hediyelerle bir süre için kandırmak, oyalamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ağzının suyu akmak

Türkiye’de bazı çevrelerin **ağzının suyu akarak** kullandıkları “Yeni Osmanlı Düzeni” kavramının [...] insanları nasıl kızdırdığını duymuş olduk. (Hürriyet, 2011: 22)

Çok beğenip istemek, imrenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Aklı almamak

Ve bir gece serbest bırakıldılar. **Aklımız almadı**. (Hürriyet, 2011: 24)

1) Biri bir şeyi anlayamamak, kavrayamamak; 2) Bir şeyin olabileceğine inanmamak; 3) Uygun bulmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Aklından çıkarmamak

Ancak, bunun hiç de kolay olmayacağını **aklımızdan çıkarmamalıyız**. (Hürriyet-Ankara, 2011: 15)

Sürekli hatırlamak, unutmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Alarma geçmek

Polis, dövülüp işkence yapılan bir kişinin hastaneye başvurması üzerine **alarma geçti**. (Hürriyet, 2011: 5)

Beliren tehlikeye karşı direnebilecek, dayanabilecek duruma gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Altüst etmek

Sinemamızın dev isimlerini buluşturan ‘Av Mevsimi’, bir cinayet araştırması sırasında hayatları **altüst olan** üç polisin hikâyesini beyaz perdeye taşıyor. (Hürriyet-Keyif, 2011: 6)

1) Alt yüzünü üst yüzüne getirmek; 2) Çok karışık duruma getirmek, düzenini bozmak; 3) Yıkamak, harap etmek; 4) Huzursuz etmek, rahatsızlık vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Apar topar

Tunus lideri, [...] akşam saatlerinde **apar topar** kaçmak zorunda kaldı. (Hürriyet, 2011: 16)

Hazırlanmadan, ivedilik ve telaşla. (Aksoy, 1995: 576)

Aslan kesilmek

Hayır, Erzurum'daki konuşmamda **aslan kesilmedim**. Sadece Yunanistan açısından samimi bir şekilde gerçekleri söyledim. (Hürriyet, 2011: 21)

Aslan gibi güçlü ve cesur duruma gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ateş püskürmek

Diğerinde ise BM Bilgi Toplumu Zirvesi'nin burada yapılmasına **ateş püskürmüştüm**. (Hürriyet, 2011: 16)

Çok öfkeli olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ayağına çelme takmak

Biz bu Başbakan'la uçarız. Yeter ki ayağımıza **çelme takmasınlar**. (Hürriyet, 2011: 4)

1) Biri yürürken ayakları arasına ayak uzatıp düşürmek; 2) (mec.) birinin işinde yükselmesine engel olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ayak altında kalmak

Olan, bütün saydığım isimleri, heykelleri, dizileri eleştirenlere oluyor. Onların eleştirileri linç kalabalığını **ayakları altında kalıyor**. (Hürriyet, 2011: 13)

1) Çok gelinip geçilen yerde bulunmak; 2) Çevresince hor görülmek, kendisine karşı kötü davranılmak. (Aksoy, 1995: 600)

Ayak uydurmak

Saylan'ın gençliği oynayan Yeşim Alıç ile öteki oyuncular Gül Akeli, Ebru Saçar ve Yiğit Çelik başarıyla Dilek Türker'e **ayak uyduruyorlar**. (Hürriyet, 2011: 24)

1) Yürüyüşte adım atışını başkalarınıninkine uydurmak; 2) Ayak açmak; 3) (mec.) kendi gidiş ve davranışını başkasınıninkine benzetmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Baş etmek

Anadolu'yu tarayarak hastalıkla **baş etmeyi** başarmış. (Hürriyet, 2011: 24)

1) Gücü yetmek; 2) Başarı kazanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Başını kaldırmamak (kaldıramamak)

O çocuklarının yurt dışında okuduklarını, kocanın **başını** işten **kaldıramadığını**, zaten pek az erkeğin bunlara dikkat ettiğini hatırlatıyor. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 12)

1) Bir işi aralıksız sürdürmek; 2) İyileşememek, yataktan çıkamamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bıçak kemiğe dayanmak

Bugüne kadar sabrettiğimiz gibi bundan sonra da sabredeceğiz ve **bıçak kemiğe dayanmadıkça** sizinle fiili çatışmadan kaçınacağız. (Hürriyet, 2011: 23)

Çekilen sıkıntı artık katlanılamayacak bir duruma gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bir araya gelmek

Zaman zaman **bir araya gelip** senaryo'yu gözden geçirdik. (Hürriyet-Keyif, 2011: 9)

Bir yerde toplanmak, buluşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Birbirini yemek

CHP, SHP, DSP **birbirini yemiş**; ANAP'tan DYP'ye geçen Bedrettin Dalan'la sonradan DYP'ye geçen ANAP'lı İlhan Kesici birbirini bölmüştü. (Hürriyet, 2011: 5)

İki veya daha çok kimse birbiriyle uğraşmak, birbirine kötülük etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bir solukta

Son bir yılda yaşadıklarını anlatıyor, **bir solukta** okunan kitap. (Hürriyet, 2011: 15)

Çarçabuk, hemen. (Aksoy, 1995: 649)

Boyun eğmek

Bu saçma kanun karşısında ilk defa **boyun eğmeyen** bir genç adam. (Hürriyet-Ankara, 2011: 10)

İsteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Çoluk çocuğa karışmak

İstiyor ki bu daireye 'ailesi'yle taşınsın, burada **çoluk çocuğa karışsın**. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 8)

Evlenip çocukları dünyaya gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dalga geçmek

Ama eğer **dalga geçiyorlarsa**, [...] olumsuz fikirler iletirim. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 8)

1) Üzerinde durulması gereken işle ilgilenmeyerek başka şeyler düşünmek veya yapmak; 2) Eğlenmek, alay etmek; 3) Geçici sevgi ilişkisi kurmak, gönül eğlendirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dallanıp budaklanmak

Zaman ve zemin konuyu **dallandırmaya** ve dahi **budaklandırmaya** müsaitse [...]. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 9)

Bir iş, bir sorun büyüyerek karışık duruma gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dayak yemek

Dayak yiye yiye yenmeyi öğrenen boksörler gibi yenile yenile iyiyi yapmayı öğrenecek herkes. (Hürriyet-Ankara, 2011: 2)

Dövülmek, sopa ile dövülmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Deli saçması

Sanırım bu **deli saçmaları** karşısında ancak [...] kendimizi kurtarabiliriz. (Hürriyet, 2011: 4)

Anlamsız, tutarsız, delice söz. (Aksoy, 1995: 710)

Ders vermek

Kayıp iş adamı işkenceye uğramış halde hastanede bulundu. 4 adamıyla birlikte yakalanan aile dostu İhsan K. “Onu, eşimi taciz ettiği için kaçırdım ve hak ettiği **dersi verdim**“ dedi. (Hürriyet, 2011: 5)

1) Öğretmek, yetiştirmek; 2) Azarlamak, sert davranmak, sert bir karşılıkla yola getirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dibe vurmak

Genç, hevesli ve heyecanlı bir yönetmenin bürokrasi ve devlet çarkında **dibe vuruş** hikâyesinden yola çıkarak [...] tüm insanlara saygı duruşunu dönüştüren Kâğıt, mutlaka izlenmesi gereken filmlerden. (Hürriyet-Keyif, 2011: 5)

En kötü duruma düşmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dikkat çekmek

Kanal D’nin dizisi ‘Şüphe’, oyuncu kadrosuyla olduğu kadar ihtişamıyla da **dikkati çekiyor**. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 1)

1) (ask.) “dikkat” komutunu yüksek sesle söylemek; 2) (mec.) ilgi toplamak; 3) (mec.) göze batmak, fark edilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dikkate almak

Son yarışı hayal kırıklığı yaratmasına rağmen CATOMATIC usta birincisi ile **dikkate alınmalı**. (Hürriyet, 2011: 29)

Göz önünde bulundurmamak, hesaba katmak, gereğini düşünmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dile getirmek

“Şampiyonluğun iddialı takımımız. Kenetlenmemiz gerekiyor” diyerek tepkisini **dile getirdi**. (Hürriyet, 2011: 33)

1) Konuşturmak; 2) Belirtmek, anlatmak, açıklamak, ifade etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dişine göre

STEP BY STEP klas jokeyi ile **dişine göre** rakipleri yanında bana göre günün bankosu. (Hürriyet, 2011: 29)

1) Gücünün yeteceği, altından kalkabileceği bir durumda; 2) Uygun, kolay. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dişini sıkmak

En zor şartlarda bile, zorlansanız da, sıkılsanız da, **dişlerinizi sıkıp**, gülümsemeye devam edin. (Hürriyet, 2011: 10)

Darlığa, sıkıntıya dayanmak, katlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dolap döndürmek

Başrolündeki Anne Hathaway’e Altın Küre adaylığı getiren Aşk Sarhoşu, ilaç sektörü içinde **dönen dolaplar** ve sorunlu modern zaman aşkları üzerine eleştirel bir dram. (Hürriyet-Keyif, 2011: 3)

Hile ve dalavere ile iş yapmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dudak (dudağını) bükme

Arapların bu deyme, bu kavrama yüzlerini buruşturup **dudak bükceklerini** bilmeleri gerekirdi. (Hürriyet, 2011: 22)

1) Bir şeyi beğenmediğini, küçümsediğini belli etmek, umursamamak, pek aldırış etmemek; 2) Ağlayacak gibi olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

El emeği göz nuru

Örgünün nesi farklıdır ve özeldir? **El emeği göz nuru** olması dışında diğer tekniklerden nasıl ayrılır? (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 8)

Yapımı uzun zaman alan ve çok emek isteyen iş, el işi göz nuru. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Elinden çıkmak

Yaşadığımız şehirde her gün önünden geçtiğimiz güzel binaların tamamına yakınının bu mimarların **elinden çıktığını** öğrenmek önemli. (Hürriyet, 2011: 13)

Biri tarafından yapıldığı belli olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Elinden geleni yapmak

Bütün olumlu yaklaşım şu ana kadar Türklerden, Türkiye'den gelmiştir. Biz garantör ülke olarak görevimiz yaptık, soydaşlarımız da **ellerinden geleni yaptılar**. (Hürriyet, 2011: 22)

Gücünün yettiği kadarını yapmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Elini taşın altına sokmak

Tecrübeli futbolcunun bir hayli sinirli olduğu ve “Kimse **elinin taşın altına sokmuyor**. Mücadele etmiyor, yardımlaşmıyor. Böyle gitmez” dediği ortaya çıktı. (Hürriyet, 2011: 33)

Bir konuda sorumluluk üstlenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Elini vicdanına koymak

Allah aşkına **elinizi vicdanınıza koyup** söyleyin. (Hürriyet, 2011: 13)

Doğru, yansız, hakça davranmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Etekleri tutuşmak

Efendisi gidiyor ya, şu an nerede görevde olursa olsun zahir **etekleri** fena **tutuşmuştur**. (Hürriyet, 2011: 16)

Çok telaşlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gaza gelmek

Sultan, önce vezirin **gazına gelen**, sonra doğru yolu bulan, tatlı biri. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 15)

Dolduruşa gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gıcık almak (kapmak, olmak)

Barbie’nin pembe dünyasına ‘pembe gönlüm sende’ cümlesine **gıcık olanlardan** mısınız? (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 9)

Bir davranışa veya bir kimseye sürekli sinirlenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göğüs germek

Çünkü doğrudan şaşmadan zorluklara **göğüs geren**, inandığının peşinden koşan bir hayalperest. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 15)

Bir güçlüğe karşı koymak, dayanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gölgede bırakmak

Balığın tadı çok ince kıyılmış taze soğan ve maydanozla zenginleştirildiğinde marulu biraz **gölgede bırakabilir**. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 11)

Ondan daha üstün bir düzeye yükselmek, ondan çok daha başarılı olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gönderme yapmak

Sayın Başbakanımız büyük şair Tevfik Fikret'in şiirine **gönderme yaparak** Necip Fazıl'dan başka şairleri de okuduğunu ve bildiğini kanıtlamıştır. (Hürriyet, 2011: 4)

Konuşurken veya yazarken başka kaynak veya olaylarla bağlantı kurmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Görmezlikten gelmek

Başbakanı mutlu edecek yazılar yazıyorlardı ya da ülkede tüm olup bitenleri **görmezlikten geliyorlardı**. (Hürriyet, 2011: 15)

Görmemiş gibi davranmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözaltına almak

Aynı dünkü gibi iştahla ve kesin hükümle verilen manşetlerdi. O manşetlerin hemen ardından insanlar **gözaltına alınmış**, hepsinin hayatı kaymıştı. (Hürriyet, 2011: 23)

Güvenlik kuvvetleri birini belli bir süre, belli bir yerde tutmak, nezarete almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözden (gözünden) düşmek

Bir süredir **gözden düşen** plak koleksiyonerliği giderek kıymete biniyor. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 9)

Bir kişi veya şey değerini yitirmek, rağbet görmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözden geçirmek

Zaman zaman bir araya gelip senaryo'yu **gözden geçirdik**. (Hürriyet-Keyif, 2011: 9)

1) Okumak; 2) Niteliğini anlamak için bir şeyin her yanına bakmak, incelemek, muayene etmek; 3) Araç, motor vb.nin çalışıp çalışmadığını incelemek, denemek, denetlemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözden kaçmak

Başkan Aziz Yıldırım ile yaptığı görüşmenin ardından bambaşka bir kimlikle dün düzenlediği basın toplantısıyla medyanın karşısına geçtiğinde bu hali **gözlerden kaçmadı**. (Hürriyet, 2011: 33)

Görülmemek, farkına varılmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göze çarpmak

Kurumlar vergisi mükellefleri arasında, en düşük kazanç beyan edenler, dış klinikleri olarak **göze çarpıyor**. (Hürriyet, 2011: 10)

Dikkati üzerine çekmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz göre göre

Güvendiğiniz, hatta onun başarısı için kendisine yardım ettiğiniz bir meslektaşınız, **göz göre göre** size yalan söylüyor, önünüze taş koyuyor. (Hürriyet, 2011: 15)

1) Belli ve apaçık olarak, herkesin gözü önünde. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz yummak

Hizbullah'ın özellikle Güneydoğu'da PKK'ya karşı güçlenmesine derin devletin **göz yumduğu** hatta perde arkasından desteklediği kuvvetli bir senaryodur. (Hürriyet, 2011: 24)

1) Görmezlikten gelmek, hoş görmek, bağışlamak; 2) Umudunu kesmek, umutsuzluğa düşmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gururunu okşamak

Elindeki, en az bir haftadır yıkanmadığı her halinden belli olan çay bardağı içindeki kahvesini paylaşmak istemesi gerçekten **gururumuzu okşadı**. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 8)

Yüzüne karşı değerlerini belirterek bir kimseyi duygulandırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Haddeden geçirmek

Boş zamanlarında evindeki atölyesine kapanıyor **haddeden geçirdiği** altınlarla takı tasarımı yapıyormuş. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 12)

1) Madenleri tel durumuna getirmek için haddeyi kullanmak; 2) (mec.) en küçük ayrıntısına kadar incelemek, dikkatle araştırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hakkını vermek

Türkiye’de de yurtdışında da, özellikle Arap ülkelerinde, böyle bir adamın varlığına inanılıyor. Necati Şaşmaz da rolünün **hakkını** fazlasıyla **veriyor**. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 13)

1) Gereğini bütün olarak yerine getirmek; 2) Birinin çalışmasının karşılığını gereğince değerlendirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hasret kalmak

Daha grup maçları tamamlanmadan 29 yıldır **hasret kalınan** kupaya yine erken havlu atılması sarı lacivertlilerde büyük şok etkisi yaratırken, Başkan Aziz Yıldırım tavrıyla hocalarının arkasında olduğunu gösterdi. (Hürriyet, 2011: 33)

Özlemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Havlu atmak

Daha grup maçları tamamlanmadan 29 yıldır hasret kalınan kupaya yine erken **havlu atılması** sarı lacivertlilerde büyük şok etkisi yaratırken, Başkan Aziz Yıldırım tavrıyla hocalarının arkasında olduğunu gösterdi. (Hürriyet, 2011: 33)

1) (sp.) çalıştırıcı, sporcusunun karşılaşmayı terk ettiğini bildirmek için ringe havlu fırlatmak; 2) Başarısızlığını kabul edip mücadeleyi bırakmak, pes etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hayal (düş) kırıklığı yaratmak

Son yarışı **hayal kırıklığı yaratmasına** rağmen CATOMATİC usta birincisi ile dikkate alınmalı. (Hürriyet, 2011: 29)

Beklentileri karşılayamamaktan dolayı burukluğa yol açmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hayatı kaymak

Aynı dünkü gibi iştahla ve kesin hükümle verilen manşetti. O manşetlerin hemen ardından insanlar gözaltına alınmış, hepsinin **hayatı kaymıştı**. (Hürriyet, 2011: 23)

Her işi ters gitmek, mahvolmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hayat vermek

Çok Güzel Hareketler Bunlar'ın oyuncularını sesleriyle **hayat verdi**. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 15)

Canlılık vermek, canlandırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hedef göstermek

Taraftarlar, alınan bu kötü sonuçların ardından Başkan Aziz Yıldırım'ı **hedef gösteriyorlar** ve şu görüş etrafında birleşiyorlar. (Hürriyet, 2011: 34)

1) Birini kötü bir durumda kalması için hedef hâline getirmek; 2) Bir kimseyi olumsuz, kötü bir amaç için bir yere veya şeye yönlendirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İç gıcıklamak

Soğan tavada karamelize edilince tatlı oluyor, sıcak servis edildiğinde insanın **içini gıcıklıyor**. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 11)

1) İstek uyandırmak; 2) Huylandırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İçinden geçirmek

“Al sana bir daha!” diye **içimden geçirirken** bunları düşündüm. (Hürriyet, 2011: 22)

Bir şeyi yapmayı düşünmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İçini boşaltmak

Bu başkent **içerisinin boşaltılması** anlamına gelmez. (Hürriyet-Ankara, 2011: 4)

1) Sıkıntı ve derdini söylemek; 2) Öfkesini açığa vurmak; 3) Anka, şirket vb. ni yasal görüntü verip soymak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İçini ısıtmak

Üstüne zeytinyağı, sarımsak, limon dökülmüş haşlanmış kabakları, tuz ve karabiber de ekleyip salatınıza koyun derim, **iç ısıtır**. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 11)

Hoş, güzel bir şey hoşluk duygusu yaratmak, coşku vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İğneli söz

O ve ailesinin düşük sosyal statüsü, eğitim seviyesi ve tüketim düşkünlüğü hakkında sık sık **iğneli sözler** işitiyorum. (Hürriyet, 2011: 16)

Batıcı, dokunaklı söz. (Aksoy, 1995: 874)

İsim yapmak

Ailemde antikacılık ve mimarlık gibi estetik kaygıyla yapılan işlerle uğraşan, hatta bu alanda **isim yapmış** insanlar var. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 8)

Bir alanda ün kazanmak, ün almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İş çığırından çıkmak

Viagra ve antideprasanların, özellikle de Prozac'ın reklam bombardımanı, **işin çığırından çıkmasıyla** sonuçlanıyor. (Hürriyet-Keyif, 2011: 4)

Amacından saparak düzeltilmesi güç bir durum almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İşine koyulmak

Kimseye sormadan **işe koyulduğundan** “filme başlamadan devletten izin almanız gerekir” diyen kanuna karşı çıkmış oluyor. (Hürriyet-Keyif, 2011: 5)

İşini yapmayı sürdürmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kabuğunu kırmak (çatlatmak)

Kabuğun kırılmasına az kaldı. (Hürriyet, 2011: 21)

İçinde bulunduğu güç, olumsuz veya kötü durumdan kurtulup rahatlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kafası karışmak

İşte bu yüzden, bu sayfayı koparıp saklayın. Tabii ki okuduklarınız **kafanızı karıştıracak** çünkü hepsi ayrı bir telden çalıyor. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 6)

Önceki bilgi ve düşünceleri altüst olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kazan kaldırmak

Bir grup Saadet Partili çıkmış, “Bu diziyi istemezük“ diye **kazan kaldırıyor**. (Hürriyet, 2011: 4)

1) Yeniçeriler yemek pişirilen kazanı devirerek ayaklanmak, isyan etmek; 2) (mec.) yöneticinin bir tutumuna karşı hep birden ayaklanmak, isyan etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kazık yemek

Kurduğu sandığı mesleki ve insani arkadaşlıklar içinde **kazık yediği** de çok oluyor. (Hürriyet, 2011: 15)

Aldatılmak, kazıklanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kenara atmak

O, toplumun bir **kenara attığı**, parmaklıklar arkasına kapadığı, ölümü bekleyen cüzamlıların görünce ömrünü bu hastalıkla mücadeleye adanmış ve öyle de yapmış. (Hürriyet, 2011: 24)

Bir şeyin üstünde durmamak, önemsememek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kendini bulmak

Lahana ve havucun kazayağıyla ovulup krokan ceviz ve tavukla **kendini bulduğu** turunçlu salata. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 11)

1) Kişilik kazanmak; 2) Maddi ve manevi konularda durumunu düzeltmek; 3) Kendine gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kıymete binmek

Bir süredir gözden düşen plak koleksiyonerliği giderek **kıymete biniyor**. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 9)

Çok değerli duruma gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kol kanat germek

Şoför Hakkı babamın mangal gibi yüreği vardı, fedakârdı, **üstümüze kol kanat** sırtımızı yasladığımız dağ gibiydi. (Hürriyet, 2011: 27)

Yardım etmek, korumak, himaye etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kolları sıvamak

Şafak Sezer, hem senaryosunu yazdığı hem de başrolünü üstlendiği “Kolpaçino”nun devam filmi için bir süre önce **kolları sıvamıştı**. (Hürriyet, 2011: 2)

Bir iş yapmaya güçlü bir biçimde, istekle hazırlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Körü körüne

Mesleğim gereği trendleri takip etmeme rağmen **körü körüne** moda olanı uygulamaya ya da giymeye karşıyım. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 8)

Davranışının gerekçesini ve nasıl bir sonuca varacağını bilmeden, düşünmeden. (Aksoy, 1995: 940)

Kucak (kucağını) açmak

Teknik olarak bir sürü şey. Ama en önemlisi, döndüğümde İstanbul **kucağını açmış** bekliyor sanıyordum. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 10)

1) Korumak; 2) Sığınacak yer vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Küplere binmek

Öyle, zira o sıra Ankara’da görev yapan Tunus Büyükelçisi **küplere binmiş**. (Hürriyet, 2011: 16)

Çok öfkelenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Mangal gibi yüreği olmak

Şoför Hakkı babamın **mangal gibi yüreği** vardı, fedakârdı, üstümüze kol kanat sırtımızı yasladığımız dağ gibiydi. (Hürriyet, 2011: 27)

Cesareti çok olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Mantar gibi çoğalmak (üremek)

Yıl 1997’ydi. Bir gün evden işe giderken, **mantar gibi çoğalan** Starbucks restoranlarını fark etti. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 5)

Hızla çoğalıp yayılmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Nefes almak

Kalkan vakti, lüfer ve küçük kardeşlerine **nefes aldırma** zamanı. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 11)

1) Havayı ciğerlerine çekmek, soluk almak; 2) Dinlenmek; 3) Ferahlamak, rahatlamak; 4) Mutlu bir biçimde yaşamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ortadan kalkmak

Tek rakibinin **ortadan kalkması** onu hayatta amaçsız kılıyor. (Hürriyet-Keyif, 2011: 5)

Görünmez, bulunmaz olmak. (Aksoy, 1995: 988)

Ortalık karışmak

Bir gün asık suratla geldi: “Eşime ‘Para bırak Aşkım’a gideceğim’ deyince **ortalık karıştı**” diye anlattı. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 3)

Toplumda veya devletler arasında düzensizlik baş göstermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ömür törpüsü

Benim gibi sabırsız insanlar için **ömür törpüsü** sayılabilecek bir ince işçilik sonucunda ortaya çıkan eserlerde İslam motifleri, [...] yaratmaya çalışıyor. (Hürriyet, 2011: 21)

Kişiyi sıkıntılar ve üzüntülerle yıpratın iş. (Aksoy, 1995: 996)

Önünü almak

Şiddetli sokak gösterilerinin **önünü alamayan** Tunus Devlet Başkanı Bin Ali, ülkesinden kaçtı. (Hürriyet, 2011: 16)

Önlemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Parayı basmak (bastırmak)

Parayı bastırmak yetmiyor vuslata, siparişi verdikten sonra yedi saat de beklemeniz gerekiyor. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 4)

Para vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Patlak vermek

Kassarın, Tala ve Regueb’de polis ile göstericiler arasında şiddetli çatışmalar **patlak verdi**. (Hürriyet, 2011: 16)

Gizli kalması istenen veya beklenmedik bir olay, ansızın ortaya çıkmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Peşine düşmek

Büyük olay oldu o dönemde... Niceleri bu rakının **peşine düştü**. (Hürriyet, 2011: 3)

1) Arkasından gitmek, izlemek; 2) Bir isteğin gerçekleşmesini sağlamaya çalışmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Rüyasına (rüvalarına) girmek

Kendisiyle Etiler’deki Seven Steak House’ta tahta bir servisin üstünde müşerref oldum. O gün bugündür gece **rüyalarım**a bile **giriyor**. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 4)

1) Rüyasında görmek; 2) (mec.) bir şeyden çok etkilenmek, çok korkmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sağa sola

Bu kurumların İstanbul'a gitmesi kararlarının Meclis Komisyonlarından geçtiği şu günlerde, kenti savunması gereken Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Twitter'da eğleniyor. **Sağa sola** sataşılıyor. (Hürriyet-Ankara, 2011: 4)

Rastgele yerlere. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sahip çıkmak

Fenerbahçe Başkanı Aziz Yıldırım, [...] Malatyaspor yenilgisi sonrası Teknik Direktör Aykut Kocaman'a **sahip çıktı**. (Hürriyet, 2011: 33)

1) Kendinin olduğunu ileri sürmek; 2) Korumak, koruyucu olmak, ilgilenip gözetmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sert çıkmak

Papandreu, Yunanistan Komünist Partisi'ne (KKE) çok **set çıktı**. (Hürriyet, 2011: 21)

Aşırı biçimde karşı durmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Söküp atmak

Kentte yetkisi, hatta yasal olarak yetkisi olmasa da "gücü" olan başkan, bir heykeli, bir resmi **söküp atabiliyor** şehrin bağrından. (Hürriyet-Ankara, 2011: 3)

Gözden çıkarmak, kıymak, feda etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Söz sahibi olmak

Bir ülkede kadınlar ekonomiden ve demokrasiden yeterince pay alamıyor, yönetimde **söz sahibi olamıyorsa** o ülkenin gerçek anlamda gelişmiş olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığını vurgulayan Ümit Boyner, şu bilgileri verdi. (Hürriyet, 2011: 10)

Bir konuda konuşma yetkisi olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Surat asmak

Bir gün **asık suratla** geldi: “Eşime ‘Para bırak Aşkım’a gideceğim’ deyince ortalık karıştı” diye anlattı. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 3)

Kaşlarını çatıp yüzüne küskün veya dargın bir anlam vermek, somurtmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Şapa oturmak

Sizin anlayacağınız, bana itham ve beddua yağdırmış elçi gerçek önünde **şapa oturdu**. (Hürriyet, 2011: 16)

İçinden çıkılması güç bir duruma düşmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Taban tabana zıt (olmak)

Müziğin sözleri, programın ilk bölümünde savunulan kadın haklarına **taban tabana** ters. (Hürriyet, 2011: 15)

Birbirine son derece aykırı. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tadını çıkarmak

Bunun **tadını** bizzat **çıkaranlardanım**. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 9)

Bir şeyin güzelliğinden veya sağladığı imkânlardan yeterince yararlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Taş koymak

Güvendiğiniz, hatta onun başarısı için kendisine yardım ettiğiniz bir meslektaşınız, göz göre göre size yalan söylüyor, önünüze **taş koyuyor**. (Hürriyet, 2011: 15)

Engelleyecek biçimde davranmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tatlı dil

Jamie, **tatlı diliyle** özellikle karşı cinsi etkileyen ve bunu işi için de kullanan genç bir adam. (Hürriyet-Keyif, 2011: 4)

İncitmeyen, gönül alıcı söz. (Aksoy, 1995: 1067)

Tavan yapmak

Asla taciz etmeyen ama beğeniyle bakılan onlarca göz özgüvene **tavan yaptırıyormuş**. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 8)

1) Menkul Kıymetler Borsasında işlem görmekte olan hisse senedinin değeri en üst düzeye ulaşmak; 2) Sinir, heyecan vb. en üst düzeye çıkmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Treni kaçırmak

Bizde **tren kaçtı**. (Hürriyet, 2011: 12)

Bir şeyi elde etme, bir işi gerçekleştirme fırsatını ve imkânını yitirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Toz kondurmamak

Düşünün, muhtemelen Bin Ali'nin iltimaslarından olan bir elçi sırf bir gazeteci bir yazı yazdı diye himmetinde yaşadığı zevata **toz kondurmamak** için etrafı vaveylaya veriyor. (Hürriyet, 2011: 16)

Bir şeyde herhangi bir kusurun varlığını kabul etmemek, bir şeyi kusursuz göstermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Toz olmak

“Aşk çekenin, yol gidenin“, “Yaklaşma **toz olursun**, geçme pişman olursun“, “Sollama beni, mahcup ederim seni” gibi yazlar kaldırılacak. (Hürriyet, 2011: 8)

1) Toz durumuna gelmek; 2) (argo) kaybolup gitmek, kaçmak, uzaklaşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tuzu kuru

Lükse kaçmış olması handicap tabii ama benim **tuzum kuru**, toplamışım toplayacağımı. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 9)

İşi, kazancı yolunda, kaygılanacak bir durumu yok. (Aksoy, 1995: 1080)

Üne kavuşmak

Ün kazanmak, şöhret bulmak. ABD’de yayınlanan televizyon programıyla büyük **üne kavuşan** Mehmet Öz [...]. (Hürriyet, 2011: 6)

Ün kazanmak, şöhret bulmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yan gelip yatmak

Yan gelip yatma durumu yok bu tarz kadınlarda. (Hürriyet, 2011: 24)

Bir işe karışmayarak rahatına bakmak, keyfince yaşamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yara açmak

Vicdanlarımızda derin **yaralar açan** bir adalet depremidir bu. (Hürriyet, 2011: 24)

1) Vücutta veya bir şeyin yüzünde yara oluşmasına sebep olmak; 2) (mec.) büyük üzüntü vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yerden göğe kadar

Say **yerden göğe** kadar haklı. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 8)

Pek çok. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yerinde duramamak

Yerinde duramamasından hiperaktif olduğu belli. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 12)

1) Sürekli kıpırdamak; 2) İçi içine sığmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yola (vollara) düşmek

Gerekirse dünyanın öbür ucuna gidecek, aylarca **yollara düşecekti**. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 5)

Yola çıkmak, yol almaya başlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yolu düşmek

“İkinci Sergi” isimli sergiyi **yolunuz** İstanbul’a **düşerse** 28 Kasım 2010-27 Şubat 2011 tarihleri arasında Arter’de görebilirsiniz. (Hürriyet-Ankara, 2011: 8)

O yerden geçmesi gerekemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yoluna baş koymak

Mesai arkadaşlarımızla 64.718 kere aynı **yola baş koymak** demek. (Hürriyet, 2011: 36)

Bir amaca, bir gayeye yönelmek, bütün varlığıyla kendini vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yolunu bulmak

Kendi **yolumu buldum**. (Hürriyet-Cumartesi, 2011: 10)

1) Gereken çareyi bulmak; 2) Yasal olmayan yollardan kazanç sağlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüzü gülmek

Yüzünüz de gülsün cebiniz de! (Hürriyet, 2011: 17)

1) Sevinci yüzünden belli olmak; 2) Feraha kavuşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüzünü buruşturmak (eksitmek)

Arapların bu deyme, bu kavrama **yüzlerini buruşturup** dudak bükeceklerini bilmeleri gerekirdi. (Hürriyet, 2011: 22)

Yüzüne öfke ve hoşnutsuzluk gösteren bir biçim vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüzü kızarmak

Yüzün kızarması edeptendir. (Hürriyet, 2011: 20)

Utanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

6.2.1.3.1. Hürriyet Gazetesinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Araştırmamızda Türkiye'nin en çok satan üçüncü gazetesi olan "Hürriyet"te toplam 121 deyim kullanıldığı ortaya çıkmıştır. 3.912 cümleden oluşan gazetede deyim yüzdesine bakacak olursak, % 3.09 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. Ekleriyle birlikte incelenen gazetede organ ve organlarla ilintili deyimlerin yoğunluğu dikkat çekmektedir. 121 deyim 41'i organlarla ilgili kavramları içermektedir. Organlar arasında ise en çok göz, el, baş ve yüz ile ilgili olanlar öne çıkmaktadır.

Hürriyet gazetesinin çeşitli yerlerinde; gözaltına almak, gözden düşmek, gözden geçirmek, gözden kaçmak, göze çarpmak, göz yummak, el emeği göz nuru gibi göz organıyla ilgili deyimlere rastlamaktayız.

"El" ile ilgili deyimlerde ise; elinden çıkmak, elinden geleni yapmak, el emeği göz nuru, elini taşın altına sokmak, elini vicdanına koymak gibi deyimleri görmekteyiz.

Deyimlerde öne çıkan bir diğer organ türü ise “baş/kafa” ile ilgili olanlardır. Baş etmek, başını kaldırmamak, yoluna baş koymak, kafası karışmak gibi deyimlerde olduğu gibi.

Öte yandan “yüz/surat” ile ilgili deyimler de Hürriyet gazetesinin çeşitli yerlerinde karşımıza çıkmaktadır; surat asmak, yüzü gülmek, yüzünü buruşturmak, yüzü kızarmak gibi.

Organ adlarında öne çıkan diğer deyimler ise “ayak” ile ilgili olanlardır. Ayağına çelme takmak, ayak altında kalmak, ayak uydurmak gibi deyimler buna verilebilecek örneklerdir.

Bunun yanı sıra; dile getirmek, tatlı dil gibi “dil” ile ilgili, dişine göre, dişini sıkmak gibi “diş” ile ilgili ve kol kanat germek, kolları sıvamak gibi “kol” ile ilgili deyimlerin varlığından da söz edilebilir.

Ağızına bir parmak bal çalmak, bıçak kemiğe dayanmak, boyun eğmek, dudak bükmek, göğüs germek, mangal gibi yüreği olmak gibi organ adları içeren deyimlerin varlığı, ayrıca; bir solukta, görmezlikten gelmek, göz göre göre, körü körüne, nefes almak, yara açmak gibi organlarla yakından ilintili olan deyimler de Hürriyet Gazetesinde görülmektedir.

Organ adları ile ilgili olanlardan sonra soyut kavramlar içeren ve çeşitli duyularla ilgili olan deyimlerin varlığı öne çıkmaktadır. Buna örnek olarak ilgili gazetenin çeşitli noktalarında yer alan; aklı almamak, aklından çıkarmamak, elini vicdanına koymak, gururunu okşamak, hasret kalmak, hayal kırıklığı yaratmak, iç gıcıklamak, içinden geçirmek, içini ısıtmak, tadını çıkarmak, tatlı dil deyimlerini gösterebiliriz.

Hürriyet gazetesinde doğa ile ilgili kavramlar içeren deyimlere göz atacak olursak; ateş püskürmek, dalga geçmek, dallanıp budaklanmak, elini taşın altına sokmak, gaza gelmek, gölgede bırakmak, taş koymak, toz kondurmamak, toz olmak, yerden göğe kadar gibi deyimleri görürüz.

Öte yandan, bıçak kemiğe dayanmak, dolap döndürmek, etekleri tutuşmak, haddeden geçirmek, havlu atmak, iğneli söz, kazan kaldırmak, küplere binmek, mangal gibi yüreği olmak, treni kaçırmak gibi eşya/nesne adları içeren deyimlerin yoğunluğu da adı geçen gazetede ön plana çıkmaktadır.

Çalışmamızın ana konusuyla ilgili birkaç noktaya vurgu yapmak gerekirse Hürriyet gazetesinden örnek verebileceğimiz ve gerçek anlamlarının çok ötesinde kullanılan “dalga geçmek” veya “etekleri tutuşmak” gibi deyimlerin anlamını bilmeyen birisinin, iletişiminde kopukluklar yaşayacağı kaçınılmazdır.

6.2.2. Alman Gazeteleri

Almanya’da yayınlanan gazetelere göz attığımızda, 2011 yılının ilk çeyreğine ait verilere istinaden Süddeutsche Zeitung’un 436.997’lik satışla birinci, Frankfurter Allgemeine adlı gazetenin 362.460’lik satışla ikinci ve Die Welt gazetesinin 242.866’lık satışla üçüncü sırada yer aldığını görmekteyiz. Bu nedenle bu başlık altında söz konusu gazetelerin 15 Ocak 2011 tarihli nüshalarını ele alınıp, içerilerinde yer alan deyimler tespit edilecektir.

6.2.2.1. Süddeutsche Zeitung

Alman gazeteleri kapsamında inceleyeceğimiz ilk gazete, en çok satan gazete olan “Süddeutsche Zeitung”dur. 6 Ekim 1945 tarihinde yayın hayatına başlayan gazete, Kurt Kister yönetiminde günlük olarak yayınlanmaktadır.

Adı geçen gazetenin 15 Ocak 2011 tarihli nüshasının “Süddeutsche Zeitung-Wochenende” ve “Süddeutsche Zeitung-Beruf und Karriere” ekleriyle birlikte ele alınması neticesinde aşağıdaki deyimler tespit edilmiştir:

Mit Abstand

Nach einer Studie der Wirtschaftsprüfungsgesellschaft PwC wird im Jahr 2050 China die größte Wirtschaftsnationen der Welt sein – **mit** weitem **Abstand** vor dem heutigen Spitzenreiter USA und vor Indien. (Süddeutsche Zeitung, 2001: 1)

Bei Weitem. (Duden, 1992: 24)

(Açık ara, farkla)

Alarm schlagen

Elmer, heute 55 Jahre alt, ist also vor drei Jahren zu einem Whistleblower geworden, zu einem, der **Alarm schlägt**. (Süddeutsche Zeitung 2011: 3)

Alarmieren, Aufmerksamkeit erregen. (Duden, 1992: 31)

(Tehlike haberi vermek, dikkat çekmek)

Die Augen offenhalten

„[...] habe ich Mühe, **die Augen offen** zu **halten**.“ (Süddeutsche Zeitung, 2011: 42)

Achtgeben, aufpassen. (Duden, 1992: 63)

(Gözünü dört açmak)

Einen Bären aufbinden

Gribkowsky hat uns **einen Bären aufgebunden**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 23)

Jmdm. mit heimlicher Freude etwas Unwahres so erzählen, dass er es auch glaubt; jmdm. etwas vormachen. (Duden, 1992: 82)

(Birisini bir şey ile kandırmak, yalan dolanı yutturmak)

Über den Berg sein

Ist die CSU also **über den Berg**? (Süddeutsche Zeitung, 2011: 41)

Das Schlimmste überstanden haben. (Redensarten-Index, 2011)
(Zorlukları, en zor olanı geride bırakmış olmak)

Auf fruchtbaren Boden fallen

Das Bio- Thema **fällt** hier **auf fruchtbaren Boden**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 34)

Günstig aufgenommen werden, wirksam werden. (Duden, 1992: 122)
(Uygun koşullarla karşı karşıya olmak)

Durch dick und dünn gehen

[...] **Durch dick und dünn gehen** mit Sinnlichkeit [...]. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 19)

Jmdm. ein Teuer Kamerad sein. (Duden, 1992: 151)
(Kötü zamanda yanında olmak)

Nicht mit rechten Dingen zugehen

Die vatikanische Heiligsprechungskongregation beeilte sich am Freitag denn auch zu versichern, dass bei dem Verfahren für Johannes Paul II. trotz der Kürze der Zeit alles **mit rechten Dingen zugegangen** sei. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 2)

Merkwürdig, unerklärlich sein, nicht legal vor sich gehen. (Duden, 1992: 154)
(Bunda bir iş var)

Unter Druck setzen

Ein Stern **setzt** einen nur **unter Druck** – genau das wollen wir nicht mehr.
(Süddeutsche Zeitung, 2011: 41)

Jmdn. Bedrängen. (Duden, 1992: 160)

(Birisini sıkıştırmak, rahatsız etmek)

In seinem Element sein

Richard war **in seinem Element**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 2)

Sich in der gemäßen Umgebung wohlfühlen. (Duden, 1992: 176)

(Kendini iyi hissetmek, havasında olmak)

In jedem Fall

Für manche ist Rudolf Elmer eine Arte Held, für die Justiz ist er **in jedem Fall** ein Verdächtiger. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 3)

Ob so oder so. (Duden, 1992: 191)

(Her durumda)

Die Finger im Spiel haben

Wer **hatte seine Finger** mit **im Spiel**? (Süddeutsche Zeitung, 2011: 34)

Hinter etwas stecken. (Duden, 1992: 206)

(Bir işte parmağı olmak)

Nur eine Frage der Zeit sein

Es **war** also **nur eine Frage der Zeit**, bis die amerikanische Cafe-Kette Starbucks auf den riesigen indischen Markt drängen würde, auf dem sich aber schon etliche andere Anbieter tummeln. (Süddeutsche Zeitung, 2001: 1)

Innerhalb einer bestimmten Zeit zwangsläufig eintreten. (Duden, 1992: 216)
(Zaman meselesi olmak)

Gänsehaut bekommen

[...], muss er angesichts der Schlagzeilen eine **Gänsehaut bekommen** haben. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 36)

Vor Entsetzen, Angst, Kälte schaudern/zittern. (Duden, 1992: 231)
(Buz kesilmek, tüyleri diken diken olmak)

Gefahr laufen

[...], wir werden nicht **Gefahr laufen**, mit kranken Spielern anzutreten [...]. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 35)

In die Gefahr geraten. (Duden, 1992: 238)
(Tehlikeye girmek)

Das Gesicht verlieren

Wer nicht Teilnimmt, **verliert** nicht nur an Umsatz, sondern auch **das Gesicht**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 19)

Etwas von seinem Geltung einbüßen, sein Ansehen verlieren. (Duden, 1992: 255)
(Gözden düşmek)

Zur Grabe tragen

Er erzählt von einem Bekannten, den sie grade **zur Grabe getragen** haben.
(Süddeutsche Zeitung, 2011: 42)

Jmdn. beerdigen. (Duden, 1992: 272)

(Birini defnetmek, gömmek)

In den Griff bekommen

Wenn die Inder das nicht dauerhaft **in den Griff bekommen**, fliegt ihnen das Thema [...]. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 34)

Etwas meistern, lernen. (Duden, 1992: 275)

(Bir işi başarmak)

Seine Hand über jmdn. halten

Er hat Bischöfe wie den Wiener Kardinal Hans Hermann Groer eingesetzt, der Jungen sexuell missbraucht haben soll, er **hielt seine Hand über** Marcial Marciel, den Gründer der Legionäre Christi, der sowohl als Priester mehrere Kinder zeugte als auch Kindern sexuelle Gewalt antat. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 2)

Jmdn. schützen, jmdn. Helfen. (Duden, 1992: 301)

(Birisini korumak, birisine yardım etmek)

Ein Hauch von ...

Kein Hauch von der fixen Idee, den kurzen leichten statt den langen schweren Weg gegangen zu sein? (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 3)

Ein wenig; ein bisschen; ein Flair von ...; eine Stimmung/Atmosphäre.
(Redensarten-Index, 2011)

(... -den bir parçacık)

Auf den Händen tragen

„[...] der mich **auf den Händen trägt**“. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 18)

Jmdn. mit Liebe und Fürsorge umgeben. (Duden, 1992: 302)
(Başının üzerinde tutmak)

Mit (den) Händen zu greifen sein

Da **ist** sie förmlich **mit Händen zu greifen**, zumindest nach gängiger Vorstellung, die Lebensniederlage [...]. (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 3)

Offensichtlich, spürbar, greifbar nahe sein. (Redensarten-Index, 2011)
(Elle tutulacak kadar yakın olmak)

Jemandem ist nicht zu helfen

Reisenden ist eigentlich **nicht** mehr **zu helfen**. (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 7)

Jemand lässt sich nicht überzeugen; die Mühe ist vergeblich; jemand ist unverbesserlich; jemandem kann nicht (mehr) geholfen werden. (Redensarten-Index, 2011)
(Ümitsiz vaka olmak, ikna edememek)

Am Herzen liegen

Daher kommen auch Themen, die uns **am Herzen liegen**. (Süddeutsche Zeitung-Beruf und Karriere, 2011: 10)

Sehr wichtig sein. (Duden, 1992: 330)
(Bir konunun çok önemli olması)

Jemandem wird es leicht ums Herz

Aber wenn Fred Astaire tanzt, dann **wird** mir immer so **leicht ums Herz**.
(Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 8)

Jemand ist erleichtert. (Redensarten-Index, 2011)

(İçi rahatlamak)

Nach langem/einigen Hin und Her

Nach langem Hin und Her wollen die Chefs der Euro-Länder eine Wirtschaftsregierung bilden. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 1)

Nach reiflicher Überlegung und ausführlicher Erörterung. (Duden, 1992: 338)

(İyice düşünüp taşınarak, uzun tartışmalar sonucu)

Jmdm. eins auf den Hut geben

„Der Mensch ist gar nicht gut“, sang unser lieber Augsburger einst, „**drum hau ihn auf den Hut.**“ (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 2)

Jemanden rügen/zurechtweisen. (Duden, 1992: 359)

(Birini uyarmak)

Jmdn., etwas unter einen Hut bringen

[...] wie sich Hobbys und Schichtdienst **unter einen Hut bringen** lassen.
(Süddeutsche Zeitung-Beruf und Karriere, 2011: 9)

In Übereinstimmung, in Einklang bringen. (Duden, 1992: 359)

(İşleri bir arada tutmak, organize etmek, bir çatı altında toplamak)

In die ewigen Jagdgründe eingehen

Während Hunde, die nicht mehr laufen, fressen oder sehen konnten, früher Radikal **in die ewigen Jagdgründe** befördert wurden, [...]. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 11)

Sterben. (Duden, 1992: 364)
(Ölmek)

Etw. in Kauf nehmen

Mit der Ehrung des polnischen Papstes **nimmt** der Vatikan auch Risiken **in Kauf**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 2)

Sich mit etwas im Hinblick auf andere Vorteile abfinden. (Duden, 1992: 377)
(Bir şeyi göze almak, bir şeye katlanmak)

Einen kühlen Kopf behalten (bewahren)

Dwyane Wade **behielt einen kühlen Kopf**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 37)

Nicht nervös werden, die Übersicht behalten. (Duden, 1992: 405)
(Sakin, serinkanlı olmak)

Etwas im Kopf haben

Leber was richtiges **im Kopf**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 21)

Etwas auswendig wissen. (Duden, 1992: 407)
(Bir şeyi ezbere bilmek)

Ein breites Kreuz haben

Ein breites Kreuz und guter Rückhalt unter Ihren Kollegen sind daher sicherlich Pluspunkte auf Ihrem Weg. (Süddeutsche Zeitung-Beruf und Karriere, 2011: 10)

Belastbar sein, viel vertragen können. (Redensarten-Index, 2011)
(Dayanıklı olmak)

Sich das Leben nehmen

Bleibt nach Missernten der Ertrag aus, **nehmen sich** viele **das Leben**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 34)

Sich umbringen. (Duden, 1992: 441)
(İntihar etmek)

Ans Licht kommen

„[...]“, dass eines Tages die Wahrheit **ans Licht kommt**“ (Süddeutsche Zeitung, 2011: 31)

Bekannt werden. (Duden, 1992: 454)
(Gün ışığına çıkmak)

Jmdn. hinters Licht führen

Er hat die Strafverfolger gleich zweimal **hinters Licht geführt**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 23)

Jmdm. Täuschen. (Duden, 1992: 454)
(Birisini kandırmak)

Sich lustig machen

Mithelftlinge **machen sich** darüber **lustig**, dass er bei wohl [...]. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 32)

Spotten. (Duden, 1992: 466)

(Dalga geçmek, alay etmek, makaraya almak)

Mit (aller) Macht

Sie stehen an den Straßenecken und schreien **mit aller Macht** gegen den Verkehrslärm an. (Süddeutsche Zeitung, 2001: 1)

Mit allen Kräften, vollem Einsatz. (Duden, 2008: 502)

(Var gücü ile)

In aller Munde sein

In aller Munde, Folge 12. (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 5)

Sehr bekannt, sehr verbreitet, im Gespräch sein. (Duden, 1992: 497)

(Herkesin dilinde olmak, dillere destan olmak)

Auf die Nummer sicher gehen

Auch beim Schließen der Lücke Aufsichtsrat will Marseille nun **auf Nummer sicher gehen**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 24)

Sich in jeder Hinsicht absichern. (Duden, 1992: 522)

(Atını, eşeğini sağlam kazığa bağlamak)

Ins Ohr blasen

[...] das wäre so unsensibel, als würde ich es ihm mit dem Alphorn **ins Ohr blasen**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 21)

Jmdn. durch ständiges Reden belästigen. (Duden, 1992: 527)

(Bir şeyi anlayana kadar tekrar tekrar anlatmak)

Jmdm. um die Ohren fliegen

[...], **fliegt** ihnen das Thema Bio garantiert **um die Ohren**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 34)

Durch Explosion in Stücke gerissen werden; kaputtgehen; scheitern. (Redensarten-Index, 2011)

(Her şeyin altüst olması, elinde patlamak, çok kötü sonuçlar doğurmak, mahvolmak, yok olmak)

Etwas packen

Nie mit der hämischen Frage konfrontiert worden, es woanders wohl nicht **gepackt** zu haben? (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 3)

1. Etwas schaffen, bewältigen, verstehen 2. Aufbrechen, losgehen 3. Schaffen, erreichen. (Redensarten-Index, 2011)

(Bir işi becerebilmek, bir işte başarılı olmak)

Jemanden auf die Palme bringen

Die Verweigerung der Alkohollizenzen für manche Restaurants, das alles **bringt** die Erdogan-Gegner **auf die Palme**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 11)

Jmd. verärgern, wütend machen. (Duden, 1992: 534)

(Birini çok kızdırmak, birini çileden çıkarmak)

Jmdm. aus der Patsche helfen

Elizabeth Huges, 8, ist von Tausenden Stimmen **aus der Patsche geholfen** worden. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 12)

Jemandem helfen; jemanden aus einer unangenehmen Lage befreien. (Duden, 1992: 539)

(Birini kötü bir durumdan kurtarmak)

Jmdn. in die Pflicht nehmen

Man müsse die Kontaktgruppe mehr nutzen, um einen regionalen Ausgleich zu erreichen, die islamische Welt stärker **in die Pflicht nehmen**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 2)

Jemanden verpflichten; jemanden etwas auferlegen. (Redensarten-Index, 2011)

(Birini görevlendirmek)

Jmdm. den Prozess machen

Kommende Woche wird ihm **der Prozess gemacht**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 3)

Gegen jmdn. ein Gerichtsverfahren durchführen. (Duden, 1992: 558)

(Mahkemeye çıkarmak)

Auf den Punkt bringen

[...], so **bringt** er die Geschichte der Wirtschaftstheorie seit dem zweiten Weltkrieg **auf den Punkt**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 34)

Etwas präziser zum Ausdruck bringen. (Duden, 1992: 560)

(Bir şeyi açık bir biçimde dile getirmek)

Jmdm. in die Quere kommen

Die Ideale von Freiheit und Abenteuer, vom Aufbruch zu neuen Ufern **kamen** den Rückkehrern zu keiner Sekunde **in die Quere**. (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 3)

Jmdn. stören, jmds. Pläne durchkreuzen. (Duden, 1992: 563)
(Birini rahatsız etmek)

In der Regel /in aller Regel

Die Rezeptsammlungen sind **in der Regel** überkonfessionell und damit auch für Protestanten geeignet, die zum obligatorischen Wein vielleicht Erbauung an einem einfachen Linsengericht finden, so wie es Jakob einst für seinen Bruder Esau zubereitet hatte. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 1)

Normalerweise. (Duden, 1992: 577)
(Normalde)

Aus der Reihe tanzen

Öfter mal **aus der Reihe tanzen**. (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 5)

Sich nicht einordnen, eine vorgegebene Ordnung nicht einhalten. (Duden, 1992: 580)
(Kuralı bozmak, oyunbozanlık etmek, herkese uymamak)

Reißaus nehmen

Für manchen ist das die Inkarnation der Geborgenheit, für manch anderen ein Grund, unter Atemnot **Reißaus zu nehmen**. (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 3)

Schnell davonlaufen. (Duden, 1992: 582)

(Fırar etmek, kaçmak, sıvışmak)

Keine Rolle spielen

Am 1. Mai dürfte das **keine Rolle spielen**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 2)

Für jmdn./etw. nicht wichtig, bedeutsam sein. (Duden, 1992: 588)

(Önemi olmamak)

Einen Rüffel einfangen (beinstecken)

Ilse Aigner (CSU) mussten intern **Rüffel** von Merkel **einstecken**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 5)

Getadelt, zurechtgewiesen werden. (Redensarten-Index, 2011)

(Birinden fırça yemek)

Eine Schlappe einstecken

Auch hinter der Hollywood Hornisse verbirgt sich ein bleicher, eher durchschnittlicher Bursche, der noch immer unter der Bosheit seines abgetretenen Übervaters leidet, viele **Schlappen einstecken** musste und sich eigentlich nicht mal die eigenen Schuhe binden kann. (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 2)

Verlieren; einen Rückschlag, Misserfolg erleiden. (Redensarten-Index, 2011)

(Başarısız olmak, yenilmek)

Jemanden schmieren

[...] Siemens glaubte, alle möglichen Machthaber dieser Erde **schmieren** zu müssen. (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 2)

Jemanden bestechen. (Redensarten-Index, 2011)
(Tehdit etmek)

Die Segel streichen

Dieser hätte Horch gern in seinem Kabinett gehabt, nachdem im vergangenen Sommer im Zuge des Rücktritts von Ole von Beust auch der damalige Wirtschaftssenator Axel Gedaschko **die Segel gestrichen** hätte. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 6)

Seinen Widerstand, ein Vorhaben aufgeben. (Duden, 1992: 651)
(Gözden çıkarmak, vazgeçmek)

Auf die Seite ziehen

Yosano dürfte auch einige Stimmen der Opposition **auf die Seite** der Regierung **ziehen**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 24)

Jmdn. für seine Plane gewinnen. (Duden, 1992: 658)
(Birisini kendi tarafına çekmek)

Auf das Spiel setzen

[...] zu vermitteln, ohne dabei amerikanische Tugenden **aufs Spiel** zu **setzen**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 16)

Etwas einer Gefahr aussetzen. (Duden, 1992: 673)
(Tehlikeye atmak)

Auf dem Spiel stehen

Krombholz weiß, es **steht** für die Hausärzte viel **auf dem Spiel**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 40)

In Gefahr sein. (Duden, 1992: 673)

(Tehlikede bulunmak)

Ins Spiel bringen

Neben dem italienischen Dorf **bringt** er England **ins Spiel**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 17)

Etw. mit einbeziehen. (Duden, 1992: 673)

(Dâhil etmek)

Auf der Stelle treten

Die Frauen haben zwar bei der Qualifikation aufgeholt, **treten** aber **auf der Stelle**. (Süddeutsche Zeitung-Beruf und Karriere, 2011: 10)

Keine Fortschritte erzielen können. (Duden, 1992: 689)

(Yerinde saymak)

In Stellung bringen

Nicht von ungefähr also **bringen** sich BDA und DGB **in Stellung**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 25)

Etw. für den Einsatz aufstellen. (Duden, 1992: 691)

(Hazır olmak)

Jmdm. einen Streich spielen

Kürzlich wurde in der ARD [...] **ein** netter **Streich gespielt**. (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 2)

Jmdn. mit einem Scherz necken, hereinlegen. (Duden, 1992: 699)

(Birine oyun oynamak, muziplik yapmak)

Ach du heiliger Strohsack!

Ach du heiliger Strohsack mag er da geseufzt haben. (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 2)

Ausruf der Verwunderung, Überraschung, Erschreckens, Verärgerung. (Duden, 1992: 703)

(Aman Allahım! Aman Tanrım!)

Zwischen zwei (allen) Stühlen sitzen

Fühlen sie sich eigentlich manchmal **zwischen allen Stühlen**? (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 3)

Sich im Interessenkonflikt befinden; sich zwischen mehreren, zwei Möglichkeiten entscheiden müssen. (Redensarten-Index, 2011)

(Kararsız kalmak, iki arada bir derede kalmak)

Etwas aufs Tapet bringen

Wie etwa die Gründung einer Kindertagesstätte, nie ernsthaft **aufs Tapet**. (Süddeutsche Zeitung-Beruf und Karriere, 2011: 10)

Etwas ansprechen, von etwas reden. (Duden, 1992: 713)

(Gündeme getirmek)

Ein Tachtelmechtel

[...] bringt auch ihr **Tachtelmechtel** mit dem Gefängnisdirektor. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 12)

Flirt, Liebelei. (Redensarten-Index, 2011)

(Kırıştırmak, flört etmek)

Reinen Tisch machen

Zunächst muss **reiner Tisch gemacht** werden. (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 5)

Eine Angelegenheit bereinigen, alles in Ordnung bringen. (Duden, 1992: 724)
(Bir konuya açıklık getirmek)

Der gute Ton

[...] und was **den guten Ton** betrifft, so gehen sie heute noch gern in Cafés.
(Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 4)

Das gute Benehmen. (Duden, 1992: 728)
(İyi, düzgün davranış)

Jmdn./etw. in den höchsten Töne loben

[...] von Real-legende Emilio Butragueno **in höchsten Tönen gelobt** werden.
(Süddeutsche Zeitung, 2011: 36)

Jmdn. sehr loben. (Duden, 1992: 729)
(Göklere çıkarmak)

Aufbruch zu neuen Ufern

Die Ideale von Freiheit und Abenteuer, vom **Aufbruch zu neuen Ufern** kamen den Rückkehrern zu keiner Sekunde in die Quere. (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 3)

Sich völlig neuen Zielen zuwenden. (Duden, 1992: 745)
(Yeni ufuklara yelken açmak)

Sich gut verkaufen können

Ob Frauen das bereits im Bewerbungsgespräch umsetzen und **sich** selbstbewusst **verkaufen**, sei aber fraglich. (Süddeutsche Zeitung-Beruf und Karriere, 2011: 10)

In der Lage sein, seine Fähigkeiten ansprechend zu präsentieren, Werbung in eigener Sache machen. (Redensarten-Index, 2011)

(Kendi yeteneklerini becerilerini sunacak düzeyde olmak)

Sich etwas verkneifen

Doch ein paar Hinweise auf den Erfolg der eigenen Arbeit hat **sich** der in diesen Tagen nach acht Jahren aus dem Amt scheidende Dagan nicht **verkneifen** können. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 9)

Etwas unterdrücken; etwas unterlassen, was man eigentlich gerne tun würde, aber aus vernünftigen Gründen nicht tut. (Redensarten-Index, 2011)

(Çok sevdiği bir şeyden ödün vermek, kendini tutmak, kendine bir konuda engel olmak)

Auf den Weg bringen

Die gesetzliche Regelung der Tarifeinheit sollte **auf den Weg gebracht** werden. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 25)

Eine Sache unternehmen/anordnen; den Anstoß zum Beginn geben; etwas in Gang bringen. (Redensarten-Index, 2011)

(Bir işi halletmek)

Von ... wegen!

Von wegen: dagegen. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 6)

Ausgehend von ..., im Auftrag von (Duden, 1992: 771)
(Hadi oradan, yok ya, hadi canım sende)

Neue Wege gehen

Man müsse **neue Wege gehen**, für den Afghanistan-Konflikt eine politische Lösung finden. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 2)

Auf neue, noch nicht erprobte weise handeln. (Duden, 1992: 787)
(Yeni bir yol denemek)

Sich selbst im Wege stehen

Nur **steht** Indien sich dabei oft **selbst im Weg**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 34)

Sich selbst behindern. (Duden, 1992: 790)
(Kendi kendini engellemek)

Jmdm. über den Weg laufen

Um meinem Mann **über den Weg** zu **laufen**, hätte ich eigentlich Termine mit ihm ausmachen müssen. (Süddeutsche Zeitung-Beruf und Karriere, 2011: 9)

Jemandem zufällig begegnen. (Duden, 1992: 790)
(Birine tesadüfen rastlamak)

Aus aller Welt

Es wird einen festlichen Gottesdienst geben, Menschen **aus aller Welt** werden fröhlich den Papst feiern. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 2)

Von überall in der Welt her. (Duden, 1992: 797)
(Bütün dünyadan)

Frischen Wind

[...] die, obwohl sie **frischen Wind** bringen. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 15)

Neuer Schwung, neue Begeisterung. (Duden, 1992: 806)
(Yeni bir heyecan, yenilik)

Das letzte Wort ist noch nicht gesprochen

Johannes Paul II. hat sein **letztes Wort** noch **nicht gesprochen**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 2)

Die letzte Entscheidung ist noch nicht getroffen. (Duden, 1992: 815)
(Son sözüni söylemek)

Große Worte aussprechen (machen)

[...], hat Thomas Bach im vergangenen Februar ein Paar **große Worte ausgesprochen**. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 38)

Prahlerisch reden. (Duden, 1992: 817)
(Büyük laflar etmek)

Beim Wort nehmen

[...] dass wir die Chinesen nicht **beim Wort genommen** haben, [...]
(Süddeutsche Zeitung, 2011: 14)

JmDs. Angebot annehmen, sich auf jmDs. Aussage verlassen. (Duden, 1992: 817)
(Sözüne güvenmek)

Sich zu Wort melden

Das Mikrofon **meldet sich zu Wort** [...]. (Süddeutsche Zeitung, 2011: 21)

Anzeigen, dass man etwas sagen möchte. (Duden, 1992: 818)
(Söz almak)

Jmdm. Wurst sein

Im Grunde **ist** es **Wurst**, was in den Özakin-Krimis vorgeht. (Süddeutsche Zeitung-Wochenende, 2011: 2)

Gleichgültig sein. (Duden, 1992: 821)
(Fark etmez, önemsiz olmak)

Im Zuge

Zuvor hatte sie allerdings **im Zuge** der weltweiten Wirtschafts- und Finanzkrise einen Beispiellosten Einbruch um 4,7 Prozent erlebt. (Süddeutsche Zeitung, 2001: 1)

Im Verlauf. (Duden, 2008: 908)
(Akışında, seyrinde)

6.2.2.1.1. “Süddeutsche Zeitung” adlı gazetede yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Almanya’nın en çok satan gazetesi olan “Süddeutsche Zeitung”da toplam 87 deyimle karşılaşmaktayız. 5.339 cümleden oluşan gazetede deyim yüzdesine bakacak olursak, % 1.63 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. Söz konusu deyimlere göz attığımızda, organ ve organlarla ilintili kavramların yer aldığı deyimlerin yoğunluğu dikkat çekmektedir.

87 deyimden 14’ünde rastladığımız organ ve organlarla ilintili deyimlerden en çok; el, baş, kulak ve kalp ile ilgili olanları göze çarpmaktadır.

“El” ile ilgili “auf den Händen tragen”, “seine Hand über jmdn. halten” ve “mit (den) Händen zu greifen sein” deyimleri, deyim aktarması neticesinde gerçek

anlamalarının çok ötesinde kullanılmıştır. “Baş” ile ilgili deyimlere baktığımızda ise; “einen kühlen Kopf behalten” ve “etwas im Kopf haben” deyimlerini görmekteyiz. Öte yandan “kulak” organı ile ilgili; “ins Ohr blasen” ve “jmdm. um die Ohren fliegen” deyimleri ilgili gazetede kullanılmıştır. “Am Herzen liegen” ve “jemandem wird es leicht ums Herz” deyimlerinin ise “kalp” ile ilgili olduğu görülmektedir.

Süddeutsche Zeitung adlı gazetede ilgili deyimlerin yanı sıra “göz” ile ilgili; “die Augen offenhalten”, “parmak” ile ilgili; “die Finger im Spiel haben”, “yüz” ile ilgili; “das Gesicht verlieren” ve “ağız” ile ilgili; “in aller Munde sein” gibi vücudun çeşitli organlarını içeren deyimlere de yer verildiğini belirtebiliriz.

İlgili gazetede deyimlerde ayrıca doğa ile ilgili kavramların varlığından söz edebiliriz; “über den Berg sein” (dağ), “jemanden auf die Palme bringen” (palmiye ağacı), “jmdm. aus der Patsche helfen” (batak), “aufbruch zu neuen Ufern” (sahil) ve “frischen Wind” (rüzgâr) deyimleri doğa ile ilgili yer alan örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmamızın ana konusu ile ilgili gösterebileceğimiz “Ach du heiliger Strohsack!” deyimini Türkçede “Aman Allahım” gibi bir anlam içerirken, birebir çevrildiğinde “kutsal ot minderi” anlamı çıkmaktadır. Aynı şekilde birisini çileden çıkarmak anlamında kullanılmakta olan “jemanden auf die Palme bringen” deyiminin birebir çevirisinden “birisini palmiye ağacına götürmek” anlamı çıkmaktadır. Alman günlük hayatında sıkça kullanılmakta olan bu ve buna benzer deyimleri bilmemek, iletişimde sorunlar ve kopukluklar doğuracaktır.

6.2.2.2. Frankfurter Allgemeine

Gazete satış rakamlarına göre Almanya’nın en çok satan ikinci gazetesi olan “Frankfurter Allgemeine”, 1 Kasım 1944 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Editörlük görevini Werner D’Inka, Berthold Kohler, Günther Nonnenmacher, Frank Schirrmacher ve Holger Steltzner’in yürüttüğü günlük gazetenin 15 Ocak 2011 tarihli nüshası, “Frankfurter Allgemeine-Bilder und Zeiten“ ve “Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance” ekleriyle birlikte bu araştırmada incelenmek üzere ele alınmıştır.

Araştırmamızda söz konusu tarihli “Frankfurter Allgemeine” gazetesinin ekleriyle birlikte aşağıdaki deyimleri içerdiğini tespit ettik:

Zum Abschluss kommen

Im Laufe dieses Jahres werde es voraussichtlich **zum Abschluss** mit einem neuen Partner in der Lebensversicherung **kommen**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 14)

Abgeschlossen werden. (Duden, 1992: 23)
(Bir şeyi bitirmek, sonuna gelmek)

Die Augen offen haben/halten

In diese Richtung **halte** man zwar immer mal **die Augen offen**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 14)

Achtgeben, aufpassen. (Duden, 1992: 63)
(Dikkat etmek)

Jmdn., etwas in Augenschein nehmen

Foodwatch hatte eine Futterfettanalyse einer niedersächsischen Behörde von einem “Experten” **in Augenschein nehmen** lassen. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 16)

Jmdn., etwas genau und kritisch betrachten. (Duden, 1992: 68)
(Keşif ve denetim yapmak, dikkatle incelemek)

Den Ausschlag geben

Nicht die großen Fragen der Agrarpolitik **geben den Ausschlag**, sondern Lebensmittelskandale. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 1)

Entscheidend für etwas sein. (Duden, 1992: 73)
(Belirleyici, baskın olmak)

Jmdm., etwas in Aussicht stellen

Herr Kranebitte, der in April angetretene neue Vorstand der Hypo Alpe Adria hat allen Mitarbeitern **in Aussicht gestellt**, dass sie nicht verfolgt werden, wenn sie über kriminelle Machenschaften berichten. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 14)

Jmdm., etwas versprechen. (Duden, 1992: 75)
(Vaat etmek, söz vermek)

Etw. auf die Beine stellen

Was die Finanz Verwaltung in den letzten Jahren an Regeln **auf die Beine gestellt** hat, ist nicht von schlechten Eltern. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 21)

Etwas in bewundernswerter, erstaunlicher Weise zustande bringen. (Duden, 1992: 94)
(Bir şeyi şaşırtıcı bir şekilde gerçekleştirmek)

Jmdn., etwas in Betracht ziehen

[...] und als Studienfach nicht **in Betracht gezogen**, [...]. (Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 4)

Jmdn., etwas berücksichtigen, beachten. (Duden, 1992: 105)
(Hesaba katmak, dikkate almak)

Etwas unter Beweis stellen

Daher **stellen** immer mehr Frauen ihre Eignung ganz alleine **unter Beweis** – ohne Gesetz. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 11)

Etwas beweisen, erkennen lassen. (Duden, 1992: 107)
(Bir şeyi kanıtlamak, ispat etmek)

Zu Buche schlagen

Durch diese Regelung entgehen dem Kunden jährlich Zinsen und Zinseszinsen, und dieser Effekt **schlägt** sich über die Jahre kräftig **zu Buche**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 21)

Ins Gewicht fallen. (Duden, 1992: 133)

(Ağır basmak, önemli olmak)

Etwas zur Diskussion stellen

Hier **steht zur Diskussion**, bei einer Bank in den nächsten 20 Jahren monatlich 500 Euro anzulegen. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 21)

Etwas als Thema für eine Debatte, Diskussion vorschlagen. (Duden, 1992: 147)

(Bir konuyu tartışmaya açmak, gündeme getirmek, dile getirmek)

Es/alles geht drunter und drüber

[...], als wenn es im Job **drunter und drüber ging**. (Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 1)

Es herrscht heillose Unordnung. (Duden, 1992: 161)

(Ortaliğın karışık olması)

Jmdm. die letzte Ehre erweisen

Aus dem Volk, das ihm zu Millionen **die letzte Ehre erwies**, erscholl "Santo súbito!". (Frankfurter Allgemeine, 2011: 1)

Zu jmds. Beerdigung gehen. (Duden, 1992: 166)

(Birinin cenaze törenine katılmak, son görevi yerine getirmek)

In Einklang bringen

“EnBW und Stadtwerke haben in der Vergangenheit zum Teil völlig unterschiedliche Unternehmensziele verfolgt und ganz andere Unternehmenskulturen gepflegt – das ist nicht ohne weiteres **in Einklang** zu **bringen**“, sagte Matthias Berz, der Landesvorsitzende des Verbandes kommunaler Unternehmen (VKU). (Frankfurter Allgemeine, 2011: 14)

Aufeinander abstimmen; angleichen. (Redensarten-Index, 2011)
(Uydurmak, bağdaştırmak)

In Einklang sein/stehten

Fortschritt und Tradition sollten **im Einklang sein**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 11)

Übereinstimmen. (Redensarten-Index, 2011)
(Dengelemek, eşitlemek, aynı hizaya getirmek)

Etwas auf Eis legen

Zwar **legen** Pläne für einen eigenen Museumbau derzeit **auf Eis**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 35)

Verschieben, vorläufig nicht weiter bearbeiten. (Duden, 1992: 174)
(Ertelemek)

In Erscheinung treten

Und weil er nicht selbst **in Erscheinung treten** kann, telefoniert er mit vorgehaltenem [...]. (Frankfurter Allgemeine-Bilder und Zeiten, 2011: 5)

Erscheinen, sichtbar erkennbar werden. (Duden, 1992: 184)
(Ortaya çıkmak)

Den Finger auf die Wunde legen

Einige Marktteilnehmer neigen dazu, schonungslos **den Finger** in **wunden zu legen**, und dass die Finanzlage einiger europäischer Staaten diese verwundbar gemacht hat, ist unbestritten. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 12)

Auf ein Übel deutlich hinweisen. (Duden, 1992: 206)

(Bir şeye, bir konuya parmak basmak, yaraya parmak basmak)

Jmdn., etwas in die Finger bekommen/kriegen

Von nun an kauft und beleibt der Knabe, was er **in die Finger kriegen** kann, [...]. (Frankfurter Allgemeine-Bilder und Zeiten, 2011: 5)

Jmdn., etwas finden, zu fassen bekommen. (Duden, 1992: 207)

(Ele geçirmek)

Etwas in Frage stellen

Stellen die Kinder in Skandinavien wirklich nicht **in Frage**, dass beide Eltern auch im Beruf vorankommen? (Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 1)

Etwas anzweifeln. (Duden, 1992: 216)

(Emin olamamak, kuşku duymak)

In Frage kommen

Aber im Moment könne er sich keinen Partner vorstellen, der für einen Zusammenschluss **in Frage komme**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 14)

Geeignet sein, in Betracht kommen. (Duden, 1992: 216)

(Söz konusu olmak, olası olmak)

Auf die Füße fallen

Aber das Risiko, dass den Bürgern der ohnehin hochverschuldeten Städte auch noch die Steag-Investition **auf die Füße fällt**, ist grösser. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 11)

Aus allen Schwierigkeiten ohne Schaden hervorgehen. (Duden, 1992: 227)
(Ucuz atlatmak, hasarsız atlatmak)

Etwas in Gang bringen/setzen

[...], sondern auf Anweisung von höchster Stelle **in Gang gesetzt** worden. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 6)

Bewirken, dass etwas allmählich beginnt, funktioniert, läuft. (Duden, 1992: 230)
(Bir şeyin başlamasını sağlamak)

In Gang kommen

Ist eine Hausse aber erst einmal **in Gang gekommen**, wollen immer mehr Marktteilnehmer daran teilhaben, und so nährt die Hausse bekanntlich die Hausse. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 12)

Allmählich beginnen. (Duden, 1992: 231)
(Harekete geçmek)

Etwas im Gefühl haben

Manchmal **habe** ich das **Gefühl**, mir wächst eine Krawatte. (Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 3)

Etwas instinktiv wissen. (Duden, 1992: 240)
(İçine doğmak)

Ein Geschäft machen

Kann man in dem Gebiet, das man landläufig Balkan nennt, überhaupt als Bank nur ehrliche **Geschäfte machen**? (Frankfurter Allgemeine, 2011: 14)

Finanziellen Gewinn aus etwas ziehen. (Duden, 1992: 253)

(Ticaret yapmak, para kazanmak)

Auf etwas Gewicht legen

Der hat im Wechselspiel von Repression und Entgegenkommen nun das **Gewicht auf** Zugeständnisse **gelegt**, [...] (Frankfurter Allgemeine, 2011: 2)

Etwas für wichtig halten, auf etwas Wert legen. (Duden, 1992: 260)

(Bir şeye önem vermek, ağırlık vermek)

(Ach) du meine/liebe Güte

[...], alte Hobbys wieder anpacken, **meine Güte**, [...]. (Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 1)

Ausruf der Überraschung. (Duden, 1992: 283)

(Şaşkınlık ifadesi)

Jmdm. die Hand drücken

Im dritten Beispiel plant ein 65 Jahre alter Mann, einer Versicherung insgesamt 105.000 Euro in **die Hand** zu **drücken**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 21)

Jmdm. die Hände schütteln. (Redensarten-Index, 2011)

(El sıkışarak anlaşmaya varmak)

Etwas in die Hand nehmen

Viele Städte und Gemeinden in Baden-Württemberg wollten ihre Stromversorgung wieder selbst **in die Hand nehmen**, sagte er noch bei Mitgliederversammlung des Verbands im Mai des vergangenen Jahres. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 14)

Sich zielbewusst um etwas kümmern, die Leitung von etwas, die Verantwortung für etwas übernehmen. (Duden, 1992: 304)

(Bir işi ele almak, bir işin sorumluluğunu üstlenmek)

Schweren/blutenden Herzens

[...], und so verzichtete er nach einer Wahlperiode schließlich **schweren Herzens**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 3)

Tief bekümmert, nur sehr ungern. (Duden, 1992: 330)

(İstemeyerek, zoraki)

Etwas auf den Markt bringen

Intel steht hier noch am Anfang, auch wenn der Vorstandsvorsitzende Paul Otellini in einer Telefonkonferenz sagte, dass 2011 eine große Palette von Tablets mit der Intel-Chipreihe Atom **auf den Markt kommen** werde. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 15)

Etwas in den Handel bringen, zum Verkauf anbieten. (Duden, 1992: 478)

(Satışa sunulmak, piyasaya sürülmek, raflarda görünmek)

In greifbare Nähe rücken

Aber solange Economou es nicht mit der Athener Reeder – und Sammlerlegende Stavros Niarchos hält, der 1989 Picassos Selbstporträt „Yo Picasso“ für 48 Millionen Dollar ersteigerte, **rücken** die Giganten, etwa vom Schlage eines Cezanne, wegen

davongaloppierter Preise und als Mangelware so schnell nicht **in greifbare Nähe**.
(Frankfurter Allgemeine, 2011: 35)

Endlich möglich werden, kurz vor der Verwirklichung stehen, nicht mehr lange dauern. (Redensarten-Index, 2011)
(Gerçekleşme aşamasında olmak)

Auf der Hand liegen

Die Folgen für die Einstellungs- und Beförderungspraxis, aber auch für den täglichen Umgang mit weiblichen Chefs **liegen auf der Hand**. (Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 2)

Offenkundig sein. (Duden, 1992: 302)
(Kolay, anlaşılır)

Etwas im Kopf haben

[...], die wir alle von einer “richtigen” Führungskraft **im Kopf haben**.
(Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 2)

Etwas auswendig wissen. (Duden, 1992: 407)
(Bir şeyi ezbere bilmek)

In der Lage sein

Sprechen Sie gut Englisch und **sind** Sie **in der Lage**, [...]. (Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 5)

Können, fähig sein, die Möglichkeit haben. (Duden, 1992: 429)
(Bir şeyi yapabilecek durumda olmak)

Bei Laune sein

Gute Laune wirkt ansteckend: Nachdem der Marktwert von Facebook mit 50 Milliarden Dollar veranschlagt wurde, steigt der Aktienkurs von Xing außerordentlich stark. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 12)

Gut gelaunt, in fröhlicher Stimmung sein. (Duden, 1992: 438)
(Keyifli, neşeli olmak)

Etwas ins Leben rufen

Sechs Jahre zuvor, 1903, hatte in Paris ein Verleger die Tour de France **ins Leben gerufen**, eine monströse Radrundfahrt durch die entlegensten Winkel und über die höchsten Gipfel des Landes, die nach ein einziger, der Stärkste und Härteste, der wahre Sieger überstehen würde. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 30)

Etwas gründen, neu schaffen. (Duden, 1992: 442)
(Bir şeyi başlatmak, yeniden oluşturmak)

In erster Linie

[...], dass sich die Betriebe **in erster Linie** selbst im Zaum halten sollen [...]. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 1)

Zuerst. (Duden, 1992: 457)
(İlk önce, ilk etapta)

Etwas in Ordnung bringen

Ich muss die Kombination strukturell und konzeptionell **in Ordnung bringen**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 29)

Etwas in Ordnung bringen, in einen ordentlichen Zustand bringen. (Duden, 1992: 531)

(Onarmak, düzene koymak)

Am Rande

[...], fühlt sich Hip-Hop wie ein kleines Kind **am Rande** der Gesellschaft an. (Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 3)

Beiläufig, nebenbei. (Duden, 1992: 566)

(Yanı başında, yanı sıra, kenarında)

Außer Rand und Band geraten/sein

Alles gerät **außer Rand und Band**. (Frankfurter Allgemeine-Bilder und Zeiten, 2011: 5)

Übermütig und ausgelassen (werden/sein). (Duden, 1992: 566)

(Galeyana gelmek, çığıırından çıkmak, kendini kaybetmek)

Im Raum stehen

Neben den kniffligen Fragen technischer und regulatorischer Natur **steht** eine grundsätzliche Überlegung **im Raum**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 1)

Noch gelöst, erledigt werden müssen. (Duden, 1992: 570)

(Yapılması gereken bir iş)

Von jmdm., von etwas ist die Rede

Als die ersten Züge fuhren, **war davon** keine **Rede** mehr. (Frankfurter Allgemeine-Bilder und Zeiten, 2011: 1)

Über jmdn., über etwas wird gesprochen. (Duden, 1992: 575)

(Bir konu, bir kişi hakkında söylentilerin olması, söz konusu olmak)

In der Regel

[...], Staatsanleihen oder Aktien **in der Regel** als zu niedrig, [...]. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 12)

Normalerweise. (Duden, 1992: 577)

(Normalde, genelde)

Eine Rolle spielen

Der Konsum **spielt** in der amerikanischen Volkswirtschaft seit jeher die alles entscheidende **Rolle** und er litt in den vergangenen Jahren unter der hohen Verschuldung der Verbraucher, dem scharfen Rückgang der Immobilienpreise und der verfestigt hohen Arbeitslosigkeit. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 12)

Für jmdn., etwas wichtig, bedeutsam sein. (Duden, 1992: 588)

(Önemli rol oynamak, söz sahibi olmak, önemli olmak)

Jmdm., einer Sache den Rücken kehren/wenden

„Selbst die tunesischen Eliten **wenden** ihm immer stärker **den Rücken zu**“, sagt er. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 2)

Sich von jmdm., etwas abwenden. (Duden, 1992: 592)

(Sırt çevirmek)

Die Ruhe vor dem Sturm

Weil der Klub dem Novizen **Ruhe vor dem Sturm** verordnete, der an diesem Samstag auf ihn wartet, und die angekündigte Vorstellung Krafts vor der Presse

kurzfristig wieder absagte, gibt es bisher nur spärliche Informationen über den 22 Jahre alten Torwart. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 27)

Die Stille, bevor ein turbulentes Ereignis eintritt. (Duden, 1992: 594)
(Fırtına öncesi sessizlik)

Sich im Sattel halten

Wie die Fahrer mit Sauerstoff, mit Koffein, Kokain und sogar Strychnin **im Sattel gehalten** wurden, erscheinen sie wie die Avantgarde des Profisports. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 30)

Sich behaupten. (Duden, 1992: 607)
(Tutunmak, yerini korumak)

Etwas zur Schau stellen

[...], also bewusst **zur Schau gestellt** sind. (Frankfurter Allgemeine-Bilder und Zeiten, 2011: 2)

Etwas ausstellen, öffentlich zeigen. (Duden, 1992: 614)
(Bir şeyi sergilemek)

Hinter Schloss und Riegel

Einer von ihnen kommt nach 29 Jahren **hinter Schloss und Riegel** in die Freiheit. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 2)

Im, ins Gefängnis. (Duden, 1992: 627)
(Parmaklıklar arkasında olmak, hapse düşmek)

Der erste Schritt

Beobachter werten dies als **ersten Schritt** zu einer Aufnahme [...]. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 6)

Der Anfang. (Duden, 1992: 638)

(İlk adım, başlangıç)

Noch einen Schritt weitergehen

Möchten Sie nun den **Schritt** in die Industrie **gehen** [...]. (Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 5)

Noch mehr tun, sich noch steigern (Duden, 1992: 638)

(Bir adım daha ilerlemek)

Ins Spiel kommen

Nun **kommt** der Fiskus **ins Spiel**. Aktien unterliegen der Abgeltungsteuer. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 21)

Einbezogen werden, in Erscheinung treten. (Redensarten-Index, 2011)

(Dahil edilmek, ortaya çıkmak)

Etw. auf die Spitze treiben

Die Usancen haben die Menschen im Laufe der Zeit so **auf die Spitze getrieben**, dass heute nur noch wenige Fachleute das Spiel durchschauen. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 21)

Etwas zum Äußersten treiben. (Duden, 1992: 675)

(Bir şeyi son haddine vardırmak)

An der Spitze stehen

Küblböck, der im Verlauf der vergangenen sieben Jahre mal **an der Spitze** der Charts **stand** und mal schreiend im Urwald, der einen Film-Flop landete und eine Autobiographie schrieb, der mit seinem Gurkenlasterunfall in der „Tagesschau“ war und heute junge Künstler managt, sagt: „Ich bin völlig frei völlig uneingeschüchtert.“ (Frankfurter Allgemeine, 2011: 40)

Die Führung, Leitung haben. (Redensarten-Index, 2011)

(Bir şeyin zirvesinde olmak, en üst noktasında olmak, yönetimi elinde bulundurmak)

Auf der Stelle treten

Deren Äquivalent im Saale waren die Sixdays: ein Zirkus von Athleten auf Speed, die rasend **auf der Stelle traten**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 30)

Nicht vorankommen. (Duden, 1992: 689)

(Yerinde saymak)

Zur Stelle sein

Es ist eine Binsenweisheit, dass der Fiskus schnell **zur Stelle ist**, wenn Geld fließt. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 21)

Anwesend sein. (Redensarten-Index, 2011)

(Bir şeyin istendiği zaman el altında olması, hazır bulunması)

Jmdn. im Stich lassen

Hoffenheim gibt den Spieler, der seine Mannschaft **im Stich gelassen** hat, nun doch frei. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 27)

Jmdn. allein lassen, jmdm. nicht helfen. (Duden, 1992: 692)
(Yarı yolda bırakmak, yardımı kesmek, kaderine mahkum etmek)

Im großen Stil

Maschinen – und Autobauer, Chemie – und Pharmaunternehmen sowie Hersteller von medizinischen Geräten fragten Chips aus dem Hause Intel **im großen Stil** nach. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 15)

In großem Umfang. (Duden, 1992: 694)
(Her türde, her çeşit, envai tarzda)

Ins Stocken kommen/geraten

[...], dass auch in ihrer Heimat mit der Familiengründung die Karriere von Vater oder Mutter oft **ins Stocken gerate**. (Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 1)

Nicht mehr vorankommen. (Duden, 1992: 695)
(İlerleyememek)

Etwas in Szene setzen

Zwei Wochen lang **setzt** der Fernsehsender RTL nun wieder ein knappes Dutzend Menschen als Abziehbilder **in Szene**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 40)

Etwas arrangieren. (Duden, 1992: 709)
(Ayarlamak, düzenlemek)

Vor der Tür stehen

Neue Marktteilnehmer aus Brasilien, China und Russland **stehen vor der Tür**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 12)

Bevorstehen. (Redensarten-Index, 2011)
(Karı önünde durmak, firsat kollamak)

Zur Verfügung stellen

Auf den Anleihemärkten wurde den Unternehmen daher immer günstiger Kapital **zur Verfügung gestellt** - oft sogar zu besseren Konditionen als den klammen Staaten. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 12)

Etwas zum Gebrauch überlassen. (Duden, 1992: 757)
(Hizmete sunmak)

Jmdn., etwas auf Vordermann bringen

Wie wäre es mit folgendem Verfahren? Die Bank wird möglichst rasch **auf Vordermann gebracht** und dann privatisiert. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 12)

Jmdn., etwas zu einer gewünschten einheitlichen Ordnung, zu einem gewünschten Verhalten bringen. (Duden, 1992: 772)
(Birini, bir şeyi istenilen duruma getirmek)

Im Verlauf

Es ist zu befürchten, dass der Markt **im Verlauf** der nächsten Monate auf eine Inanspruchnahme des Rettungspakets durch Spanien wettet. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 12)

Während. (Duden, 1992: 760)
(Süresi içinde, dahilinde, çerçevesinde, süre zarfında)

Jmdm., einer Sache nichts in den Weg legen

[...], bekomme keine Steine **in den Weg gelegt**. (Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 1)

Jmdn. eine Sache nicht behindern. (Duden, 1992: 789)
(Yolunu açmak)

Die Welt nicht mehr verstehen

Herman Achille Van Rompuy **versteht die Welt nicht mehr**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 12)

Überhaupt nicht mehr verstehen, was vorgeht. (Duden, 1992: 796)
(Hiçbir şey anlamamak)

Jmdn. zur Welt bringen

Ein paar Monate bevor sie an die Konzernspitze kam, **brachte** sie ihre Tochter **zur Welt**. (Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 1)

Jmdn. gebären. (Duden, 1992: 797)
(Birini dünyaya getirmek, doğurmak)

Auf etwas Wert legen

Drittens **legten** Männer genauso wie Frauen in Schweden, Norwegen und Dänemark mehr **Wert auf** Freizeit und Familie. (Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 1)

Etwas für wichtig halten. (Duden, 1992: 801)
(Bir şeye önem vermek)

Die Wogen schlagen hoch

Aber damals **schlugen die Wogen hoch**. (Frankfurter Allgemeine, 2011: 3)

Man empört, erregt sich. (Duden, 1992: 811)
(Çok şaşırmaq, şaşkınlık ifadesi)

Jmdm. ins Wort fallen

Wenn der andere wiederum „Nein“ sagt, **fällt** ihm der andere ins **Wort**.
(Frankfurter Allgemeine, 2011: 5)

Jmdn. in seiner Rede unterbrechen. (Duden, 1992: 818)

(Başkasının sözünü kesmek)

Sich, etwas im Zaum halten

[...], dass sich die Betriebe in erster Linie selbst **im Zaum halten** sollen [...].
(Frankfurter Allgemeine, 2011: 1)

Sich, etwas beherrschen, zügeln. (Duden, 1992: 826)

(Kendine hakim olmak)

(Noch) Zeit haben (nehmen)

Schließlich kam es doch darauf an, sich für die wirklich wichtigen Dinge im Leben **Zeit zu nehmen**. (Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance, 2011: 1)

Nicht eilig sein. (Duden, 1992: 829)

(Acele etmemek)

Auf Zeit spielen

„Ben Ali **spielt auf Zeit**“ sagte Francis Ghiles vom in Barcelona ansässigen Forschungsinstitut CIDOB, der ein guter Kenner der tunesischen Verhältnisse ist.
(Frankfurter Allgemeine, 2011: 2)

Das Spieltempo absichtlich verzögern, um das Ergebnis zu halten. (Duden, 1992: 830)

(Zamana oynamak)

6.2.2.2.1. “Frankfurter Allgemeine” adlı gazetede yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Almanya’nın en çok satan ikinci gazetesi olan “Frankfurter Allgemeine”de toplam 74 deyim yer almaktadır. 4.837 cümleden oluşan gazetede deyim yüzdesine bakacak olursak, % 1.53 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. İlgili deyimlere göz attığımızda organlarla ilgili kavramların yer aldığı deyimlerin ön planda olduğunu fark edilmektedir.

74 deyimden 12’sinde organlarla ilgili deyimlere rastlamaktayız. İlgili gazetede el, göz ve parmak organları ile ilgili deyimlerin yoğunluğu görülmektedir.

Söz konusu deyimlerden; “jmdm. die Hand drücken“, “etwas in die Hand nehmen“ ve “auf der Hand liegen“ deyimlerinin “el” ile ilgili, “die Augen offen halten“, “jmdn., etwas in Augenschein nehmen“ gibi deyimlerin ise “göz” organı ile ilgili ve “den Finger auf die Wunde legen“, ile “jmdn., etwas in die Finger kriegen“ deyimlerinin ise “parmak“ ile ilgili ifadeler içerdiğini belirtebiliriz.

Öte yandan “bacak” ile ilgili “etw. auf die Beine stellen“, “kalp” ile ilgili “blutenden Herzens“, “ayak” ile ilgili “auf die Füße fallen“, “kafa/baş” ile ilgili “etwas im Kopf haben” ve “sırt” ile ilgili “jmdm., einer Sache den Rücken wenden” deyimlerinin söz konusu gazetede organ adlarıyla ilgili olduğu görülmektedir.

Organlarla ilgili deyimlerin yanı sıra; “zu Buche schlagen” (gürge), “die Wogen schlagen hoch” (dalga), “etwas auf Eis legen” (buz) ve “die Ruhe vor dem Sturm” (fırtına) gibi deyimlerde olduğu gibi doğa ile ilgili ifadelere de rastlamaktayız.

6.2.2.3. Die Welt

Almanya’nın en çok satan üçüncü gazetesi olan “Die Welt”, 2 Nisan 1946 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Axel Springer yayıncılık tarafından basılan gazetenin redaktörlük görevini Jan-Eric Peters üstlenmektedir. 15 Ocak 2011 tarihli “Die Welt” gazetesi, “Die Welt-Reise“, “Die Welt-Literarische Welt“, “Die Welt-

Motor” ve “Die Welt-Immobilien“ ekleri ile birlikte ele alınmış, ilgili araştırma sonucunda söz konusu gazetede şu deyimlere rastlanmıştır:

Etwas aus den Angeln heben

Jetzt ist es die digitale Revolution, die die Welt, wie wir sie kannten, **aus den Angeln heben** wird. (Die Welt, 2011: 2)

Etwas grundsätzlich verändern. (Duden, 1992: 39)

(Bir şeyi temelinden, kökünden değiştirmek)

Jmdm. gehen die Augen auf

Da „gingen ihnen die Augen auf“, wie es in der Bibel so schön heißt, wahrhaftig, „und sie erkannten, dass sie nackt waren“. (Die Welt, 2011: 2)

Jmd. durchschaut plötzlich alles. (Duden, 1992: 62)

(Farkına varmak, anlamak)

Jmdn., etwas im Auge behalten/haben

Auch der finnische Notenbank – Gouverneur Erkki Liikanen rief dazu auf, die Teuerung stärker **im Auge** zu **behalten**. (Die Welt, 2011: 9)

Jemanden, etwas beobachten, in seinem weiteren Verlauf, bei den weiteren Aktivitäten verfolgen. (Duden, 1992: 66)

(Bir şeyi veya birini izlemek veya denetlemek)

Etwas ins Auge fassen

Wer eine Trennung in PDS und WASG **ins Auge fasst**, ist ein politischer Hasardeur. (Die Welt, 2011: 6)

Etwas erwägen, sich etwas vornehmen. (Duden, 1992: 66)
(Göz önüne almak)

Jmdm. einen Bärendienst erweisen

Indes der DuMont Buchverlag diesem wunderbaren Schriftsteller damit **einen Bärendienst erwiesen**, einen Tort angetan hat, wie es wohl umgangssprachlich heißt. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 3)

Jmdm. einen schlechten Dienst erweisen, jmdm. mehr schaden als nutzen. (Duden, 1992: 83)
(Kaş yaparken göz çıkarmak)

Etw. auf die Beine stellen

So etwas **auf die Beine zu stellen**, wäre nicht möglich gewesen, ohne das Wissen relativ vieler Leute zu sammeln, und die Idee – man könnte auch sagen, die Ideologie, die dahinter steht. (Die Welt, 2011: 10)

Etwas in bewundernswerter, erstaunlicher Weise zustande bringen. (Duden, 1992: 94)
(Bir şeyi şaşırtıcı bir şekilde gerçekleştirmek)

Das Blatt wenden

In den ersten Tagen des neuen Jahres hat sich **das Blatt** jedoch **gewendet**. (Die Welt, 2011: 19)

Einen Umschwung herbeiführen. (Duden, 1992: 113)
(Ters düz olmak)

Festen Boden unter den Füßen haben

[...], unter ihnen auch eine 70-jährige Madame, die sofort, als sie wieder **festen Boden unter den Füßen** spürt, [...]. (Die Welt-Reise, 2011: 1)

Eine sichere Grundlage haben, sich sicher fühlen. (Duden, 1992: 121)
(Sağlam basmak)

Ein Dach über dem Kopf haben

Wegen ihrer besseren wirtschaftlichen Situation entschieden sich einige Camper für ein festes **Dach über dem Kopf**. (Die Welt, 2011: 4)

Eine Unterkunft haben. (Duden, 1992: 140)
(Evi barkı olmak)

Sich ein Denkmal setzen

Polen ist dankbar und erfreut, doch es gibt auch warnende Stimmen, Johannes Paul II. „**zum Denkmal zu machen**“. (Die Welt, 2011: 32)

Eine Leistung vollbringen und dadurch in der Erinnerung anderer bleiben.
(Duden, 1992: 150)
(Abideleşmek, ölümsüzleşmek)

Jmdn. unter Druck setzen

[...], mit denen sich die ansonsten weiße Arbeiterschaft gut **unter Druck setzen** ließ. (Die Welt-Reise, 2011: 12)

Jmdn. bedrängen. (Duden, 1992: 160)
(Birisine baskı yapmak)

Sich auf jemanden/etwas einschießen

Doch die Opposition hat sich längst **ingeschossen auf** Aigner. (Die Welt, 2011: 4)

Etwas dauernd aufmerksam verfolgen; jemanden ständig bedrängen, attackieren.
(Redensarten-Index, 2011)
(Birini sürekli olarak sıkıştırmak, sürekli takip etmek, inatçı olmak)

Keinen guten Faden miteinander Spinnen

Ich speichere Szenen ab, vielleicht zum Beispiel dieses etwas surreale Essen, und es **spinnen** sich **Fäden** zu anderen Szenen, und plötzlich – plopp! – kommt eine Idee hoch, eine Figuren- oder Szenenkonstellation, und da merke ich, dass ich ein Universum geboren habe. (Die Welt, 2011: 26)

Schlecht miteinander auskommen. (Duden, 1992: 188)
(İyi geçinememek, anlaşılmamak)

Eine gute/schlechte/traurige Figur machen/abgeben

In diesen Tagen **macht** Ilse Aigner **keine gute Figur**. (Die Welt, 2011: 4)

Durch Auftreten oder Erscheinung positiv/negativ beeindrucken. (Duden, 1992: 204)
(İyi/kötü bir izlenim bırakmak)

Den Finger auf die Wunde legen

Da weiß Thelen schon den **Finger in die Wunde** zu **legen**. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 3)

Auf ein Übel deutlich hinweisen. (Duden, 1992: 206)
(Bir şeye, bir konuya parmak basmak, yaraya parmak basmak)

Zu Fuß

[...], bald gänzlich mittellos und als alter Mann **zu Fuß** über die Pyrenäen den Häschern entkommen. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 2)

Durch Gehen. (Duden, 1992: 228)

(Yaya olarak)

Jmdm. zu Füßen liegen

Obwohl den Niedersachsen nach dem Rekord-Transfer (35 Millionen Euro) von Torjäger Edin Dzeko zu Manchester City der Spielermarkt **zu Füßen liegt**, ist noch keine Verstärkung in Sicht. (Die Welt, 2011: 22)

Jmdn. sehr verehren. (Duden, 1992: 228)

(Birisine aşırı saygı göstermek, tapmak)

Jmdm. das Genick brechen

Ob das dem Premier juristisch **das Genick brechen** wird, ist keinesfalls ausgemacht. (Die Welt, 2011: 3)

Jmdn. ruinieren, etwas vernichten. (Duden, 1992: 250)

(Birini mahvetmek, işini bitirmek)

Geschäfte machen

[...], dass es die großen drei aus den USA wieder bessere **Geschäfte machen**. (Die Welt-Motor, 2011: 1)

Seine Notdurft verrichten. (Duden, 1992: 253)

(İş halletmek)

Gestalt annehmen

[...], wie vergangene Ereignisse aus dem Gedächtnis des Schriftstellers emporsteigen und vor seinem Ohr **Gestalt annehmen**. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 6)

Deutlicher werden, sich in festeren Umrissen abzeichnen. (Duden, 1992: 259)
(Belirginleşmek)

Glück im Unglück haben

Als Moltke im September 1944 von Ravensbrück in das Gefängnis Tegel überführt wurde, **hatte er Glück im Unglück**. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 5)

Von einem Unglück, Missgeschick nicht ganz so schwer getroffen werden, wie es zu erwarten gewesen wäre. (Duden, 1992: 267)

(Şanssızlık veya kaza durumundan beklenilenden daha az zararla kurtulmak; şanssızken şanslı duruma düşmek)

Grimassen schneiden/ziehen

Berlusconi wirkt wie ein alternder Clown, der von der Show nicht lassen kann, weiter **Grimassen schneidet** und nicht merkt, dass das Publikum schon lange nicht mehr mitlachen kann. (Die Welt, 2011: 3)

Ein höhnisches, albernes, lächerliches Gesicht machen; das Gesicht verziehen. (Redensarten-Index, 2011)

(Şaklabanlık yapmak)

In den Griff kriegen

Ob er den Klub **in den Griff kriegt**, weiß ich nicht. (Die Welt, 2011: 23)

Etwas meistern, lernen. (Duden, 1992: 275)

(Bir işi başarmak)

Jmdm. die Hand reichen

Auch weiß keiner, ob wir einem Besuch **die Hand reiche** (sofern er auch eine zum Reichen hat) oder gleich Abwehrhaltung einnehmen soll. (Die Welt, 2011: 1)

Bereit sein zur Zusammenarbeit. (Redensarten-Index, 2011)

(İşbirliğine hazır olmak)

Hand und Fuß haben

„Vielleicht hätte ich mehr kommunizieren müssen, nach außen.“ Andererseits müsse das, was sie sage, dann auch „**Hand und Fuß**“ **haben**. (Die Welt, 2011: 4)

Gut durchdacht sein. (Duden, 1992: 299)

(Akla, mantığa uygun)

Auf der Hand liegen

Dass hierbei auch die energetische Sanierung eine große Rolle spielt, **liegt auf der Hand**. (Die Welt-Immobilien, 2011: 1)

Offenkundig. (Duden, 1992: 302)

(Besbelli olmak)

Etwas in die Hand nehmen

Auf der Frankfurter Buchmesse habe ich das Buch am Stand des C.H. Beck-Verlags zur **Hand genommen** und mich rasend in den ersten Absatz verliebt. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 2)

Sich zielbewusst um etwas kümmern, die Leitung von etwas, die Verantwortung für etwas übernehmen. (Duden, 1992: 304)

(Bir iş ile ilgilenmek, bir işin başına geçmek)

Etwas zur Hand nehmen

Dafür sollten wir die Bibel noch einmal **zur Hand nehmen** und zum Anfang blättern, wo das Paradies noch als ein einziges Nehmen aus der Fülle vor uns auftaucht, aus der sich die beiden einfach der „köstlichen Früchte“ bedienen. (Die Welt, 2011: 2)

Etwas ergreifen. (Duden, 1992: 307)

(Ele almak)

Es herrscht eitel Sonnenschein/Freude

In der schönen neuen Welt von Wikipedia **herrscht** derzeit alles andere als **eitel Sonnenschein**. (Die Welt, 2011: 10)

Es herrscht Freude/Harmonie. (Redensarten-Index, 2011)

(Mutluluğun, barışın hüküm sürmesi)

Mit dem Herzen dabei sein

Die Mitarbeiter hätten immer Zweifel gehabt, ob er auch **mit dem Herzen dabei ist** – so wie die Konzernlegende Berthold Beitz oder der nun scheidende Ekkehard Schulz, der immerhin zwölf Jahre an der Spitze des Unternehmens stand. (Die Welt, 2011: 12)

Mit Engagement/aus Überzeugung mitmachen. (Redensarten-Index, 2011)

(Sorumlulukla, inançla katılmak)

Nicht vom Himmel fallen

So ein Erfolg **fällt nicht vom Himmel**. (Die Welt-Motor, 2011: 2)

Seine Vorbedingungen haben, nicht grundlos entstehen; nicht ohne Anstrengung erreicht werden können. (Duden, 1992: 336)

(Gökten inmemek, zahmetsiz hiçbir başarı yakalanamaz)

Mit jmdm., etwas nichts am Hut haben

[...], kaum etwas mit Scharia und Koran **am Hut**. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 6)

Mit jmdm., etwas nichts zu tun haben wollen. (Duden, 1992: 358)

(Bir şeyle, birisiyle ilgilenmek istememek)

Jmdn., etwas unter einen Hut bringen

Unter einen Hut muss man auch noch den dritten potenziellen Lieferanten, und zwar den Irak, **bringen**. (Die Welt, 2011: 14)

In Übereinstimmung, in Einklang bringen. (Duden, 1992: 359)

(İşleri bir arada tutmak, organize etmek, bir çatı altında toplamak)

In puncto

[...] **in puncto** Agilität ist der Focus das deutsche Weltauto von allen, [...]. (Die Welt-Motor, 2011: 1)

Hinsichtlich, betreffend. (Duden, 1992: 362)

(İlgili)

Etwas in Kauf nehmen

Die Gefahr, McClaren angesichts der bevorstehenden Aufgaben gegen München, Mainz und Dortmund weiter zu beschädigen, scheinen die Wolfsburger Entscheider **in Kauf** zu **nehmen**. (Die Welt, 2011: 22)

Sich mit etwas im Hinblick auf andere Vorteile abfinden. (Duden, 1992: 377)
(Bir şeyi göze almak, bir şeye katlanmak)

Knüppeldick kommen

Es **kommt** wieder einmal **knüppeldick** für Berlusconi. (Die Welt, 2011: 3)

Es passiert etwas Schlimmes, Unangenehmes. (Redensarten-Index, 2011)
(Kötü, hoş gitmeyen bir olayın olması)

Jmdn. einen Kopf kürzer machen

Das kann ich nicht akzeptieren. Die **machen** mich **einen Kopf kürzer**. (Die Welt, 2011: 9)

Jemanden köpfen. (Duden, 1992: 404)
(Birisinin kellesini uçurmak, boynunu vurmak)

Sich etwas durch den Kopf gehen lassen

Was ihm beim Lesen der Bibel **durch den Kopf ging**, [...]. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 5)

Etwas erwägen, über etwas nachdenken. (Duden, 1992: 406)
(Bir şey düşünmek)

Jmdm. zu Kopf steigen

Oder **steigt** uns die Mittagshitze **zu Kopf**? (Die Welt, 2011: 8)

Jmdm. betrunken, berauscht, übermütig machen. (Duden, 1992: 408)
(Birisini sarhoş etmek, mest etmek, heyecana sokmak, coşturmak)

Sich ein Stück (Teil) vom Kuchen abschneiden (abbekommen)

Jeder dieser Beteiligten will einen **Teil des „Kuchens“ abbekommen**, womit der Preis für die Arbeit von Händler zu Händler steigt. (Die Welt, 2011: 28)

Sich einen Anteil nehmen. (Redensarten-Index, 2011)

(Pastadan pay kapmak)

Jmdm. zur Last fallen/liegen

Nach unseren Erfahrungen gründen allerdings die meisten Sterbewünsche vor allem in einem Verlust von Lebenssinn, oft verbunden mit Gefühlen der Isolation, der Angst vor Kontrollverlust und der Angst, den Mitmenschen unzumutbar **zur Last zu fallen**. (Die Welt, 2011: 6)

Jmdm. Mühe, Kosten oder Unannehmlichkeiten verursachen. (Duden, 1992: 435)

(Birisine yük olmak)

Einer Sache freien/ihren Lauf lassen/geben

Es waren schöne Zeiten, zu denen ein Schriftsteller seiner Wortlust **freien Lauf lassen** konnte, [...]. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 3)

Etwas nicht unterdrücken, nicht zurückhalten, nicht behindern. (Duden, 1992: 437)

(Oluruna bırakmak)

Die beleidigte Leberwurst spielen

Spielt da jemand **die beleidigte Leberwurst**, nur weil Frau Käßmann offenbar wohl „menschlicher“ kann als die Damen und Herren der demokratisch gewählten Kirchenhierarchie? (Die Welt, 2011: 2)

Sich (bei geringfügigem Anlass) als der Beleidigte aufspielen. (Duden, 1992: 443)

(Surat asmak)

Mit Leichtigkeit

So landen wir statt im „Facil“ des Mandala Hotels – das vermutlich ohne ironische Anspielung auf Kundera'sche Unerträglichkeit mit dem Motto „**Die Leichtigkeit** des Seins“ wirbt – im „Midtown Grill“ des Marriott Hotels, einem eher aufs Handfeste spezialisierte Steakhouse. (Die Welt, 2011: 26)

Müheles. (Duden, 1992: 448)

(Kolaylıkla)

Aus dem Leim gehen

[...], ist er im Gegensatz zum Astra nicht **aus dem Leim gegangen**. (Die Welt Motor, 2011: 1)

Entzweigen. (Duden, 1992: 449)

(Bozulmak, parçalanmak)

Grünes Licht geben

Die EU-Kommission **gab** unterdessen **grünes Licht** für die Übernahme. (Die Welt, 2011: 15)

Die Erlaubnis gebe, etw. zu beginnen, etw. in Angriff zu nehmen. (Duden, 1992: 453)

(Yeşil ışık yakmak)

Jemanden löchern

„Meine Tochter **löchert mich**: Warum machst du nicht auch einen Film für uns?“ (Die Welt, 2011: 26)

Jemanden dauernd behelligen, jemanden durch ständiges Fragen belästigen. (Redensarten-Index, 2011)

(Birisini sürekli rahatsız etmek, aralıksız sorularla birisinin canını sıkmak)

Heiße Luft

„Ich bin einer der ordentlich arbeitet“, sagt Aigner. „Und keiner, der **heiße Luft** rauslässt.“ (Die Welt, 2011: 4)

Viel Aufhebens um nichts. (Redensarten-Index, 2011)

(Yok yere ortalığı ayağa kaldırmak)

Jmdn., etwas unter die Lupe nehmen

Jetzt will der Gesetzgeber für mehr Transparenz sorgen. Neue Fonds werden künftig durch die Bundesanstalt für die Finanzdienstleistungsaufsicht (BaFin) näher **unter die Lupe genommen**. (Die Welt, 2011: 21)

Jmdn., etwas kontrollieren, beobachten. (Duden, 1992: 466)

(Birini, bir şeyi incelemek, mercek altına almak)

Ein toter Mann sein

[...], dass ich mich in einer aussichtslosen Lage befinde und dass menschlich gesprochen ich eben „**ein toter Mann**“ bin. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 4)

Keine Zukunftsaussichten haben, erledigt sein. (Duden, 1992: 474)

(Ümidi olmamak)

Etwas auf den Markt bringen/werfen

Mit 7000 Absolventen drängen nach Angaben der Kammer aber mehr Nachwuchskräfte **auf den Markt** als benötigt werden. (Die Welt-Immobilien, 2011: 1)

Etwas in den Handel bringen, zum Verkauf anbieten. (Duden, 1992: 478)

(Bir şeyi piyasaya sürmek)

Die Maske fallen lassen

Die Partei von Herrn Gallert hat **ihre Maske fallen gelassen**. (Die Welt, 2011: 6)

Sein wahres Gesicht zeigen, seine Verstellung aufgeben. (Duden, 1992: 479)

(Maskesi düşmek, gerçek yüzünü göstermek)

Der Letzte der Mohikaner/der letzte Mohikaner

Heute sind wir **alle letzte Mohikaner**. (Die Welt, 2011: 2)

Der/das letzte, der/das von vielen übriggeblieben ist. (Duden, 1992: 491)

(Geriye kalan son kişi, son Mohikan)

Den Maul/ das Maul aufreißen

Er residiert auf dem prächtigen neuen Platz und **reißt** ganz schön **das Maul auf**. (Die Welt-Reise, 2011: 10)

Aufschneiden, prahlen, großtun. (Duden, 1992: 496)

(Böbürlenmek, hava atmak)

Die Muskeln spielen lassen

Und auch bei den Dieseln **lässt** Ford mit 95 bis 163 Ps **die Muskeln spielen**.
(Die Welt-Motor, 2011: 1)

Seine Stärke (drohend) zeigen, erkennen lassen, dass man etwas nicht hinnehmen will. (Duden, 1992: 499)
(Güç göstermek)

Nummer eins

[...], dass der Golf bei Materialauswahl und Wertanmutung die **Nummer eins** ist. (Die Welt-Motor, 2011: 1)

Der/die/das wichtigste, bedeutendste. (Duden, 1992: 521)
(En önemli, en anlamlı olan; bir numara olan)

Jmdn. auf die Palme bringen

Was die einen freut, **bringt** andere **auf die Palme**. (Die Welt-Reise, 2011: 3)

Jmdn. wütend machen. (Duden, 1992: 534)
(Birini çok kızdırmak, birini çileden çıkarmak)

Auf den Pfad der Tugend zurückkehren

Nun möchten die Notenbanker für alle vernehmbar **auf den Pfad der Tugend zurückkehren**. (Die Welt, 2011: 9)

Anständig, sittlich sein. (Redensarten-Index, 2011)
(Edepli, ahlaklı olmak)

Jmdm. sich über etwas Rechenschaft geben/ablegen

Die Erzählung [...] besteht nichts als ein Spaziergang des alten vereinsamten Mannes über sein großes Grundstück, auf dem er die Spuren, den Müll der ehemaligen Eigentümer sieht und zugleich **sich über** sein eigenes Leben **Rechenschaft ablegt**. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 2)

Jmdm., sich selbst gegenüber sein Handeln rechtfertigen. (Duden, 1992: 572)
(Hesap vermek)

Von jmdm., von etwas ist die Rede

Von einer Pensionslawine **kann** also **keine Rede sein**. (Die Welt, 2011: 2)

Über jmdn., über etwas wird gesprochen. (Duden, 1992: 575)
(Bir konu, bir kişi hakkında söylentilerin olması, söz konusu olmak)

(Noch) im Rennen liegen/sein

Beim Positionsreport vor wenigen Tagen **war** Hermanns Open-60-Yacht **noch** gut **im Rennen** [...]. (Die Welt-Motor, 2011: 4)

Aussichten auf Erfolg haben. (Duden, 1992: 583)
(Yarışta olmak)

Eine Rolle spielen

Dass hierbei auch die energetische Sanierung **eine** große **Rolle spielt**, liegt auf der Hand. (Die Welt-Immobilien, 2011: 1)

Für jmdn. etwas wichtig, bedeutsam sein. (Duden, 1992: 588)
(Önem taşımak, önemli bir rolü olmak)

Ans Ruder kommen

Der schlimmste Fall wäre, wenn Islamisten eines Tages **das Ruder übernehmen** dürfen, weil die Pakistanis den Betrug und all die Enttäuschungen leid sind. (Die Welt, 2011: 8)

An die Macht kommen. (Duden, 1992: 594)

(Dümeni eline almak, kontrolü ele geçirmek)

Etwas über die Runden bringen

[...], den Rest seines Lebens halbwegs würdig **über die Runden** zu **bringen**. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 2)

Etwas zustande, zu einem guten Ende bringen. (Duden, 1992: 597)

(Bir işi başarmak)

Jemandem die Schau/Show stehlen

Denn seine Ausführungen laufen darauf hinaus, dass Frau Käßmann irgendwie der Amtskirche **die Show stiehlt**, obwohl sie auch nicht mehr zu sagen hat als die – von der Synode kontrollierten – Bischöfe. (Die Welt, 2011: 2)

Jemanden vom Mittelpunkt des Interesses verdrängen. (Redensarten-Index, 2011)

(Birisini ilginin merkezinden uzaklaştırmak)

Keinen (blassen) Schimmer haben

Doch **hatte** ich **keinen blassen Schimmer**, um was es dabei gehen soll. (Die Welt, 2011: 3)

Nicht wissen, nicht ahnen. (Duden, 1992: 620)

(Dünyadan haberi olmamak, hiçbir şeyden anlamamak)

Der letzte Schrei

Der letzte Schrei ist immer der beste. (Die Welt, 2011: 25)

Die neueste Mode. (Duden, 1992: 637)

(En son moda)

Schwarz sehen

Da ist Uli Borowka ja noch zartbesaitet, Zitat „ich **sehe schwarz**“ und eben Dieter Eilts, der brave, sorgt sich scheinbar nur um den Freund. (Die Welt, 2011: 22)

Pessimistisch sein, das Schlimmste befürchten. (Redensarten-Index, 2011)

(Karamsar olmak, olaylara kötü tarafından bakmak)

Im Schweiß meines Angesichts

Adam den Ackerboden bestellt“ (Genesis 3,23) – und zwar „**im Schweiß seines Angesichts**“. (Die Welt, 2011: 2)

Unter großer Anstrengung. (Duden, 1992: 648)

(Büyük zahmet içinde, alın teri ile)

Jmdm. nicht von der Seite gehen/weichen

[...], hüpfte von Ast zu Ast und **weicht** uns nicht mehr **von der Seite**. (Die Welt-Reise, 2011: 1)

Ständig in jmds. Nähe bleiben. (Duden, 1992: 658)

(Birinini yanından ayrılmamak)

Im Sinn haben

[...], hat möglicherweise diesen Preisunterschied **im Sinn gehabt**, [...]. (Die Welt-Motor, 2011: 1)

Etwas beabsichtigen. (Duden, 1992: 665)

(Bir şeyi amaçlamak)

Jmdn., etwas ins Spiel bringen

Wo VW Pfiff durch Perfektion ersetzt, **bringt** Ford Farbenfreude **ins Spiel**. (Die Welt-Motor, 2011: 1)

Jmdn., etwas mit einbeziehen. (Duden, 1992: 673)

(Birini, bir şeyi dâhil etmek)

Jmdm. die Sprache verschlagen

Es **verschlägt** Updike nie **die Sprache**. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 2)

Jmdn. sehr überraschen, für jmdn. kaum zu fassen sein. (Duden, 1992: 675)

(Birisini çok şaşırtmak)

Auf dem Sprung sein

Er war damals noch Direktor bei Siemens, aber wohl schon **auf dem Sprung** zum Vorstand. (Die Welt, 2011: 16)

Im Begriff sein etwas zu tun. (Duden, 1992: 678)

(Bir şey yapma düşüncesinde olmak)

Auf der Straße liegen

Der Wagen **liegt** satt und stramm **auf der Straße**. (Die Welt-Motor, 2011: 1)

Unterwegs sein. (Duden, 1992: 698)
(Yolda olmak)

In der Tasche haben

Als wir Mitte Oktober von unserer knapp zweiwöchigen Verhandlungsrunde aus Teheran zurückkehrten, **hatten** wir eine Absichtserklärung über ein Riesenvolumen **in der Tasche**. (Die Welt, 2011: 9)

Etwas mit Sicherheit bekommen werden, etwas schon haben. (Duden, 1992: 714)
(Bir şeyi elde ettiğinden emin olmak)

Am runden Tisch

Warum sie nicht **an einem Runden Tisch** ihre Länderkollegen dazu drängen, die Anzahl der Kontrolleure zu verdreifachen oder zu vervierfachen. (Die Welt, 2011: 3)

Unter gleichberechtigten Verhandlungspartnern. (Duden, 1992: 724)
(Aynı haklara sahip kişiler arasında olmak, yuvarlak masada olmak)

Vom Tisch sein

Die Superpolizei **sei** nicht **vom Tisch**. (Die Welt, 2011: 5)

Erledigt sein. (Duden, 1992: 725)
(Konuyu kapatmak, bitirmek)

Jmdm. stehen alle Türen offen

Als einem promovierten Juristen und Volkswirt **standen** mir **viele Türen offen**. (Die Welt, 2011: 16)

Jmd. hat die besten Möglichkeiten für eine Karriere. (Duden, 1992: 741)
 (Kariyer yapmak için en iyi olanaklara sahip olmak, bütün kapılar açık olmak)

Jeder fege vor seiner eigenen Tür

Ein guter Sozialist **fegt** zuerst **vor der eigenen Tür**. (Die Welt, 2011: 6)

Jeder möge erst einmal die eigenen Fehler ablegen, bevor er andere kritisiert.
 (Duden, 1992: 742)

(Herkes kendi kapısının önünü süpürmeli, başkasını eleştirmeden önce kendi hatalarına bakılmalı)

Etwas umkrempeln

Es wäre Quatsch, das ganze System **umkrempeln** zu wollen. (Die Welt, 2011: 28)

Etwas reformieren, anders machen. (Redensarten-Index, 2011)
 (Bir şeyi yenilemek, değiştirmek)

(Mit etwas) im Verzug sein

Sie darf erfolgen, wenn der Mieter an zwei aufeinanderfolgenden Terminen mit mehr als einer Monatsmiete **in Verzug ist**. (Die Welt-Immobilien, 2011: 3)

Zeitlich im Rückstand sein. (Duden, 1992: 767)
 (Gecikmek)

Etwas unters Volk bringen

Sie war lauter, hat sowohl in Richtung EU als auch in Richtung der Länder ausgeteilt, sogleich Forderungen **unters Volk gebracht**, grundsätzliche Umstellungen des gesamten Systems in Aussicht gestellt. (Die Welt, 2011: 3)

Etwas verteilen, in Umlauf bringen. (Redensarten-Index, 2011)
(Bir şeyi yaymak)

Jmdm. stehen alle Wege offen

Hält sich der Mieter nicht an seine Zahlungspflicht, **stehen** dem Vermieter verschiedene **Wege offen**. (Die Welt-Immobilien, 2011: 1)

Jmd. hat viele gute Möglichkeiten für seine Zukunft. (Duden, 1992: 787)
(Bütün yolların açık olması, birçok olanağın olması)

Die Weichen für etwas stellen

Längs hat er dafür **die Weichen gestellt**, indem er die zerstrittene und intrigenreiche Landespartei einte. (Die Welt, 2011: 5)

Was anbahnen. (Duden, 1992: 791)
(Gelecekteki yönünü, gelişimini belirlemek)

Die Welt aus den Angeln heben

Jetzt ist es die digitale Revolution, die **die Welt**, wie wir sie kannten, **aus den Angeln heben** wird. (Die Welt, 2011: 2)

Etwas grundsätzlich verändern. (Redensarten-Index, 2011)
(Bir şeyi tamamen değiştirmek)

Toter Winkel

[...], blickt in den **toten Winkel**, [...]. (Die Welt-Motor, 2011: 1)

Nicht einsehbarer Bereich. (Duden, 1992: 808)
(Kör nokta)

Große Worte machen

Große Worte spricht Chefsingenieur Helmut Reder über seinen Ford Focus. (Die Welt-Motor, 2011: 1)

Prahlerisch reden. (Duden, 1992: 817)

(Kibirli, övünücü konuşmak)

Jmdm. ins Wort fallen

In der dreieinhalbstündigen Erzählung über sein Leben als Soldat, **fällt** sich D.W. immer wieder **ins Wort**. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 6)

Jmdn. in seiner Rede unterbrechen. (Duden, 1992: 818)

(Sözünü kesmek, araya girmek)

Zu Wort kommen

Als Erste **kommt** eine New Yorker Schriftstellerin **zu Wort**, [...]. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 6)

Die Möglichkeit haben, sich zu äußern. (Duden, 1992: 818)

(Konuşma şansı yakalamak, kendini ifade etme olanağı olmak)

Axt an die Wurzel legen

In Kreisau, das habe der Präsident des Volksgerichtshofes Freisler richtig erkannt, sei die **Axt an die Wurzel** des Nationalsozialismus **gelegt** worden. (Die Welt-Literarische Welt, 2011: 5)

Ein Übel radikal beseitigen; die Ursache des Missstandes beseitigen. (Redensarten-Index, 2011)

(Bir sorunu köküne inmek, kökten çözmek)

Auf Zeit spielen

Die Verjährungsfristen seiner vielen Prozesse laufen bald ab, das Verfassungsgerichtsurteil gibt den Anwälten des Premiers einige Möglichkeiten, bis dahin **auf Zeit zu spielen**. (Die Welt, 2011: 3)

Das Spieltempo absichtlich verzögern, um das Ergebnis zu halten. (Duden, 1992: 830)

(Zamana oynamak)

6.2.2.3.1. “Die Welt” adlı gazetede yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Satış raporlarına göre Almanya’nın en çok satan üçüncü gazetesi konumunda olan “Die Welt”in incelenmesi sonucunda söz konusu gazetede toplam 93 deyim yer aldığı belirlenmiştir. 5.819 cümleden oluşan gazetedeki deyim yüzdesine bakacak olursak, % 1.60 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz.

Deyimlerin içerikleri konusunda organ adlarıyla ilgili deyimlerin öne çıktığını saptadık. 93 deyimden 22’sinde yer alan organ adlarında ise “kafa/baş”, “el” ve “ayak” ile ilgili deyimlerin en çok kullanıldığını ortaya çıkardık. “Kafa/baş” ile ilgili “ein Dach über dem Kopf haben”, “jmdn. einen Kopf kürzer machen”, “sich etwas durch den Kopf gehen lassen”, “jmdm. zu Kopf steigen” deyimleri, “el” ile ilgili “jmdm. die Hand reichen”, “Hand und Fuß haben”, “etwas zur Hand nehmen”, “etwas in die Hand nehmen”, “auf der Hand liegen” deyimleri ve “ayak” ile ilgili “zu Fuß”, “festen Boden unter den Füßen haben”, “jmdm. zu Füßen liegen” ile “Hand und Fuß haben” deyimleri yoğunlukla karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan “jmdm. gehen die Augen auf”, “jmdn., etwas im Auge behalten” ve “etwas ins Auge fassen” deyimlerinde görüldüğü gibi “göz” ile ilgili deyimlerin de varlığı kendini hissettirmektedir.

Bunun yanı sıra “das Maul aufreißen” deyiminde “ağız”, “den Finger auf die Wunde legen” deyiminde “parmak”, “grimassen schneiden” deyiminde “buruşuk surat”, “die Muskeln spielen lassen” deyiminde “kas”, “etw. auf die Beine stellen” deyiminde “bacak”, “mit dem Herzen dabei sein” deyiminde “kalp” ve “jmdm. das Genick brechen” deyiminde ise “boyun” organlarının varlığı tespit edilmiştir.

Diğer yayın organları ve yazınsal eserlerde de görüldüğü gibi deyimlerde en sık karşılaşılan aktarmalar, organ adlarıyla yapılmış olan aktarmalardır. Konu ile ilgili düşüncelerini dile getiren Tor (2007: 120), organ adlarının dilin temel söz varlığı içinde olmasının onları deyim kurmada elverişli hâle getirdiği düşüncesini ileri sürmektedir.

“Die Welt” gazetesinde yer alan deyimlerde organ adlarının yanı sıra “jmdn. auf die Palme bringen” deyiminde “palmiye ağacı”, “es herrscht eitel Sonnenschein” deyiminde “gün ışığı”, “nicht vom Himmel fallen” deyiminde “gökyüzü” ve “Axt an die Wurzel legen” deyiminde ise “kök” gibi doğa ile ilgili ifadelere de rastlamaktayız.

Gazetede dikkat çeken birkaç deyim ele alacak olursak, hoşla gitmeyen bir olayın olması anlamında kullanılan “knüppeldick kommen” deyiminin kelime anlamı “sopa kalınlığında gelmek” olarak karşılık bulmaktadır. Gerçek anlamıyla hiçbir alakası olmayan bu deyim “sopa kalınlığında gelmek” olarak anlayan kişi hiçbir anlam veremeyecektir. Bir diğer örnekte ise “die beleidigte Leberwurst spielen” deyimini ele alalım. Surat asmak anlamında kullanılan deyim Türkçe bire bir karşılığı “incinmiş karaciğer sucuğunu oynamak” olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıdaki örnekte olduğu gibi bu deyim bilinememesi neticesinde de anlamsızlık söz konusu olacak ve iletişimde kopukluk yaşanacaktır.

6.3. Günlük İletişim Kapsamında İncelenen Haftalık Dergiler

Bu başlık altında, yabancı dil öğrenen birisinin en azından günlük iletişimde kullanıldığı oranda deyim bilmesi gerektiği görüşüne örnek olarak günlük iletişimin en önemli unsurlarından ve gündelik dilin en çok kullanıldığı yayınlardan biri olan dergilerde yer alan deyimler konusu irdelenecektir. Bu bağlamda, Türk ve Alman

medyasında haber-yorum kategorisi altında en çok satan ilk üç derginin incelenmesi sonucunda elde edilen deyimlerin analizi yapılacaktır.

6.3.1. Türk Dergileri

Türkiye’de yayınlanmakta olan haftalık haber-yorum dergileri kapsamında Aksiyon, Yeni Aktüel ve Aydınlık dergilerinin ilk üç sırada yer aldığını görmekteyiz. Doğan Yayın Holding, Burda Magazines Int., Yaysat A.Ş.ye ait DPP Dergi Pazarlama Planlama A.Ş. tarafından açıklanan 23-29 Ocak 2011 dönemi haftalık yayın satış raporuna göre (<http://www.gazeteciler.com/tiraj/hangi-dergi-tirajlara-damga-vurdu-30334h.html> erişim tarihi: 15.03.2011) Aksiyon dergisinin 54.254, Yeni Aktüel Dergisinin 8.577 ve Aydınlık Dergisinin 4.823 adet dergi satışı gerçekleştirdiğini görmekteyiz. Bu nedenle aşağıda her üç dergiyi kısaca tanıttıktan sonra içerilerinde yer alan deyimlerin tespitini yapacağız.

6.3.1.1. Aksiyon Dergisi

Verilere göre Türkiye’nin en çok satan dergisi unvanına sahip olan Aksiyon dergisi, 14 Aralık 1994 tarihinde ilk kez yayınlanmıştır. İncelediğimiz derginin künyesine baktığımızda imtiyaz sahibinin Feza Gazetecilik A.Ş. adına Ali Akbulut, Genel Yayın Yönetmeninin Bülent Korucu, Yayın Danışmanının Hamdullah Öztürk, Genel Yayın Yönetmen Yardımcısının Selahattin Karakış, Editörünün Kadir Dikbaş ve Yazı İşleri Müdürünün Necati Kola olduğunu görmekteyiz.

Söz konusu derginin ele aldığımız 840. sayısı 10-16 Ocak 2011 tarihleri arasında 80 sayfa olarak yayınlanmıştır. Aksiyon dergisinde yer alan deyimleri alfabetik olarak şöyle sıralayabiliriz:

Adım (adımını) atmak

Duruma vaziyet etmeye doğru bir **adım atarsanız** o zaman mevcut bütün kavgalardan arınırsınız. (Aksiyon, 2011: 64)

1) Yürümek için ayağını öne doğru uzatıp basmak; 2) (mec.) bir işe ilk kez girişmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ağır gelmek

Dramatik bir öyküye sahip olmadan, biyografik bir hayatın peşine düşüş de klasik sinema izleyicisine biraz **ağır gelebiliyor**. (Aksiyon, 2011: 69)

1) Gücüne gitmek, onuruna dokunmak; 2) Yapılması güç gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Aklı başına gelmek

Yumurta kapıya dayanınca **akılları başlarına gelmiş** gibi habire laf üretiyorlar. (Aksiyon, 2011: 76)

1) Davranışlarının yanlışlığını sezerek doğru yolu bulmak; 2) Ayılmak, kendine gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Aklı ermek

Şimdilerde dönüp geriye baktığımda, "hey gidi günler!" diyorum. Az buz değil! Meğer **aklının ermeye** başladığı yıllardan itibaren geçen hayatımın yarısını, sinema ve televizyon projeleri uğrunda harcamışım, fakat son dönemlerde sektörden biraz uzaklaştım. (Aksiyon, 2011: 65)

1) Anlayabilmek; 2) Akılca olgunlaşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Aklına getirmek

Reklamlarda geçen "Benim babam Toyota gibi adam" ifadesi **akıllara** [...] sorusunu **getirdi**. (Aksiyon, 2011: 62)

1) Hatırlatmak; 2) Olabileceğini düşünmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Altından kalkmak (bir işin)

Türkiye'nin ekonomik imkânlarına, savunma sanayine ve finansal kapasitesine baktığımızda bu kadar büyük hedeflerin **altından kalkmasının** kolay olmayacağı rahatlıkla iddia edilebilir. (Aksiyon, 2011: 57)

Zor bir işi başarmak. (Aksoy, 1995: 569)

Altını çizmek

Öte yandan son bir yılda 953 bin kişiye iş kapısını oluşturulduğunun **altının çiziyor**. (Aksiyon, 2011: 6)

Bir sözün önemini belirtmek, üzerine dikkati çekmek, vurgulamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Altüst etmek

Çünkü padişah mührü, 3 yıl önce teamül hilafına Has Odabaşılığa atadığı Pargalı İbrahim'e 'Paşa'lık rütbesiyle verip gelenekleri tekrar **alt üst eder**. (Aksiyon, 2011: 21)

1) Alt yüzünü üst yüzüne getirmek; 2) Çok karışık duruma getirmek, düzenini bozmak; 3) Yıkamak, harap etmek; 4) Huzursuz etmek, rahatsızlık vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Arkası gelmek

Bu yatırımın **arkasının gelip** gelmeyeceği, [...] bağlı. (Aksiyon, 2011: 76)

Devamlı olmak, sürekli olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Arkasına almak

Yanıt, Dışişleri Bakanı'ndan: “Bu sürdürülmesi gereken bir politikadır! Kamuoyumuz, hedefleri büyük olan bir toplumdur. Halkımızın gücünü **arkamıza almamız** gerekiyor.” (Aksiyon, 2011: 57)

1) Sırtına yüklemek, taşımak; 2) (mec.) desteğini sağlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Askıda kalmak

Bu konunun çözümünde uluslararası toplumun tavrı, özellikle de Çin, ABD ve Hindistan'ın hem Abyei'ye hem de Kuzey ve Güneye yaklaşımı kilit bir rol oynayacak. Kanaatim, Abyei sorununun bu şekliyle bir müddet daha **askıda kalacağı** yönünde. (Aksiyon, 2011: 43)

Bir iş bir engel dolayısıyla sonuca varamamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ateş açmak

İlçede Halk Partisinin 10 bin, DP'nin 3 bin seçmeni var. Kayseri'de DP kazanmış. Polisin üzerine çullanmışlar, bıçkı ile polisin gözünü çıkarmaya çalışmışlar. Adam can havliyle havaya **ateş açmış**. (Aksiyon, 2011: 37)

Ateşli silahla mermi atmaya başlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ateşle oynamak

Ateşle oynayıp; ateşi söndürenlerin destanı... (Aksiyon, 2011: 77)

Pek tehlikeli bir işle uğraşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Avucunun içine almak

Nihayet doğuda ve batıda Osmanlı politikalarının etkili olduğu, Avrupa'yı **avucunun içine aldığı**, Avrupa'da Türklere karşı oluşan imajın belirdiği bir dönem. (Aksiyon, 2011: 21)

Bir kimseyi baskı ve etkisi altına almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ayağa kaldırmak

O da Münih polisinin numarasını bulup Hamburg'u **ayağa kaldırdı**. (Aksiyon, 2011: 66)

Telaş ve heyecana düşürmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ayağa kalkmak

Çünkü dikkat edin 19. yüzyılda gençler **ayağa kalktıkları** zaman şunu söylüyor. (Aksiyon, 2011: 63)

1) Ayakları üzerinde durmak, dikilmek; 2) Hasta iyi olmak, iyileşmek; 3) Saygı göstermek için oturma durumundan ayaküzeri durumuna geçmek; 4) Harekete geçmek; 5) İsyan etmek; 6) (mec.) telaşlanmak, telaşa kapılmak, heyecanlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Aynı kapıya çıkmak

Aslında her iki durum da **aynı kapıya çıkmaktadır**. (Aksiyon, 2011: 52)

Sonuç bakımından fark etmemek, aynı sonuca varmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Başa güreşmek

Aralıkta 1 milyar 715 milyon dolarla otomotiv endüstrisi ihracatta **başa güreşti**. (Aksiyon, 2011: 6)

1) Yağlı güreşte, en usta pehlivanlar başpehlivanlık için yarışmak; 2) (mec.) en üstün sonucu elde etmek veya bir işte en üst noktaya gelmek için mücadele vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Baş (başı) çekmek

İlk başlatan Talat Aydemir, sonra Türkeş alıp götürüyor, sonra Halk Partisi'ne yakın olanlar. Suphi Karaman **başı çekiyor**. (Aksiyon, 2011: 39)

Herhangi bir konuda önde gitmek, önyak olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Başına (...) gelmek

Kürtçeyi sahiplenip benimsemesi durumunda **başına gelebilecek** muhtemel halleri latife yoluyla anlatıyor [...]. (Aksiyon, 2011: 32)

Kötü bir durumla karşı karşıya kalmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Baştan çıkarmak

Yıllarca “fantastik, egzotik, **baştan çıkarıcı**” nitelermelerine maruz kalan Harem ‘seçkin bir kadın akademisi miydi’ sorusunun cevabı Aslı Sancar’ın kaleminden Harem romanında... (Aksiyon, 2011: 11)

1) Kötü yola sürüklemek, doğru yoldan saptırmak; 2) Karşı cinsi bir ilişkiye ikna etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bir bardak suda fırtına koparmak

Her ne kadar Mustafa Kemal ile karşılaştıkları 1-2 dakikalık plan yüzünden **bir bardak suda fırtına kopartılsa** da, aynı zamanda sosyal ve epistemolojik bir dönem tasviri de var filmde. (Aksiyon, 2011: 68)

Önemsiz, küçük bir sorunu büyötmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bir tarafından (ucundan) tutmak (bir işin veya bir şevin)

Ne kadar müdahale edilmek istense de kendini yeniden üretecek bir deneyim olur. O kadar ki ona müdahale de edemezsiniz, **bir tarafından** da **tutamazsınız**. (Aksiyon, 2011: 64)

1) Bir şeyle meşgul olmak, katkı sağlamak, yardımcı olmak; 2) (mec.) bir işi yeterince ilgilenmeden, önemsemeden yapmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Boyun eğmek

İnsan ve cin emrinize **boyun eğip** her bela ve kazadan [...]. (Aksiyon, 2011: 19)

İsteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Can havliyle

İlçede Halk Partisinin 10 bin, DP'nin 3 bin seçmeni var. Kayseri'de DP kazanmış. Polisin üzerine çullanmışlar, bıçkı ile polisin gözünü çıkarmaya çalışmışlar. Adam **can havliyle** havaya ateş açmış. (Aksiyon, 2011: 37)

Kendini, canını kurtarmak korkusu ile (gösterilen güçlü tepki). (Aksoy, 1995: 672)

Ciğeri yanmak

Eğer bu ayrılığın ateşine **yanmış ciğeri** [...]. (Aksiyon, 2011: 19)

Çok acı ve sıkıntı çekmek, büyük bir acıya uğramak, yüreği yanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Çaba içine girmek (göstermek)

Modernite ile birlikte gençlik bir varoluş mücadelesine soyundu ve kendini dünyanın öznesi haline getirme **çabası içine girdi**. (Aksiyon, 2011: 62)

Bir işi başarmak için çalışmak, uğraşmak, gayret göstermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Çizgisini korumak (çizgisinden sapmamak)

Sinan Çetin filmleriyle her zaman sıra dışı **çizgisini korumayı** başarıyor. (Aksiyon, 2011: 49)

Görüşlerinden vazgeçmemek, kararlı davranmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dağa çıkmak

Parası olmayan yoksulların çocukları ise vergi karşılığı olarak **dağa çıkarılıyor**. (Aksiyon, 2011: 34)

1) Eşkıyalık etmek; 2) Hükümete karşı gelmek için dağlara çekilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Darbe (darbeyi) yemek

Gerçi Çaldıran ile beline büyük bir **darbe yese** de doğu hududunda Şii Safevi hâlâ etkili bir güçtü. (Aksiyon, 2011: 19)

1) Gücü sarsılmak; 2) Kötü, olumsuz bir duruma maruz kalmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Devre dışı bırakmak (tutmak)

Teknolojinin baş döndürücü bir süratle geliştiği cep telefonu sektöründe her yeni modelin eskileri biraz daha **devre dışı bırakması** gibi, her yeni AVM de eskilere rağbeti azaltıyor. (Aksiyon, 2011: 54)

Konudan uzaklaştırmak, ilgilenmemesini sağlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Devreye girmek

Ancak o dönemin senatörlerinden birinin **devreye girmesiyle** bu engellendi. (Aksiyon, 2011: 27)

İlgilenmek, karışmak, araya girmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dikiş tutturamamak

Eylül 2009'da CSKA Moskova'dan kovulan Zico'nun yerine gelen Ramos, burada da **dikiş tutturamadı**. (Aksiyon, 2011: 59)

Bir işte veya bir yerde herhangi bir sebeple uzun süre kalmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dikkat çekmek

Fakat asıl **dikkat çekilmesi** gereken bir nokta var: Yetişkinlere yönelik ürünlerin tanıtılmasında ısrarla çocukların kullanılması. (Aksiyon, 2011: 62)

1) (ask.) “dikkat” komutunu yüksek sesle söylemek; 2) (mec.) ilgi toplamak; 3) (mec.) göze batmak, fark edilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dile getirmek

BDP, PKK’nın elinde bir oyuncak olduğuna göre, kendi fikirlerini değil, emir aldığı kuruluşun isteklerini **dile getiren** bir zavallılar topluluğu olarak görülüyor. (Aksiyon, 2011: 76)

1) Konuşturmak; 2) Belirtmek, anlatmak, açıklamak, ifade etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Duygusu uyandırmak

Kendine has yorumuyla, izleyende daha çok hüznün **duygusu uyandıran** sanatçının çalışmaları [...]. (Aksiyon, 2011: 72)

Bir duygu oluşturmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

El atmak

Yeni anayasa tartışmaları çerçevesinde bu sonuca her yönüyle, derinlemesine **el atılır**... (Aksiyon, 2011: 53)

1) Birisinin işine karışmak, müdahale etmek; 2) Bir işe girişmek, teşebbüs etmek; 3) Sarkıntılık etmek; 4) Yardım etmek, ilgilenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Elden çıkmak

Artık **elden çıkana** kadar ordunun Avrupa yürüyüşlerinde en önemli üstlerindendir. (Aksiyon, 2011: 21)

1) Malı olmaktan çıkmak, malı satılmak; 2) Kaybedilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ele almak

Devletlerin anlamsız yasaklarını dramatik bir hikâye ile eleştiren Çetin, yeni filminde ‘kanunsuz düzen’ kavramını **ele alıyor**. (Aksiyon, 2011: 2)

1) Bir şey üzerinde çalışmaya başlamak; 2) Bir konuyu görüşmek; 3) Bir konuyu incelemek, araştırmak; 4) Herhangi bir şeyi iş edinmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ele geçirmek

Biz genciz ve bizim tazeliğimiz, saflığımız var. Gençliğin tükendiği yerde daha saf olan bir şeyi **ele geçirmek** istiyorlar. (Aksiyon, 2011: 63)

1) Yakalamak; 2) Sahibi olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Faturasını (birine) çıkarmak (ödetmek)

Geçen günlerde ajanslara düşen ve ‘başarısızlığın **faturası** daima teknik adamlara **çıkartılır**’ tespitini bir kez daha doğrulayan haberdi bu. (Aksiyon, 2011: 58)

Sorumluluğu birine yüklemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz önüne almak

Şehir kuşatılır, fakat ağırlaşan iklim şartları ve düşse dahi elde tutmanın zorluğu **göz önüne alınarak** geri dönülür. (Aksiyon, 2011: 22)

Önceden düşünmek, hesaplamak, dikkate almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz önünde bulundurmak (tutmak)

Hitap ettiği sosyoekonomik sınıfın tüketim alışkanlığını **göz önünde bulundurmazsa** bir AVM kapanır. (Aksiyon, 2011: 56)

Herhangi bir durumun nasıl bir sonuca yol açacağını hesaba katmak, dikkate almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözünün yaşına bakmamak

Acımasız, fevri ve son derece asabi! Ayrıca doğası gereği vahşidir, kimsenin **gözünün yaşına bakmaz**. (Aksiyon, 2011: 65)

Acımamak, merhamet etmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hak etmek

Doğu'yu ayağa kaldıracak din ve kalptir, akıl ve felsefe değildir. Doğu'yu uyandırdınız **hak ettiği** yere getirdiniz, o halde tabiatına uygun davranınız. (Aksiyon, 2011: 46)

1) Bir emek karşılığı hakkı olan şeyi elde etmek, hak kazanmak; 2) Layık olduğu kötü karşılığı almak; 3) Bir başarı dolayısıyla ödüllendirilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hakkını vermek

Kanuni Sultan Süleyman... 72 yıllık ömür, 46 senelik saltanat... Sadece ihtişamın değil, tevekkülün de zirvesi... ‘Gazi Hünkâr’ hitabının **hakkını** 13 seferle **veren**... Kardeş acısı yaşamayan ama evlatlarında ıstırapı iliklerine kadar hisseden... Hâsılı... (Aksiyon, 2011: 16)

1) Gereğini bütün olarak yerine getirmek; 2) Birinin çalışmasının karşılığını gereğince değerlendirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Harcı olmamak

Fiziksel, ruhsal değişim ve dönüşümleri izleyiciye aktarmak herkesin **harcı değildir**. Hür Adam bu zorluğun altından kalkıyor. (Aksiyon, 2011: 68)

Bir iş, birinin yapabileceği nitelikte olmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Havada kalmak

Bu yetkim olmazsa benim soruşturmam **havada kalacak**, diyor. (Aksiyon, 2011: 39)

1) Yerden yüksekte bulunmak; 2) (mec.) sonuca ulaşmamak; 3) (mec.) bir iddia dayanaksız olduğundan kanıtlanmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hayal kırıklığına uğramak (kırıklığı yaşatmak)

“17 maçta alınacak 51 puanın 49’unu alarak sezon sonu şampiyon olacağız.” diyen Ramos, Santiago Barnebau’da Barcelona’ya 6-2’lik bir skorla yenilerek **hayal kırıklığı yaşattı**. (Aksiyon, 2011: 59)

Çok istenilen veya umulan bir şeyin gerçekleşmemesinden üzüntü duymak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İcinden gelmek

Çünkü ne zaman o güneşe baksalar o güneş gibi hükümdarı hatırlıyor ve hasretiyle ağlamak **geliyor içlerinden**. (Aksiyon, 2011: 21)

Bir şeyi yapmak için içten bir istek duymak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İleri gitmek

Polisin gözü önünde hatalı sollayan adamın yaptığı yanına kar kalıyorsa, hadi **ileri gidelim**, polisi bile hatalı sollamaya cesaret edebiliyorsa, birileri için ay da batmıştır, güneş de...(Aksiyon, 2011: 76)

1) Söz ve davranışta ölçü dışına çıkmak, gereksiz, aşırı davranışta bulunmak; 2) ilerlemek, gelişmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İlham kaynağı olmak (ilham vermek)

İlk karşılaşılan fotoğraf, çöreklenmiş bir timsahtır. Bu, 44 bin kişilik yeni stadın dizaynı için **ilham kaynağı olur**. (Aksiyon, 2011: 60)

İçe doğmasına sebep olmak, esindirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İliğine (iliklerine) kadar

Kanuni Sultan Süleyman... 72 yıllık ömür, 46 senelik saltanat... Sadece ihtişamın değil, tevekkülün de zirvesi... ‘Gazi Hünkâr’ hitabının hakkını 13 seferle veren... Kardeş acısı yaşamayan ama evlatlarında ıstırapı **iliklerine kadar** hisseden... Hâsılı... (Aksiyon, 2011: 16)

İyice, en son sınırına dek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İlişğini kesmek

Real Madrid sezonu Barcelona'nın 9 puan gerisinde tamamlayınca Ramos'un kulüple **ilişği kesildi**. (Aksiyon, 2011: 59)

Hiçbir ilgisi kalmamak, bağlantılarını koparmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İz sürmek

Biz ise Yassıda tanıklarıyla buluşmak için yıllar önce çıktığımız yolda uzun uzun **iz sürdük**. (Aksiyon, 2011: 75)

1) İzlemek, arkasından gitmek, takip etmek; 2) Av sırasında hayvanın ayak izlerine bakarak gittiği yeri bulmaya çalışmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kafa yormak

Devlet-i Aliye'yi senelerdir uğraştıran aksaklıkların halli için daha veliaht iken **kafa yoran** padişah, cülusunu müteakip bir heyet ihsas ederek, atılması gereken adımlara dair fikir ister. (Aksiyon, 2011: 16)

Bir iş, bir konu üzerinde çokça düşünmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kaleme almak

Üzüntü ve eleştirilerini bana sitem hakaret ihtiva eden mektuplarla bildirdiler; onlara tek tek cevap vermek yerine bu yazıyı **kaleme almaya** karar verdim. (Aksiyon, 2011: 32)

Bir konuyu yazı durumuna getirmek, yazıyla anlatmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kan kaybetmek

Yeni nesil eğlenceleri yakalayamayanlar **kan kaybedecek**, hatta ölecek. (Aksiyon, 2011: 55)

1) Herhangi bir nedenle vücuttan çok kan akmak; 2) (mec.) güçsüzleşmek, etkisini kaybetmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kapı aralamak

Bölünmenin her iki tarafta yeni etnik çatışmalara **kapı aralamasından** endişe ediliyor. (Aksiyon, 2011: 44)

Bir konuya giriş yapmak, karşısındakini hazırlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kapısına kilit vurma

Kendini yenileyemeyen, iyi yönetilemeyen eski AVM'lerin **kapıya kilit vurma** süreci ise daha çabuk gerçekleşiyor. (Aksiyon, 2011: 54)

1) Girilip çıkılmasını önlemek için bir yeri kapamak; 2) Bir yerin çalışmasına son vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Karar vermek

Üzüntü ve eleştirilerini bana sitem hakaret ihtiva eden mektuplarla bildirdiler; onlara tek tek cevap vermek yerine bu yazıyı kaleme almaya **karar verdim**. (Aksiyon, 2011: 32)

Bir sorunu karara bağlamak, kararlaştırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kenara Atmak

Nankördür, önce var olmak için etrafındakileri kullanır sonra bir **kenara atıp** bırakır. (Aksiyon, 2011: 65)

Bir şeyin üstünde durmamak, önemsememek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kervana katılmak

Hangi dönemine bakarsanız bakın kapitalizm ister üretim ister tüketim içinde sizi mutlak surette nesneleşme **kervanına katacaktır**. (Aksiyon, 2011: 64)

Bir topluluğa karışmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kurban edilmek (gitmek)

Güney sudan, ABD-Çin'in Afrika rekabetine, İsrail'in Nil'i zapt etme oyununa ve devlerin bölgedeki petrolü paylaşma savaşına mı **kurban ediliyor?** (Aksiyon, 2011: 45)

Suçsuz yere ölmek, zarara uğramak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Laf atmak

Akşam şehir kulübünde otururken DP ilçe başkanına **laf atıyor**. (Aksiyon, 2011: 36)

1) Söyleşmek, konuşmak; 2) Uzaktan, dolayısıyla dokunacak söz söyleyip iştirmek; 3) Sözle sarkıntılık etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Mercek altına almak

Brezilya Cumhurbaşkanı Dilma Rousseff, 1964-1985 yılları arasını kapsayan askeri dikta yönetiminin icraatlarını **mercek altına alıyor**. (Aksiyon, 2011: 6)

Çok titizlikle ve etraflıca incelemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Meyve vermek

Veziriazam Piri Paşa'nın akıllı stratejisi **meyvesini** çabuk **verir** ve şehir düşer! (Aksiyon, 2011: 21)

1) Ürün vermek; 2) (mec.) bir eser ortaya çıkarmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Nefes almak

Böylece hem tarihi yarımada hem o bölgede çalışan insanlar hem de turistler rahat bir **nefes aldı**. (Aksiyon, 2011: 12)

1) Havayı ciğerlerine çekmek, soluk almak; 2) Dinlenmek; 3) Ferahlamak, rahatlamak; 4) Mutlu bir biçimde yaşamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ortaya dökmek

Bir nesne bizim için artık araç değildir, bizim ona ulaşmak için varımızı yoğumuzu **ortaya dökeceğimiz** bir amaçtır. (Aksiyon, 2011: 64)

1) Çıkarmak, göstermek; 2) Açıklamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ön plana çıkmak (öne çıkmak)

Şu an dünyada ‘kovulamayacak tek teknik adam’ olarak sadece Alex Ferguson’un adı **ön plana çıkıyor**. (Aksiyon, 2011: 58)

Diğerlerinden daha iyi olmasından dolayı dikkat çekmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Önüne geçmek

Tepki doğmasının **önüne geçmek** için yeni bir İran Seferi tertibine karar verilir. (Aksiyon, 2011: 23)

1) Yolunu kesmek; 2) Önlemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Parmak basmak

Adı sistem olarak konan şeylerden korkuyorum. Ben aslında bir eleştiri de yapmıyorum. Bir meseleye **parmak basıyorum**. (Aksiyon, 2011: 51)

1) İmza yerine parmağını mürekkebe batırarak bir yere bastırmak; 2) (mec.) bir konu üzerine dikkati, ilgiyi çekmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Rafa kaldırmak (koymak)

Merkez Avrupa ülkeleri teknik adam kovmayı bu sezon **rafa kaldırırken**, Doğu Avrupa’dakiler sabırsız davranmaya devam ediyor. (Aksiyon, 2011: 59)

Savsamak, artık üstünde durmamak, ihmal etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Revaç bulmak

O şairleri korumasa, onlarla meclis kurup şiir sohbeti yapmasa, onları himaye etmese, şiir **revaç bulmaz**, şair yetişmez ve bu kadar kitap yazılmazdı. (Aksiyon, 2011: 21)

Geçerli ve değerli sayılmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Riske atmak (girmek)

Büyük insanlara filme almak kolay iş değil. Bazen kariyeri **riske atan** bir cesaret ister. (Aksiyon, 2011: 68)

Zararı göze almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sırtını dayamak

Davutoğlu'nun, yeni politikalar oluştururken **sırtını dayadığı** kaynakların sadece iktisadi veriler olmadığını görmemiz gerekiyor. (Aksiyon, 2011: 57)

1) Bir yere dayanmak, yaslanmak; 2) Güçlü birine, bir yere güvenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sokağa dökülmek

Nasıl oldu, diyor gazeteci, "Biz" diyor, "Tahkikat Komisyonu'na ek yetki veren kanun çıkınca düğmeye bastık. Öğrencileri **sokağa döktük**." (Aksiyon, 2011: 38)

1) Herhangi bir sebeple dışarı çıkmak; 2) Gösteri, protesto gibi amaçlarla insanlar sokaklara, meydanlara inmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Su götürmez

Güney Sudan’ın Hristiyan liderlik altında devletleşmesinin Güney’de yaşayan Animistlerle Müslümanların huzurunu kaçıracağı **su götürmez** bir gerçek. (Aksiyon, 2011: 44)

Başka bir yoruma elverişli olmayan. (Aksoy, 1995: 1049)

Tat almak

Eskiden rahat rahat dolaşamayan, dolaşsa bile yeterince **tat alamayan** insanlar [...]. (Aksiyon, 2011: 12)

Bir şeyden hoşlanmak, zevk almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Temas kurmak

Nihal Atsız, af çıkacağını duyunca Yılmaz Öztuna’yı arayıp “Şehzadeleri de sokamaz mıyız?” dedi. Milletvekili arkadaşlarıyla **temas kuran** Öztuna, şehzadelerin vatana dönüşüne sebep oldu. (Aksiyon, 2011: 27)

İlişkiye geçmek, bağlantı sağlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Temel atmak

1960 Mart ayına kadar Türkiye’nin gündemi kalkınma ve seçimdi. Ülkenin her tarafı şantiye. Keban’da **temel atılmış**, Boğaziçi Köprüsü’nün **temeli atılıyor**, darbe ihtimali hiç yok. (Aksiyon, 2011: 36)

1) Bir yapının temellerini yapmaya başlamak; 2) Herhangi bir işe başlamak, girişmek, bir şeyin gelişmesine, büyümesine sebep olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tepki Çekmek

Geçen yıl Milan'ı çalıştıran ve başarısız olan Leonardo'nun İnter'in başına getirilmesi, taraftarın **tepkisini çekti**. (Aksiyon, 2011: 59)

Olumsuz, sert bir eleştiriyi karşı karşıya kalmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Umut kesmek

Açık söyleyeyim, bir kesim adına tam da **umudu kestiğim** anda ortaya çıktı Hür Adam filmi. (Aksiyon, 2011: 68)

1) Umudunu kesmek; 2) Bir şeyin artık gerçekleşmeyeceği inancına varmak, ummaz olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Umut veşertmek (serpmek)

Hür Adam, yitirmeye başladığım **umudumu** tekrar **yeşertti**. (Aksiyon, 2011: 69)

Umutlandırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Uzak düşmek

Böyle oldukça, sorunlar çözümden **uzak düştükçe** önlem gerektirir, en nihayetinde yasaklar üretir... (Aksiyon, 2011: 53)

Uzak olmak, uzak bulunmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Üzerinde durmak

Biz sözün **üzerinde** de **durmaya** çalışıyoruz. (Aksiyon, 2011: 67)

Bir işe önem vermek, bir işle yakından, sürekli ilgilenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Üzerine çullanmak

Polisin **üzerine çullanmışlar** [...]. (Aksiyon, 2011: 37)

Saldırarak üzerine abanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Üzerine (üstüne) gitmek

Mustafa Ünal sevilen bir adam. Adam yargılanacak, Kayseri'ye gidecek, olaylar çıkacak, polisin **üzerine gidecekler**. (Aksiyon, 2011: 37)

1) Bir işe el atmak, karışmak; 2) Üstüne doğru gitmek; 3) Bir şeyi ısrarla yapmak; 4) Bir işi yapmak için kişiyi zorlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yakışık almamak

Kürtçe hakkında söylemiş olduğunuz bu sözler, [...] küçümseyici, horlayıcı olmuş, hiç **yakışık almamıştır**. (Aksiyon, 2011: 32)

Yerinde olmamak, uygun düşmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yanına kar kalmak

Polisin gözü önünde hatalı sollayan adamın yaptığı **yanına kar kalıyorsa**, hadi ileri gidelim, polisi bile hatalı sollamaya cesaret edebiliyorsa, birileri için ay da batmıştır, güneş de... (Aksiyon, 2011: 76)

Cezasız kalmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yara açmak

Şehzade Mustafa, Kanuni'nin en büyük evladıydı. Katli orduda, toplumda ve sonradan Sultan'ın gönlünde derin **yara açtı**. (Aksiyon, 2011: 23)

1) Vücutta veya bir şeyin yüzünde yara oluşmasına sebep olmak; 2) (mec.) büyük üzüntü vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yarı Yolda Bırakmak

Sevilla ile iki yıl üst üste UEFA Kupası'nı kazanan Juande Ramos, tıpkı Benitez gibi Premier Lig uğruna takımını **yarı yolda bırakmıştı**. (Aksiyon, 2011: 59)

Yapılan yardımı sonuna kadar sürdürmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yol almak

Umarız son tartışma ve gelişmeler bu konuda **yol almamıza** vesile olur. (Aksiyon, 2011: 53)

Yolda ilerlemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yolu açmak

Arkadaşlarının ısrarı üzerine Mardin Kızıltepe'deki müzik festivaline katıldı. İşte o festival, Jan Arslan'a Kürtçe 'Evinperver' (aşkperest) albümünün **yolunu açtı**. (Aksiyon, 2011: 66)

Yolda geçişi önleyen engelleri kaldırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yolunu tutmak

Annesi, hocası ve lalasıyla Kırım'ın **yolunu tutan** Şehzade Süleyman [...]. (Aksiyon, 2011: 18)

Bir yere doğru gitmeye başlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yumurta kapıya dayanmak (gelmek)

Yumurta kapıya dayanınca akılları başlarını gelmiş gibi habire laf üretiyorlar. (Aksiyon, 2011: 76)

Yapılacak iş için zaman çok daralmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüz (yüzünün) akı ile çıkmak

Gene de bu işten **yüzümüzün akıyla çikalım** diye dua ediyoruz. (Aksiyon, 2011: 76)

Bir işi kendi saygınlığını yitirmeden eksiksiz ve başarılı olarak yapıp bitirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüz sürmek

Necef ve Kerbela’da Hz. Ali ve Hz. Hüseyin makamlarına **yüz sürülür**. Fakat Tebriz den gelen karışıklık haberi üzerine buraya yönelinir. (Aksiyon, 2011: 22)

Aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Zemin hazırlamak

Söz konusu hava onda ciddi, vakur, laubalilikten hoşlanmayan, az ve kesin konuşan bir kişiliğin **zeminini hazırlar**. (Aksiyon, 2011: 16)

Uygun ortam yaratmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Zirveye çıkmak

Alman Bundesliga’da top koşturan 286 futbolcu, ilk yarının en iyi oyuncusu anketinde yüzde 32,6’lık oyla Nuri Şahin’i **zirveye çıkardı**. (Aksiyon, 2011: 10)

En üst düzeyde ilgi çekmek, herkes tarafından konuşulur olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

6.3.1.1.1. Aksiyon Dergisinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Türkiye’nin en çok satan dergisi olan Aksiyon’da toplam 101 deyimle karşılaşmaktayız. 3.000 cümleden oluşan dergideki deyim yüzdesine bakacak olursak, % 3.37 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. Söz konusu deyimlere göz attığımızda organ ve organlarla ilintili kavramların yer aldığı deyimlerin çoğunlukta olduğunu söyleyebiliriz.

101 deyimim 30’unda rastladığımız organ ve organlarla ilintili deyimlerden en çok; baş, el ve göz ile ilgili olanları göze çarpmaktadır.

Başı çekmek, baştan çıkarmak, aklı başına gelmek, başa güreşmek, başına gelmek deyimleri, deyim aktarması neticesinde gerçek anlamlarının çok ötesinde kullanılmıştır. “El” ile ilgili deyimlere baktığımızda ise; elden çıkmak, ele almak, ele geçirmek ve el atmak gibi deyimlere rastlamaktayız. Bunların yanı sıra; göz önüne almak, göz önünde bulundurmak ve gözünün yaşına bakmamak gibi deyimlerin “göz” ile ilgili oldukları görülmektedir.

İlgili deyimlerin yanı sıra yüzünün akı ile çıkmak, yüz sürmek, iliğine kadar, ciğeri yanmak, boyun eğmek, parmak basmak, sırtını dayamak, avucunun içine almak, ayağa kalkmak, ayağa kaldırmak, dile getirmek ve kafa yormak gibi vücudun çeşitli organlarını içeren deyimlere de yer verildiğini belirtebiliriz.

Ayrıca, kan kaybetmek, nefes almak, adım atmak, darbe yemek, laf atmak, yara açmak gibi, organlarla ilintili kavramların da deyim olarak ilgili dergide yer aldığını söyleyebiliriz.

Aksiyon dergisindeki deyimlerde ayrıca doğa ile ilgili kavramların varlığından söz edebiliriz. Ateş açmak, ateşle oynamak, bir bardak suda fırtına koparmak, havada kalmak, dağa çıkmak, meyve vermek, su götürmez, zemin hazırlamak ve zirveye çıkmak deyimleri doğa ile ilgili dergide yer alan örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan, aklı başına gelmek, aklı ermek, aklına getirmek, tat almak, duygusu uyandırmak, içinden gelmek, can havliyle, hayal kırıklığına uğramak, ilham kaynağı olmak, umut kesmek ve umut serpmek deyimleri soyut ve duyularla ilgili kavramlar içermektedir.

6.3.1.2. Yeni Aktüel Dergisi

12 Nisan 2002 tarihinde yayın hayatına başlayan Yeni Aktüel dergisi, haftalık haber-yorum dergisi kategorisi altında sınıflandırılmaktadır. 06-19 Ocak 2011 tarih aralığında yayınlanan derginin 234. sayısı bu çalışmada ele alınmıştır. Hakan Turpçu'nun Genel Yayın Yönetmenliğindeki dergi, Turkuvaz Gazete Dergi Basım A.Ş. tarafından yayınlanmaktadır. Söz konusu derginin incelenmesi sonucunda aşağıdaki deyimlere rastlamaktayız:

Adım atmak

Lord, Uçmakdere'ye **adım attığı** anda “Velkam söy” deyip oturmuşlar masaya. (Yeni Aktüel, 2011: 5)

Sonra berberlikten daha fazla kazanacağına inanarak 1920’de Âlem Gazinosu adıyla lokantacılığa **adım atmış**. (Yeni Aktüel, 2011: 89)

1) Yürümek için ayağını öne doğru uzatıp basmak; 2) (mec.) bir işe ilk kez girişmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Adam yerine koymak

Yasalar onları henüz “**adam yerine**” **koymuyor** olabilir ama onlar tek başlarına büyük işler başardı. (Yeni Aktüel, 2011: 80)

Adamdan saymak, varlığını kabul etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ağzını bıçak açmamak

Yemek başlamış, fakat yemek boyunca Lord’un **ağzını bıçak açmamış**. (Yeni Aktüel, 2011: 5)

Üzüntüsünden söz söyleyecek durumda olmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Akan sular durmak

Muhafazakâr çevrelerde Şule Yüksel deyince **akan sular durur**. (Yeni Aktüel, 2011: 27)

İtiraz edememek, söyleyecek sözü kalmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Aklı başında

Fazla **aklı başında** ve mantıklı. (Yeni Aktüel, 2011: 99)

1) Davranışları akıllıca olan; 2) Doğru dürüst. (Aksoy, 1995: 552)

Aklına getirmemek

Böyle bir tecellinin normal sonucunun Kenan Sofuoğlu'nun pistleri terk etmesi olduğunu düşünebilirsiniz, fakat o bir kez bile **aklına getirmemiş** bunu. (Yeni Aktüel, 2011: 73)

Olabileceğini düşünmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Aklından geçirmek

Manzaraya bakıp ne kadar güzel bir yer olduğunu **geçiriyorsunuz aklınızdan**. (Yeni Aktüel, 2011: 99)

Bir şeyi yapmayı düşünmek, tasarlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Alın teri (dökmek)

Gerekçe, bu paranın emek ve **alın teri** içermediği [...] olmasıydı. (Yeni Aktüel, 2011: 72)

Çok emek vermek, zahmetli bir iş görmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Allak bullak etmek

Sonra Osmanlı haremine geliyor, Hürrem Sultan oluyor ve ortalığı **allak bullak ediyor**. (Yeni Aktüel, 2011: 40)

Altını üstüne getirmek, karmakarışık etmek. (Aksoy, 1995: 566)

Altından kalkmak

Kesin kafayı takıp inat etmiştir, o bomba patlarken “ben ne yapıp edeceğim, bu işin **altından kalkacağım**” deyip öyle havaya uçmuştur. (Yeni Aktüel, 2011: 64)

Zor bir işi başarmak. (Aksoy, 1995: 569)

Ant içmek

En büyük hırsızlar ise tahmin edilebileceği gibi Rusya ve ekonomi devi olmaya **ant içmiş** olan Çin. (Yeni Aktüel, 2011: 51)

Bir şeyi yapmaya veya yapmamaya söz vermek, yemin etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ayağına dolanmak

Bu hal, yola çıkmış bir liderin **ayağına** bugün değilse yarın, öyle değilse böyle mutlaka **dolanacaktır**. (Yeni Aktüel, 2011: 36)

1) Başkasına yapmayı tasarladığı kötülük kendi başına gelmek; 2) İş yapmakta olan birine engel olmak, yürütmesine engel olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ayağı yerden kesilmek

Disko Partizanı albümü ile ortalığı ‘dingildeten’ DJ Shantel; Goran Bregoviç, Boban Markoviç, The Rootsman, Fanfare Ciocarlia gibi isimleri bir araya getirdiği setiyle Babylon sahnesine çıkıp **ayaklarınızı yerden kesecek**. (Yeni Aktüel, 2011: 75)

1) Ayağı yere değmez olmak; 2) Taşıta binip yaya yürümekten kurtulmak. (Aksoy, 1995: 600)

Ayak uydurmak

Sarayburnu’nda yıllardır hizmet veren Sur Balık da “şubeleşme” modasına **ayak uydurdu** ve Arnavutköy’de yeni yerini açtı. (Yeni Aktüel, 2011: 93)

1) Yürüyüşte adım atışını başkalarınıninkine uydurmak; 2) Ayak açmak; 3) (mec.) kendi gidiş ve davranışını başkasınıninkine benzetmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bacak kadar

Kimi **bacak kadar** boyuyla defilelerin baş tacı. (Yeni Aktüel, 2011: 80)

Ufacık. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bağırıp çağırmak

Hakkındaki tecavüz suçlamaları konusunda soru soran CNN muhabirine sinirlendiğinde bile **bağırıp çağırmadan** sakince röportajı terk etmesi, sinirlerine hâkim olması, hanesine artı puan kazandırıyor. (Yeni Aktüel, 2011: 59)

Öfkeyle bağırarak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Başı çekmek

Örneğin İstanbul'da endüstriyel yazılımlar (CAD, CAM, CAE, CFA, CNC) öne çıkarken Ankara'da daha çok inşaat üzerine olan yabancı ve yerli yazılımlar ile muhasebe üzerine olanlar **başı çekiyor**. (Yeni Aktüel, 2011: 52)

Herhangi bir konuda önde gitmek, önyak olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Başına geçmek

Ebeveynleri Thomas ve Martha Wayne bir saldırı sonucu öldürülürler. Kendisi ilerleyen zamanlarda eğitimini tamamlamasının ardından Wayne Şirketler Grubunun **başına geçecektir**. (Yeni Aktüel, 2011: 65)

1) Görevi altında bulundurmak; 2) Bir işin yönetimini ele almak; 3) Bir işi yapmaya başlamak; 4) Bir şeyin etrafında toplanmak, yer almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Başında durmak

Sitenin **başında durmaya** devam edeceğiz, onlar bize taksitle belirli bir para ve reklam gelirlerinden de pay verecekler ama site onların olacak. (Yeni Aktüel, 2011: 33)

Yanında durup gözetlemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Baştan çıkartmak

32 yaşındaki Doruk Görgün, uzun zamandır takip ettiği erkek dergilerindeki yöntemlerle etrafındaki kadınları **baştan çıkaramadığı** iddiasıyla söz konusu dergileri tüketici mahkemesine vermeye hazırlanıyor. (Yeni Aktüel, 2011: 33)

1) Kötü yola sürüklemek, doğru yoldan saptırmak; 2) Karşı cinsi bir ilişkiye ikna etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bir çırpıda

Hediye ettiğimiz kitaplardaki seçimlerimizin doğruluğunu sizlerden gelen mail ve telefonlarda bir kez daha anlamış olduk. Aktüel’le beraber verdiğimiz kitapları **bir çırpıda** okuduklarını, kitaptan anekdotlar eşliğinde anlatan onlarca mail, inanın bizi çok mutlu etti. (Yeni Aktüel, 2011: 4)

Ele alır almaz, bir davranışta (yapıp bitirmek). (Aksoy, 1995: 644)

Bir deri bir kemik

“Wyatt Earp” filminin çekimleri sırasında 20 kilo veren Dennis Quaid ve birkaç yıl önce 30 kilo birden kaybedip **bir deri bir kemik** kalan Billy Bob Thornton gibi ünlü aktörler bir dönem manoreksik olduklarını ve tedavi gördüklerini açıklayan ender ünlülerden. (Yeni Aktüel, 2011: 44)

Çok zayıf (olmak). (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Boy göstermek

İrtica ise Milli Selamet Partisi çevresinde örgütlenmiş, **boy gösteriyordu**. (Yeni Aktüel, 2011: 24)

1) Görünmek; 2) Gösteriş yapmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Caka satmak

Onlar birer rock yıldızı, sinema oyuncusu ya da son model arabalarıyla **caka satan** futbolcu değil. (Yeni Aktüel, 2011: 58)

Gösteriş yapmak, çalım satmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Can sıkıntısı

Hakan'ın **can sıkıntısından** kurduğu, başlangıçta yalnızca beş kişinin ziyaret ettiği sitedeki haberlerle ekip kendi aralarına eğleniyorlarmış. (Yeni Aktüel, 2011: 31)

1) İşsiz durmaktan duyulan tedirginlik, bunalım; 2) Bir olaydan duyulan üzüntü. (Aksoy, 1995: 677)

Canını sıkmak

Fakat onun **canını sıkan** bir durum vardır: Gotham City'de su yüzüne çıkan toplumsal adaletsizlik ve saldırganlık. (Yeni Aktüel, 2011: 65)

Sözlerle veya davranışlarla kişinin neşesini kaçırmak, huzurunu bozmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Çene yormak

Mark Zuckerberg, Facebook'u kurduktan sonra dolar milyarderi oldu ve **çenemizi** bir hayli **yordu**. (Yeni Aktüel, 2011: 60)

Boşuna söyleyip durmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Çileden çıkarmak

Tapu Kadastro Memurları'nın hatası ile arazilerini kaybeden şahıslara Tapu Kadastro Müdürlüğü'nün gösterdiği çözüm önerisi ise vatandaşları **çileden çıkardı**. (Yeni Aktüel, 2011: 9)

1) Olup bitenler karşısında sabrı ve dayanıklılığı kalmayıp taşkınlık göstermek;
2) Çile süresini bitirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Değme keyfine

Bir de karşınızdaki TV ekranı açıksa, ara sıra Mezzo kanalındaki konserlere veya İz TV'ye (Digitürk 92 ve 18. kanallar) göz atıyorsanız, kimse **değmesin keyfinize!** (Yeni Aktüel, 2011: 10)

Söz konusu işten çok hoşlanıldığını anlatmak için kullanılan bir söz. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Devreye girmek

Sadece Güney Kore'de, o da orada fantezi dünya oyunları çok yaygın olduğundan, devlet bu türlü sanal mal varlığıyla ilgili hırsızlık, dolandırıcılık ve el koyma gibi problemlerde **devreye giriyor**. (Yeni Aktüel, 2011: 52)

İlgilenmek, karışmak, araya girmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dikkat çekmek

Ünlendim demeyelim de **dikkat çektim**, diyelim. (Yeni Aktüel, 2011: 40)

1) (ask.) “dikkat” komutunu yüksek sesle söylemek; 2) (mec.) ilgi toplamak; 3) (mec.) göze batmak, fark edilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dillere destan olmak

Kenan Sofuoğlu'nun **dillere destan** bir mütevazılığı var. (Yeni Aktüel, 2011: 73)

Herkes tarafından konuşulur olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dokuz doğurmak

Ama dede rolü **dokuz doğurduğumuz** casting'lerden biridir. (Yeni Aktüel, 2011: 19)

Merakla, heyecanla, sabırsızlıkla beklemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dört bir yan (taraf)

Bayrak Harekât Planı bir değerlendirme ile başlıyordu ve Türkiye için öncelikli iç ve dış tehditler sıralanıyordu. Bu değerlendirmelere göre Türkiye'nin **dört bir yan** düşmanla sarılmıştı; Yunanistan'la Ege Denizi'nde ciddi problemlerimiz, Kıbrıs'tan dolayı sıkıntılarımız vardı. (Yeni Aktüel, 2011: 24)

Her yan, bütün çevre. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dünyaya gelmek

Gerçek ismi Bruce Wayne olan bu adam, çok zengin bir ailenin oğlu olarak 13 Ekim tarihinde **dünyaya gelmiştir**. (Yeni Aktüel, 2011: 65)

Doğmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dünyaya getirmek

1995'te Pakistanlı kriket şampiyonu, siyasetçi Imran Khan ile evlenerek Müslüman oldu ve Londra'yı terk ederek Pakistan'a yerleşti. Burada iki erkek çocuk **dünyaya getirdi**. (Yeni Aktüel, 2011: 9)

Doğurmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

El atmak

Ama bu çaresizliğe karşı iki vatansever haham boş durmadı ve soruna **el attı**. (Yeni Aktüel, 2011: 97)

1) Birisinin işine karışmak, müdahale etmek; 2) Bir işe girişmek, teşebbüs etmek; 3) Sarkıntılık etmek; 4) Yardım etmek, ilgilenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

El emeği (göz nuru)

Pakistanlı kadınların **el emeğini** yurt dışına taşıyan bir markası var. (Yeni Aktüel, 2011: 9)

Yapımı uzun zaman alan ve çok emek isteyen iş, el işi göz nuru. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ele geçirmek

Dünyanın en büyük temizlik malzemeleri ve kozmetik devi Procter&Gamble, hacker'ler aracılığıyla, rakibi Unilever'in saç bakım birimi ile ilgili planlarının bulunduğu 80'den fazla dokümanını **ele geçirdi**. (Yeni Aktüel, 2011: 52)

1) Yakalamak; 2) Sahibi olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Eline su dökemez

Antik kentler, güneş, deniz ve kum gibi turist çeken klasik özellikler yerini hızla “shopping” turizmine bırakıyor. Bu alanda henüz Dubai'nin **eline su dökemiyoruz** ama arayış kapatmaya başladık. (Yeni Aktüel, 2011: 104)

“Değerce ondan çok geride” anlamında kullanılan bir söz. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Elini avağını (eteğini) kesmek (çekmek)

Daha sonra yanına bir ortak alarak meyhanecilikten **elini çekmiş**. (Yeni Aktüel, 2011: 89)

1) Uğramaz olmak; 2) Uğraşmamak, ilgilenmemek; 3) O şeyle ilgisini kesmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Emeği geçmek

Erdoğan Bayraktar, Faruk Özak, rahmetli Özhan Canaydın, Adnan Polat, Mehmet Atalay ve Yunus Akgül'ün çok büyük **emeği geçti**. (Yeni Aktüel, 2011: 54)

Bir şeyin ortaya çıkması için çalışmış olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Emek harcamak

Futbol âleminin sabırsızlıkla beklediği TT Arena'yla ilgili merak edilen her şeyi, stadın yapımı için en çok **emek harcayan** isimlerin başında gelen Galatasaray Yönetim Kurulu üyesi Işın Çelebi'yle konuştuk. (Yeni Aktüel, 2011: 54)

Çaba göstermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

El koymak

Sadece Güney Kore'de, o da orada fantezi dünya oyunları çok yaygın olduğundan, devlet bu türlü sanal mal varlığıyla ilgili hırsızlık, dolandırıcılık ve **el koyma** gibi problemlerde devreye giriyor. (Yeni Aktüel, 2011: 52)

1) Bir yolsuzluğu ortaya çıkarmak, incelemek, vaziyet etmek; 2) Üstüne konmak; 3) Zorla almak; 4) İşi üzerine almak, sorumluluğu üstlenmek; 5) Yetkili organ bir malı veya bir kuruluşu kendi yönetimine almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Fareler cirit atmak (oynamak)

Cezaevinde küçücük bir yerde tam 32 kişi kalıyorduk. Kimi mahkûmlar yerlerde yatıyorlardı. **Fareler cirit atıyordu.** (Yeni Aktüel, 2011: 28)

Bir yerde hiç insan bulunmamak, o yer çok ıssız olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gemi azıya almak

Aşırı sol ve sağ örgütler silahlanmış, her gün onlarca insan öldürülüyordu. Bölücülük Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde **gemi azıya almıştı.** (Yeni Aktüel, 2011: 24)

1) At, gemi azıları arasına alıp etkisiz bırakarak süvarisinin yönetiminden çıkmak ve alabildiğine koşmak; 2) (mec.) söz dinlemez olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gölgede bırakmak

Üstelik rock starları, ünlü oyucuları ve sporcuları **gölgede bırakacak** kadar da ünlüler. (Yeni Aktüel, 2011: 58)

Ondan daha üstün bir düzeye yükselmek, ondan çok daha başarılı olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gönül vermek

“Sanat’a ve “Sanatcan”a **gönül vermek** isteyenler! (Yeni Aktüel, 2011: 76)

1) Sevmek, âşık olmak; 2) Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, eğinmek, meyletmek; 3) Düşkün olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözüne alınmak

Gözüne alınacakların, faaliyeti durdurulacak dernek, siyasi parti, vakıf ve meslek odalarının, yayınları yasaklanacak dergi gazete ve kitapların tüm listesi hazır. (Yeni Aktüel, 2011: 24)

Güvenlik kuvvetleri birini belli bir süre, belli bir yerde tutmak, nezarete almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz atmak

Bir de karşınızdaki TV ekranı açıksa, ara sıra Mezzo kanalındaki konserlere veya İz TV'ye (Digitürk 92 ve 18. kanallar) **göz atıyorsanız**, kimse değmesin keyfinize! (Yeni Aktüel, 2011: 10)

Kısa bir süre, fazla dikkat etmeden bakıvermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözden (gözünden) kaçmak

Sevgiliniz, aileniz ve kendinizle ilgili sorunlar **gözden kaçmıyor**. (Yeni Aktüel, 2011: 101)

Görülmemek, farkına varılmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözden kaçırmak

Onun bu durumu maalesef tarih sayfalarında **gözden kaçırılmış** çok önemli bir noktadır. (Yeni Aktüel, 2011: 69)

Dalgınlıkla görmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz doldurmak

Lacoste Saat, Biarritz ailesinden yuvarlak kasalı ve altın renkli iyon kaplamalı yeni kadın modeli ile yine **göz dolduruyor**. (Yeni Aktüel, 2011: 103)

Görünüşü ile umulduğundan çok etkilemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göze almak

İyi de neden böyle bürük bir riski **göze aldılar** da oturup iki sayfalık kendi ekonomik metinlerini kaleme almadılar? (Yeni Aktüel, 2011: 35)

Gelebilecek her türlü zararı ve tehlikeyi önceden kabul etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göze çarpmak

Bu boy, bu pos ve bu hoşlukla kimsenin kızı olmasan da **göze çarparsın** maşallah. (Yeni Aktüel, 2011: 40)

Dikkati üzerine çekmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözetim altında tutulmak

Siyasi parti liderleri, partileri mecliste olsun ya da olmasın hiç fark etmeden evlerinde **gözetim altında tutulacaklardı**. (Yeni Aktüel, 2011: 24)

Göz önünden ayırmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz göze olmak (gelmek)

Ata olduğun yerler de batmıyordu, çünkü dediğin gibi orada anlatıcıyı çok iyi geliştirmiştin. Bu gelişmenin de sebebi sahne. Sahnede seyirciyle **göz göze olabilme**. (Yeni Aktüel, 2011: 18)

Her iki tarafın bakışları karşılaşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz kulak olmak

Önceden kestirilemez ve **göz kulak olunması** gereken haylaz bir çocuktan farkınız yok. (Yeni Aktüel, 2011: 99)

1) Görme, işitme yoluyla bilgi edinmeye çalışmak; 2) (mec.) gözetmek, korumak, bakmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözleri çakmak çakmak (olmak)

Binlerce, on binlerce çocuk, **çakmak çakmak olmuş gözleriyle** tutuşturdular ucunu o puronun. (Yeni Aktüel, 2011: 95)

Ateşli hastalık veya öfkeden gözleri kızarmış ve parlamış (olmak). (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözlerini fal taşı gibi açmak

Lord bir üzüm almış, ağzına atmış. **Gözleri fal taşı gibi açılmış**. (Yeni Aktüel, 2011: 5)

Şaşkınlıkla, hayretle bakmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözleri parlamak

Geldiler tabii, hepsi çok heyecanlandı, hepsinin **gözleri parladı**. (Yeni Aktüel, 2011: 56)

Gözlerinde sevinç ve istek belirlemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz önünde

O günlerde daha meşru ve **göz önünde** yapılmıyormuş her şey. (Yeni Aktüel, 2011: 41)

Yanında, yakınında. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz ucuyla süzmek

Güzel mavi çekik gözleri tam karşıya, Marmara'nın kapılarına bakıyordu. Ama sağ **gözünün ucuyla süzüyordu** o kuleleri yukarılarda. (Yeni Aktüel, 2011: 95)

İyice tanımak, bilmek veya dikkat çekmek amacıyla hafif kısık gözle incelemek, bakmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözü görmemek

Benim davamdan başka hiçbir şeyi **gözüm görmüyordu**. (Yeni Aktüel, 2011: 29)

1) Görmez olmak; 2) Belli bir şeyden başka bir şeyle ilgilenmemek; 3) Öfke sonucu en kötü şeyleri yapacak duruma gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözü kaymak

Google internet dünyasındaki en büyük fenomen olduğunda, kadınların **gözü** de bu “ilginç” adama **kaydı**, haliyle. (Yeni Aktüel, 2011: 61)

1) Gözünde hafifçe şaşılık bulunmak; 2) İstemeyerek bakıvermek; 3) Bayılmak sırasında gözünün akı çoğalmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözünü dikmek

Herkes Holywood’a **gözünü dikmiş**, yeni çağın en büyük kahramanının yaşam öyküsünü çekecek bir yönetmen arıyor. (Yeni Aktüel, 2011: 59)

Dikkatle bakmak, gözünü ayırmadan bir yere veya bir kimseye bakmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözü olmak

Sovyetler Birliği’nin ise çok uzun yıllardan beri boğazlarda **gözü vardı**. (Yeni Aktüel, 2011: 24)

Bir şeyi ele geçirmek isteği beslemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gurur duymak

Tamamen yanlış anlaşılmış. Ben ailemle hep **gurur duydum**. (Yeni Aktüel, 2011: 40)

Gururlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hakkını vermek

İstanbul kalabalık, karmaşık diye hayıflanıyoruz. Ama **hakkını** da **vermek** lazım. Şehrin her an farklı bir noktasında sürprizlerle karşılaşabiliyoruz. (Yeni Aktüel, 2011: 92)

1) Gereğini bütün olarak yerine getirmek; 2) Birinin çalışmasının karşılığını gereğince değerlendirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Harem selamlık olmak

Önümüzde bir podyum var, **haremlık selamlık** oturuyoruz. (Yeni Aktüel, 2011: 28)

Bir yerde kadın erkek ayrı oturmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hatırını kırmak

Tam da akustik konserin zamanıdır dediğimiz bir günde müzik ilahları **hatırımızı kırmıyor**. (Yeni Aktüel, 2011: 74)

Üzmek, gücendirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hava basmak

15 Ağustos doğumlu bu genç adam, her Aslan erkeği gibi gücünü fark edip, Spiderman kimliğine sahip olunca **havasını** da **basan** bir genç haline gelir, çünkü içindeki şövalye ruhu ortaya çıkmıştır. (Yeni Aktüel, 2011: 66)

1) Hava vermek; 2) (argo) büyüklenmek, gururlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Havası olmak

Assange’ın alâmetifarıkası olan “platin saçları” ona “olgun” bir **hava veriyor** ve bir çok kadını cezbediyor. (Yeni Aktüel, 2011: 59)

Alımlılığı, hoş bir özelliği bulunmak. (Aksoy, 1995: 848)

Havaya uçmak

Kesin kafayı takıp inat etmiştir, o bomba patlarken “ben ne yapıp edeceğim, bu işin altından kalkacağım” deyip öyle **havaya uçmuştur**. (Yeni Aktüel, 2011: 64)

1) Patlama dolayısıyla zarar görmek; 2) (mec.) havaya gitmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hayata geçirmek

14’üneyken “Mac Box Bundle” adlı internet şirketini **hayata geçirip** Mac yazılımlarını düşük fiyatlara sattı ve bu siteyle 2 yılda tam 1 milyon dolar servet yaptı. (Yeni Aktüel, 2011: 81)

Uygulanır duruma getirmek, canlılık kazandırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İç çekmek

[...] Neşet Ertaş, sazı türküye, türküyü saza o kadar yakıştırıyor ki dinleyenlere derin bir **iç çekmek** kalıyor. (Yeni Aktüel, 2011: 75)

Üzüntüyle derinden soluk almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İçine doğmak

İçime doğdu Nazan, bu 2011 bize -bize derken Türkiye’yi kastediyorum- uğur getirecek. (Yeni Aktüel, 2011: 86)

Bir işin olacağını veya olduğunu hiçbir belirtiye dayanmadan önceden sezinlemek, malum olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İcini ısıtmak

Yüzde 100 saf kaşmir, saf ipek veya ikisinin karışımı kaş ipekten oluşan Silk&Cashmere koleksiyonu görüntüsü ile bile **iciniz ısıtmaya** yetiyor. (Yeni Aktüel, 2011: 102)

Hoş, güzel bir şey hoşluk duygusu yaratmak, coşku vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İletişim kurmak

Ergenlik sıkıntıları çeken, kendine güvensiz ve kızlarla iyi **iletişim kuramayan** bir Aslan erkeğidir. (Yeni Aktüel, 2011: 66)

Bilgi, haber vb. alışverişi yapmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İlgisini çekmek

Hem zeki, hem komik olduğu için kadınların **ilgisini** kolayca **çekiyor**. (Yeni Aktüel, 2011: 61)

İlgisini, dikkatini ve merakını üzerinde toplamak, alaka duymak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İliğine kadar işlemek

Londra'yı felç eden kar yağışına bakıp **iliklerine kadar** üşüdüğünüz; gelecek yıl Bozburun'da denize girmeyi planladığınız; uyuyup uyandığınız; çayın kahvenin tadını çıkardığınız; kırıntıları üstünüze başınıza dökerek kurabiye atıştırdığınız koskoca bir evren... (Yeni Aktüel, 2011: 10)

1) Çok ıslanmak; 2) Çok üşümek; 3) Bütün varlığını kaplamak, çok etkilenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İmdada yetişmek

Taklit komedisi cazipliğini yitirirken sizin komedi tarzınız **imdada yetişti**. (Yeni Aktüel, 2011: 18)

Çok zor ve tehlikeli bir anda yardım etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İnzivaya çekilmek

Bu olay bir süre **inzivaya çekilmek** için aradığım fırsatı verdi bana. (Yeni Aktüel, 2011: 33)

Toplumdan kaçıp hiçbir şeyle ilgilenmeyerek tek başına yaşamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İş çevirmek

Arkanızdan **iş çeviren** insanlarla ilişkilerinizi kesebilirsiniz. (Yeni Aktüel, 2011: 101)

Gizli, dolambaçlı bir iş yapmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İşi başından aşkın olmak

Brin'in **iş başından aşkın** ve bu görüntü birçok kadın için son derece cezbedici. (Yeni Aktüel, 2011: 61)

Pek çok işi olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İz bırakmak

“sabah.com.tr”deki arkadaşlar “2010’un en sevdiğim 10 yerli albümü”nü sormuşlar. Öyle bir dosya hazırlıyorlarmış. İmkânsız! Üç albümden ötesi pek **iz bırakmamış** zihnimde. (Yeni Aktüel, 2011: 10)

Etkisini kalıcı duruma getirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İz sürmek

Savcılar bu bilgisayarlara ulaşmak istediler fakat “tamamının yenilendiği” cevabıyla karşılaştılar. Peki, eski bilgisayarlar nerde? Bilmiyoruz. Savcılar şimdi bunların **izini sürüyor** olmalılar. (Yeni Aktüel, 2011: 35)

1) İzlemek, arkasından gitmek, takip etmek; 2) Av sırasında hayvanın ayak izlerine bakarak gittiği yeri bulmaya çalışmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kafası karışmak

“Kadınlar vazgeçmeyen erkekleri çekici bulur” şeklinde uyarılar okuyunca biraz **kafam karıştı**. (Yeni Aktüel, 2011: 33)

Önceki bilgi ve düşünceleri altüst olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kafasında şimşek çakmak

Tony Wilson'ın Sex Pistols diye o zamanlar pek tanınmayan bir grubu sahnede izledikten sonra **kafasında şimşek çakar**. (Yeni Aktüel, 2011: 76)

1) Çok üzülmek, sarsılmak; 2) Zihninde birden bir düşünce doğmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kafayı yemek

Size o anı söyleyeyim mi? Bir dede arıyoruz, dede ararken **kafayı yemiştik**. (Yeni Aktüel, 2011: 19)

Aşırı yorgunluktan bunalıma düşmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kalp (kalbini) kırmak

Ama aslında **kalbi kırık** ve yetenekli bir dişi! (Yeni Aktüel, 2011: 19)

Birini çok üzecek bir davranışta bulunmak, gücendirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kaleme almak

Washington Post, LA Times gibi birçok prestijli yayına röportaj veren Gevinson, Harper's Bazaar için de 2010 İlkbahar modasını anlatan bir yazı **kaleme aldı**. (Yeni Aktüel, 2011: 80)

Bir konuyu yazı durumuna getirmek, yazıyla anlatmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kapı aralamak

Bu yaklaşım günümüzdeki siyasi sebeplerden doğan uzlaşmazlıklar içinden bir **kapı aralayabilir**. (Yeni Aktüel, 2011: 70)

Bir konuya giriş yapmak, karşısındakini hazırlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kapısını çalmak

Büyük şirketler başlarına böyle bir olay geldiğinde FBI'ya haber vermeyi tercih etmiyor, derhal Cyber Diligence'ın **kapısını çalıyor**. (Yeni Aktüel, 2011: 51)

Birine başvurmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kapış kapış satmak (gitmek)

Biletleri karaborsaya düşen Yüzüklerin Efendisi filminin şimdi de kitap, poster, oyuncak ve oyunları **kapış kapış satılıyor**. (Yeni Aktüel, 2011: 7)

Çok çabuk satılmak, çok istenir olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Karaborsaya düşmek

Biletleri **karaborsaya düşen** Yüzüklerin Efendisi filminin şimdi de kitap, poster, oyuncak ve oyunları kapış kapış satılıyor. (Yeni Aktüel, 2011: 7)

Bir mal gizlice pahalıya alınıp satılır olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kayda geçirmek

Factory Records'ın 1976-1992 arasındaki tarihini anlatırken aynı zamanda bir müzik dönemini de **kayda geçiriyor**. (Yeni Aktüel, 2011: 76)

İlişkili bulunduğu deftere yazmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kendine mal etmek

Bunlar Musevi mistisizminde günümüzde de geçerli olan düşüncelerdir ancak Yahudiler bunları Müslümanlardan aldıklarını kabul etmez, **kendilerine mal ederler**. (Yeni Aktüel, 2011: 70)

1) Benimsemek veya saymak; 2) Başkasının yaptığı işi kendisi yapmış gibi göstermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kendini göstermek

Tipik bir Terazi erkeğidir, başta şık zevkleri vardır, estetik duygusu kullandığı tüm araç-gereçlerde **kendini gösterir**. (Yeni Aktüel, 2011: 65)

1) Beğenilecek niteliklerini ortaya koymak; 2) Ortaya çıkmak, belirtmek; 3) (sp.) pas alabilmek için boş alana kaçmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kendini kaybetmek

Peki, bu kadar kahramanın arasında **kendinizi kaybettiğiniz** oldu mu hiç? (Yeni Aktüel, 2011: 18)

1) Bayılmak; 2) Aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kıyamet kopmak

Ama bu iş ilk çıktığında epey bir **kıyamet koptu**. Sonra da en çok talep edilen oyunlar, kısa oyunlar oldu. (Yeni Aktüel, 2011: 84)

1) Kıyamet günü gelmek; 2) (mec.) bir yerde çok gürültü ve telaş olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kız almak

Bir **kız almak** kız vermek, o durumu çok iyi açıklayan bir akışı var. (Yeni Aktüel, 2011: 20)

Bir ailenin kızını gelin olarak kendi ailelerine katmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kız vermek

Bir kız almak **kız vermek**, o durumu çok iyi açıklayan bir akışı var. (Yeni Aktüel, 2011: 20)

Bir ailenin kızını bir başka aileye gelin etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kolları sıvamak

Erkara, yeni projesi için **kolları sıvamış**. (Yeni Aktüel, 2011: 90)

Bir iş yapmaya güçlü bir biçimde, istekle hazırlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Köprüleri yıkmak (atmak)

Ev, aşk, çocuk konusunda terslik olabilir, **köprüleri yıkmayın**. (Yeni Aktüel, 2011: 101)

Bir işten vazgeçme veya geri dönme imkânı kalmayacak biçimde kesin bir davranışta bulunmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kulağına çalınmak

Zaten köyde gezinirken Karadeniz lehçesi sık sık **kulağınıza çalınıyor**, Mısır ekmeği, karalâhana sarması, mıhlama gibi yöresel lezzetlerin kokuları da evlerden yükseliyor. (Yeni Aktüel, 2011: 92)

Başkasına söylenirken kendisi de duymuş olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kurtlarını dökmek

Sabaha kadar süren bu partide de Cosmopolitan'ın konukları olarak **kurtlarımızı** iyice **döktük**. (Yeni Aktüel, 2011: 87)

Çoktan beri özlediği bir şeyi bol bol yapıp hevesini almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kuşku duymak

Her ikisi de gerçek bir demokrasi tatmin etmese de, karşılaştırıldığında, her halde demokratsız demokrasi alternatifinin diğerine üstünlüğünden **kuşku duyulamaz**. (Yeni Aktüel, 2011: 37)

Kuşkulanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Lafta kalmak

Dosyası kapatılmış ve **lafta kalmış** bir projeydi. (Yeni Aktüel, 2011: 55)

Bir iş düşünce aşamasında kalıp gerçekleşmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ne mal olduğunu bilmek (anlamak)

Fasulye'yi dinleyince **anlıyordum** adamların **ne mal olduklarını**. (Yeni Aktüel, 2011: 20)

Birinin nasıl bir nitelikte, yetenekte ve yaradılıştta olduğunu bilmek, kestirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Noktasına virgülüne dokunmadan

Çetin Doğan ve karargâhının hazırladığı darbe planı birebir 12 Eylül'de uygulanan Bayrak Harekât Planı'ndan alınmış. Hem de **noktası virgülüne dokunmadan**. (Yeni Aktüel, 2011: 3)

1) Olduğu gibi; 2) Hiçbir müdahale olmadan. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ortadan kaldırmak

Sadece bizde değil, dünyanın pek çok yerinde aynı. Bunun en güzel örneği Prenses Diana olayı. Kızı **ortadan kaldırdılar**. (Yeni Aktüel, 2011: 41)

1) Saklamak; 2) Yok etmek; 3) (mec.) öldürmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ortaya atmak

Bunlar, [...] **ortaya atılmış** zayıf “çelişki”lerdi. (Yeni Aktüel, 2011: 35)

Söylemek, ileri sürmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ortaya çıkarmak

AB müfettişleri ABD’li Echelon casuslarının Avrupalı uçak üreticisi Airbus ile Suudi Arabistan Havayolları arasındaki tüm faks ve telefon kayıtlarını takip ettiğini **ortaya çıkardı**. (Yeni Aktüel, 2011: 52)

Delilleriyle göstermek, ispat etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ortaya koymak

Her anlamda politik olan, altında bir metni olan mizahı **ortaya koymaya** çalışıyoruz. (Yeni Aktüel, 2011: 32)

1) Herkesin görebileceği yere koymak; 2) Yaratmak, yapmak; 3) Açıklamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Öne çıkmak

İstanbul’da endüstriyel yazılımlar (CAD, CAM, CAE, CFA, CNC) **öne çıkarken** Ankara’da daha çok inşaat üzerine olan yabancı ve yerli yazılımlar ile muhasebe üzerine olanlar başı çekiyor. (Yeni Aktüel, 2011: 52)

Diğerlerinden daha iyi olmasından dolayı dikkat çekmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Öne sürölmek

5-7 Mart 2003'te İstanbul'daki Birinci Ordu karargâhında gerçekleştirilen “plan semineri” ve bu seminerin yöneticisi-komutanı orgeneral Çetin Doğan'a sunulmak üzere hazırlandığı **öne sürölen** bazı CD'ler... (Yeni Aktüel, 2011: 34)

1) Birini ilk önce harekete geçmesi için önermek; 2) İleri sürmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Örnek olmak

Hürrem sultan'dan başlayarak imparatorluğu kadınlar idare etmiş. Bana göre diğerlerine **örnek olmuş**. (Yeni Aktüel, 2011: 40)

Hayır ve davranış yönünden başkasının kendisine benzemesi yolunda etkili olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Pay vermek

Sitenin başında durmaya devam edeceğiz, onlar bize taksitle belirli bir para ve reklam gelirlerinden de **pay verecekler** ama site onların olacak. (Yeni Aktüel, 2011: 33)

1) Hisse vermek, bölüşmede bulunan parçalardan ayırmak; 2) (mec.) küçük büyüğe karşılık vermek, saygısızca davranmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Peşine takmak

Otobüste uyuyup kalarak bilmediğı, karanlık bir mahalleye düşöveren bir fotoğrafçının **peşine takıp** götürüyor bizi bu yeni hayata. (Yeni Aktüel, 2011: 78)

Yanında götürmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Poz vermek

29 yaşındaki sosyetik güzel ve erkek arkadaşı Four Seasons Maui Resort'ta sıcak **pozlar verdi**. (Yeni Aktüel, 2011: 8)

Resim yaptırmak veya fotoğraf çektirmek için durum almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Rafa kaldırmak

Satma fikri **rafa kalkmış**, şimdi amaçları siteyi daha da geliştirmek. (Yeni Aktüel, 2011: 33)

Savsamak, artık üstünde durmamak, ihmal etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Rüştünü ispat etmek

Ama onlar genelde **rüştünü ispatlamış** tasarımcıların işi. (Yeni Aktüel, 2011: 94)

1) Kanunlara göre ergin sayılacak yaşa gelmiş olmak; 2) (mec.) herhangi bir konuda yeterli seviyeye geldiğini göstermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sarıp sarmalamak

Fakat albüm olarak baktığımda beni **sarıp sarmalayan** üç, bilemediniz dört albüm var. (Yeni Aktüel, 2011: 10)

Sıkıca sarmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ses getirmek

Ağustos'ta Taraf gazetesinde yayımladığım beş yazıda bu iddialara cevap verdim. Bunların basında en fazla **ses getiren** ikisini burada sizinle paylaşalım. (Yeni Aktüel, 2011: 35)

Yaptığı işle, söylediği sözle dikkatleri çekmek ve kitleleri harekete geçirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sır saklamak (tutmak)

Hüsrev'in tarifi ailenin üçüncü kuşak temsilcileri tarafından **sır** gibi **saklanıyor**. (Yeni Aktüel, 2011: 91)

Bir sırrı açığa vurmamak, başkasına söylememek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Söz etmek

Geçen sayıda 13 Aralık'ta açılan ve 2 Ocak 2011'e kadar açık kalan "Batılılaşan Türkiye'nin Ermeni mimarları" sergisinden **söz etmiştim** size. (Yeni Aktüel, 2011: 36)

O şey üzerinde konuşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Söz kesmek

Aşkı ben çok genç yaşta yaşadım. 14'ten 18 yaşına kadar. Nişanla noktalanıyordu, **söz kesildi** fakat bozuldu. (Yeni Aktüel, 2011: 29)

Genellikle evlenmek için anlaşip kesin karar vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Su yüzüne çıkmak

Ama bu güne kadar erkekler dünyasında adı anılmayan anoreksiya şimdi ciddi bir problem olarak **su yüzüne çıkıyor**. (Yeni Aktüel, 2011: 44)

Bir süre örtülü kalmış bir iş veya sorun aydınlanmak, belli olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tadı damağında kalmak

Doğrusu, Necla Bayraktar ve Hasan Hüseyin Kemal'in ortaklaşa yaptıkları bu röportajın **tadı damağında kaldı**. (Yeni Aktüel, 2011: 4)

1) Yenen bir şeyin tadını unutamamak; 2) Hoşa giden, zevk alınan bir şeyi unutamamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tadına bakmak

Ne yerseniz yiyin, balık Adana ve balık mantının mutlaka **tadına bakın**. (Yeni Aktüel, 2011: 93)

Ağızına alıp tadını denemek, test etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tadını çıkarmak

Londra'yı felç eden kar yağışına bakıp iliklerine kadar üşüdüğünüz; gelecek yıl Bozburun'da denize girmeyi planladığınız; uyuyup uyandığınız; çayın kahvenin **tadını çıkardığınız**; kırıntıları üstünüze başınıza dökerek kurabiye atıştırdığınız koskoca bir evren. (Yeni Aktüel, 2011: 10)

Bir şeyin güzelliğinden veya sağladığı imkânlardan yeterince yararlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tiye almak

Onu **tiye alan** bir haber yapıp, ‘12 yıldır Sierra Leone’de unutulmuş büyükelçi Türkiye’ye geri çağırılabilmesi için çareyi Ermeni tasarısını meclise sunmakta buldu’ türünden bir haber yaptık. (Yeni Aktüel, 2011: 32)

Biriyle alay etmek, eğlenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tuzağa düşmek

Casus hacker’ların **tuzağına düşen** dünya devleri. (Yeni Aktüel, 2011: 52)

Birileri tarafından hazırlanan kötü bir duruma uğramak, oyuna gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tuz biber ekmek

Zamanında eyaletin başına gelen felaketler için **tuzu biberi** oldu. (Yeni Aktüel, 2011: 96)

Üzüntüyü, kusuru artıracak durum yaratmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Uğur getirmek

İçime doğdu Nazan, bu 2011 bize -bize derken Türkiye’yi kastediyorum- **uğur getirecek**. (Yeni Aktüel, 2011: 86)

İyilik, şans, talih, bereket getirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yakayı ele vermek

Allen İverson kılığında yurda sahte Rolex sokmaya çalışan Nijeryalı kaçakçı, Atatürk havalimanında **yakayı ele verdi**. (Yeni Aktüel, 2011: 33)

Kaçamayarak ele geçmek, yakalanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yol açmak

Bu durum trajik durumlara da **yol açabiliyor**. (Yeni Aktüel, 2011: 52)

1) Yol yapmak; 2) Kapanmış olan yolu geçilir duruma getirmek; 3) Kalabalık bir yerde genellikle saygıdeğer bir kişinin geçmesi için insanları kenara çekip yol vermek; 4) (mec.) bir olayın sebebi olmak; 5) (mec.) davranışlarıyla başkalarına örnek olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yol almak

Noel zamanı ve ben bize borçlu olan geminin ABD'ye doğru **yol aldığını** gördüm. (Yeni Aktüel, 2011: 49)

Yolda ilerlemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yollara düşmek

Hikâyenin çarpıcı yanı, bu kez şairin tutkuyla seven ve **yollara düşen** kişi değil, uğruna **yollara düşülen** olması! (Yeni Aktüel, 2011: 10)

Yola çıkmak, yol almaya başlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yolunu tutmak

Kimisi [...] Vatikan'ı ziyaret etmek için Roma'nın **yolunu tutuyor**. (Yeni Aktüel, 2011: 94)

Bir yere doğru gitmeye başlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüz tutmak

Solmaya **yüz tutmuş** sayfalarda İslam'ın başlangıcından bugünkü Musevi ayinleri ve tefekkür uygulamalarına kadar ki süreçte İslam tasavvufunun Musevi düşüncesi ve uygulamalarının gelişimine hiç aralıksız etki ettiğini buldum. (Yeni Aktüel, 2011: 69)

1) Bir şey, olmak üzere bulunmak; 2) Giderek biçim ve renk değiştirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüz vermemek

Elbette 19 yaşında Harvard'ta okumaya başlaması sonrasında okulu terk etmesi ve 900 milyon dolara siteyi satın almak isteyen Yahoo'ya bile **yüz vermemesi** de kadınlara onun “cool” olduğunu düşündürüyor. (Yeni Aktüel, 2011: 60)

1) İlgi, yakınlık göstermemek; 2) Önemsememek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Zevk almak (duymak)

[...] yaşamaktan **zevk almanın** bir hak olduğunu söylüyorlardı. (Yeni Aktüel, 2011: 79)

Hoşlanmak, beğenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

6.3.1.2.1. Yeni Aktüel Dergisinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Araştırmamızda Türkiye'nin en çok satan ikinci dergisi konumunda olan “Yeni Aktüel”de toplam 124 deyim kullanıldığı saptanmıştır. 2.735 cümleden oluşan dergideki deyim yüzdesine bakacak olursak, % 4.53 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. Söz konusu dergide en çok göz ve el organlarının yer aldığı organ ve organlarla ilintili 38 deyim ön plana çıkmaktadır.

Yeni Aktüel dergisinin çeşitli yerlerinde; gözaltına alınmak, göz atmak, gözden kaçırmak, göz doldurmak, göze çarpmak, gözetim altında tutulmak, göz göze olmak, göz kulak olmak, gözleri çakmak çakmak olmak, gözlerini fal taşı gibi açmak, gözü görmemek, gözden kaçmak, gözleri parlamak, göz önünde, göz ucuyla süzmek, gözü kaymak, gözünü dikmek, gözü olmak gibi “göz” organıyla ilgili deyimlere rastlamaktayız.

Organ adlarında öne çıkan diğer deyimler ise “el” ile ilgili olanlardır. El atmak, el emeği, ele geçirmek, eline su dökemez, elini ayağını çekmek, el koymak gibi deyimler buna verilebilecek örneklerdir.

Bunun yanı sıra, başı çekmek, başına geçmek, baştan çıkartmak, kafası karışmak, kafasında şimşek çakmak, kafayı yemek örneklerinde olduğu gibi “baş/kafa” ile ilgili kullanılan deyimlerin yoğunluğu da dikkat çekmektedir.

Ayağına dolanmak, ayağı yerden kesilmek, ayak uydurmak gibi “ayak” uzvunun yanı sıra ağzını bıçak açmamak, bir deri bir kemik, çene yormak, iliğine kadar işlemek, kulağına çalınmak, tadı damağında kalmak, yüz vermemek, alın teri dökmek, kalp kırmak, bacak kadar, kolları sıvamak, göz kulak olmak gibi çeşitli organ adlarının, deyimlerde gerçek anlamlarının çok ötesinde kullanıldıklarını görmekteyiz.

Yeni Aktüel dergisinde yer alan deyimler içerisinde organ adları ile ilgili olanlardan sonra soyut kavramlar içeren ve çeşitli duyularla ilgili olan deyimlerin varlığı göze çarpmaktadır. Buna örnek olarak ilgili derginin çeşitli noktalarında yer alan; aklına getirmemek, aklından geçirmek, akli başında, can sıkıntısı, canını sıkamak,

çileden çıkarmak, gönül vermek, gurur duymak, içine doğmak, içini ısıtmak, iç çekmek, kuşku duymak, tadı damağında kalmak, tadına bakmak, tadını çıkarmak, uğur getirmek, zevk almak deyimlerini gösterebiliriz.

Öte yandan, akan sular durmak, eline su dökemez, gölgede bırakmak, gözlerini fal taşı gibi açmak, hava basmak, havası olmak, havaya uçmak, kafasında şimşek çakmak, su yüzüne çıkmak gibi deyimlerin içerisinde yer alan doğa ile ilgili sözcüklerin deyim aktarması neticesinde farklı bir anlama büründüklerinden söz edebiliriz.

Kaleme almak, kapı aralamak, kapısını çalmak, köprüleri yıkmak, rafa kaldırmak gibi eşya ve nesnelerin yine deyim aktarması neticesinde gerçek anlamlarının dışında kullanıldığını gördüğümüz dergide, kız almak, kız vermek, söz kesmek, harem selamlık oturmak gibi geleneklerle, fareler cirit atmak, kurtlarını dökmek gibi hayvanlarla ve kıyamet kopmak gibi dini unsurlarla ilgili deyimler karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızın ana konusuyla ilgili birkaç noktaya vurgu yapmak gerekirse, Yeni Aktüel dergisinden örnek verebileceğimiz ve gerçek anlamlarının çok ötesinde kullanılan “kurtlarını dökmek” veya “dokuz doğurmak” gibi deyimlerin anlamını bilmeyen birisi, ilgili bağlamda, anlatılmak istenenden çok daha farklı bir anlam çıkaracak ve iletişimde kopukluk yaşayacaktır.

6.3.1.3. Aydınlık Dergisi

Türkçe dergiler kapsamında inceleyeceğimiz son dergi ise 1921 yılında Şefik Hüsnü tarafından kurulan ve haber-yorum alanında yayın yapan Aydınlik Dergisi'dir. İstatistiklere göre en çok satan üçüncü dergi olan Aydınlik, Güney Reklamcılık Yayıncılık Matbaacılık Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi tarafından haftalık olarak yayınlanmaktadır. Genel Yayın Yönetmenliğini Deniz Yıldırımın yürüttüğü derginin incelenen 1221. sayısı 09 Ocak 2011 tarihinde yayınlanmıştır. Adı geçen dergide aşağıdaki deyimlerin yer aldığı tespit edilmiştir:

Acı duymak (çekmek)

“Yaşarken değerini bilemedik” diye büyük **acı duyuyorlardı**. (Aydınlık, 2011: 5)

1) Ağrı, sızı duymak; 2) (mec.) üzülmek, üzüntü içinde kalmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Aç açık kalmak

Hayatını kaybeden ve **aç açıkta kalan** Kardemir çalışanları ve ailelerinden derhal ‘işçi lojmanlarını terk etmeleri’ isteniyor. (Aydınlık, 2011: 41)

Yoksulluk içinde, evsiz barksız kalmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Adım (adımını) atmak

Böylece AKP’nin yandaş televizyon ve radyoları yemlemek, diğerlerini teslim almak için önemli bir **adım atmış** oluyor. (Aydınlık, 2011: 1)

1) Yürümek için ayağını öne doğru uzatıp basmak; 2) (mec.) bir işe ilk kez girişmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ağına bir parmak bal çalmak

Hükümet sansür olanaklarıyla donatıldı, bütün bunlara ses çıkarılmaması için de **ağızlara bir parmak bal çalındı!** (Aydınlık, 2011: 1)

Birini tatlı sözlerle veya çeşitli hediyelerle bir süre için kandırmak, oyalamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Altından kalkmamak

Bu tür televizyonların **altından kalkamayacağı** ‘sayısal karasal yayın’ sistemi, AKP içinse yeni rant kapısı olacak. (Aydınlık, 2011: 1)

1) Bir işi başaramamak, becerememek, üstesinden gelememek; 2) (mec.) kendini savunamamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Askıya almak

Tutuklamalar hukuku **askıya alma** aracı yapılmamalıdır. (Aydınlık, 2011: 4)

1) Altı boşalıp desteği kalmayan yapıyı dikmelerle boşlukta tutarak yıkılmaktan kurtarmak; 2) Oturmuş veya batmış bir gemiyi yüzdürmek için başka teknelere asarak kaldırmak; 3) (mec.) bir işi zamanında yapmayıp belirsiz bir zamana bırakmak, savsaklamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ayağa kalkmak

Şırnaklılar, cinayeti duyunca **ayağa kalktılar**. (Aydınlık, 2011: 20)

1) Ayakları üzerinde durmak, dikilmek; 2) Hasta iyi olmak, iyileşmek; 3) Saygı göstermek için oturma durumundan ayaküzeri durumuna geçmek; 4) Harekete geçmek; 5) İsyan etmek; 6) (mec.) telaşlanmak, telaşa kapılmak, heyecanlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ayakta kalmak

Zaten büyük maddi zorluklarla boğuşan küçük ve yerel televizyonlar, **ayakta kalabilmek** için AKP’nin reklamlarına mahkûm edilerek ‘yandaşlığa’ zorlanacak. (Aydınlık, 2011: 1)

1) Oturacak yer bulamamak; 2) Yıkılmamak, çökmemek; 3) Değerini yitirmemek, önemini korumak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ayyuka çıkmak

Hizbullah'ın faaliyetlerinin **ayyuka çıktığı** bir dönemde [...]. (Aydınlık, 2011: 17)

1) Ses yükselmek; 2) Dedikodu herkesçe duyulmak, yayılmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Baskı yapmak

Nüfuzunuzu kullanarak belgeleri elinde bulunduran Akşam grubuna bir **baskı yaptınız mı?** (Aydınlık, 2011: 11)

1) Bir kimseyi bir işi yapmaya zorlamak, zor kullanmak; 2) (sp.) oyuncunun rahat hareket etmesini engellemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Baş etmek

Toplumsal bir patlama kendini gösterdiği anda bununla **baş edebilecek** bütün mekanizmaları kaybetmiş durumdayız. (Aydınlık, 2011: 44)

1) Gücü yetmek; 2) Başarı kazanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Başağlığı dilemek

Arkadaşımızın acısını paylaşır, ailesine ve tüm yakınlarına **başağlığı** ve sabır **dileriz.** (Aydınlık, 2011: 33)

Ölen bir kimsenin yakınlarını ziyaret ederek ilgi ve yakınlık belirten sözler söylemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Burun kıvırmak

Türkiye ne zaman genç cumhuriyetin yarattıklarına **burun kıvırmaya**, yermeye, yük görmeye ve sonunda da “babalar gibi satmaya” başladı [...] o zaman taşralaşma başladı. (Aydınlık, 2011: 64)

Önem vermemek, küçümsemek, beğenmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Can çekmek

Bugün liberalizm her yerde ya çökmüş, tarihe intikal etmiş veyahut da sarsıntı nöbetleri içinde **can çekilmektedir**. (Aydınlık, 2011: 27)

1) Ölmek üzere bulunmak; 2) Sona ermek, tükenmek, bitmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Canı yanmak

Ben memleketin gidişatına çok üzülüyorum ve **canım yanıyor**. (Aydınlık, 2011: 50)

1) Çok acı duymak; 2) Acı bir deneme geçirmek; 3) Bir işte zarar görmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Cefa çekmek (görmek)

Bizim için **cefa çeken** kim varsa [...] hepsinin kurtuluşunu diliyorum. (Aydınlık, 2011: 35)

Kendisine eziyet edilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Değer vermek

Agop Martayan, bizim dil bilimcilerimizden. Atatürk O’na büyük **değer veriyordu**. (Aydınlık, 2011: 62)

Değerli saymak, önem vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dikkat çekmek

Bir Türk kavmi olan Bulgarlar, zekâsı ve bilgisi ile **dikkat çeken** erdemli bir insan çıkınca ”bu adam hizmet etmeye layık” diyerek boynuna bir ip geçirip ağaca asıyor ve çürüyene kadar ağacın üstünde bırakıyorlar. (Aydınlık, 2011: 5)

1) (ask.) “dikkat” komutunu yüksek sesle söylemek; 2) (mec.) ilgi toplamak; 3) (mec.) göze batmak, fark edilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dile getirmek

2010 AKB Ajansı’nda yaşanan yolsuzlukları Aydınlık’tan sonra CHP İstanbul İl Başkanı Berhan Şimşek de belgeleriyle **dile getirdi**. (Aydınlık, 2011: 8)

1) Konuşturmak; 2) Belirtmek, anlatmak, açıklamak, ifade etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dili dönmemek

Liberalizmi **-dilim dahi dönmüyor-** [...] yıkaraktan, memleketimizde güdümlü bir ekonominin esaslarını kurmak istiyoruz. (Aydınlık, 2011: 27)

1) Bir sözü doğru, düzgün söylemeyi becerememek; 2) Amacını iyi anlatamamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dolap döndürmek (cevirmek)

AB Türkiye temsilcisinin, Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nde yaşanan usulsüzlük ve Hazine Müsteşarlığına, hibe yardımlarının iptal edildiğine ilişkin yazısı da **dönen dolabı** gözler önüne seriyor. (Aydınlık, 2011: 12)

Hile ve dalavere ile iş yapmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ele geçirmek

Obama yönetimi, son seçimlerde Cumhuriyetçilerin çoğunluğu **ele geçirmeleri** yüzünden Temsilciler Meclisi'nde istediği atamaları yapamıyordu. (Aydınlık, 2011: 28)

1) Yakalamak; 2) Sahibi olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Eline geçmek

Buralar tamamen AKP'nin, cemaatçilerin **eline geçti**. (Aydınlık, 2011: 50)

1) Kazanmak, edinmek, elde etmek; 2) Rastlamak, bulmak; 3) Yakalamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

El kaldırmak

El kaldırıp indirmeyle çıkarılan yasalarla 'cukka düzenini' nereye kadar yürütecekler, onu da hep beraber yaşayarak göreceğiz. (Aydınlık, 2011: 1)

1) Oy verdiğini veya söz istediğini elini kaldırarak belirtmek; 2) Birine, bir şeye vurmaya kalkışmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ete kemiğe büründürmek (dönüştürmek)

Ajansın idari yapısını, devletten gelen uzmanların eline teslim ettik. Yürütme Kurulu kararlarını **ete kemiğe büründürecek** Bütçe ve İhale Komisyonu ve kurullarını da. (Aydınlık, 2011: 7)

Canlandırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ferman çıkarmak

Haklarında sürgün **fermanı çıkarılan** işçiler, 5 gün içerisinde görevlerine başlamak zorunda. (Aydınlık, 2011: 38)

1) Padişah tarafından herhangi bir konuda emir verilmek; 2) Yetkili bir kimse tarafından buyruk verilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göğsünü gere gere

Göğsümüzü gere gere 2011'e devredeceğimiz en büyük mirasın üzerinde yeller esiyor. (Aydınlık, 2011: 7)

1) Kendine güvenerek; 2) Övünerek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözaltına almak

Amerikalı diplomat, Litvanya Gümrük Dairesi'nin, Amerikan yardımı alan Belaruslu bir çalışanı para kaçakçılığı suçlamasıyla **gözaltına alındığını** bildiriyor. (Aydınlık, 2011: 47)

Güvenlik kuvvetleri birini belli bir süre, belli bir yerde tutmak, nezarete almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz atmak

İzninizle biz de yurdumuzda oynanan oyuna bir **göz atalım**. (Aydınlık, 2011: 23)

Kısa bir süre, fazla dikkat etmeden bakıvermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözdağı vermek

Yarı ücrete razı, yeni köleler, eskilerine **gözdağı vermek** için vardiya çıkışlarında kapılara sıralanıyor. (Aydınlık, 2011: 41)

Sonradan verilecek bir ceza ile korkutmak, yıldırma, tehdit etmek, caydırmaya çalışmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözden geçirmek

Görüşmede Erdoğan'dan, düzenlemeyi yeniden **gözden geçirme** sözü alan sendikacılar, eylem planı açıklamaktan da vazgeçtiler. (Aydınlık, 2011: 39)

1) Okumak; 2) Niteliğini anlamak için bir şeyin her yanına bakmak, incelemek, muayene etmek; 3) Araç, motor vb.nin çalışıp çalışmadığını incelemek, denemek, denetlemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz dikmek

Kardemir işçisinin rızıkına **göz dikenler** tüm kenti ele geçirmiş gibiler. (Aydınlık, 2011: 40)

Bir şeyi ele geçirmek isteğine kapılmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göze çarpmak

Gramer alanında da Türk ve Alp dilleri arasındaki bağlar hemen **göze çarpmaktadır**. (Aydınlık, 2011: 63)

Dikkati üzerine çekmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz önüne almak

Açık veya kapalı operasyondan hangisinin uygulanması gerektiğine de damarların anatomik yapısı, hastanın yaşı ve ek hastalıkları **göz önüne alınarak** karar veriliyor. (Aydınlık, 2011: 49)

Önceden düşünmek, hesaplamak, dikkate almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göz (gözler) önüne sermek

AB Türkiye temsilcisinin, Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nde yaşanan usulsüzlük ve Hazine Müsteşarlığına, hibe yardımlarının iptal edildiğine ilişkin yazısı da dönen dolabı **gözler önüne seriyor**. (Aydınlık, 2011: 12)

Açıklamak, sergilemek, göstermek, tanıtmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözüne kestirmek

Bu bizim gerçekleştirilebileceğine **gözümüzün kestiği** bir rakamdı. (Aydınlık, 2011: 7)

1) Başarabileceğini ummak; 2) Zevkine uygun bulmak, hoşlanmak; 3) Uygun bulmak, elverişli görmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözünü ... hırsı bürümek

Büyük bir şirketin muhasebecisi olan Servet, **gözünü** para **hırsı bürümüş** karısının dolduruşuna gelerek [...]. (Aydınlık, 2011: 59)

Bir şeyi aşırı ölçüde istemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözünün yaşına bakmamak

Birçok parti hükümet yetkilisi; unvanına ve konumuna, daha doğrusu **gözünün yaşına bakmadan** cezalandırıldı. (Aydınlık, 2011: 46)

Acımamak, merhamet etmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gündeme gelmek

Unakıtan'ın oğlunun kaçak Mercedes'i daha önce de **gündeme geldi**. (Aydınlık, 2011: 11)

Üzerinde durulacak, konuşulacak bir konu durumuna gelmek. (Aksoy, 1995: 827)

Gün ışığına çıkmak

2000'e Doğru Güngen'in kapak haberiyle merak edilen Hizbullah'ın gerçek yüzünü **gün ışığına çıkardı**. (Aydınlık, 2011: 19)

Açıklığa kavuşmak, aydınlanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hapis yatmak

Beş kuşakla **hapis yattım**, beş kuşağa yapılanlara tanığım. (Aydınlık, 2011: 5)

Hükümlü olduğu süreyi hapishanede geçirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hayat vermek

‘İzdüşümler’ isimli köşesinden yazılarıyla, donmuş fotoğraf karelerine **hayat verdi**. (Aydınlık, 2011: 24)

Canlılık vermek, canlandırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hüküm sürmek

Bölgede toprak ağaları ve şeyhlik **hüküm sürmektedir**. (Aydınlık, 2011: 37)

1) İşbaşında olmak; 2) Yaygın olmak; 3) Etki, hız vb. sürmek, devam etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İçi titremek

“Kürdümüz” derken **içim** nasıl **titriyor**. (Aydınlık, 2011: 50)

1) Özen göstermek; 2) Çok üşümek; 3) Duygulanmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İlk göz ağrısı

Cumhuriyetin ilk demir çelik fabrikası Atatürk‘ün **ilk göz ağrısı** 1937’de şu sözlerle kuruluyor. (Aydınlık, 2011: 40)

1) İlk doğan evlat; 2) İlk sevgili. (Aksoy, 1995: 879)

İpleri birinin elinde olmak

Meclis'ten geçirdiği yeni RTÜK yasası ile Tayyip-Gül hükümeti, medyanın **ipini** tamamen **eline almak** istiyor. (Aydınlık, 2011: 1)

O işi el altından yönetmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İpucu vermek

Bu da gelecekle ilgili önemli **ipuçları veriyor**. (Aydınlık, 2011: 45)

Aranılan gerçeğe ulaştırabilecek şeyle ilgili, onu bulmaya yarayan bilgi vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İşten el çektirmek

Aralarında bakan seviyesinde yetkililerin de olduğu suçluların cezaları, **işten el çektirme** ve partiden ihraçtan başlıyor, idama kadar gidiyor. (Aydınlık, 2011: 46)

Görevden uzaklaştırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İz bırakmak

Bugün çoğu hayatta olmayan yazarlarımız, önemli **izler bırakmıştı**. (Aydınlık, 2011: 22)

Etkisini kalıcı duruma getirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kafasına estiği gibi

Oraya buraya çekile çekile uzatılıp **kafaya estiği gibi** yorumlanan, içinden çıkılamayan bir yasa hiç olmaz. (Aydınlık, 2011: 50)

Sadece kendi düşünce ve isteklerine göre. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kaleme almak

Muhsin Ertuğrul **kaleme aldığı** metinde şunları belirtiyordu: ‘Bugün, Dünya Tiyatro Günü’dür. (Aydınlık, 2011: 23)

Bir konuyu yazı durumuna getirmek, yazıyla anlatmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kanına girmek

Bizim sorunumuz onca insanın **kanına girmiş** PKK ile. (Aydınlık, 2011: 50)

1) Birini öldürmek veya öldürtmek; 2) Bir kızın kızlığını bozmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kapağı atmak

Kapak attığı AB avantajını hem KKTC’nin izolasyonu hem de Türkiye’nin AB üyeliği için kullanmaktadır. (Aydınlık, 2011: 25)

Sıkıntısız, rahat bir yere sığınmak, kaçıp kurtulmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kapısı açık olmak

Türk medyasının **kapıları** ardına kadar yabancıya **açıldı**. (Aydınlık, 2011: 1)

Evine herkes serbestçe konuk olarak gelir olmak. (Aksoy, 1995: 908)

Karara bağlamak

Yargıtay dosyayı **karara bağlamadığı** için Hizbullah üyeleri hükümlü değil, sanık konumundaydı. (Aydınlık, 2011: 14)

Bir davayı, bir sorunu çözümlmek, sonuçlandırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Karar vermek

Açık veya kapalı operasyondan hangisinin uygulanması gerektiğine de damarların anatomik yapısı, hastanın yaşı ve ek hastalıkları göz önüne alınarak **karar veriliyor**. (Aydınlık, 2011: 49)

Bir sorunu karara bağlamak, kararlaştırmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Katkıda bulunmak

A. Dilaçar, Atatürk önderliğinde Türk dilinin araştırılmasına nitelikli emeğiyle **katkıda bulundu**. (Aydınlık, 2011: 62)

Bir şeyin oluşmasına, gelişmesine veya gerçekleşmesine emek, bilgi, para vb. ile yardım etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kendini göstermek

Toplumsal bir patlama **kendini gösterdiği** anda bununla baş edebilecek bütün mekanizmaları kaybetmiş durumdayız. (Aydınlık, 2011: 44)

1) Beğenilecek niteliklerini ortaya koymak; 2) Ortaya çıkmak, belirtmek; 3) (sp.) pas alabilmek için boş alana kaçmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kökünü kazımak

Kimse açıkça söylemiyor ama rüşvetin **kökü** nasıl **kazınacak**? (Aydınlık, 2011: 50)

Bir daha üreyemez duruma getirmek, hiçbir kalıntısını bırakmamak, yok etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kuzu gibi

Gözünüzün içine öyle **kuzu gibi** bakar. (Aydınlık, 2011: 50)

Çok uysal. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ortaya çıkmak

Ajansta yapılan yolsuzluklar bir bir **ortaya çıkmaya** başladı. (Aydınlık, 2011: 6)

1) Yokken var olmak, meydana çıkmak, türemek; 2) Biri kendini göstermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Puan kazanmak (almak)

Siz Başbakana danışmanlık yapmış bir kişi olarak, bir kişinin kaçakçılık yaptığıının belgelerine ulaşınca bu konuyu yargıya taşımak yerine “**puan kazanmak**” peşine mi düşersiniz? (Aydınlık, 2011: 11)

1) Spor karşılaşmalarında başarılı bir oyun çıkararak kendine sayı sağlamak; 2) Genellikle test biçimindeki sınavda herhangi bir puan elde etmek; 3) (mec.) itibar kazanmak, takdir edilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Rüzgâr gibi

Tam **rüzgâr gibi** geçti sayılır iki buçuk haftalık Ankara yaşamımız. (Aydınlık, 2011: 34)

Çabucak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ses çıkarmamak (etmemek)

Hükümet sansür olanaklarıyla donatıldı, bütün bunlara **ses çıkarılmaması** için de ağızlara bir parmak bal çalındı! (Aydınlık, 2011: 1)

Bir şeyi hoş görerek karşı çıkmamak, itiraz etmemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Seyirci kalmak (olmak)

Savcılar, Kayseri’de yaşanan olaylara **seyirci kalırken**, [...]. (Aydınlık, 2011: 32)

Bir olay karşısında hiçbir tepki göstermeyerek işe karışmamak, seyirci gibi davranıp karışmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sıcağı sıcağına

Her zaman **sıcağı sıcağına** olması daha iyi. (Aydınlık, 2011: 54)

Zaman geçip unutulmadan. (Aksoy, 1995: 1034)

Soyup soğana çevirmek

Tüm kent ve çeşitli kurumlar, Kardemir’i **soyup soğana çevirenler** tarafından denetleniyor. (Aydınlık, 2011: 40)

1) Hiçbir şey bırakmamacasına soymak; 2) Hırsız bir yeri veya bir kişiyi adamakıllı soymak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Söz açmak

‘Eleştiri Günlüğü’nde, sanattan, edebiyattan **söz açacağım**, günün kültür ve eğitim sorunlarını tartışmaya çalışacağım. (Aydınlık, 2011: 23)

Bir konu üzerine konuşmaya başlamak, laf açmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Söz etmek

Katkı alan proje ortaklarımızın hemen hiç biri, 2010 projesinin ortağı olduğundan **söz etmiyor**. (Aydınlık, 2011: 7)

O şey üzerinde konuşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tansiyonu düşürmek

Amerikan elçisinin gündeminde Kore yarımadasında **tansiyonun düşürülmesi** için atılacak diplomatik adımlar vardı. (Aydınlık, 2011: 45)

Gerilimi azaltmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Tavır almak (takınmak)

İnönü ve Bayar gibi elbette Atatürk de liberalizme açık **tavır alıyor**. (Aydınlık, 2011: 27)

Belli bir durum veya davranış biçimini benimsemek, vaziyet almak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Toprağa vermek

A. Dilaçar, Ermeni Mezarlığı'nda **toprağa verildi**. (Aydınlık, 2011: 63)

Ölüyü gömmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Üstüne yatmak

Rum eşit ortaklık hakkımızın **üstüne yatmıştır**. (Aydınlık, 2011: 25)

Hakkı yokken bir şeyi kendine mal etmek, bir şeyi alıp vermemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Üzerinde durmak

Önemle **üzerinde durduğu** konu adalet sistemimiz. (Aydınlık, 2011: 51)

Bir işe önem vermek, bir işle yakından, sürekli ilgilenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yarasınıdeşmek

Ceyhan Mumcu Aydınlık'ın 13 Haziran 2010 günlü başyazısında o **yarayı deşiyordu**. (Aydınlık, 2011: 5)

Acıyı, üzüntüyü hatırlatmak, tazelemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yere göğe koymamak

Bugün Nazım'ı, [...] Deniz'i **yere göğe koymayan** gösterişlere bakarak 'Türkiye nerden nereye geldi' diye sevinenler var. (Aydınlık, 2011: 5)

Nasıl ağırlayacağını, nasıl memnun edeceğini bilmemek, çok önem vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yerinde (üzerinde) yeller esmek

Göğsümüzü gere gere 2011'e devredeceğimiz en büyük mirasın **üzerinde yeller esiyor**. (Aydınlık, 2011: 7)

Artık bulunmamak, yok olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yerli yerine oturmak

Şaşırtıcı benzerlikleri bulup çıkartıyor. Her şey **yerli yerine oturuyor**. (Aydınlık, 2011: 61)

Uygun düşmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yoktan var etmek

Geçmişin düşman kardeşleri Sırp'lardan, Hırvat'lardan, Slovenlerden, Boşnak'lardan oluşturulan, diğer bir deyişle **yoktan var edilen** bir millet. (Aydınlık, 2011: 60)

Yaratmak, ortaya çıkarmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yolu açık olmak

Bu role evet diyenlerin **yolu açık olsun**. Ben evet diyemiyorum. (Aydınlık, 2011: 8)

Bir iş, önünde engel olmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yoluna can (canını) vermek

Kış ortasında, okula giden küçük çocuklar ve yaşlı anneler, Kardemir **yolunda can vermiş** bir babadan geriye kalanlar. (Aydınlık, 2011: 41)

Birinin uğruna ölmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yön vermek

Amerikan politikalarına **yön veren** [...] Henri Barkey [...] savunmuştu. (Aydınlık, 2011: 29)

Yeni bir biçim, yeni bir düzen vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yürürlüğe girmek

Yargıtay 9’uncu Ceza Dairesi, tutukluluk sürelerine ilişkin düzenlemenin 31 Aralık 2010 da **yürürlüğe girmesi** üzerine, temyizde bulunan 179 tutuklu dosyasını süre açısından inceledi. (Aydınlık, 2011: 14)

Bir kanun, bir karar, bir iş uygulanır, yapılır duruma gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

6.3.1.3.1. Aydınlık Dergisinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Türkiye’nin en çok satan üçüncü dergisi olan Aydınlık’ta toplam 83 deyimle karşılaşmaktayız. 2.468 cümleden oluşan dergideki deyim yüzdesine bakacak olursak, % 3.36 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. Söz konusu deyimlere baktığımızda organ ve organlarla ilintili kavramların yer aldığı deyimlerin ön planda olduğunu görmekteyiz.

83 deyim 28'inin oluşturan organlara şöyle bir göz atacak olursak, “göz” kavramının yer aldığı deyimlerin yoğunluğu dikkat çekmektedir. Gözaltına almak, göz atmak, göz dikmek, gözden geçirmek, göz önüne almak, göze çarpmak, göz önüne sermek, gözüne kestirmek, gözünü ... hırsı bürümek, gözünün yaşına bakmamak, ilk göz ağrısı gibi deyimler Aydınlık dergisinde organ adları alanında karşımıza çıkmaktadır.

Dikkati çeken diğer bir husus ise “el” organı ile ilgili deyimlerin de ağırlıklı olarak yer aldığıdır. Ele geçirmek, eline geçmek, el kaldırmak, ipleri birinin elinde olmak, işten el çektirmek gibi deyimlerin “el” organı ile ilgili olarak oluştuğunu belirtebiliriz.

Dile getirmek, dili dönmek gibi “dil”, başsağlığı dilemek, kafasına estiği gibi “baş/kafa” ile ilgili deyimler de adı geçen dergide organ adları olarak göze çarpmaktadır.

Bunların yanı sıra; ağzına bir parmak bal çalmak, burun kıvrırmak, ete kemiğe büründürmek, göğsünü gere gere gibi deyimler de asıl anlamlarının çok ötesinde, yepyeni bir anlam ifade etmektedirler.

Organlarla yakından ilintili olarak ise; kanına girmek, ses çıkarmamak, tansiyonu düşürmek, yarasını deşmek gibi deyimlere rastlamaktayız.

Günlük hayatta kullanılmakta olan eşya ve nesnelerin de deyim aktarması sonucunda deyimleştiklerini; askıya almak, dolap çevirmek, ipucu vermek, ipleri birinin elinde olmak, kaleme almak, kapağı atmak, kapısı açık olmak gibi deyimlerden anlamaktayız.

Söz konusu dergide doğa ile ilgili deyimlerin de yer alması dikkatten kaçmamaktadır. Gün ışığına çıkmak, rüzgâr gibi, toprağa vermek, yere göğe koymamak, yerinde yeller esmek bu hususta örnek olarak gösterilebilir.

Soyut ifadeler içeren deyimlere örnek olarak, dergide yer alan; acı çekmek, cefa çekmek, değer vermek, içi titremek gibi deyimler öne çıkmaktadır

Toparlarsak, Aydınlık Dergisinde yer alan deyimlerin diğer dergilerde olduğu gibi çoğunlukla organ adları ile ilgili olduğunu, bunun yanı sıra eşya/nesne, doğa ve soyut kavramlar ile oluşturulmuş olan deyimlerin de var olduğunu tespit ettik.

6.3.2. Alman Dergileri

Alman dergilerinde, 2011 yılının ilk çeyreği verilerine göre, Der Spiegel'in 1.173.092, Stern'in 1.063.500 ve Focus dergisinin 823.781'lik satış rakamlarıyla ilk üç sırada yer aldıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle bu başlık altında söz konusu dergilerin analizi yapıp, ilgili dergilerde yer alan deyimler ortaya çıkarılacaktır.

6.3.2.1. Der Spiegel

Almanya'nın en çok satan dergisi konumunda olan "Der Spiegel" 4 Ocak 1947'de yayın hayatına başlamıştır. Haftalık haber-yorum kategorisinde yer alan derginin 10 Ocak 2011 tarihinde yayınlanan 2. sayısı bu çalışmada ele alınmıştır.

Georg Mascolo ve Mathias Müller von Blumencron'un sorumluluklarındaki derginin incelenmesi sonucunda aşağıdaki deyimlere rastlamaktayız:

Mit Abstand

50 Millionen Dollar – das ist die **mit Abstand** höchste Summe, die jemals ein deutscher Manager mit fragwürdigen, wenn nicht gar kriminellen Geschäften eingesteckt hat, schreibt die Süddeutsche Zeitung, die den Geldtransfer aufdeckte. (Der Spiegel, 2011: 59)

Bei Weitem. (Duden, 2008: 31)

(Açık ara, büyük bir farkla)

Sich vor jmdm./etw. in Acht nehmen

Ich dachte, er sei ein Menschenfresser, ich habe **mich in Acht genommen**. (Der Spiegel, 2011: 39)

Sich vorsehen, sich hüten. (Duden, 2008: 33)

(Kendine dikkat etmek, korumak)

Von etw. (keine) Ahnung haben

Selbst wenn man - theoretisch - die eigenen Gehirnzellen in den Kopf eines anderen übertragen könnte, **hätte** dieser andere **keine Ahnung**, was er damit anfangen soll. (Der Spiegel, 2011: 130)

Sich mit etw. (nicht) auskennen. (Duden, 2008: 38)

(Hiçbir fikri olmamak, habersiz olmak)

Von allein(e)

Am vergangenen Mittwoch öffneten sich die Türen für Bischof Anba Damian dann aber wie **von allein**. (Der Spiegel, 2011: 78)

Von sich aus, automatisch. (Duden, 2008: 40)

(Kendiliğinden)

Jmdm. Angst (und Bange) machen

Was jetzt in Ungarn passiert, **macht** einem schlichtweg **Angst**. (Der Spiegel, 2011: 11)

Jmdn. in Angst versetzen. (Duden, 2008: 47)

(Korkutmak)

Jemandem etwas ankreiden

Sigmar Gabriel wäre wahrscheinlich mangelnde Sachkenntnis **angekreidet** worden. (Der Spiegel, 2011: 23)

Jemandem die Schuld für etwas geben. (Redensarten-Index, 2011)
(Birisini bir şey ile suçlamak)

Seinen (eigenen) Augen nicht trauen

Beim Vergleich der Botschaften **trauten** die Beschenkten **ihren Augen nicht**. (Der Spiegel, 2011: 136)

Vor Überraschung etw. nicht fassen können. (Duden, 2008: 74)
(Gözlerine inanamamak)

Die Augen verdrehen

Früher hat er **die Augen verdreht**. (Der Spiegel, 2011: 18)

Verständnislosigkeit /Unwillen zeigen. (Redensarten-Index, 2011)
(Anlayış göstermemek)

Die Augen vor etw. verschließen

Europa **verschleißt** schon lange **die Augen davor**, dass die Lage der Medien gerade in Südosteuropa katastrophal ist. (Der Spiegel, 2011: 67)

Etw. nicht wahrhaben wollen. (Duden, 2008: 74)
(Gözlerini kapamak, aldırmamak, önem vermemek)

Ins Auge/in die Augen springen/fallen

Als ich heute wie immer den SPIEGEL kaufen wollte, **sprang** mir direkt die Titelschlagzeile **entgegen**. (Der Spiegel, 2011: 10)

Als Merkmal so offensichtlich sein, dass man es nicht übersehen kann, dass es sofort auffällt. (Duden, 2008: 76)

(Gözden kaçması imkânsız olmak, hemen fark etmek)

Auf den Beinen sein

Der Jetlag hat Angela Merkel um halb fünf aus dem Schlaf gerissen, sie **ist** jetzt seit 18 Stunden **auf den Beinen**. (Der Spiegel, 2011: 43)

(In einer mit Stehen oder Umherlaufen verbundenen Tätigkeit) sehr beschäftigt sein, viel unterwegs sein. (Duden, 2008: 105)

(Ayakta olmak)

Wieder auf die Beine kommen

Es könne durchaus 100 Jahre dauern, bis Haiti **wieder auf die Beine komme**, vielleicht auch 200 Jahre. (Der Spiegel, 2011: 86)

Sich wirtschaftlich wieder erholen/wieder gesund werden. (Duden, 2008: 105)

(Tekrar ayağa kalkmak, kalkınmak)

Sich ein Bild von jmdm./etw. machen

Dumm ist nur, dass dem Einzelnen leicht die Kontrolle darüber entgleitet, was die Netzwelt **sich** für **ein Bild von ihm macht**. (Der Spiegel, 2011: 121)

Sich über jmdn./etw. informieren und eine Meinung bilden. (Duden, 2008: 121)

(Bir şeyi görüp fikir edinmek)

Ruhig(es) Blut bewahren

Die besten Entscheider in Politik und Wirtschaft seien jene, die selbst in Stresssituationen **ruhig Blut bewahrten**. (Der Spiegel, 2011: 51)

In einer kritischen Situation Ruhe bewahren. (Duden, 2008: 131)
(Soğukkanlı olmak)

Im gleichen/in einem Boot sitzen

Wir **sitzen** alle **in einem Boot**. (Der Spiegel, 2011: 8)

Gemeinsam in der derselben schwierigen Lage sein. (Duden, 2008: 137)
(Birlikte zor durumda olmak)

Auf dem falschen Dampfer sein/sitzen/sich befinden

Im vergangenen Jahr ist mir klargeworden, dass ich **auf dem falschen Dampfer bin**. (Der Spiegel, 2011: 20)

Sich falsche Vorstellungen machen, bestimmte Möglichkeiten falsch einschätzen. (Duden, 2008: 158)
(Yanlış hayaller kurmak)

Mit etwas gut dastehen

Solche Lager haben ihre Funktion im Politikbetrieb, es ist der Job solcher Leute, ihre Chefs **gut dastehen** zu lassen. (Der Spiegel, 2011: 22)

Angesehen sein; mit etwas einen guten Eindruck machen; auf einem Gebiet führend sein. (Redensarten-Index, 2011)

(İyi konumda olmak, öncülük edecek, iyi bir izlenim bırakabilecek durumda olmak)

Auf Dauer

Die Technik namens X-pire funktioniert elegant und fast ohne Zutun des Nutzers; er könnte etwa die Laufzeit generell auf ein Jahr beschränken und nur ausgewählte Fotos **auf Dauer** ins Netz stellen. (Der Spiegel, 2011: 123)

Für unbegrenzte Zeit. (Duden, 2008: 160)
(Sürekli)

Dumm gelaufen (sein)

Für Gabriel **ist** es **dumm gelaufen**. (Der Spiegel, 2011: 23)

Ungünstig, nicht dem Plan, den Erwartungen, den Absichten entsprechend verlaufen (sein). (Duden, 2008: 177)
(Beklenildiği gibi gitmemek, kötü gitmek)

Bei jmdm. unten durch sein

Als er wenig später in einem Interview darüber plauderte, das womöglich die alte linke Clique hinter dem Spaß mit Teufels Urne stecke, dessen letzten Willen erfüllend, **war** er endgültig **unten durch**. (Der Spiegel, 2011: 70)

Jmds. Wohlwollen verloren, Verscherzt haben. (Duden, 2008: 179)
(Bütün itibarını kaybetmek)

Mit jmdm. geht es zu Ende

In den USA kannte einst jedes Kind die Geschichte von den Brüdern Homer und Langley Collyer – und wie fürchterlich **es mit** ihnen **zu Ende ging**. (Der Spiegel, 2011: 112)

Jmd. Lebt nicht mehr lange, liegt im Sterben. (Duden, 2008: 195)
(Fazla yaşamamak, ölüm döşğinde yatmak)

Roter Faden

Das Fasziniertsein von und die Hinwendung zu (geistigen) Führern zieht sich aber als **roter Faden** durch Rinsers gesamtes Leben. (Der Spiegel, 2011: 102)

Leitender, verbindender Grundgedanke; Grundmotiv. (Duden, 2008: 206)

(Ana konu, ana motif)

Für den Fall, dass.../im Fall(e), dass...

Für den Fall, dass sich der EGMR ausdrücklich zur Zulässigkeit des Instruments der nachträglichen Sicherungsverwahrung äußern sollte. (Der Spiegel, 2011: 28)

Falls, wenn. (Duden, 2008: 210)

(Eğer, velev ki)

Auf jeden Fall

Auf jeden Fall besser. (Der Spiegel, 2011: 95)

Ganz bestimmt, unbedingt. (Duden, 2008: 210)

(Her halükarda)

In jedem Fall

Und drittens die Frage, wer **in jedem Fall** von diesem neuen System profitiert. (Der Spiegel, 2011: 26)

Ob so oder so. (Duden, 2008: 210)

(Her durumda)

Eine gute/schlechte/traurige o. ä. Figur machen/abgeben

Wer von beiden **macht die bessere Figur**? (Der Spiegel, 2011: 22)

Durch Auftreten oder Erscheinung positiv/negativ beeindrucken. (Duden, 2008: 222)

(İyi/kötü intiba uyandırmak)

Zwei Fliegen mit einer Klappe schlagen

Damit **schlägt es zwei Fliegen mit einer Klappe**. (Der Spiegel, 2011: 65)

Einen doppelten Zweck auf einmal erreichen. (Duden, 2008: 233)

(Bir taşla iki kuş vurmak)

Einen Floh ins Ohr setzen (jmdm.)

Nein, es war Mode, es war Masche, und viele haben sich daran gesundgestoßen, der Politik diesen **Floh ins Ohr** zu **setzen**. (Der Spiegel, 2011: 27)

Jmdm. einen Gedanken, Wunsch eingeben, der bei dem Betreffenden zur fixen Idee wird, ihn nicht zur Ruhe kommen lässt. (Duden, 2008: 234)

(Olmayacak vaatte bulunmak)

Das ist die große Frage

Die große Frage dahinter lautet: Wer ist der bessere Kanzlerkandidat? (Der Spiegel, 2011: 22)

Das muss sich erst noch zeigen, das ist noch nicht entschieden. (Duden, 2008: 238)

(Büyük, merak edilen, cevaplanması gereken soru)

Nur eine Frage der Zeit sein

Ein rot-rotes Bündnis im Bund schien greifbar nahe, **eine Frage der Zeit**. (Der Spiegel, 2011: 18)

Innerhalb einer bestimmten Zeit zwangsläufig eintreten. (Duden, 2008: 239)
(Zaman meselesi olmak)

(Für jmdn.) ein Fremdwort sein

Das Weiße Haus und die republikanische Mehrheit im Kongress blockieren sich gegenseitig, parteiübergreifendes Krisenmanagement **bleibt ein Fremdwort**, finanzpolitisch herrscht ein Patt. (Der Spiegel, 2011: 64)

(Jmdm.) als geistige oder seelische Haltung völlig fremd sein. (Duden, 2008: 242)
(Yabancı olmak)

Seinen Fuß irgendwohin setzen

Seit 1922, als sich die Iren von britischer Herrschaft freikämpften, hat kein britischer Monarch **seinen Fuß ins** Nachbarland **gesetzt**. (Der Spiegel, 2011: 73)

Sich irgendwohin begeben. (Duden, 2008: 252)
(Ayağını basmak)

Auf freiem Fuß sein

Da war Luise Rinser bereits seit drei Monaten wieder **auf freiem Fuß** und der „berüchtigte Freisler“ seit beinahe zwei Monaten tot. (Der Spiegel, 2011: 104)

Noch nicht/nicht mehr in Haft sein. (Duden, 2008: 254)
(Özgür olmak, tutuklu olmamak)

Mit dem Gedanken spielen

Die neue ARD-Vorsitzende Monika Piel hatte vergangene Woche **mit dem Gedanken gespielt**, für die Tagesschau APP zusätzlich zu den Rundfunkgebühren künftig ein weiteres Entgelt zu verlangen. (Der Spiegel, 2011: 67)

Etw. als Möglichkeit erwägen. (Duden, 2008: 263)

(Düşünüp taşınmak, aklından geçirmek)

Sich Gedanken machen

Denkler, ein kluger, reflektierter Journalist, **macht sich** viele **Gedanken** zu seinem Job. (Der Spiegel, 2011: 44)

Sich sorgen. (Duden, 2008: 262)

(Endişelenmek, düşünmek)

Auf Gedeih und Verderb

Lange **auf Gedeih**, nun **auf Verderb**. (Der Spiegel, 2011: 20)

Bedingungslos. (Duden, 2008: 263)

(Koşulsuz)

Geld lockermachen

Kanzlerin Merkel werde möglicherweise 100 bis 200 Millionen **Euro lockermachen**, wird ein Mitarbeiter in einem US-Botschaftsbericht aus dem Februar 2010 zitiert. (Der Spiegel, 2011: 15)

Geld hergeben/zur Verfügung stellen. (Redensarten-Index, 2011)

(Para bağışlamak/vermek/hizmete sunmak)

(Das große) Geld machen

Auf dem Höhepunkt der New-Economy-Hysterie rund um die Jahrtausendwende wollte er dann **das ganz große Geld machen**. (Der Spiegel, 2011: 60)

(Sehr viel) Geld verdienen. (Duden, 2008: 270)

(Büyük paralar kazanmak)

Das Geld (mit beiden vollen Händen) zum Fenster hinauswerfen

Jetzt wundert man sich, dass den Hauptverdienern weniger bleibt und die armen Schlucker **das Geld zum Fenster hinauswerfen**. (Der Spiegel, 2011: 8)

Sein Geld leichtfertig ausgeben, sehr verschwenderisch sein. (Duden, 2008: 271)

(Parayı sokağa atmak, müsrif olmak)

Etw. zu Geld machen

Der damalige Bankchef Werner Schmidt betraute ihn damit, die Kirch-Hinterlassenschaft **zu Geld zu machen**. (Der Spiegel, 2011: 60)

Etw. verkaufen. (Duden, 2008: 271)

(Paraya çevirmek)

Jmdm./einer Sache gewachsen sein

Er sei skeptisch, ob das Zeitalter der Demokratie den Herausforderungen der modernen Welt zeitlich noch **gewachsen sei**, sagt der Zeitforscher Hartmut Rosa, der mehrere Bücher über das Phänomen der Beschleunigung geschrieben hat. (Der Spiegel, 2011: 48)

Sich mit jmdm. messen können; etw. bewältigen können. (Duden, 2008: 283)

(Birisiyle boy ölçüşebilmek)

Jmdn. etw. glauben machen (wollen)

Privatize it!, war der Schlachtruf der Reformer, die den Staat als geldverschlingenden Moloch stigmatisierten und **glauben machten**, man müsse alles nur den freien Kräften des Marktes überlassen, dann sei es günstiger zu haben. (Der Spiegel, 2011: 27)

Jmdm. etw. einzureden versuchen. (Duden, 2008: 287)

(Birisini inandırmaya çalışmak)

Zum Glück

Natürlich sei er traurig gewesen, erzählt er, aber **zum Glück** war ich damals noch ganz jung und kam mir überhaupt nicht behindert vor. (Der Spiegel, 2011: 112)

Glücklicherweise. (Duden, 2008: 290)

(Allahtan, şansa, neyse ki)

Gott sei (Lob und) Dank

Gott sei Dank ist Deutschland der politischen Modeerscheinung des Neoliberalismus nur teilweise erlegen und nicht komplett umgebaut worden wie das einstmals große Vorbild Großbritannien. (Der Spiegel, 2011: 27)

Ausruf der Erleichterung. (Duden, 2008: 295)

(Çok şükür)

Um Gottes Willen

Um Gottes Willen, erwiderte Reidy. (Der Spiegel, 2011: 111)

Ausruf des Erschreckens, der Abwehr o.Ä. (Duden, 2008: 295)

(Aman Tanrım, Allah aşkına)

Zum Greifen nah(e)

Ein rot-rotes Bündnis im Bund schien **greifbar nahe**, eine Frage der Zeit. (Der Spiegel, 2011: 18)

Ganz nahe, in unmittelbarer Nähe sein. (Duden, 2008: 299)

(Elle tutulacak kadar yakın olmak)

Sich in Grenzen halten

Zimmerer spricht darüber nicht gern, die Begeisterung der Bürger Chicagos über den deutschen Parkgeldempfänger **hält sich** wohl **in Grenzen**. (Der Spiegel, 2011: 63)

Ein erträgliches, den Umständen angemessenes Maß nicht übersteigen. (Duden, 2008: 299)

(Belli sınırlar içerisinde olmak)

Keine Grenzen kennen

Ein Hirnschaden, Folge eines Motorradunfalls in jungen Jahren, ist wohl der Grund dafür, dass Albert H. in seinem Sexualtrieb **keine Grenzen kannte**. (Der Spiegel, 2011: 28)

(In Bezug auf Gefühlsregungen o.Ä.) grenzenlos, maßlos sein. (Duden, 2008: 299)

(Sınır tanımamak)

Etw. im Griff haben

Als Controllerin muss ich die Zahlen **im Griff haben**. (Der Spiegel, 2011: 57)

Etw. gut beherrschen; jmdn./etw. unter Kontrolle haben. (Duden, 2008: 300)

(Kontrol altında tutmak, hâkim olmak)

Im Grunde (genommen)

Im Grunde geht es um einen Deal. (Der Spiegel, 2011: 66)

Bei genauer Betrachtung; eigentlich. (Duden, 2008: 304)
(Aslında, esasen)

So gut wie

2004 war der Verein **so gut wie** tot, nach drei Meisterschaften und einem Europapokalsieg stand er vor der Pleite, dem Zwangsabstieg, schlimmstenfalls in die Kreisliga C. (Der Spiegel, 2011: 93)

Beinahe, fast. (Duden, 2008: 306)
(Nerdeyse)

Für etw. gut sein

In der vergangenen Woche nun demonstrierte Löttsch, dass auch sie **für** die eine oder andere Schlagzeile **gut ist**. (Der Spiegel, 2011: 19)

Die Voraussetzung für etw. bieten; einer bestimmten Erwartung entsprechen.
(Duden, 2008: 307)
(Belli bir beklentiyi karşılamak)

Zu haben sein

Privatize it!, war der Schlachtruf der Reformer, die den Staat als geldverschlingenden Moloch stigmatisierten und glauben machten, man müsse alles nur den freien Kräften des Marktes überlassen, dann **sei** es günstiger **zu haben**. (Der Spiegel, 2011: 27)

Zu kaufen, erhältlich sein. (Duden, 2008: 311)
(Alınabilir olmak)

Jmds. rechte Hand

Hans Martin Bury wurde erst Schröders **rechte Hand** im Kanzleramt und stürzte dann als Investmentbanker mit Lehmann Brothers ab, jener Bank, deren Pleite die Finanzkrise auslöste. (Der Spiegel, 2011: 26)

Jmds. vertrauter und wichtigster Mitarbeiter. (Duden, 2008: 322)
(Birinini sağ kolu olmak)

Jmdm. in die Hände fallen

An Fahrt gewann die Auseinandersetzung, als das Kirch-Imperium pleiteging und dessen 75-Prozent-Anteil an der Formel-1-Holding SLEC **in die Hände** der Gläubigerbanken **fiel**. (Der Spiegel, 2011: 60)

In jmds. Gewalt/Besitz kommen. (Duden, 2008: 328)
(Birinini eline düşmek)

Etw. gegen jmdn. in der Hand haben/in den Händen haben

Einmal machte mir eine Frau Avancen, vermutlich, damit der Geheimdienst **etwas gegen mich in der Hand hat**. (Der Spiegel, 2011: 79)

Etw. Belastendes, Nachteiliges von jmdm. wissen, was man gegebenenfalls als Druckmittel einsetzen wird. (Duden, 2008: 329)
(Elinde kozu olmak)

Frei Haus

Spiegel und Kulturspiegel bequem **frei Haus**. (Der Spiegel, 2011: 53)

Ohne zusätzliche Transportkosten bis zum Bestimmungsort. (Duden, 2008: 341)
(Ücretsiz eve teslim kargo)

Seine eigene Haut retten

[...] auch wenn das bedeute, seine Kinder aufgeben zu müssen, um **die eigene Haut** zu **retten**. (Der Spiegel, 2011: 104)

Sich selbst retten, in Sicherheit bringen. (Duden, 2008: 343)
(Kendini kurtarmak)

Jmdm. unter die Haut gehen/dringen

Der Kanadier bietet Werbung, die im wahrsten Sinne des Wortes **unter die Haut geht**. (Der Spiegel, 2011: 40)

Jmdn. sehr berühren, innerlich aufwühlen. (Duden, 2008: 344)
(Derinden etkilemek, etkili bir izlenim bırakmak)

Hie und da

Es geht nicht mehr nur um ein paar Spuren **hie und da**. (Der Spiegel, 2011: 120)

An einigen Stellen, mancherorts. (Duden, 2008: 361)
(Şurada burada, ötede beride, orada burada)

Hin und her

Und weil Fett **hin und her** verschoben wird, kann es beim Transport leicht zu Verunreinigungen kommen. (Der Spiegel, 2011: 34)

Auf und ab, ständig die Richtung wechselnd. (Duden, 2008: 364)
(Şuraya buraya, bir aşağı bir yukarı)

Hin und wieder

Auch er reagierte **hin und wieder**, wenn er fand, dass Helmut Kohl etwas Unsinniges von sich gegeben habe. (Der Spiegel, 2011: 51)

Von Zeit zu Zeit; manchmal. (Duden, 2008: 364)

(Ara sıra, bazen)

In ... Hinsicht

In baulicher **Hinsicht**. (Der Spiegel, 2011: 19)

In ... Beziehung. (Duden, 2008: 366)

(... açısından)

In die Hose(n) gehen

Entscheidungen, die Nachdenken oder Kreativität erforderten, **gingen** unter Zeitdruck fast immer **in die Hose**. (Der Spiegel, 2011: 51)

Misslingen; danebengehen. (Duden, 2008: 380)

(Suya düşmek, gerçekleşmemek)

Eine Hürde nehmen

Diese Hürde nahmen 431 Autos. (Der Spiegel, 2011: 131)

Eine Schwierigkeit überwinden. (Duden, 2008: 387)

(Bir zorluğu, engeli aşmak)

Auf der Hut sein

Immer wenn ein Politiker von Eigenverantwortung spricht, muss man **auf der Hut sein**. (Der Spiegel, 2011: 109)

Vorsichtig sein, sich in acht nehmen. (Duden, 2008: 388)
(Dikkatli olmak)

(Für jmdn./etw.) in Frage kommen

Er sagt das komme **für** ihn dann vielleicht doch nicht **in Frage**. (Der Spiegel, 2011: 69)

Geeignet sein, in Betracht kommen. (Duden, 2008: 390)
(Söz konusu olmak, ihtimal dâhilinde olmak)

Jmdn./etw. in Frage stellen

Es war tres chic, es versprach die Lösung, und wer es **in Frage stellte**, der war sehr demode. (Der Spiegel, 2011: 26)

An jmdn./etw. zweifeln. (Duden, 2008: 390)
(Şüphe etmek)

Ein Jammer (sein)

Es **ist ein Jammer**, dass die EU nicht laut protestiert. (Der Spiegel, 2011: 11)

Äußerst bedauerlich (sein). (Duden, 2008: 394)
(Çok yazık, acınacak bir durum)

Aus (lauter) Jux und Tollerei

Nur **aus Jux & Toleranz**. (Der Spiegel, 2011: 8)

Nur so zum Spaß, aus Übermut. (Duden, 2008: 397)
(Sırf gırgır olsun diye)

In Kauf bringen (etw.)

Den **nehmen** wir aber gern für unsere Mitarbeiter **in Kauf**. (Der Spiegel, 2011: 24)

Etwas hinnehmen. (Redensarten-Index, 2011)

(Bir şeyi kabullenmek, bir şeye katlanmak)

Etw. in Kauf nehmen

Viele Menschen lösen ihre Riester-Verträge vorzeitig auf, **nehmen** lieber Verluste **in Kauf**, als weiter ein Fass zu füllen, das ebenfalls lecken kann. (Der Spiegel, 2011: 26)

Sich mit etw. Unangenehmem, Nachteiligem o.Ä. im Hinblick auf andere Vorteile abfinden. (Duden, 2008: 409)

(Bir şeyi göze almak, bir şeye katlanmak)

Sich über etw. klar werden

Aber **mir wurde klar**, dass diese beiden Fälle - und ich kenne Dutzende Blinde - Extreme sind. (Der Spiegel, 2011: 130)

Klarheit, Gewissheit über etw. erlangen. (Duden, 2008: 420)

(Bir şeyi anlamak, açığa kavuşmak)

Jmdn. (um) einen Kopf kürzer machen

In der Französischen Revolution ist die Schriftstellerin Olympe Gouges **einen Kopf kürzer gemacht** worden, weil sie Menschenrechte auch für Frauen einklagen wollte. (Der Spiegel, 2011: 108)

Jmdn. köpfen. (Duden, 2008: 435)

(Birisinin kellesini uçurmak, boynunu vurmak)

Auf den Kopf stellen (etw.)

Hinterfragt die Motive, aus denen heraus der Versuch unternommen wird, ganze Systeme **auf den Kopf stellen**. (Der Spiegel, 2011: 26)

Etwas völlig verdrehen, das Unterste zuoberst kehren. (Duden, 2008: 438)
(Çarpıtmak, ters düz etmek)

Sich etw. durch den Kopf gehen lassen

Ihm **ging durch den Kopf**, wie er alles miteinander verbinden könne. (Der Spiegel, 2011: 40)

Etw. erwägen, über etw. nachdenken. (Duden, 2008: 438)
(Aklından geçirmek)

Über jmds. Kopf hinweg

Diese Art von Politik führt dazu, dass die Bürger den Konsens verweigern, weil **über ihre Köpfe hinweg** entschieden wird. (Der Spiegel, 2011: 14)

Ohne jmds. Entscheidung, Zustimmung o.Ä. abzuwarten. (Duden, 2008: 439)
(Birinin kararını, onayını beklemeden)

Jmdm. Kopfzerbrechen bereiten

Besonders die Triebwerke – bisher sind sie noch aus russischer Produktion – dürften den Fachleuten **Kopfzerbrechen bereiten**. (Der Spiegel, 2011: 73)

Jmdm. Sorgen bereiten. (Duden, 2008: 440)
(Başını ağrıtmak)

Auf seine Kosten kommen

So **komme** jeder **auf seine Kosten**. (Der Spiegel, 2011: 82)

In seinen Erwartungen zufriedengestellt werden. (Duden, 2008: 442)
(Umduğunu bulmak, hedefine ulaşmak)

Etw. außer Kraft setzen

Adolf Hitler war wenige Wochen zuvor Reichskanzler geworden und hatte den Brand als Vorwand benutzt, um wesentliche Grundrechte **außer Kraft** zu **setzen**. (Der Spiegel, 2011: 134)

Etw. für ungültig erklären, etw. unwirksam werden lassen. (Duden, 2008: 444)
(Geçersiz kılmak, yürürlükten kaldırmak)

In Kraft sein

Kaum **ist** die Reform der Sicherungsverwahrung **in Kraft**, drohen der Bundesrepublik neue Urteile aus Straßburg. (Der Spiegel, 2011: 28)

Gültig, wirksam sein. (Duden, 2008: 444)
(Yürürlükte olmak)

Etw. in Kraft setzen

Demnächst, sagt Religionsminister Hamdi Saksuk, einer derer, die noch das Prinzip eines säkularen Staats vertreten, wird ein Gesetz **in Kraft gesetzt**, um auch den Kirchenbau zu regulieren. (Der Spiegel, 2011: 77)

Etw. für gültig, wirksam erklären. (Duden, 2008: 444)
(Geçerli kılmak)

In Kraft treten/sein/bleiben

Auch bei der Frage, wann die Steuervereinfachungen **in Kraft treten** sollen, schlägt sich Merkel auf Schäubles Seite. (Der Spiegel, 2011: 24)

Etw. für gültig, wirksam erklären. (Duden, 2008: 444)

(Yürürlüğe girmek)

Kreuz und quer

Aus Flossenbürg zogen Häftlingsgruppen **kreuz und quer** durch Bayern. (Der Spiegel, 2011: 29)

Planlos, an alle Richtungen. (Duden, 2008: 450)

(Sağa sola, bir oraya bir buraya)

Hinter den Kulissen

Hinzu kommt, dass die Deutsche Bahn **hinter den Kulissen** erfolgreich Lobbyarbeit macht. (Der Spiegel, 2011: 31)

Im Hintergrund; vor der Öffentlichkeit verborgen. (Duden, 2008: 456)

(Kapalı kapılar ardında)

Kult sein

Heute **ist** das Mono-Radio **Kult!** (Der Spiegel, 2011: 52)

(Bei einer bestimmten gruppe) Kultstatus haben und entsprechend beliebt sein. (Duden, 2008: 456)

(Efsaneleşmek, tanrısallaşmak)

Ums Leben kommen

Bis zu 300 Menschen **kamen** bei dem Massaker **ums Leben**. (Der Spiegel, 2011: 29)

Sterben. (Duden, 2008: 475)
(Ölmek, hayatını kaybetmek)

Jmdm. auf den Leib/zu Leibe rücken

Das ein polizeibekannter Fanatiker wie sein Mörder Malik Mumtaz Qadri unter diesen Umständen bis in Taseers Leibwache vordringen konnte, zeigt, wie isoliert Pakistans säkulare Elite inzwischen dasteht, wie weit ihr der Dschihadismus buchstäblich **auf den Leib gerückt** ist. (Der Spiegel, 2011: 76)

Jmdn. bedrängen, auf jmdn. Druck ausüben. (Duden, 2008: 479)
(Baskı yapmak)

Licht am Ende des Tunnels sehen

Wo die Menschen kein **Licht am Ende des Tunnels sehen**, [...]. (Der Spiegel, 2011: 65)

In schwieriger Lage Anzeichen für eine Besserung entdecken. (Duden, 2008: 487)
(Işık görünmek, zor bir durumdan kurtulma ümidi belirtmek)

Etw. ans Licht bringen

Es ist das gleiche, das auch auf anderen Bildern mit der dubiosen Provenienz Jägers klebte und dazu beitrug, den Fälschungsskandal **ans Licht zu bringen**. (Der Spiegel, 2011: 98)

Etw. (verheimlichtes) an die Öffentlichkeit bringen. (Duden, 2008: 487)
(Gün yüzüne çıkarmak/aydınlatmak)

Grünes Licht geben

Eine Chance auf Wettbewerb im Jahre 2017 besteht nur, wenn der Senat in den nächsten Wochen **grünes Licht** für die Bestellung neuer Schienenfahrzeuge **gibt**. (Der Spiegel, 2011: 31)

Die Erlaubnis gebe, etw. zu beginnen, etw. in Angriff zu nehmen. (Duden, 2008: 487)
(Yeşil ışık yakmak)

Nach Maß

Aus diesem Input lassen sich jederzeit für die Werbekunden Zielgruppen **nach Maß** zuschneiden. (Der Spiegel, 2011: 122)

Genau passend. (Duden, 2008: 512)
(Tam ölçüsünce)

Mehr und mehr

Die Demokratie ist **mehr und mehr** zu einem System geworden, dass von seinen Akteuren übermenschliche Anstrengungen verlangt. (Der Spiegel, 2011: 48)

Immer mehr; in zunehmendem Maße. (Duden, 2008: 515)
(Git gide, derece derece artarak)

Mehr oder weniger

Kann also im Prinzip jeder, der später im Leben erblindet, den Sehverlust mit **mehr oder weniger** guter Imagination kompensieren? (Der Spiegel, 2011: 130)

Fast ohne Ausnahme, im Großen und Ganzen. (Duden, 2008: 516)
(Hemen hemen, genellikle)

Etw. mitgehen lassen

Fünf wertvolle Schalen mit Libellenmotiven und kostbare Vasen, entworfen vom Jugendstilkünstler Emile Galle, **ließen sie mitgehen**, als sie im Oktober 2004 ins Chateau de Gingis im Schweizer Kanton Waadt einbrachen. (Der Spiegel, 2011: 99)

Stehlen. (Duden, 2008: 524)
(Çalmak, yürütmek)

Keinen Mucks von sich geben

Doch der große Mann mit dem wilden Vollbart schleift ihn grob hinter sich her und herrscht ihn an, nur ja **keinen Mucks von sich** zu **geben** oder sich umzudrehen. (Der Spiegel, 2011: 37)

Keinen Ton sagen; still sein. (Redensarten-Index, 2011)
(Gıkını çıkarmamak)

Die Muskeln spielen lassen

Mir fällt es schwer zu verstehen, dass die Menschen in diesem vielsichtigen Land gemeinsam stolz sind auf die unglaublichen wirtschaftlichen Erfolge innerhalb von nur 30 Jahren und jetzt auch mal **die Muskeln spielen lassen**. (Der Spiegel, 2011: 6)

Seine Stärke (drohend) zeigen, erkennen lassen, dass man etwas nicht hinnehmen wird. (Duden, 2008: 534)
(Gücünü göstermek, bir şeyin kabullenilmeyeceğini sezdirmek)

Nach wie vor

Er hält das Vorhaben **nach wie vor** für nicht finanzierbar. (Der Spiegel, 2011: 24)

Noch immer. (Duden, 2008: 536)

(Eskiden olduğu gibi)

In der Natur der Sache liegen

Niedrigzinszeiten sind schlechte Zeiten für Versicherer, das **liegt in der Natur der Sache**. (Der Spiegel, 2011: 63)

Sich aus dem Wesen, der Beschaffenheit einer Sache erklären. (Duden, 2008: 547)

(Doğasında var)

Die Nerven behalten

Wenn die Dortmunder in der am Freitag startenden Rückserie **die Nerven behalten**. (Der Spiegel, 2011: 93)

Ruhig und besonnen bleiben. (Duden, 2008: 549)

(Sakin olmak)

Von oben herab

Mitten drin statt **von oben herab**. (Der Spiegel, 2011: 39)

Hochmütig, herablassend. (Duden, 2008: 558)

(Küçümseyerek)

In Ordnung sein

War schon **in Ordnung**, Helmut, aber jetzt bist du nicht mehr der Richtige, old school, der Dreck in der Düse Deutschlands. (Der Spiegel, 2011: 26)

Einwandfrei sein, keinen Anlass zur Beanstandung haben. (Duden, 2008: 567)

(Her şeyin yolunda olması)

An Ort und Stelle

Denkler tippt den Satz direkt in seinen Laptop, er schreibt meistens **an Ort und Stelle**, er schreibt gewissermaßen live. (Der Spiegel, 2011: 44)

An dem eigentlichen (vorgesehenen) Platz. (Duden, 2008: 568)

(Asıl olması gereken yerde)

Vor Ort

Konkurrenten wie H&M oder C&A sind bereits **vor Ort**. (Der Spiegel, 2011: 84)

Unmittelbar am Ort des Geschehens. (Duden, 2008: 568)

(Olay yerinde)

Per se

Demokratische Willensbildung scheint **per se** zu langsam zu sein, um mit der Dynamisierung gesellschaftlicher Verhältnisse Schritt zu halten. (Der Spiegel, 2011: 48)

Aus sich heraus, von selbst. (Duden, 2008: 577)

(Kendi kendine, kendiliğinden)

Etw. von der Pike auf (lernen)

Damals saßen allerdings an den entscheidenden Stellen noch Fachleute, die den Bahnbetrieb **von der Pike auf** kannten, und keine branchenfremden Seiteneinsteiger, die von manchem eine Ahnung haben mögen, nur nicht davon, wie man Züge zuverlässig ans Ziel bringt. (Der Spiegel, 2011: 11)

Etw. von Grund auf (erlernen). (Duden, 2008: 586)

(Çekirdekten yetişmiş olmak)

Der ruhende Pol

Als **ruhender Pol** der beiden Parteichefs galt bislang die erfahrene Haushaltspolitikerin aus dem Bundestag, Löttsch. (Der Spiegel, 2011: 19)

Jmd., der Ruhe ausstrahlt, die Übersicht behält. (Duden, 2008: 590)

(Baskın taraf, ağır top)

Aus Prinzip

Er sei **aus Prinzip** für den Underdog. (Der Spiegel, 2011: 102)

Grundsätzlich, nicht aus speziellen, gerade aktuellen Gründen. (Duden, 2008: 594)

(Prensip olarak)

Am Rande

Politik ist ein Beruf **am Rande** der ständigen Überforderung geworden. (Der Spiegel, 2011: 43)

Beiläufig, nebenbei. (Duden, 2008: 605)

(Yanı başında, yanı sıra, kenarında)

Vor einem Rätsel stehen

Die Behörden an der türkischen-griechischen Grenze **stehen vor Rätseln**, die selbst mit bestem Willen schwer zu lösen sind. (Der Spiegel, 2011: 81)

Etw. nicht begreifen, nicht erklären können. (Duden, 2008: 608)

(Hiçbir şey anlamamak, açıklayamamak)

Einer Sache Rechnung tragen

Den selbst auferlegten Anspruch, den ‘europarechtlichen Vorgaben **Rechnung zu tragen**’, hat der Gesetzgeber indes nur bedingt erfüllt. (Der Spiegel, 2011: 28)

Etw. in seinem Verhalten, Tun (gebührend) berücksichtigen. (Duden, 2008: 612)

(Dikkate almak, hesaba katmak)

Erst recht

Griechenland und Portugal können ihre Schulden schon innerhalb der Währungsunion nicht zurückzahlen, sie könnten es **erst recht** nicht, wenn die Währungsunion zerbräche. (Der Spiegel, 2011: 66)

Umso mehr, gerade. (Duden, 2008: 613)

(Daha ziyade)

Jmds. gutes Recht sein

Frauen wollen Kinder haben, das ist ihr **gutes Recht**. (Der Spiegel, 2011: 108)

Jmdm. zustehen. (Duden, 2008: 614)

(Hakkı olmak)

Zu/mit Recht

Amerikanische Kritiker verglichen den Film, für den die wunderbare Anne Hathaway völlig **zu Recht** eine Golden-Globe-Nominierung erhielt, mit einem Medikamentencocktail, zusammengemischt aus Omas Tablettenbox. (Der Spiegel, 2011: 110)

Mit Berechtigung. (Duden, 2008: 614)
(Haklı olarak)

Du bist mir der Richtige/Rechte/Schlankste

War schon in Ordnung, Helmut, aber jetzt **bist du** nicht mehr **der Richtige**, old school, der Dreck in der Düse Deutschlands. (Der Spiegel, 2011: 26)

Ausdruck der Missbilligung über jmds. Handeln. (Duden, 2008: 614)
(Tam adamı olmak)

Von jmdm./etw. ist die Rede

In den Unterlagen **ist vom** BND als „Hauptkunden“ **die Rede**, der etwa 30 Prozent der geplanten Kapazitäten benötige. (Der Spiegel, 2011: 15)

Über jmdn./etw. wird gesprochen. (Duden, 2008: 615)
(Bir konu, bir kişi hakkında söylentilerin olması, söz konusu olmak)

In der Regel/in aller Regel

Professionelle Schlepper nehmen Fluchtwilligen **in der Regel**, ehe es ernst wird, persönliche Habe, Pässe und Mobiltelefone ab – alles was ihre Herkunft verraten und ihre spätere Abschiebung aus der EU erleichtern könnte. (Der Spiegel, 2011: 81)

Normalerweise. (Duden, 2008: 617)
(Normalde)

Einen Reibach machen

Und die Zeit wird wieder kommen, da werden ‘die Märkte’ versuchen, statt gegen den Euro gegen den Dollar zu wetten und auf dessen Kosten **Reibach zu machen**. (Der Spiegel, 2011: 27)

(Auf unredliche Weise, unverdient) einen Gewinn machen. (Redensarten-Index, 2011)

(Haksız kazanç sağlamak)

Keine Rolle spielen

Wer das jeweils sei, **spiele keine Rolle**, aber er sei solidarisch mit dem, den die Meute hetzt. (Der Spiegel, 2011: 102)

Für jmdn./etw. nicht wichtig, bedeutsam sein. (Duden, 2008: 629)

(Önemi olmamak, önemli bir rol oynamamak)

Sich in seiner Rolle als etw. gefallen

Die rot-rote Koalition **gefiel sich** bislang **in der Rolle**, die Verantwortung der Deutschen Bahn zuzuschieben – und ansonsten nichts zu tun. (Der Spiegel, 2011: 31)

Sich auf eine bestimmte Position, einen bestimmten Ruf etw. einbilden. (Duden, 2008: 629)

(Kendi rolünü beğenmek)

Rückendeckung haben

Schäuble bekommt **Rückendeckung** von höchster Stelle. (Der Spiegel, 2011: 24)

Beschützt/unterstützt werden. (Redensarten-Index, 2011)

(Arka çıkılmak, kollanmak)

Aus den Rudern/Aus dem Ruder laufen

Doch im Fall von Steinmeier und Gabriel ist die Sache inzwischen etwas **aus dem Ruder gelaufen**. (Der Spiegel, 2011: 22)

Dem Steuer nicht mehr gehorchen; außer Kontrolle geraten. (Duden, 2008: 635)
(Kontrollden çıkmak)

Jmdm./etw. seine Ruhe/jmdn./etw. (mit etw.) in Ruhe lassen

Er soll geraten haben, die alten Geschichten **ruhen zu lassen**, sonst werde man Bosnjak das Genick brechen. (Der Spiegel, 2011: 14)

Jmdn. nicht stören, (mit etw) nicht behelligen. (Duden, 2008: 636)
(Rahat bırakmak, kurcalamamak)

Rund um die Uhr

Jetzt stehen den Medizinerinnen Daten wie z.B. klinisches Bildmaterial aus unterschiedlichen Fachabteilungen **rund um die Uhr** zur Verfügung. (Der Spiegel, 2011: 25)

24 Stunden lang, zu jeder Zeit. (Duden, 2008: 638)
(Her zaman, sürekli, 24 saat)

Da hast du/haben wir usw. den Salat

Nun **haben** wir **den Salat** und sollten ihn mit Anstand essen. (Der Spiegel, 2011: 6)

Ausruf des Ärgers, wenn etw. missglückt ist oder (wie erwartet) etw. Unangenehmes eingetreten ist. (Duden, 2008: 645)

(Can sıkıcı, kötü bir olayla karşılaşınca söylenen kızgınlık ifadesi)

Sang- und klanglos

Ich kann mir nicht vorstellen, dass Straßburg dieses vogelwilde Urteil **sang- und klanglos** hinnehmen wird. (Der Spiegel, 2011: 28)

Ohne Aufhebens. (Duden, 2008: 648)

(Sessiz sedasız)

Jmdm. zu schaffen machen

Es sind die Spätfolgen der Finanzkrise, die den Versicherungen nun **zu schaffen machen** – obwohl sie selbst die Krise bisher relativ unbeschadet und ohne große Skandale überstanden haben. (Der Spiegel, 2011: 62)

Jmdm. Schwierigkeiten, Mühe bereiten; jmdm. seelisch belasten, jmdm. Sorge bereiten. (Duden, 2008: 654)

(Birisine zorluk çıkarmak, bin dereden su getirtmek)

Auf jmdn./etw. scharf sein

Schon in der Kommune **waren** sie **scharf auf** Presse, jede Zeile über sich rissen sie aus und steckten sie in ihre Ordner. (Der Spiegel, 2011: 69)

Jmdn./etw. heftig begehren. (Duden, 2008: 656)

(Bir şeyi elde etmek istemek, can atmak)

In der Scheiße sitzen/stecken

Wie und warum auch immer ich **in der Scheiße sitze**, es ist jedenfalls selbstverschuldet. (Der Spiegel, 2011: 109)

Sich in einer äußerst unangenehmen Lage befinden. (Duden, 2008: 660)

(Berbat bir durumda olmak)

Auf einen Schlag

Niemand verlangt von China, den Wert seiner Währung **auf einen Schlag** um 20 Prozent zu erhöhen. (Der Spiegel, 2011: 66)

Auf einmal, gleichzeitig. (Duden, 2008: 668)

(Bir hamlede)

Der erste Schritt/die ersten Schritte

Erste Schritte dafür hat Brüderle in die Wege geleitet. (Der Spiegel, 2011: 24)

Der Anfang. (Duden, 2008: 684)

(Başlangıç, ilk adım)

Auf Schritt und Tritt

Auf Schritt und Tritt stehen die Netzbürger unter Beobachtung. (Der Spiegel, 2011: 114)

Überall (hin), ständig. (Duden, 2008: 685)

(Adım başında, her yerde)

(Mit jmdm./etw.) Schritt halten

Demokratische Willensbildung scheint per se zu langsam zu sein, um **mit** der Dynamisierung gesellschaftlicher Verhältnisse **Schritt zu halten**. (Der Spiegel, 2011: 48)

Sich im gleichen Tempo wie jmd./etw. bewegen. (Duden, 2008: 685)

(Ayak uydurmak)

Es mit jemandem schwer haben

Beide Seiten versuchen, ihren Mann nach vorn zu schieben, Gabriel **hat** es dabei deutlich **schwerer**. (Der Spiegel, 2011: 23)

Besondere Schwierigkeiten/Auseinandersetzungen mit jemandem haben.
(Redensarten-Index, 2011)

(Birisiye, bir şeyle sıkıntı yaşamak)

Etw. in Schwung bringen

Die Anteile landeten schließlich bei dem Medienunternehmer Kirch, der mit den Fernsehbildern der Grand-Prix Rennen sein erfolgloses Bezahlfernsehen Premiere **in Schwung bringen** wollte. (Der Spiegel, 2011: 60)

Etw. beleben, bewirken, dass etw. voll funktionstüchtig wird. (Duden, 2008: 696)

(Bir şeyi hareketlendirmek, harekete geçirmek)

In Schwung kommen

Es fehlen ihm der rechte Antrieb und die nötige Zielstrebigkeit, um **in Schwung zu kommen**. (Der Spiegel, 2011: 99)

Lebhaft, munter werden; gut zu funktionieren beginnen, zu florieren beginnen
(Duden, 2008: 696)

(Hareketlenmeye başlamak, işlemeye/çalışmaya başlamak)

Sich auf jmds. Seite stellen/schlagen; auf jmds. Seite treten

Die Unionsfraktion zum Beispiel macht Front gegen den eigenen Finanzminister und **stellt sich auf die Seite** Brüdler. (Der Spiegel, 2011: 24)

Jmds. Partei ergreifen, sich jmdm. anschließen. (Duden, 2008: 702)
(Birisinin fikrine katılmak, tarafında olmak)

Für etw. Sorge tragen

Jede Firma müsse selbst **dafür Sorge tragen**, dass nur unbedenkliche Ware in den Handel komme, heißt es in den Vorschriften schwammig. (Der Spiegel, 2011: 32)

Dafür sorgen, dass etw. nicht wieder vorkommt. (Duden, 2008: 713)
(Önlemine almak, tekrar olmaması için gerekeni yapmak, sorumluluk almak)

Auf der Stelle treten

Ex-Chef Lothar Bisky urteilt ironisch, man **trete** „erfolgreich **auf der Stelle**“. (Der Spiegel, 2011: 20)

In einer bestimmten Angelegenheit, in Bezug auf die Entwicklung von etw. keine Fortschritte machen, nicht vorankommen. (Duden, 2008: 732)
(İlerleme gösterememek, yerinde saymak)

Im großen Stil/großen Stils

Sie haben sich weder **im großen Stil** mit hochriskanten Finanzinstrumenten verspekuliert, noch sitzen sie auf großen Mengen unsicherer Staatsanleihen strauchelnder Euro-Staaten. (Der Spiegel, 2011: 62)

In großem Umfang. (Duden, 2008: 736)
(Büyük çapta)

Für jmdn./etw Stimmung machen

Denn Lena, so der Top-Liberale, habe gute **Stimmung gemacht**, und das sei mit Geld nicht zu bezahlen. (Der Spiegel, 2011: 136)

Versuchen andere für jmdn./etw. einzunehmen. (Duden, 2008: 737)
(Hava yakalamak, düzen tutturmak)

Jmdm./einer Sache die Stirn bieten

Und nun hatten sie mit dem Bayern-Banker einen auf ihrer Seite, der offenbar das Format hatte, Ecclestone **die Stirn zu bieten**. (Der Spiegel, 2011: 60)

Jmdm./einer Sache furchtlos entgegentreten. (Duden, 2008: 737)
(Korkusuzca karşı durmak)

Über die Stränge schlagen

Steinmeiers Anhänger schauen sich genüsslich an, wenn der Parteichef mal wieder **über die Stränge schlägt** und beispielsweise erklärt, [...]. (Der Spiegel, 2011: 22)

Die Grenze des Üblichen und Erlaubten auf übermütige, unbekümmerte Weise überschreiten. (Duden, 2008: 740)
(Coşmak, gemi azıya almak)

Die Stunde null

Einen Geschmack von Bitterkeit hinterlässt die Neuerschaffung ihrer Biografie nach **der** sogenannten **Stunde null** und vor allem die penetrante Weigerung, jemals ein Wort der Wahrheit über die Verführbarkeit junger Künstler unter dem Nationalsozialismus zu sagen oder wenigstens der Ambivalenz ihrer Position gerecht zu werden. (Der Spiegel, 2011: 105)

Der Zeitpunkt, an dem etw. völlig neu beginnt. (Duden, 2008: 748)
(Her şeyin yeniden başladığı an, milat)

Irgendwo nichts zu suchen haben

Private Probleme **haben** in der Mannschaft **nichts zu suchen**. (Der Spiegel, 2011: 91)

Irgendwo stören, nicht hingehören. (Duden, 2008: 751)

(Bir yerde işi olmamak)

Tag für Tag

Allein in Deutschland, sagt Schäfer, werden schon jetzt **Tag für Tag** Dutzende Milliarden Cookies gesetzt. (Der Spiegel, 2011: 118)

Täglich. (Duden, 2008: 755)

(Gün gün, her Allahın günü)

Tag und Nacht

Er lebt allein in einer Wohnung im Taunus, kellnert zeitweise **Tag und Nacht** in verschiedenen Gaststätten und hat sich vorgenommen, Serviceleiter in einem Spitzenrestaurant zu werden. (Der Spiegel, 2011: 38)

Zu jeder Zeit, unaufhörlich. (Duden, 2008: 755)

(Gece gündüz)

Eines (schönen) Tages

Spätestens dann stellt sich die Frage, ob es **eines Tages** schon als Übergriff zählen wird, Fotos anderer Leute irgendwo im Netz zu veröffentlichen. (Der Spiegel, 2011: 123)

An einem nicht näher bestimmten Tag, irgendwann einmal. (Duden, 2008: 756)

(Günün birinde)

Die Taschen füllen

Firmen wie Ferrari oder Toyota gaben für ihre Rennerei zwischen 400 und 500 Millionen Dollar jährlich aus und wussten nicht, wer sich mit den Gewinnen aus der Vermarktung **die Taschen füllte**. (Der Spiegel, 2011: 60)

Sich bereichern. (Duden, 2008: 760)
(Cebini doldurmak)

In der Tat

In der Tat gibt es Gründe, die persönliche Reputation nicht dem freien Spiel der Kräfte im Internet zu überlassen. (Der Spiegel, 2011: 123)

Tatsächlich. (Duden, 2008: 762)
(Hakikaten, gerçekten)

Den Teufel an die Wand malen

Und immer noch **malt** FDP-Chef Guido Westerwelle ein rot-rot-grünes Linksbündnis als Schreckgespenst **an die Wand**. (Der Spiegel, 2011: 18)

Unheil heraufbeschwören. (Duden, 2008: 768)
(Ağzını hayra açmamak)

Etw. auf den Tisch bringen/legen

Die Namen der Betriebe und die Codes auf ihren Eiern müssten sofort **auf den Tisch**, fordert Günther Hermann, Chef der Hamburger Verbraucherzentrale. (Der Spiegel, 2011: 36)

Etw. förmlich vorlegen, zur Kenntnis bringen. (Duden, 2008: 773)
(Göz önüne sermek)

Den Ton angeben

Mit Argwohn beobachten die pragmatischen Ost-Linken, wie die Sektierer im Westen **den Ton angeben**. (Der Spiegel, 2011: 18)

Bestimmen, was geschieht. (Duden, 2008: 777)

(Olacakları belirlemek)

Tritt fassen

In der Frage, wie die Wirtschaft nach der Krise wieder **Tritt fassen** kann, sind Amerikaner und Deutsche grundlegend anderer Auffassung. (Der Spiegel, 2011: 64)

Sich zurechtfinden, wieder in geregelte, feste Bahnen kommen; Gleichschritt aufnehmen. (Duden, 2008: 786)

(Yolunu bulmak)

Mit etw. zu tun haben

Der Vater wird verdächtigt, selbst **etwas mit** der Entführung **zu tun zu haben**. (Der Spiegel, 2011: 37)

Mit etw. zusammenhängen. (Duden, 2008: 791)

(İlgisi olmak)

Mit jmdm./etw. nichts (mehr) zu tun haben wollen

Sie antwortete erbost, wer ihr zutraue, so etwas jemals geschrieben zu haben, **mit dem wolle sie nichts zu tun haben**. (Der Spiegel, 2011: 102)

Jmdn./etw. künftig meiden. (Duden, 2008: 791)

(Birisiyle gelecekte işi olmamak, ileriki bir zamanda karşı karşıya gelmek istememek)

Nur so tun; so tun, als ob

Um 15 Uhr werden sich die Linken im Berliner Congress Center am Alexanderplatz treffen und **so tun, als** wäre alles gut. (Der Spiegel, 2011: 18)

Markieren, sich verstellen. (Duden, 2008: 791)

(Rol yapmak, -mış gibi yapmak)

Das kleinere Übel

In diesem Bereich ist ein Staatsmonopol **das kleinere Übel**. (Der Spiegel, 2011: 27)

Die Sache mit dem geringeren Nachteil. (Duden, 2008: 795)

(Az zararı olan durum)

Zu allem Übel

Zu allem Übel machen es die Behörden dem Konsumenten auch noch schwer, sein Risiko selbst zu bestimmen. (Der Spiegel, 2011: 36)

Noch obendrein (zu allen ungünstigen Umständen). (Duden, 2008: 795)

(Üstüne üstlük! -bütün elverişsiz durumlarda-)

In/im Umlauf sein

Ein Gerücht nährt sich aus zutreffenden oder falschen Informationen – **ist** es erst einmal **in Umlauf**, kann es Verheerendes bewirken. (Der Spiegel, 2011: 3)

Kursieren, weitergetragen werden. (Duden, 2008: 799)

(Laf dolaşması)

Und so weiter und so fort

Merkel hat ständig solche Gipfeltreffen, Uno, EU, G8, G20, Europa-Asean, Europa- Südamerika **und so weiter und so fort**. (Der Spiegel, 2011: 46)

Und Ähnliches. (Duden, 2008: 800)

(Vesaire, ve benzeri)

Etw. ungeschehen machen

Das Staats-Bashing aus eigennützig-ökonomischen Motiven war erfolgreich und kann nicht **ungeschehen gemacht** werden. (Der Spiegel, 2011: 27)

Erreichen, dass etw. nicht geschehen ist; etw. rückgängig machen. (Duden, 2008: 801)

(Hiç olmamış gibi yapmak)

(Bei jmdm.) in Ungnade fallen

Ein Trost bleibt Sarrazin, der im Herbst bereits bei den Golfenden Sozialdemokraten (GoSos) **in Ungnade gefallen** war. (Der Spiegel, 2011: 137)

Jmds. Gunst verlieren. (Duden, 2008: 802)

(Gözden düşmek, güvenini/itibarını kaybetmek)

Irgendwo nichts verloren haben

Dass die anfallenden Nebenprodukte des Raffineriebetriebs **nichts im Futter verloren hätten**, sagt Roger Boeing, bis zum vergangenen Jahr Petrotec-Chef, sei immer klar gewesen. (Der Spiegel, 2011: 33)

Irgendwo nicht hingehören. (Duden, 2008: 816)

(Yeri olmamak, bir yere ait olmamak, yakışmamak)

Sich jemanden vorknöpfen

Und **knöpfte sich** den Mann **vor**. (Der Spiegel, 2011: 23)

Sich jemanden vornehmen; jemanden zurechtweisen/tadeln/zur Rechenschaft ziehen. (Redensarten-Index, 2011)

(Birsinin ifadesini almak)

(Für jmdn.) von Vorteil sein

In Wahrheit ist das Problem eher, dass darüber im Moment ein paar Großunternehmen zu entscheiden scheinen, für die Fatalismus in dieser Sache **von** großem **Vorteil wäre**. (Der Spiegel, 2011: 120)

(Für jmdn.) vorteilhaft sein. (Duden, 2008: 835)

(Avantajlı olmak)

Das kann/darf (doch) nicht wahr sein

Das darf doch nicht wahr sein. (Der Spiegel, 2011: 38)

Ausruf der Verwunderung, des Entsetzens o.Ä. (Duden, 2008: 839)

(Olamaz!)

Im wahrsten Sinne des Wortes

Der Kanadier bietet Werbung, die **im wahrsten Sinne des Wortes** unter die Haut geht. (Der Spiegel, 2011: 40)

Wirklich, ohne Einschränkung. (Duden, 2008: 839)

(Kelimenin tam anlamıyla)

Jmdn. an die Wand spielen

Er würde sie locker **an die Wand spielen**. (Der Spiegel, 2011: 18)

Jmds. Einfluss (durch geschicktes Vorgehen) ausschalten - / - jmdn. (bes. Einen Sportler, Schauspieler o.Ä.) durch gutes Spiel deutlich übertreffen. (Duden, 2008: 842)
(Birine üstün gelmek, birini gölgede bırakmak)

Ach was

Ach was, es geht häufig nur um Integrationsverweigerer. (Der Spiegel, 2011: 39)

Keinesfalls; nein gar nicht. (Duden, 2008: 845)
(Yok canım, hiçte değil)

Wasser predigen und Wein trinken

Wir **predigen** nicht nur **Wein**, wir **trinken ihn** auch. (Der Spiegel, 2011: 18)

Andere zu Genügsamkeit, Sparsamkeit, Verzicht o.Ä. aufrufen, aber sich selbst keinerlei Einschränkungen dieser Art unterwerfen. (Duden, 2008: 846)
(Başkalarına nasihatte bulunup, kendisi yapmamak)

Jmdm. läuft das Wasser im Mund(e) zusammen

Den Versicherungsvertretern **läuft schon das Wasser im Munde zusammen**. (Der Spiegel, 2011: 26)

Jmd. Bekommt großen Appetit auf etw.; großes Verlangen nach etw. (Duden, 2008: 846)
(Ağzının suyu akmak)

Es/hinter etw. führt kein Weg zurück

Dieses Projekt wird spätestens dann zum Problem, wenn das Kind keins mehr ist, wenn die Frau nach Jahren der finanziellen Abhängigkeit von ihrem Mann merkt, dass **kein Weg zurück** ins Berufsleben **führt**. (Der Spiegel, 2011: 108)

Etw. ist nicht mehr rückgängig zu machen. (Duden, 2008: 850)
(Geri dönüſü olmamak)

Neue Wege gehen

Mit FedEx **gehen** sie **neue Wege**. (Der Spiegel, 2011: 96)

Auf neue, noch nicht erprobte weise handeln. (Duden, 2008: 851)
(Yeni bir yol denemek)

Etw. in die Wege leiten

Erste Schritte dafür hat Brüderle **in die Wege geleitet**. (Der Spiegel, 2011: 24)

Etw. anbahnen; dafür sorgen, dass etw. geschieht. (Duden, 2008: 854)
(Yol göstermek)

Jmdm./einer Sache nicht über den Weg trauen

Die beiden Parteichefs **trauen sich nicht über den Weg**, aber noch weniger trauen sie dem Mann, der wenige Kilometer weiter westlich in seinem Bundestagsbüro sitzt. (Der Spiegel, 2011: 18)

Jmdm./einer Sache sehr misstrauen. (Duden, 2008: 854)
(Güvenmemek)

Alle Welt

Das Publikum fand seine eigene Situation während der Kriegsjahre glaubhaft wiedergespiegelt, und **alle Welt** war verblüfft, wie seismografisch genau der Emigrant, der doch gar nicht dabei gewesen war, den Umgangston der Epoche getroffen hatte. (Der Spiegel, 2011: 106)

Jeder, alle. (Duden, 2008: 860)

(Herkes, bütün dünya)

Aus aller Welt

Und die Bundeskanzlerin beginnt ihre Rückreise, nachdem sie mit ungefähr hundert Leuten **aus** buchstäblich **aller Welt** gesprochen hat. (Der Spiegel, 2011: 46)

Von überall in der Welt her. (Duden, 2008: 862)

(Bütün dünyadan)

Am Werk sein

Man kann durchaus den Eindruck haben, dass hier Unausgeschlafene **am Werk waren**. (Der Spiegel, 2011: 54)

Tätig sein. (Duden, 2008: 865)

(İş başında olmak)

Jmdn. willkommen heißen

Wir **heißen** sie auf der ganzen Welt **willkommen**. (Der Spiegel, 2011: 17)

Jmdn. (feierlich) begrüßen. (Duden, 2008: 872)

(Birisini hoş karşılamak)

Das letzte Wort haben/behalten

Es ist auch mal schön, **das letzte Wort** zu **haben**. (Der Spiegel, 2011: 67)

So lange immer wieder etwas erwidern, bis der andere nichts mehr sagt (Duden, 2008: 884)

(Son sözü söylemek, son sözü söyleyen olmak)

Aufs Wort

Es gehorcht ihm **aufs Wort**, es schreit nicht um Hilfe, es versucht nicht zu fliehen, es klagt nicht über Dreck oder Gestank. (Der Spiegel, 2011: 37)

(Auf Äußerungen bezogen) ohne Einschränkung. (Duden, 2008: 885)

(Sorgusuz sualsiz)

(Jmdm.) Wurst/Wurscht sein

Die Generäle fordern ihrer Natur nach sowieso immer Verstärkung, und der Bevölkerung **ist** das mehrheitlich alles **wurscht** oder lästig. (Der Spiegel, 2011: 11)

(Jmdm.) gleichgültig sein. (Duden, 2008: 889)

(Umurunda olmamak, ilgilendirmemek)

In die roten Zahlen geraten/kommen

Es reduziert seine Abhängigkeit vom Export sowie seine Handelsbilanzüberschüsse, die dazu führen, dass andere Teile Europas immer stärker **in die roten Zahlen geraten**. (Der Spiegel, 2011: 65)

Verluste machen. (Duden, 2008: 892)

(Düşüşe geçmek)

Ein Zeichen setzen

Die Sache ist ernst, der Fall Weidenfeller ist der Fall, bei dem der BVB **ein Zeichen setzen** will. (Der Spiegel, 2011: 97)

Etw. tun, was richtungweisend ist. (Duden, 2008: 898)

(İşaret bırakacak, iz bırakacak bir şey yapmak)

Sich Zeit (für etw.) nehmen

Hirnforscher Roth rät Politikern, **sich Zeit** zum Denken zu **nehmen**, egal wie stressig die Situation sei, und sei es nur für 30 Sekunden. (Der Spiegel, 2011: 51)

Sich (bei, mit etw.) nicht übereilen. (Duden, 2008: 900)

(Acele etmemek)

Im Zuge

Die Risiken haben das neue System inzwischen eingeholt und seine Apologeten **im Zuge** der Finanzkrise mit in den Abgrund gerissen. (Der Spiegel, 2011: 26)

Im Verlauf. (Duden, 2008: 908)

(Esnasında)

Bei jmdm. hat es gezündet

Mal schauen, ob **es gezündet hat**. (Der Spiegel, 2011: 46)

Jmd. hat etw. (endlich) verstanden. (Duden, 2008: 911)

(Nihayet jeton düştü)

Ohne (jeden) Zweifel

Ohne Zweifel ist die staatliche Rente eine traurige Veranstaltung mit einem kärglichen Verhältnis von Investition und Ertrag. (Der Spiegel, 2011: 26)

Ganz gewiss, zweifellos. (Duden, 2008: 917)

(Kuşkusuz)

6.3.2.1.1. “Der Spiegel” dergisinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Araştırmamız neticesinde Almanya’nın en çok satan dergisi olan “Der Spiegel”de toplam 189 deyim kullanıldığı ortaya çıkmıştır. 5.145 cümleden oluşan dergideki deyim yüzdesine bakacak olursak, % 3.67 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. İncelenen dergide organ ve organlarla ilintili deyimlerin yoğunluğu dikkat çekmektedir. 189 deyim 26’sı organlarla ilgili kavramları içermektedir. Organlar arasında ise en çok baş, göz ve el ile ilgili olanlar öne çıkmaktadır.

138 sayfalık derginin çeşitli yerlerinde; “jmdn. einen Kopf kürzer machen”, “auf den Kopf stellen”, “sich etw. durch den Kopf gehen lassen”, “über jmds. Kopf hinweg”, “jmdm. Kopfzerbrechen bereiten” gibi “baş/kafa” organıyla ilgili deyimlere rastlamaktayız.

“Göz” ile ilgili ise; “seinen Augen nicht trauen”, “die Augen verdrehen”, “die Augen vor etw. verschließen”, “in die Augen springen” gibi deyimleri görmekteyiz.

Organ adlarında öne çıkan diğer deyimler ise “el” ile ilgili olanlardır. “Jmds. rechte Hand”, “jmdm. in die Hände fallen”, “etw. gegen jmdn. in der Hand haben” gibi deyimler buna verilebilecek örneklerdir.

Öte yandan “ayak”, “bacak”, “cilt/deri” ile ilgili deyimler de “Der Spiegel” dergisinin çeşitli yerlerinde karşımıza çıkmaktadır; “ayak” ile ilgili; “seinen Fuß irgendwohin setzen”, “auf freiem Fuß sein”, “bacak” ile ilgili; “auf den Beinen sein”,

“wieder auf die Beine kommen” ve “cilt/deri” ile ilgili; “seine eigene Haut retten”, “jmdm. unter die Haut gehen” deyimlerinde olduğu gibi.

Bunun yanı sıra; “einen Floh ins Ohr setzen” (kulak), “die Muskeln spielen lassen” (kas), “die Nerven behalten” (sinir), “Rückendeckung haben” (sırt), “jmdm. die Stirn bieten” (alın) ve “jmdm. läuft das Wasser im Munde zusammen” (ağız) gibi deyimler de söz konusu dergide organlarla ilgili ifadeler içermektedir.

Organlarla yakından ilintili olarak ise; “ruhiges Blut bewahren” (kan) ve “jmdm. auf den Leib rücken” (vücut/beden) deyimlerini görmekteyiz.

Adı geçen dergide organ adları ile ilgili olanlardan sonra soyut kavramlar içeren deyimlerin varlığı öne çıkmaktadır. Buna örnek olarak ilgili derginin çeşitli noktalarında yer alan; “jmdm. Angst und Bange machen” (korku), “mit dem Gedanken spielen” (düşünce), “sich Gedanken machen” (düşünce), “zum Glück” (şans), “für etw. Sorge tragen” (kaygı) ve “ohne Zweifel” (şüphe) deyimlerini gösterebiliriz.

“Der Spiegel” dergisinde dikkat çeken diğer bazı deyimlere göz attığımızda ise; “Gott sei (Lob und) Dank” (Tanrı), “um Gottes Willen” (Tanrı), “den Teufel an die Wand malen” (şeytan) deyimlerinde “dini” ifadelerin, “zwei Fliegen mit einer Klappe schlagen” (sinek) ve “einen Floh ins Ohr setzen” (pire/bit) deyimlerinde “hayvanlar” ile ilgili sözcüklerin varlığını görmekteyiz.

Çalışmamızın ana konusuyla ilgili birkaç noktaya vurgu yapmak gerekirse, “Der Spiegel” dergisinden örnek verebileceğimiz ve gerçek anlamlarının çok ötesinde kullanılan “bei jmdm. hat es gezündet”, “den Teufel an die Wand malen”, “in die Hose gehen”, “einen Floh ins Ohr setzen” ve “auf dem falschen Dampfer sein” gibi deyimlerin anlamını bilmeyen birisinin, iletişimde kopukluklar yaşayacağı söyleyebiliriz.

Şöyle ki, “jeton düştü” anlamında kullanılmakta olan “bei jmdm. hat es gezündet” deyimini gerçek anlamını bilmeyen birisi “birisinde yakıldı, tutuşturuldu” gibi anlamsız bir cümleyle karşı karşıya kalacaktır. Tıpkı, “ağzını hayra açmamak” anlamında kullanılmakta olan “den Teufel an die Wand malen” deyiminden “şeytanı

duvara boyamak”; “suya düşmek, gerçekleşmemek” anlamında kullanılmakta olan “in die Hose gehen” deyiminden “pantolona gitmek”; “olmayacak vaatte bulunmak” anlamında kullanılmakta olan “einen Floh ins Ohr setzen” deyiminden “kulağa bir pire koymak” ve “yanlış hayaller kurmak” anlamında kullanılmakta olan “auf dem falschen Dampfer sein” deyiminden “yanlış vapurda bulunmak” anlamlarının çıkarılacağı gibi.

6.3.2.2. Stern

Verilere göre Almanya’nın en çok satan ikinci dergisi unvanına sahip olan “Stern” dergisi, 1 Ağustos 1948 tarihinde ilk kez yayınlanmıştır. Redaktörlüğünü Andreas Petzold’un yürüttüğü dergi Gruner+Jahr yayınevi tarafından basılmaktadır.

Söz konusu derginin ele aldığımız 2011 yılının 3. sayısı 13 Ocak 2011 tarihinde 134 sayfa olarak yayınlanmıştır. “Stern” dergisinde yer alan deyimleri alfabetik olarak şöyle sıralayabiliriz:

Abschied nehmen

Dann muss die blonde Syrerin Samar Khayal von ihrer Familie, die diese Ehe vermittelt hat, für immer **Abschied nehmen**. (Stern, 2011: 18)

Sich vor einer längeren Trennung verabschieden. (Duden, 1992: 23)
(Vedalaşmak)

Amok laufen/fahren

Das klingt nicht danach, als sei Jared Loughner im Affekt **Amok gelaufen**. (Stern, 2011: 34)

In einem Anfall von Geistesgestörtheit umherlaufen/umherfahren und blindwütig töten. (Duden, 1992: 35)

(Cinnet geçirmek, gözü dönme)

Jmdn., etwas aus dem Auge verlieren

Ähnlich wie die Bankabteilung der LBBW, die den heimischen Mittelstand zusehends zugunsten des weltweiten Finanzzirkus **aus den Augen verlor**, hatte auch das Management des landeseigenen Immobilienbereichs in der Ferne den Profit gesucht. (Stern, 2011: 75)

Die Verbindung mit jmdm. verlieren, etwas nicht weiter verfolgen. (Duden, 1992: 65)

(Birini, bir şeyi gözden kaybetmek)

Etwas zum Ausdruck bringen

Ich wollte damit **zum Ausdruck bringen**, wie wenig wir uns kannten, als wir uns das erste Mal trafen, um über ein Zusammengehen von PDS und WASG zu reden. (Stern, 2011: 48)

Etwas erkennen lassen, ausdrücken. (Duden, 1992: 70)

(Bir şeyi açıklamak, dile getirmek)

Der billige Jakob

Sollen wir immer **den billigen Jakob** spielen? (Stern, 2011: 47)

Ein Händler, bei dem die Waren besonders billig sind. (Duden, 1992: 110)

(Malları ucuza satan esnaf)

Mit etwas kann man keinen Blumentopf gewinnen

Mit Ideologie **kann** man **keinen Blumentopf gewinnen**. (Stern, 2011: 47)

Mit etwas hat man keinen Erfolg, kann man nichts erreichen. (Duden, 1992: 118)

(Bununla başarı elde edilemez)

Etwas ist im Busch

Da **ist** irgendwas **im Busch**, irgendwas belastet mich. (Stern, 2011: 88)

Im Verborgenen bereitet sich etwas vor. (Duden, 1992: 137)

(Bir şeyin gizliden gelişmesi)

Auf Dauer

Das kann niemand **auf Dauer** aushalten. (Stern, 2011: 119)

Für unbegrenzte Zeit. (Duden, 2008: 160)

(Sürekli olarak)

Etwas auf Eis legen

Andere Millionenprojekte, etwa eines in München und ein weiteres im rumänischen Cluj, wurden **aus Eis gelegt**. (Stern, 2011: 75)

Jmdn. nicht einsetzen, nicht zum Zuge kommen lassen. (Duden, 1992: 174)

(Bekletmek, aldatmak, uyutmak)

Gedanken lesen (können)

Gedanken lesen kann das Gerät aber nicht. (Stern, 2011: 22)

Erraten, was jmd. denkt. (Duden, 1992: 237)

(Birinin ne düşündüğünü bilmek)

Jmdm. im Gesicht geschrieben stehen

Die Anstrengung ist einem Helfer des Tschechischen Hilfswerks **ins Gesicht geschrieben**. (Stern, 2011: 12)

In jmds. Gesichtszügen deutlich erkennbar sein. (Duden, 1992: 256)
(Yüzünden belli olmak, açıkça belli etmek)

Jmdm., einer Sache Glauben schenken

[...], sondern den damaligen Versprechungen **Glauben geschenkt**. (Stern, 2011: 8)

Jmdm. glauben, etwas für wahr halten. (Duden, 1992: 263)
(Birine, bir şeye inanmak)

Etwas in den Griff bekommen

Die DBT kann offenbar auch helfen, eine gestörte Kopplung von Essen und Emotion **in den Griff zu bekommen**. (Stern, 2011: 88)

Etwas meistern, lernen, mit etwas gut umzugehen. (Duden, 1992: 275)
(Bir şeyin üstesinden gelmek, bir şeye iyi baş edebilmeyi öğrenmek)

Die Hand im Spiel haben

Es ist kaum zu glauben, wer alles seine **Hände im Spiel hat**. (Stern, 2011: 39)

An etwas heimlich mitwirken. (Duden, 1992: 299)
(İşin içinde olmak)

Nicht in jmds. Haut stecken mögen

Ich möchte **nicht in** seiner **Haut stecken**. (Stern, 2011: 102)

Nicht an jmds. Stelle, in jmds. Lage sein mögen. (Duden, 1992: 317)
(Birinin yerinde olmayı istememek)

Etwas zur Kenntnis nehmen

Ich versuche in solchen Momenten, meine Gefühle wahrzunehmen; auch die weniger schönen Emotionen **nehme** ich **zur Kenntnis**, versuche sie zu akzeptieren. (Stern, 2011: 88)

Eine Information über etwas entgegennehmen, etwas vermerken. (Duden, 1992: 380)

(Malumat edinmek)

In die Knie gehen

Als Leo Kirchs Medienkonzern im Frühjahr 2002 **in die Knie gegangen** war, fielen der Bayern LB, im Verein mit zwei anderen Banken, drei viertel einer Holding namens SLEC zu, in der die Unternehmungen der Formel 1 gebündelt waren. (Stern, 2011: 112)

Wirtschaftlich zusammenbrechen. (Duden, 2008: 426)

(İflas etmek)

Da kann man sich/kannst du dir nur an den Kopf greifen/fassen

Man fasst sich fassungslos **an den Kopf**. (Stern, 2011: 8)

Das ist doch unfassbar, unbegreiflich. (Duden, 1992: 405)

(Bir şeye inanamamak, inanılır gibi değil)

Jmdm. über den Kopf wachsen

An den Druck in der Brust, an die Käsebrote, die sie so gern aß, wenn ihr alles **über den Kopf zu wachsen** schien. (Stern, 2011: 86)

Von jmdm. nicht mehr bewältigt werden können. (Duden, 1992: 407)

(Bir işin başından aşması)

Etwas ins Leben rufen

Viktor Orban, Chef der rechtsnationalen Regierungspartei, hat eine politisch motivierte Sittenpolizei **ins Leben gerufen**. (Stern, 2011: 3)

Etwas gründen, neu schaffen. (Duden, 1992: 442)

(Bir şeyi başlatmak, yeniden oluşturmak)

Jmdn., etwas unter die Lupe nehmen

Sie müssen die Geschäftszahlen dann genauer **unter die Lupe nehmen**. (Stern, 2011: 76)

Jmdn., etwas kontrollieren, beobachten. (Duden, 1992: 466)

(Birini, bir şeyi incelemek, mercek altına almak)

Die Nerven verlieren

Dann **verlor** er **die Nerven**. (Stern, 2011: 53)

Die Ruhe, die Beherrschung verlieren. (Duden, 1992: 515)

(Sinirlerine hâkim olamamak)

Oben ohne

Es fährt **oben ohne**. (Stern, 2011: 21)

Mit unbedecktem Busen. (Duden, 1992: 523)

(Göğüsleri açıkta, üstsüz)

Jmdn. an den Pranger stellen

Regime, die ihre Macht sichern, indem sie Meinungs- und Pressefreiheit unterdrücken, gehören ständig **an den Pranger**. (Stern, 2011: 3)

Jmdn. öffentlich beschuldigen, etwas öffentlich anprangern. (Duden, 1992: 555)
(Birini açıkça suçlamak, açıkça rezil etmek)

Ins Rollen kommen

Der Skandal **kommt** Mitte Dezember 2010 **ins Rollen**, als ein niedersächsischer Futtermittelhersteller bei Legehennenfutter zu hohe Dioxinwerte feststellt und die Behörden informiert. (Stern, 2011: 40)

In Gang kommen, beginnen. (Duden, 1992: 589)
(Bir şeyin işlemeye, etkin olmaya, cereyan etmeye başlaması)

Das schwarze Schaf

[...], doch durch zusätzliche Kontrollen der eigenen Verbände werden **schwarze Schafe** wohl schneller erkannt. (Stern, 2011: 40)

Derjenige in einer Gruppe, der sich nicht einordnet, der unangenehm auffällt.
(Duden, 1992: 610)
(Düzene uymayan, nahoş hareketlerle dikkat çeken kişi)

Jmdn. in Schwung bringen

Süße und fettige Snacks wie Schokolade dämpfen die Müdigkeit, **bringen** den Geist **in Schwung**. (Stern, 2011: 83)

Jmdn. aufmuntern, in Stimmung bringen. (Duden, 1992: 649)
(Birini heveslendirmek, birini harekete geçirmek)

(Mit) im Spiel sein

So stellt er sich vor, und damit **ist** er **im Spiel**. (Stern, 2011: 112)

Mitwirken, eine gewisse Bedeutung, Funktion haben. (Duden, 1992: 673)
(Rol oynamak, iştirak etmek, katılmak)

Sich für etwas stark machen

In jedem Fall hat das Thema Hartz IV, das vor allem die West-Linken **stark machte**, nicht mehr die Brisanz, [...]. (Stern, 2011: 25)

Sich für etwas sehr einsetzen. (Duden, 1992: 682)
(Bir şeyi desteklemek, savunmak)

In großem Stil

Und wettet. **In großem Stil**. (Stern, 2011: 100)

In großem Umfang. (Duden, 1992: 694)
(Büyük çapta)

Ans Tageslicht kommen

Das kriminelle Machenschaften selten **ans Tageslicht kommen**, [...]. (Stern, 2011: 39)

Bekanntwerden, entdeckt werden. (Duden, 1992: 712)
(Gün yüzüne çıkmak)

Auf Teufel komm raus

Vor allem in Russland und Rumänien wurde **auf Teufel komm raus** gebaut, [...]. (Stern, 2011: 75)

Mit allen Kräften, rückhaltlos. (Duden, 1992: 721)
(Var gücü ile)

Jmdn. über den Tisch ziehen

Ich fühle mich als Beamtin kräftig **über den Tisch gezogen**, [...]. (Stern, 2011: 8)

Jmdn. übervorteilen. (Duden, 1992: 725)
(Birini kandırmak, aldatmak, kazık atmak)

Der gute/feine Ton

Wir dachten, Bescheidenheit und Ernsthaftigkeit gehörten bei den Linken zum **guten Ton**. (Stern, 2011: 46)

Das gute Benehmen. (Duden, 1992: 728)
(İyi davranış)

Über seine Verhältnisse leben

Die Kanzlerin hat gerade gesagt, wir würden **über** unseren **Verhältnissen leben**. (Stern, 2011: 48)

Einen Lebensstil führen, der die eigenen finanziellen Möglichkeiten übersteigt. (Duden, 1992: 759)
(Kendi mali olanaklarını aşan bir hayat sürmek)

Im wahrsten Sinne des Wortes

[...], hatte die Abgeordnete aus Arizona ins Visier genommen, **im wahrsten Sinne des Wortes**. (Stern, 2011: 32)

Wirklich, ohne Einschränkung. (Duden, 1992: 778)
(Gerçeği söylemek gerekirse)

Auf dem richtigen Weg sein

Jetzt bin ich **auf dem richtigen Weg**. (Stern, 2011: 83)

Recht haben, das Richtige tun. (Duden, 1992: 788)
(Doğru yolda olmak)

Jmdn. einer Sache im Weg stehen/sein

Keiner **stellt** sich ihm **in den Weg**. (Stern, 2011: 115)

Für jmdn., etwas ein Hemmnis sein. (Duden, 1992: 790)
(Birisine, bir şeye engel olmak)

Vom rechten Weg abkommen

Endlich eine Schönheit, die nicht **vom rechten Weg abkommt**. (Stern, 2011: 9)

Anfangen, einen schlechten Lebenswandel zu führen. (Duden, 1992: 790)
(Doğru yoldan ayrılmak)

Jmdn. willkommen heißen

Wir **heißen** Sie auf der ganzen Welt herzlich **Willkommen**. (Stern, 2011: 27)

Jmdn. (feierlich) begrüßen. (Duden, 1992: 806)
(Birini hoş, iyi karşılamak)

Sich, etwas im Zaum(e) halten

Sie soll die ungarischen Medien **im Zaum halten** und gängeln. (Stern, 2011: 3)

Sich, etwas beherrschen, zügeln. (Duden, 1992: 826)
(Kendine hâkim olmak)

Auf Zeit spielen

[...], sagt er und **spielt auf** seine **Zeit** [...]. (Stern, 2011: 100)

Das Spieltempo absichtlich verzögern, um das Ergebnis zu halten. (Duden, 1992: 830)

(Oyunu bilerek uzatmak, zamana oynamak)

Zicken machen

In diesem Punkt **macht** das kubanische Schaf **die Zicke**. (Stern, 2011: 21)

Unfug, Schwierigkeiten machen. (Duden, 1992: 832)

(Aptalca bir şey yapmak, yaramazlık yapmak)

6.3.2.2.1. “Stern” dergisinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Araştırmamızda Almanya’nın en çok satan ikinci dergisi konumunda olan “Stern”de toplam 43 deyim kullanıldığı belirlenmiştir. 3.297 cümleden oluşan dergideki deyim yüzdesine bakacak olursak, % 1.30 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. Adı geçen dergide özellikle organ ve organlarla ilintili 8 deyime sıklıkla yer verilmiştir. Söz konusu deyimlerde en çok “kafa/baş” organının yer aldığı deyimler ön plana çıkmaktadır.

“Stern” dergisinin çeşitli yerlerinde karşımıza çıkan; “da kann man sich nur an den Kopf fassen” ve “jmdm. über den Kopf wachsen” deyimlerinde “baş/kafa”, “die Nerven verlieren” deyiminde “sinir” ve “nicht in jmds. Haut stecken mögen” deyiminde “cilt” kavramları organ isimleri içermektedir.

Öte yandan, “göz” ile ilgili, “jmdn., etwas aus dem Auge verlieren”, “yüz” ile ilgili, “jmdm. im Gesicht geschrieben stehen”, “el” ile ilgili “die Hand im Spiel haben”

ve “diz” ile ilgili “in die Knie gehen” deyimlerinde de organ adlarının yer aldığı görülmektedir.

“Stern” dergisinde yer alan deyimler içerisinde organ adları ile ilgili olanlardan sonra doğa ile ilgili kavramlar içeren deyimlerin varlığı göze çarpmaktadır. Buna örnek olarak ilgili derginin çeşitli noktalarında yer alan; “etwas ist im Busch” (çalılık), “etwas auf Eis legen” (buz) ve “ans Tageslicht kommen” (gün ışığı) deyimlerini gösterebiliriz.

Çalışmamızın ana konusuyla ilgili birkaç noktaya vurgu yapmak gerekirse, “var gücü ile” anlamında kullanılan “auf Teufel komm raus” deyiminin Türkçe bire bir çevirisi “şeytan üzerine dışarı çık” gibi anlamsız bir karşılık bulması, söz konusu ifadenin anlaşılmamasını sağlayacaktır. Diğer bir örnekte ise “birini kandırmak, birisine kazık atmak” anlamında kullanılmakta olan “jmdn. über den Tisch ziehen” deyiminin Türkçe çevirisi “birisini masanın üzerinden çekmek” anlamına gelmektedir. Her iki örnekte de görüldüğü gibi tamamen anlam kaymasına uğramış deyimlerin bilinmemesi neticesinde kişi duyduğu veya okuduğu bu sözcük gruplarına hiçbir anlam veremeyecektir ve bu doğrultuda bir tavır takınamayacaktır. Diğer bir ifade ile “jmdn. über den Tisch ziehen” deyimini muhatabından duyan kişi, nasıl bir tepki vereceği konusunda bir çıkmaza girecektir.

6.3.2.3. Focus

Almanca dergiler kapsamında inceleyeceğimiz son dergi ise yayın hayatına 18 Ocak 1993 tarihinde başlayan ve haber-yorum alanında yayın yapan Focus dergisidir. İstatistiklere göre en çok satan üçüncü dergi olan Focus, Hubert Burda Media yayıncılık tarafından haftalık olarak yayınlanmaktadır. Uli Baur’un redaktörlüğündeki derginin incelenen 10 Ocak 2011 tarihli sayısında aşağıdaki deyimlerin yer aldığı tespit edilmiştir:

Schlecht (gut) abschneiden

Wenn die Partei bei Wahlen so **schlecht abschneite** wie in Umfragen, würde dies die gesamte politische Landschaft in Deutschland verändern. (Focus, 2011: 48)

Eine schlechte/gute Leistung bringen; in einem Wettbewerb ein schlechtes/gutes Ergebnis erzielen. (Redensarten-Index, 2011)

(Sonucu kötü (iyi) gelmek)

Allem Anschein nach

Das Unternehmen hatte **allem Anschein nach** Ende letzten Jahres weniger als 500 Aktionäre, darunter Mitarbeiter und Risikokapitalgeber, daher hofft man dort, nicht die Pistole auf die Brust gesetzt zu bekommen. (Focus, 2011: 137)

Anscheinend, vermutlich. (Duden, 2008: 50)

(Görünüşe göre)

Es mit jmdm. aufnehmen

Gleich am ersten Tag **nimmt** er es **mit dem Präsidenten auf**. (Focus, 2011: 10)

Den Wettstreit mit jmdm., mit etwas nicht zu scheuen brauchen. (Duden, 2008: 69)

(Bir kimse ile boy ölçüşmek)

Etw. ist es gut/schlecht usw. bestellt

Und wenn es diesem so **bestellt** wäre, wie dessen Vertreterinnen aussehen, bräuchte man sich keinerlei Sorgen zu machen. (Focus, 2011: 120)

Jmd. etw. ist in einem bestimmten Zustand, einer bestimmten Lage. (Duden, 2008: 115)

(Belli bir durumda olmak)

Bock auf etw. haben

Null **Bock auf** Arbeit? (Focus, 2011: 34)

Etw. gut finden; zu, auf etw. Lust haben. (Duden, 2008: 133)
(Canı istemek)

Mit rechten Dingen zugehen

Geht das ganz **mit rechten Dingen zu**? (Focus, 2011: 44)

Merkwürdig, unerklärlich sein; nicht legal vor sich gehen. (Duden, 2008: 169)
(İşlerde bir tuhaflık, gariplik, sakatlık olması)

Jmdn. einlochen

Die **locht** ihn **ein**. (Focus, 2011: 20)

Jemanden gefangen nehmen/einsperren/ins Gefängnis bringen. (Redensarten-Index, 2011)
(Hapsetmek, deliğe tıkamak)

(Das Feld) beherrschen

Wer **beherrscht** die Medien? (Focus, 2011: 82)

Maßgebend, allgemein als maßgebend anerkannt sein. (Duden, 2008: 216)
(Alana hakim olmak)

Im Gang(e) sein

Der Klimaforscher von der Universität Hamburg gehört nicht zu den Skeptikern, sondern ist wie die Mehrheit seiner Fachkollegen davon überzeugt, dass eine globale Erwärmung **im Gang ist**. (Focus, 2011: 84)

In Bewegung, Aktion sein; im Ablauf begriffen sein. (Duden, 2008: 257)
(İşler halde olmak, cereyan etmek)

Gehör finden

Da in den vergangenen Jahren viele Übertreibungen in den Klimaszenarien bekannt wurden, wird seine sachliche Argumentation künftig mehr **Gehör finden**. (Focus, 2011: 84)

Mit seinem Anliegen angehört werden (und Zustimmung finden). (Duden, 2008: 267)

(Kabul görmek, ciddiye alınmak)

Ins Gesicht sagen (jmdm. etw.)

Und ich habe keine Angst, **jemandem** die Wahrheit **ins Gesicht zu sagen**, wenn ich nicht zufrieden bin. (Focus, 2011: 133)

Jmdm. etw. ohne Scheu, Schonung sagen. (Duden, 2008: 281)

(Yüzüne söylemek)

Ach Gottchen

Ach Gottchen, nun sagt also einer, er ließe sich seinen „Schneid nicht abkaufen“. (Focus, 2011: 44)

Ironisches Bedauern. (Redensarten-Index, 2011)

(Aman Allahım)

Die Gunst der Stunde nutzen

Poleschner ist die Letzte, die **diese Gunst der Stunde** nicht für sich zu **nutzen** versuchte. (Focus, 2011: 67)

Die günstige Gelegenheit nutzen. (Duden, 2008: 305)

(Fırsatı değerlendirmek)

(Wie) aus einem Guss sein

Seine Filme **sind aus einem Guss**.

(Focus, 2011: 90)

In sich geschlossen, einheitlich, vollkommen. (Duden, 2008: 306)

(Bir kalıptan çıkmış gibi, birebir aynı olmak)

Einen Haken haben

Ich glaub **es hakt!** (Focus, 2011: 122)

Eine verborgene, zunächst nicht erkannte Schwierigkeit haben. (Duden, 2008: 315)

(Bir yerde bir sorunun, sakıncanın olması)

Jmdm. blutet das Herz

Unsere **Herzen bluten**. (Focus, 2011: 20)

Jmd. ist von etw. schmerzlich berührt, tief bekümmert. (Duden, 2008: 354)

(Kalbi sızlamak, içi yanmak)

Ans Herz legen

Diesen Mann **legte** Jauch dem Publikum schließlich **ans Herz**. (Focus, 2011: 124)

Jmdn. bitten, sich um jmdn./etw. besonders zu kümmern. (Duden, 2008: 357)

(Özel ilgi göstermek)

Hin und wieder

Im Sommer spiele ich zwar **hin und wieder** mal Fußball, aber nur intern mit unserer Truppe. (Focus, 2011: 132)

Von Zeit zu Zeit, manchmal. (Duden, 2008: 364)

(Arada bir, zaman zaman)

Die Hölle ist los

Im Paradies **ist die Hölle los**. (Focus, 2011: 127)

Es herrscht große Aufregung, wildes Durcheinander, fürchterlicher Lärm, es geht äußerst turbulent zu. (Duden, 2008: 374)

(Fırtına kopmak, kıyamet kopmak, ana baba günü olmak)

Goldener Käfig

Er lebt in einem **goldenen Käfig**. (Focus, 2011: 117)

Unfreiheit, Gebundenheit trotz großen Wohlstands, Komforts o.Ä. (Duden, 2008: 397)

(Varlığa, zenginliğe rağmen tutsaklık içerisinde olmak)

Sich kaputtlachen

Nicht deutsche Straftäter **lachen sich** manchmal **kaputt darüber**, wie glimpflich sie bei uns für ein Delikt wegkommen – wenn es überhaupt zum Prozess kommt. (Focus, 2011: 37)

Herzlich lachen. (Redensarten-Index, 2011)

(Katıla katıla, ölesiye gülmek)

Klartext reden

Klartext reden, ohne viel Worte zu verlieren. (Focus, 2011: 41)

Unverhüllt seine Meinung zum Ausdruck bringen, ganz offen sprechen. (Duden, 2008: 420)

(Açık konuşmak)

Auf den Kopf stellen (etw.)

K.-T. Zu Gutenberg **stellt** diesen Auftrag des GG **auf den Kopf**. (Focus, 2011: 50)

Etwas völlig verdrehen. (Duden, 2008: 438)

(Ters düz etmek)

Aufs Kreuz legen (jmdn.)

Georges Streichkonzert sei schon deshalb völlig unverständlich, so Verbandschef Konken, weil der Journalist ihn „gar nicht **aufs Kreuz legen** wollte“. (Focus, 2011: 126)

Jmdn. hereinlegen. (Duden, 2008: 450)

(Birini kandırmak)

Licht auf jmdn./etw. werfen

So **wirft** der Fall **ein** schlechtes **Licht auf** das System der Eigenkontrollen. (Focus, 2011: 110)

Jmdn./etw. in bestimmter Weise erscheinen lassen; jmdn./etw. (in bestimmter Weise) deutlich werden lassen. (Duden, 2008: 487)

(Dikkati çekmek)

Ein langer und steiniger (dorniger) Pfad

Egal welcher **Pfad** zum Kommunismus führt, alle sind sich einig, dass es **ein** sehr **langer und steiniger** sein wird. (Focus, 2011: 30)

Ein schwieriger Weg zu einem Ziel. (Duden, 2008: 578)

(Uzun, dikenli, zor bir yol)

Ein offenes Ohr haben

Er hat stets **ein offenes Ohr**. (Focus, 2011: 88)

Bereit sein, zuzuhören; Entgegenkommen zeigen. (Redensarten-Index, 2011)

(Kulak vermek)

Im Rahmen bleiben

Alles muss schließlich **im Rahmen bleiben**. (Focus, 2011: 46)

Ein angemessenes Maß nicht überschreiten. (Duden, 2008: 605)

(Çizgiyi aşmamak, çerçveden taşmamak)

Recht behalten

Schafft Winterkorn sein ehrgeiziges Pensum, hat ein Mann wie immer **Recht behalten** – sein Mentor Ferdinand Piëch, der allmächtige VW-Aufsichtsratchef. (Focus, 2011: 68)

(Letztlich) die Bestätigung bekommen, dass man das Richtige gesagt, vermutet o.Ä. hat. (Duden, 2008: 613)

(Sözüne gelmek)

(Wissen), wohin die Reise geht

Das zeigt, **wohin die Reise** im Großkonzern **geht**: Porsche macht Dampf, Audi und VW sollen sich dahinter einreihen. (Focus, 2011: 106)

Wissen, was geplant ist; die Zukunft abschätzen können. (Redensarten-Index, 2011)

(İşin nereye varacağını bilmek)

Hinter jmds. Rücken

Was **hinter** seinem **Rücken** passiert ist, war ein einziges Sondierungsgespräch. (Focus, 2011: 143)

Sich gegen jmdn. wenden, der sich auf einen verlassen hat. (Duden, 2008: 633)

(Arkasından iş çevirmek)

Jmdn. den Rücken decken

Der Staat konnte es sich schlichtweg nicht leisten, dem System **den Rücken zu decken**, wie es Irland versuchte. (Focus, 2011: 137)

Jemanden vor anderen Leuten, vor zu großer Arbeitsbelastung schützen. (Redensarten-Index, 2011)

(Birisini veya bir şeyi korumak, kollamak)

Guten Rutsch ins neue Jahr!

Rutschen Sie perfekt **ins neue Jahr** – mit optimalem Halt auf nahezu jedem Untergrund. (Focus, 2011: 4)

Silvesterwunsch. (Duden, 2008: 639)

(Yeni yıla giriş kutlaması)

In den Sand setzen (etw.)

Andererseits ist die US-Investmentbank Goldman Sachs, die mit ihrem Einstieg bei Facebook den Stein ins Rollen brachte, nicht dafür bekannt, leichtfertig Geld **in den Sand zu setzen**. (Focus, 2011: 138)

Geld verlieren, einbüßen. (Duden, 2008: 648)

(Para kaybetmek, boşa harcamak)

In den Schatten stellen (jmdn./etw.)

Seit sich ihr Erfolg abzeichnet, fürchtet neben der öffentlich-rechtlichen Konkurrenz auch mancher in der RTL Group, die Medienmanagerin könne als Chefin von RTL Deutschland alle **in den Schatten stellen**. (Focus, 2011: 95)

Jmdn. in seinen Leistungen, etw. an Qualität o.Ä. bei Weitem übertreffen. (Duden, 2008: 657)

(Birisini gölgede bırakmak)

Auf einen Schlag

Wohl deswegen bin ich auch David Kross **auf einen Schlag** verfallen. (Focus, 2011: 65)

Auf einmal, gleichzeitig. (Duden, 2008: 668)

(Bir anda)

Schluss ziehen

Andere Beobachter meinen, die SEC könnte leicht den **Schluss ziehen**, diese neue Form zweckgebundener Anlagepools gebe es vor allem, um die 500-Aktionäre-Vorschrift zu umgehen. (Focus, 2011: 137)

Schließen; schlussfolgern; daraus ableiten. (Redensarten-Index, 2011)
(Sonuç çıkarmak)

Aufhören wenn es am schönsten ist (besten schmeckt)

Bekanntlich soll man **aufhören, wenn es am schönsten ist**. (Focus, 2011: 39)

Kommentar, wenn man nichts mehr essen möchte, obgleich man noch angeboten bekommt. (Duden, 2008: 675)
(En güzel yerinde bırakmak)

Etwas (das Feuer) schüren

Wie bei Facebook **schüren** auch bei anderen Nasdaq-Firmen weniger die nackten Umsatz- und Gewinnzahlen die Fantasie. (Focus, 2011: 139)

Erregung/Leidenschaft noch verstärken. (Redensarten-Index, 2011)
(Canlandırmak, hareket geçirmek)

Von selbst

Dann geht alles wie **von selbst**. (Focus, 2011: 121)

Ohne Einfluss, Mitwirkung von außen. (Duden, 2008: 703)
(Kendiliğinden)

An der Spitze bleiben (stehen)

Auch **an der Spitze** der Partei **bleibt** sie 2011 unumstritten. (Focus, 2011: 60)

Die Führung, Leitung haben. (Redensarten-Index, 2011)
(Yönetimi elinde bulundurmak)

Für etw. (gerade) stehen

Außerdem **steht** er **für** den Kern der FDP – die soziale Marktwirtschaft. (Focus, 2011: 24)

Für etwas die Verantwortung übernehmen. (Redensarten-Index, 2011)

(Bir şeyin sorumluluğunu üzerine almak)

Schlecht (dumm) da stehen

Gemessen an den 23 Prozent bei der Bundestagswahl 2009, **steht** die SPD unter Sigmar Gabriel mit rund 27 Prozent gar nicht so **schlecht da**. (Focus, 2011: 61)

In eine unangenehme (peinliche) Situation geraten. (Redensarten-Index, 2011)

(Kötü duruma düşmek)

So stehen lassen (etw.)

Die sportliche Bilanz aber um die skurrile Demission von Ralf Rangnick möchte ich **so** nicht **stehen lassen**. (Focus, 2011: 143)

Etw. unwidersprochen, unhinterfragt lassen. (Duden, 2008: 729)

(Olduğu yerde bırakmak)

Den Stein ins Rollen bringen

Andererseits ist die US-Investmentbank Goldman Sachs, die mit ihrem Einstieg bei Facebook **den Stein ins Rollen brachte**, nicht dafür bekannt, leichtfertig Geld in den Sand zu setzen. (Focus, 2011: 138)

Eine Angelegenheit in Gang bringen. (Duden, 2008: 730)

(Bir işi başlatmak)

Von einem anderen Stern kommen

Bei der Fußball-WM in Südafrika spielt Mesut Özil zunächst, als **käme** er **von einem anderen Stern**. (Focus, 2011: 86)

Ungewöhnlich, außergewöhnliche Fähigkeiten besitzen. (Redensarten-Index, 2011)

(Sıra dışı olmak)

Im Stich lassen (jmdn.)

Island hatte keine andere Wahl, als seine Banken **im Stich zu lassen**. (Focus, 2011: 137)

Jmdn. (in einer Notlage) allein lassen, jmdm. nicht helfen. (Duden, 2008: 735)

(Yüzüstü, yarı yolda bırakmak)

Auf dem Teppich bleiben

Bleib lieber **auf dem Teppich** und warte, bis deine Wut verraucht. (Focus, 2011: 121)

Vernünftig bleiben; Maß halten; sich nicht überschätzen. (Duden, 2008: 765)

(Sakin olmak)

In den Tod gehen

Hinschauen sollte man jedoch auch auf die vielen Deutschen, die lieber **in den Tod gegangen** sind, als einen Juden und Freund zu verraten. (Focus, 2011: 51)

Bereit sein zu sterben; sein Leben opfern. (Duden, 2008: 776)

(Ölüme gitmek; hayatını feda etmek)

Den Ton angeben

Im Senat, der den Beschluss bestätigen muss, **geben** die Demokraten **den Ton an**. (Focus, 2011: 10)

Bestimmen, was geschieht. (Duden, 2008: 777)

(Olacaklara karar vermek)

Der gute (feine) Ton

Der Christoph ist ein leichtfüßiger Treffer der **feinen Töne**, sodass man oft nicht weiß: ist er es, oder ist es die Figur – also der Optimalfall. (Focus, 2011: 99)

Das gute Benehmen. (Duden, 2008: 777)

(Kibar davranışlar)

Etwas umkrempeln

Der neue Chef **krempelt** den Energiekonzern E.on gerade kräftig **um**. (Focus, 2011: 79)

Etwas reformieren, anders machen. (Redensarten-Index, 2011)

(Yenilemek, değiştirmek, terz düz etmek)

Etwas verschlimmbessern

In der Regel werden die Leute einfach nur **verschlimmbessert**, Mimikfreie Katzengesichter, die Wangen an den Ohren angetackert und Brüste, die im Liegen wie eine Qualle aussehen, wer will so etwas eigentlich? (Focus, 2011: 51)

Versuchen, etwas zu verbessern, es aber unabsichtlich schlechter machen. (Redensarten-Index, 2011)

(Kaş yapayım derken göz çıkarmak)

Ein paar Sätze (Worte) mit jmdm. wechseln

Man braucht nur **ein paar Sätze mit** ihm zu **wechseln**, dann macht das Idiom klar: Der Mann ist und bleibt Österreicher. (Focus, 2011: 99)

Sich kurz mit jemandem unterhalten. (Redensarten-Index, 2011)
(Bir iki cümle konuşmak)

Jmdm. stehen alle Wege offen

Den Menschen **stehen** damit viele **Wege offen**. (Focus, 2011: 50)

Jmd. hat viele gute Möglichkeiten für seine Zukunft. (Duden, 2008: 851)
(Bütün kapıların açık olması)

Sich vor Lachen wegschmeißen (wegwerfen)

Zwei Damen **schmeißen sich weg vor Lachen**. (Focus, 2011: 122)

Heftig lachen. (Redensarten-Index, 2011)
(Gülmekten yerlere yatmak)

Dein Wort in Gottes Ohr

Ihr Wort in Gottes Ohr... (Focus, 2011: 27)

Dein Wunsch möge erhört werden; was du gesagt hast, möge sich bewahrheiten.
(Duden, 2008: 882)
(Duaların, isteklerin kabul olması dileği)

Das letzte Wort haben

Zwar besitzt ihre Familie nur 19,3 Prozent der Anteile, doch **haben** die Mohns faktisch **das letzte Wort**. (Focus, 2011: 81)

Solange etw. immer wieder erwidern, bis der andere nichts mehr sagt. (Duden, 2008: 884)

(Son sözü söyleyen olmak)

Ein Wörtchen (Wort) mitzureden haben

Der 2-Meter-Manager wird dieses Jahr **ein** gewichtiges **Wörtchen mitreden**. (Focus, 2011: 79)

Etw. mit zu entscheiden haben. (Duden, 2008: 884)

(Bir konuda söyleyecek sözü olmak)

Sich zu Wort melden

Er wird **sich** auch 2011 pointiert **zu Wort melden**. (Focus, 2011: 79)

(In einer Besprechung, Versammlung o.Ä.) anzeigen, dass man etwas sagen möchte. (Duden, 2008: 886)

(Söz istemek)

Jmdn. wurmen

Es ist nur menschlich, dass mich bestimmte Einschätzungen meiner Person **wurmen**. (Focus, 2011: 27)

Jemanden ärgern. (Redensarten-Index, 2011)

(Birsini sinirlendirmek)

Das Zeug dazu haben

Sören **hat das Zeug dazu**, eine große Karriere zu machen. (Focus, 2011: 67)

Jmd. hat die Anlage, das Talent, etw. zu werden. (Duden, 2008: 903)

(Bir şeyi başarabilecek kapasiteye sahip olmak)

6.3.2.3.1. Focus dergisinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

İnceleme sonucunda 146 sayfalık dergide toplam 62 deyim yer aldığı belirlenmiştir. 3.810 cümleden oluşan dergideki deyim yüzdesine bakacak olursak, % 1.63 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. “Focus” dergisindeki deyimlere göz attığımızda organlar ve organlarla ilintili deyimlerin yoğunlukta olduğunu görmekteyiz.

62 deyim 11’inde karşılaştığımız organ adlarında “kalp” ile ilgili; “ans Herz legen”, “jmdm. blutet das Herz”, “kulak” ile ilgili; “dein Wort in Gottes Ohr”, “ein offenes Ohr haben”, “sırt” ile ilgili; “hinter jmds. Rücken”, “jmdn. den Rücken decken”, “yüz” ile ilgili; “ins Gesicht sagen” ve “kafa“ ile ilgili; “auf den Kopf stellen” deyimlerinin en çok kullanılanlar arasında olduğunu tespit ettik. Bunun yanı sıra; “gehör finden” (işitme), “sich kaputt lachen” (gülme), “sich vor Lachen wegschmeißen” (gülme), deyimlerinin de organlarla ilintili olduğu görülmektedir.

Öte yandan “den Stein ins Rollen bringen” (taş), “goldener Käfig”(altın), “in den Sand setzen”(kum), “in den Schatten stellen”(gölge), “das Feuer schüren” (ateş) ve “von einem anderen Stern kommen” (yıldız) deyimlerinin doğa ile ilgili ifadeler, “ach Gottchen” (Tanrı), “dein Wort in Gottes Ohr” (Tanrı) ve “die Hölle ist los” (cehennem) deyimlerinin ise dini anlamlar içerdiği görülmektedir.

Focus dergisinin kimi yerlerinde yer alan; “im Stich lassen”, “bock auf etw. haben”, “aufs Kreuz legen” ve “auf dem Teppich bleiben” gibi deyimleri ele alacak olursak, söz konusu ifadelerin deyim olduğunu ve üstük örtük ifadeler içerdiğini bilmeyen bir kişi, birebir çevireceği bu ifadeler neticesinde kastedilenden çok daha farklı ve anlamsız sonuçlara vararak iletişim esnasında kopukluk yaşayacaktır.

BÖLÜM VII

7. DEYİMLERİN YABANCI DİL DERS KİTAPLARINA YANSIMASI

Bu bölümde Türkçenin ve Almancanın yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmakta olan ders kitapları ele alınacak ve söz konusu ders kitaplarında yer alan deyimler tespit edilecektir. Ders kitaplarının seçiminde bir taraftan meslekleri Türkçe ile ilgili olacak olan Türkoloji, diğer taraftan meslekleri Almanca ile ilgili olacak olan Alman Dili Eğitimi, Alman Dili ve Edebiyatı, Almanca Mütercim-Tercümanlık bölümlerinin öğrencilerinin söz konusu dilleri öğrenirken kullandıkları kitapların olmasına dikkat edildi. Örneklem olarak ise Almanya'daki üniversitelerin Türkoloji ve Türkiye'deki üniversitelerin Alman dili ile ilgili bölümlerinden üçer adet seçildi ve söz konusu bölümlerde ilgili dilin öğretilmesi amacıyla kullanılmakta olan ders kitaplarındaki deyimler ve oranları tespit edilmeye çalışıldı.

7.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarında Deyimler

Bu başlık altında Almanya'nın Johann Wolfgang Goethe Üniversitesinin (Frankfurt), Justus-Liebrig Üniversitesinin (Giessen) ve Freie Üniversitesinin (Berlin) Türkoloji bölümlerinde okutulmakta olan “Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene”, “Lehrbuch der türkischen Sprache” ve “Güle Güle” adlı Türkçe öğretim kitapları analiz edilecek ve söz konusu ders kitaplarında deyimlere hangi oranda yer verildiği tespit edilecektir.

7.1.1. “Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene” adlı Türkçe ders kitabı

Araştırmamız kapsamında yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili olarak inceleyeceğimiz ilk kitap Harrassowitz yayınevi tarafından 2010 yılında basılan “Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene” adlı ders kitabıdır. Johann Wolfgang Goethe Üniversitesinin (Frankfurt) Türkoloji kürsüsünde okutulmakta olan

kitap, Margarete I. Ersen-Rasch tarafından hazırlanmış ve toplam 34 bölümden oluşmaktadır.

İlgili ders kitabının incelenmesi sonucu aşağıdaki deyimler tespit edilmiştir:

Afiyet olsun

Buyurun. **Afiyet olsun!** (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 109)

“Yarasın, ağız tadıyla yensin” anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Aklı ermek

Senin **aklın** daha **ermez**, dedi. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 262)

1) Anlayabilmek; 2) Akılca olgunlaşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Aklına gelmek

Nerden **aklına geldi?** (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 245)

1) Hatırlamak, anımsamak; 2) Bir şeyi yapmayı düşünmek, tasarlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Arı gibi

Arı gibi çalışıyor dinlenmeye hiç vakit ayırmıyorsun. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 266)

1) Çok çalışkan; 2) Hızlı ve sürekli bir biçimde. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Baş sağlığı dilemek

Başımız sağ olsun. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 141)

Ölen kimsenin yakınlarına, acılarını paylaşma sözleri söylemek. (Aksoy, 1995: 627)

Baş(ım gözüm) üstüne

Baş üstüne. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 155)

Belirtilen istekleri içtenlikle yapmayı kabul etmeyi anlatan bir söz. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Baş üstünde veri var

Biliyorsunuz, **başımızın üzerinde yeriniz var.** (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 240)

“Büyük bir saygı ve ilgi ile karşılanır veya ağırlanır” anlamında kullanılan bir söz. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bıyığı (bıyıkları) terlemek

Çünkü daha ilkokuldayken **bıyıkları terlemişti.** (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 261)

Bıyığı yeni yeni çıkmaya başlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bir solukta

Uzun dediğime bakma, mektubunu **bir solukta** okudum. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 261)

Çarçabuk, hemen. (Aksoy, 1995: 649)

Bir (aynı) yastıkta kocamak

Bir yastıkta kocayın! (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 110)

Karı koca birlikte uzun bir ömür sürmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Boş oturmak

Boş oturmaktansa Türkçe çalışalım. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 256)

Hiçbir işi olmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bozuk çalmak

Bozuk mu **çalışıyorsun?** (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 31)

Canı sıkılmış, yüzü asılmış olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Canı sıkılmak

Karıcığım, bugün nedense **canım sıkılıyor**. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 154)

- 1) İçi sıkılmak, yapacak bir işi olmamaktan tedirginlik duymak; 2) Öfkelenmek;
3) Üzülmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Cennete çevirmek

Yurdu **cennete çevireceğini** söyleyen veliahdı köylüler el üzerinde tutarlarmış. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 276)

Temiz, bakımlı, güzel bir yer durumuna getirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dikkat çekmek

Zekânız ve kendinize güveniniz etrafınızdakilerin **dikkatini çekiyor**. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 266)

- 1) (ask.) “dikkat” komutunu yüksek sesle söylemek; 2) (mec.) ilgi toplamak; 3) (mec.) göze batmak, fark edilmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dört gözle beklemek (bakmak)

O arkadaşını **dört gözle bekliyor**. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 213)

Çok isteyerek veya özleyerek beklemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Düğün bayram etmek

Halk sevinçten **düğün bayram etmiş**. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 276)

Çok sevinmek, çok sevinç duymak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

El atmak

Yeni konulara **el atmanın** şimdi tam zamanı. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 266)

1) Birisinin işine karışmak, müdahale etmek; 2) Bir işe girişmek, teşebbüs etmek; 3) Sarkıntılık etmek; 4) Yardım etmek, ilgilenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Eli gitmek

Düşünürken **elim** sigaraya **gidiyor**, yaktıktan sonra sigara kül tablasında bitiyor. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 183)

Bir şeyi kavramak, tutmak istemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Eline (elinize veya ellerinize) sağlık

Elinize sağlık. Kahve nefisti. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 141)

El emeği ile güzel bir şey yapana söylenen iyi dilek sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

El üstünde tutmak

Yurdu cennete çevireceğini söyleyen veliahdı köylüler **el üzerinde tutarlarmış**. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 276)

Bir kimseye çok saygı ve sevgi göstermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Eski hamam eski tas

Yeni bir şey yok. **Eski tas eski hamam.** (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 85)

“Hiçbir şeyi değişmemiş, eski durumunda kalmış” anlamında kullanılan bir söz. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Felce uğramak

Yağış yollar **felç etti.** (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 205)

Bir iş yarım kalmak, yürümez duruma gelmek, tam olarak durmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Geçmiş olsun

Eyvah... Büyük **geçmiş olsun.** (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 118)

Hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapisaneye girenlere söylenen iyi dilek sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gönül vermek

Kız başkasına **gönül vermiş.** (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 218)

1) Sevmek, âşık olmak; 2) Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, eğinmek, meyletmek; 3) Düşkün olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Göze almak

Mektuplarınızı, ölümü bile **göze alarak**, gizli gizli gazetecilere götürürdüm. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 276)

Gelebilecek her türlü zararı ve tehlikeyi önceden kabul etmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Gözünü (gözlerini) kırpmadan

Herkes **gözünü kırpmadan** seve seve canını vermeye hazırmış. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 276)

Çekinmeden, korkusuzca. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Güle Güle

Güle güle gidin, **güle güle** gelin. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 147)

1) Sağlıcakla git, yolun açık olsun, iyi yolculuklar; 2) Üzüntüsüz bir yaşam sürerek, gönül ferahlığı ile (giy, otur, kullan, büyüt...). (Aksoy, 1995: 825)

Gülmekten kırılmak (katılmak, varılmak)

Gülmekten kırılırsın. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 214)

Aşırı derecede gülmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hava atmak

Hava atıyorsun. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 229)

Herhangi bir üstünlüğünden dolayı şişinmek, caka yapmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hoş bulduk (gördük)

Hoş bulduk, teşekkür ederim. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 110)

“Hoş geldiniz” sözüne verilen karşılık. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hoşça kal (kalın)

Peki, **hoşça kalın**. Beklerim. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 140)

Ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hoş geldiniz

Buyursunlar. **Hoş geldiniz**. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 155)

Gelen kişiye söylenen selamlama sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İcini dökmek

En çok onlarla konuşur, dertleşir, **İcini dökermiş**. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 276)

1) Derdini anlatmak, iç dünyasındaki duygu ve düşüncelerini bir bir anlatmak; 2) Ferahlamak, rahatlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

İşi gücü bırakmak

İşimi gücümü bırakıp mesajını tercüme edivereyim, öyle mi? (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 259)

Yaptığı işten uzaklaşmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Karnı zil çalmak

Karnım zil çalıyor. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 150)

Çok acıkmış olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Kendimi bildim bileli

Kendimi bildim bileli süt içmem. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 260)

Öteden beri, eskiden beri. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Keyfi gelmek

İş hayatınızdaki olumlu gelişmeler karşısında sizin de **keyfiniz** yerine **geldi**. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 266)

Neşelenmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sağ ol

Sağ olun, yemeğe başka bir zaman. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 135)

Hoşa giden bir davranış için “çok yaşa, teşekkür ederim” anlamlarında söylenen bir söz. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Selam söylemek

Selam söyleyin, olur mu? (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 31)

1) Selamını birine götürmesini söylemek; 2) Birinin gönderdiği selamı başkasına iletme. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Senli benli olmak

Senli benli olmak. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 282)

1) İç içe olmak, bütünleşmek; 2) Aşırı ölçüde içten, teklifsiz olmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sevinçten uçmak

Sevinçten uçacak gibiyim. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 252)

Çok sevinmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Söz kesmek

Uzun sözün kısası, **söz kestik.** (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 240)

Genellikle evlenmek için anlaşıp kesin karar vermek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sözünü tutmak

Baksana, yağmur yağdığı halde **sözümü tutup** geldim. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 230)

Verdiği sözü yerine getirmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Uykuya dalmak

Sonra da **uykuya dalmış**. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 166)

Uyumaya başlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Uzun lafın (sözün) kısası

Uzun sözün kısası, söz kestik. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 240)

Kısacası, özet olarak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yıldızı (yıldızları) barışmamak

Yıldızlarımız barışmıyor nedense. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 251)

Görüş, duygu ve düşünce bakımından uyuşmamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yiyecek bitirmek

Ateş ormanı **yer bitirir**. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 264)

1) Tüketmek; 2) Onmaz duruma getirmek, yıkımına sebep olmak; 3) Sürekli olarak tedirgin etmek, üzme, hırpalamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Yüz vermek

Nişanlısı patronuna **yüz verecektir**. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 239)

1) İlgi, yakınlık göstermek; 2) Önemsemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Zindan olmak

Bütün bu 25 yıl **zindan oldu** bana. (Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene, 2010: 255)

Yaşanmaz, huzursuz, rahatsız, zevk alınmaz duruma gelmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

7.1.1.1. “Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene” adlı Türkçe ders kitabında yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

İnceleme sonucunda 316 sayfalık ders kitabında toplam 50 deyim yer aldığı belirlenmiştir. 7.311 cümleden oluşan ders kitabındaki deyim yüzdesine bakacak olursak, % 0.68 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. İlgili ders kitabındaki deyimlere göz attığımızda organlar ve organlarla ilintili deyimlerin yoğunlukta olduğunu görmekteyiz.

50 deyimden 15’inde karşılaştığımız organ adlarında “el” ile ilgili; el atmak, eli gitmek, eline sağlık, el üstünde tutmak, “baş” ile ilgili; baş sağlığı dilemek, baş üstüne, baş üstünde yeri var ve “göz” ile ilgili; dört gözle beklemek, göze almak, gözünü kırpmadan deyimlerinin en çok kullanılanlar arasında olduğunu tespit ettik. Bunun yanı

sıra; karnı zil çalmak, yüz vermemek deyimlerinde de organ adlarının kullanıldığı; bir solukta, bıyığı terlemek, felce uğramak deyimlerinin de organlarla ilintili olduğu görülmektedir.

Günlük iletişim esnasında sıklıkla kullanılan ve çoğunun genellikle deyim olduğunun farkında dahi olunmayan; afiyet olsun, geçmiş olsun, güle güle, hoş bulduk, hoşça kal, hoş geldiniz, sağ ol, selam söylemek deyimleri de adı geçen kitapta yer almaktadır.

Öte yandan; aklı ermek, aklına gelmek, canı sıkılmak, gönül vermek, içini dökmek, keyfi gelmek deyimlerinin soyut anlamlar; cennete çevirmek deyiminin dini; söz kesmek deyiminin ise örfi anlamlar içerdiği görülmektedir.

Dikkat çeken diğer bir konu da, “Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene“ adlı yabancılara Türkçe öğretim kitabın kimi yerlerinde doğrudan deyim olduğunu belirtmeden, içerisinde deyimlerin yoğun olarak yer aldığı hikâyelerden ve edebi metinlerden yararlanılarak bazı deyimlerin öğretiminin hedeflendiğidir.

7.1.2. “Lehrbuch der türkischen Sprache” adlı Türkçe ders kitabı

Yabancılara Türkçe öğretimine yönelik olarak araştırmamız kapsamında inceleyeceğimiz bir diğer ders kitabı da “Lehrbuch der türkischen Sprache” adı altında Almanya’nın Giessen şehrindeki Justus-Liebrig Üniversitesinin Türkoloji kürsüsünde okutulmaktadır. İlgili kitap Esin İleri tarafından kaleme alınmış ve 2007 yılında Buske yayınevi tarafından basılmıştır.

20 bölümden oluşan kitapta öğrencilerin, Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni”nde yer alan B1 düzeyinde bir Türkçe bilgisine sahip olmalarının beklendiği belirtilmektedir. Açıklamalar kısmının Alman dilinde yazıldığı kitabın iletişimsel yöneme göre hazırlandığı yazar tarafından ifade edilmiştir.

“Lehrbuch der türkischen Sprache” adlı Türkçe öğretim kitabını incelememiz neticesinde aşağıdaki deyimlerle karşılaşmaktayız:

Afiyet olsun

Haydi, **afiyet olsun!** (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 200)

“Yarasın, ağız tadıyla yensin” anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Allah’a ısmarladık

Allaha ısmarladık, öğretmenim. (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 145)

Ayrılanın kalan veya kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Aralarına kara kedi girmek

Ayşe ile Ahmet’in **arasına** yine **kara kedi** mi **girdi**? (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 234)

İki dost birbirine gücenmek, iki dostun arasına soğukluk girmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Arası (araları) açılmak (açık olmak, bozulmak)

[...] ile **aramız açık**. (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 229)

Arkadaşlıkları sarsılmak, arkadaşlık bağları kopmak, birbirine darılmak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Canı sıkılmak

Bugün benim **canım sıkılıyor**, hava da kötü, ne yapalım? (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 152)

1) İçi sıkılmak, yapacak bir işi olmamaktan tedirginlik duymak; 2) Öfkelenmek; 3) Üzülmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Dört gözle beklemek

Oğlum tatili **dört gözle bekliyor**; çünkü tatil onun için çok önemli. (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 214)

Çok isteyerek veya özleyerek beklemek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

El değmemiş

Torosların **el değmemiş** doğasından. (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 201)

Hiç dokunulmamış, kullanılmamış. (Aksoy, 1995: 750)

Eline (elinize veya ellerinize) sağlık

Yemeklerin hepsi nefisti. **Ellerine sağlık!** (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 200)

El emeği ile güzel bir şey yapana söylenen iyi dilek sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ev tutmak

İsveç'te küçük bir **ev tuttuk**. (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 173)

Ev kiralamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Geçmiş olsun

Nesrin’e bu akşam hemen telefon edeyim, “**geçmiş olsun**” diyeyim. (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 253)

Hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapishaneye girenlere söylenen iyi dilek sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hava bozmak

Haklısın, **hava bozuyor**. Haydi, hemen eve dönelim! (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 145)

Havada yağmur, kar, dolu veya fırtına başlamak. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hoş bulduk (gördük)

Hoş bulduk! (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 64)

“Hoş geldiniz” sözüne verilen karşılık. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hoşça kal (kalın)

Olur. Cuma akşamı görüşmek üzere. **Hoşça kal!** (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 144)

Ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hoş geldiniz

Hoş geldin/iz. (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 64)

Gelen kişiye söylenen selamlama sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sağ ol

Hepiniz **sağ olun!** – Siz de (**sağ olun**). (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 48)

Hoşa giden bir davranış için “çok yaşa, teşekkür ederim” anlamlarında söylenen bir söz. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Selam söylemek

Yıldız hanıma **selam söyleyin**. (Lehrbuch der türkischen Sprache, 2007: 66)

1) Selamını birine götürmesini söylemek; 2) Birinin gönderdiği selamı başkasına iletmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

7.1.2.1. “Lehrbuch der türkischen Sprache” adlı Türkçe ders kitabında yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Yabancılar Türkçe öğretmeye yönelik hazırlanmış olan 289 sayfalık bu ders kitabında toplam 16 deyim yer almaktadır. 5.534 cümleden oluşan ders kitabındaki deyim yüzdesine bakacak olursak, % 0.29 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. Söz konusu deyimlerin 7’si, çoğu zaman deyim olduğunun farkında dahi olmadan, günlük iletişim esnasında sıklıkla kullanılan; hoş geldiniz, hoş bulduk, hoşça kal, geçmiş olsun, sağ ol, afiyet olsun ve selam söylemek deyimleridir.

Ayrıca ilgili ders kitabında; dört gözle beklemek, el değmemiş ve eline sağlık deyimleri, organ adlarının deyim aktarması neticesinde gerçek anlamlarından çok öte bir anlama büründüklerinin göstergesidir.

Bunların yanı sıra “Lehrbuch der türkischen Sprache” adlı kitapta, “Allah’a ısmarladık” gibi dini, “canı sıkılmak” gibi soyut kavramlar içeren deyimlerin yanı sıra, “hava bozmak” gibi doğa ve “aralarına kara kedi girmek” gibi hayvanlarla ilgili ifadelerin yer aldığı deyimleri de görmekteyiz.

7.1.3. “Güle Güle” adlı Türkçe ders kitabı

Araştırmamız kapsamında yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili olarak inceleyeceğimiz son kitap ise Hueber yayınevi tarafından 1998 yılında basılan “Güle güle” adlı ders kitabıdır. Berlin Freie Üniversitesinin Türkoloji kürsüsünde okutulmakta olan kitap, Margarete I. Ersen-Rasch ve Hayrettin Seyhan tarafından hazırlanmış ve 20 bölümden oluşmaktadır.

İletişimsel yöneme göre hazırlandığı belirtilen ve adı da bir deyim olan “Güle Güle” adlı ders kitabında aşağıdaki deyimler yer almaktadır:

Afiyet olsun

Buyurun kahveleriniz, **afiyet olsun.** (Güle güle, 1998: 120)

“Yarasın, ağız tadıyla yensin” anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Bir (aynı) yastıkta kocamak

Bir yastıkta kocayın. (Güle güle, 1998: 139)

Karı koca birlikte uzun bir ömür sürmek. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Eline (elinize veya ellerinize) sağlık

Yemekler nefis. **Elinize sağlık.** (Güle güle, 1998: 115)

El emeği ile güzel bir şey yapana söylenen iyi dilek sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Geçmiş olsun

Geçmiş olsun. (Güle güle, 1998: 17)

Hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapishaneye girenlere söylenen iyi dilek sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Güle Güle

Güle güle, Uwe Bey. (Güle güle, 1998: 15)

Güle güle oturun. (Güle güle, 1998: 151)

1) Sağlıcakla git, yolun açık olsun, iyi yolculuklar; 2) Üzüntüsüz bir yaşam sürerek, gönül ferahlığı ile (giy, otur, kullan, büyüt...) (Aksoy, 1995: 825)

Hoş bulduk (gördük)

Hoş bulduk. İyi akşamlar. (Güle güle, 1998: 133)

“Hoş geldiniz” sözüne verilen karşılık. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hoşça kal (kalın)

Benim için uygun. Görüşmek üzere, **hoşça kal.** (Güle güle, 1998: 129)

Ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Hoş geldiniz

Hoş geldiniz, buyurun oturma odasına geçelim. (Güle güle, 1998: 151)

Gelen kişiye söylenen selamlama sözü. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Sağ ol

Sağ olun. Ben de iyiyim. (Güle güle, 1998: 29)

Hoşa giden bir davranış için “çok yaşa, teşekkür ederim” anlamlarında söylenen bir söz. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Selam söylemek

Heidi sana **selam söyledi**. (Güle güle, 1998: 93)

1) Selamını birine götürmesini söylemek; 2) Birinin gönderdiği selamı başkasına iletme. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Söyle böyle

Eh... Ben de **şöyle böyle**. (Güle güle, 1998: 15)

1) Ne iyi ne kötü; 2) Yaklaşık olarak, aşağı yukarı. (Aksoy, 1995: 1061)

Ver elini ...

Tatil geldi mi, **ver elini** Türkiye! (Güle güle, 1998: 79)

Ansızın verilen bir kararla yola çıkıldığını anlatan bir söz. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

Ye kürküm ye!

Hoca oturur, kürkünün eteğini tutar ve “**Ye kürküm ye**, bu itibar bana değil, sana“ der. (Güle güle, 1998: 122)

Gösterilen saygının kişiliğe değil, giyim kuşam düzgünlüğüne olduğunu belirtmek için kullanılan bir söz. (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2011)

7.1.3.1. “Güle Güle” adlı Türkçe ders kitabında yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

192 sayfalık ders kitabında toplam 13 deyim yer almaktadır. 2.758 cümleden oluşan ders kitabındaki deyim yüzdesine bakacak olursak, % 0.47 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz. “Güle güle” adlı ders kitabında yer alan deyimlerin çoğunun, genellikle deyim olduğunun farkında dahi olmadan, günlük iletişim esnasında sıklıkla kullanılan deyimler olduğunu görmekteyiz. Hoş geldiniz, hoş bulduk, hoşça kal, güle güle, geçmiş olsun, sağ ol, afiyet olsun ve selam söylemek deyimlerinde olduğu gibi 13 deyim 8’i günlük ifadeler içermektedir.

Ayrıca ilgili ders kitabında; “ver elini” ve “eline sağlık” deyimlerinin organ adlarını içeren ifadelerle yer verdiği, “ye kürküm ye” deyim ın ise bir hikâyeye dayandırılmış olması dikkat çekici diğer unsurlar olarak göze çarpmaktadır.

7.2. Yabancı Dil Olarak Almanca Ders Kitaplarında Deyimler

Bu başlık altında Alman dili ile ilgili anabilim dalları olan Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesinin hazırlık sınıflarında okutulmakta olan “Lagune 1”, “Lagune 2”, “Lagune 3” ve “Schritte International 1”, “Schritte International 2”, “Schritte International 3”, “Schritte International 4”, “Schritte

International 5”, “Schritte International 6” adlı Almanca yabancı dil ders kitapları incelenecek ve söz konusu kitaplardaki deyim oranı ortaya konacaktır.

7.2.1. “Lagune” adlı Almanca ders kitabı seti

Araştırmamız kapsamında inceleyeceğimiz Almanca ders kitabı setlerinden biri olan “Lagune”, toplam 3 ciltten oluşmaktadır. Hacettepe ve Ankara Üniversitesinin Alman Dili ile ilgili bölümlerinin hazırlık sınıflarında okutulmakta olan kitaplar, 2006-2008 yılları arasında Hueber Verlag tarafından basılmıştır. Hartmut Aufderstraße, Jutta Müller ve Thomas Storz tarafından hazırlanan kitaplar neticesinde öğrencilerin, Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni”nde yer alan B1 düzeyinde bir Almanca bilgisine sahip olmaları beklenmektedir. 16 yaş üzeri gençler ve yetişkinler için tasarlanan kitaplar, iletişimsel yönüme dayanarak hazırlanmıştır.

Adı geçen kitap setinin ders kitabı boyutunda çalışmamızın ana konusunu oluşturan deyimleri aramamız neticesinde aşağıdaki deyimlerle karşılaşmaktayız:

Die Augen aufreißen

Shoemaker sah ihn mit **aufgerissenen Augen** an. (Lagune 3, 2008: 135)

Äußerst erstaunt sein. (Duden, 1992: 63)

(Çok şaşırmak)

Ein Auge zudrücken

Das hat der Polizist gesehen, aber er war sehr freundlich und hat noch mal **ein Auge zugezückt**. (Lagune 3, 2008: 97)

Etwas nachsichtig, wohlwollend übersehen. (Duden, 1992: 63)

(Göz yummak)

Wie ein rohes Ei behandeln

Vor der Mittagspause muss man ihn **wie ein rohes Ei behandeln**. (Lagune 3, 2008: 97)

Sehr vorsichtig behandeln. (Duden, 1992: 90)

(Çok dikkatli davranmak)

Die Bude (das Haus) auf den Kopf stellen

Nachdem ich **das ganze Haus auf den Kopf gestellt hatte**, fand ich sie schließlich hinter dem Sofa. (Lagune 3, 2008: 97)

Ausgelassen Feiern. (Duden, 1992: 135)

(Evin altını üstüne getirmek)

Den Daumen/die Daumen halten/drücken (jmdm./für jmdn.)

Ich drücke ihr ganz fest die Daumen. (Lagune 3, 2008: 97)

In Gedanken bei jmdn. sein und ihm in einer schwierigen Sache Erfolg wünschen. (Duden, 1992: 146)

(Birisine başarı dilemek)

Glück im Unglück haben

Aber immer **hat er Glück im Unglück**. (Lagune 2, 2006: 134)

Von einem Unglück, Missgeschick nicht ganz so schwer getroffen werden, wie es zu erwarten gewesen wäre. (Duden, 1992: 267)

(Şanssızlık veya kaza durumundan beklenilenden daha az zararla kurtulmak; şanssızken şanslı duruma düşmek)

Am (auf dem) Hals haben (jmdn./etw.)

Die werden wir gleich **am Hals haben**. (Lagune 3, 2008: 135)

Sehr viel Mühe, Ärger mit jemandem, mit etwas haben. (Duden, 1992: 294)
(Birisiyle sorun yaşamak)

Unter die Haut gehen

Der Rettungsdienst ist hart. „Ich liebe meinen Beruf“, sagt sie, „aber der Job **geht echt unter die Haut**.“ (Lagune 1, 2006: 111)

Sehr berühren, innerlich auswählen. (Duden, 1992: 317)
(Derinden etkilemek, etkili bir izlenim bırakmak)

Sein Herz an jmdn. verlieren

„Schon damals habe ich **mein Herz** an diese Tierart **verloren**“, erzählt sie.
(Lagune 3, 2008: 63)

Sich in jmdn. verlieben. (Duden, 1992: 329)
(Birisine âşık olmak)

Das Leben ist hart

Das Leben auf dem Bauernhof ist heute nicht mehr so **hart** wie vor dreißig Jahren. (Lagune 1, 2006: 135)

Allgemeine Bemerkung bei Schwierigkeiten. (Duden, 1992: 441)
(Hayat zor)

Vor jmds. Nase

Er wollte einen Brief per Einschreiben abschicken, aber als er vor der Post ankam, war es gerade sechs Uhr und **vor seiner Nase** wurde die Tür abgeschlossen. (Lagune 3, 2008: 155)

In mittelbarer Nähe vor jmdm. (Duden, 1992: 510)

(Bir şeyin çok yakınında, hemen önünde, burnunun dibinde)

Schluss machen

Aber jetzt muss ich langsam **Schluss machen**. (Lagune 2, 2006: 15)

Aufhören. (Duden, 1992: 628)

(Bir şeyi bitirmek)

Stimmt so!

Das macht 27,90 Euro. 30 Euro. Das **stimmt so**. (Lagune 2, 2006: 47)

Aufforderung, das Wechselgeld zu behalten. (Duden, 1992: 694)

(Üstü kalsın)

Tomaten auf den Augen haben

Manchmal **habe** ich wirklich **Tomaten auf den Augen**. (Lagune 3, 2008: 97)

Nichts sehen; etwas nicht bemerken, übersehen. (Duden, 1992: 728)

(Hiçbir şey görmemek, fark etmemek)

Aus allen Wolken fallen

Ich bin aus **allen Wolken gefallen**, weil sie ihren Freund erst seit wenigen Wochen kennt. (Lagune 3, 2008 : 97)

Völlig überrascht sein. (Duden, 1992: 813)

(Çok şaşırmak)

Kein Wunder

So, wie du aussiehst, ist es ja **kein Wunder**, dass du noch keinen Mann hast.
(Lagune 3, 2008: 39)

Nicht Verwunderlich. (Duden, 1992: 819)

(Bir şeyin sürpriz olmaması)

Dummes Zeug

Darüber, dass einige Kollegen **dummes Zeug** über sie reden. (Lagune 2, 2006: 114)

Unsinn. (Duden, 1992: 832)

(Saçma şeyler)

7.2.1.1. “Lagune” adlı kitap setinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

Almanca'nın gençlere ve yetişkinlere öğretimine yönelik olarak hazırlanan ve toplam 636 sayfadan oluşan üç ciltlik kitap setinde 17 deyim yer almaktadır. 7.308 cümleden oluşan ders kitabındaki deyim yüzdesine bakacak olursak, % 0.23 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz.

Adı geçen kitapta kullanılmış olan deyimlere göz attığımızda, organ adlarıyla ilgili deyimlerin öne çıktığını görmekteyiz. 17 deyimden 8'inde yer alan organ adlarında ise “die Augen aufreißen”, “ein Auge zudrücken” ve “Tomaten auf den Augen haben” deyimlerinde olduğu gibi “göz” ile ilgili deyimlerin en çok kullanıldığını belirledik.

Bunun yanı sıra “am Hals haben” deyiminde “boyun”, “die Daumen drücken” deyiminde “başparmak”, “die Bude auf den Kopf stellen” deyiminde “baş/kafa”, “sein Herz an jmdn. verlieren” deyiminde “kalp” ve “vor jmds. Nase” deyiminde ise “burun” organlarının kullanıldığını gördük.

Daha önce de belirttiğimiz gibi söz konusu organlar, deyim aktarması neticesinde deyimisel bir anlama bürünmüşlerdir. Deyim aktarmasının bir türü ise, organ adlarının, vücutla ilgili kelimelerin doğaya uygulanmasıdır. Aksan (1987: 123), deyim aktarmasını “aralarında uzak yakın ilgi bulunan iki şey arasında bir benzetme yoluyla ilişki kuran, birinin adını ötekine aktaran bir eğilim, bir dil olayı” şeklinde tanımlamaktadır.

7.2.2. “Schritte International” adlı Almanca ders kitabı seti

Araştırmamız kapsamında inceleyeceğimiz diğer Almanca ders kitabı ise, Gazi Üniversitesi Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı hazırlık sınıfında okutulmakta olan “Schritte International” adlı 6 ciltlik ders kitabı setidir. Her bir cildin ders kitabı boyutunu ele alacağımız set, 2006–2008 yılları arasında Hueber Verlag tarafından basılmıştır. Silke Hilpert, Anne Robert, Anja Schümann, Franz Specht, Barbara Gottstein-Schramm, Susanne Kalender ve Isabel Krämer-Kienle tarafından hazırlanan kitaplarda öğrencilerin, Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni”nde yer alan B1 düzeyinde bir Almanca bilgisine sahip olmaları beklenmektedir. Gençler ve yetişkinler için tasarlanan kitaplar, iletişimsel yönetime dayanarak hazırlanmıştır.

Adı geçen kitap setinin ders kitabı boyutunda çalışmamızın ana konusunu oluşturan deyimleri aramamız neticesinde aşağıdaki deyimlerle karşılaşmaktayız:

Jmdn. auf den Arm nehmen

Wollen Sie mich **auf den Arm nehmen**? (Schritte International 2, 2006: 36)

Sich über jmdn. lustig machen. (Duden, 1992: 50)
(Birisiyle dalga geçmek)

Die Augen aufmachen

Es ist so lustig und unerwartet, es geht so schnell und mit einer so großen Präzision, dass das Publikum **Augen** und Mund **aufmacht** und die Zeit vergisst. (Schritte International 6, 2008: 17)

Genau auf das achten, was um einen herum vorgeht. (Duden, 1992: 63)
(Dikkatli bakmak)

Ein Auge/beide Augen zudrücken

Sie **drücken ein Auge zu** und sagen: „Mach, Opa, mach!“ (Schritte International 5, 2007: 81)

Etwas nachsichtig, wohlwollend übersehen. (Duden, 1992: 63)
(Göz yummak)

Unter vier Augen

Dort können wir **unter vier Augen** sprechen. (Schritte International 2, 2006: 36)

Ohne Zeugen. (Duden, 1992: 67)
(Özel olarak, baş başa)

Jmdm. Beine machen

Na warte dir **mache** ich **Beine**. (Schritte International 2, 2006: 36)

Jmdn. antreiben, sich schneller zu bewegen. (Duden, 1992: 92)
(Harekete geçirmek)

Den Daumen/die Daumen halten/drücken (jmdm./für jmdn.)

Dazu **drücken wir Ihnen** ganz fest **die Daumen**. (Schritte International 6, 2008: 76)

In Gedanken bei jmdn. sein und ihm in einer schwierigen Sache Erfolg wünschen. (Duden, 1992: 146)
(Birisine başarı dilemek)

Aller guten Dinge sind drei

Aller guten Dinge sind drei. (Schritte International 6, 2008: 29)

Wenn etwas wirklich gut sein soll, muss man es drei Mal probieren. (Duden, 1992: 153)
(Bir şeyin gerçekten iyi olmalıysa, üç kez denenmelidir)

Die Finger von jmdm., von etwas lassen

Hey **lass die Finger von** meinen Pommes! (Schritte International 2, 2006: 36)

Sich nicht mit jmdm., mit etwas abgeben. (Duden, 1992: 206)
(Elini çekmek)

Glück im Unglück haben

Glück im Unglück. (Schritte International 5, 2007: 10)

Von einem Unglück, Missgeschick nicht ganz so schwer getroffen werden, wie es zu erwarten gewesen wäre. (Duden, 1992: 267)
(Şanssızlık veya kaza durumundan beklenilenden daha az zararla kurtulmak; şanssızken şanslı duruma düşmek)

Zum Glück

Doch **zum Glück** gibt es ja auch noch den Samstag und den Sonntag. (Schritte International 1, 2006: 67)

Glücklicherweise. (Duden, 1992: 267)

(Çok şükür)

Über Gott und die Welt reden

Wir sitzen stundenlang zusammen und **reden über Gott und die Welt**. (Schritte International 3, 2006: 30)

Alles mögliche. (Duden, 1992: 270)

(Her şey hakkında konuşmak)

Gott sei (Lob und) Dank!

Gott sei Dank kann man den ja jetzt überall kaufen und mitnehmen. (Schritte International 3, 2006: 30)

Ausruf der Erleichterung. (Duden, 1992: 271)

(Allaha şükür, çok şükür)

Ein Haar in der Suppe/in etwas finden

Manche Leute **finden in** jeder **Suppe ein Haar**. (Schritte International 2, 2006: 36)

Etwas an einer Sache auszusetzen, zu kritisieren haben. (Duden, 1992: 284)

(Kusur bulmak)

Hand und Fuß haben

Hand und Fuß. (Schritte International 2, 2006: 36)

Gut durchdacht sein. (Duden, 1992: 299)
(İyi düşünülmüş)

Die Kiste schmeißen

„Ich **schmeiß** nur eben schnell **die Kiste** an“, sagt der Mann und drückt mit seinem Finger auf meinen Power-Knopf. (Schritte International 6, 2008: 24)

Eine Aufgabe bewältigen, eine Angelegenheit in Ordnung bringen. (Duden, 1992: 385)
(Bir işi halletmek)

Einen kühlen/klaren Kopf bewahren

Nun heißt es **kühlen Kopf bewahren**. (Schritte International 6, 2008: 14)

Nicht nervös werden, die Übersicht behalten. (Duden, 1992: 405)
(Heyecanlanmamak, sakin olmak)

Mit dem Kopf durch die Wand wollen

Du **willst** immer gleich **mit dem Kopf durch die Wand**. (Schritte International 2, 2006: 36)

Sein Vorhaben trotz offensichtlich unüberwindbarer Hindernisse durchsetzen wollen. (Duden, 1992: 407)
(Burnunun dikine gitmek)

Im Krieg fallen

Mein Vater ist **im Krieg gefallen** und wir waren ja fünf Geschwister. (Schritte International 4, 2007: 74)

Im Krieg umkommen. (Duden, 1992: 419)

(Şehit olmak)

Sich lustig machen

[...] **macht sich** über Nasseer **lustig**. (Schritte International 6, 2008: 9)

Über jmdn. spotten. (Duden, 1992: 466)

(Alay etmek)

Jmdn. unters Messer legen

Immer mehr Männer und Frauen sind sogar bereit, sich für den „perfekten Körper“ **unter's Messer zu legen**. (Schritte International 5, 2007: 40)

Jmdn. Operieren. (Duden, 1992: 487)

(Ameliyat olmak, bıçak altına yatmak)

Seine Nase in etwas (hinein) stecken/überall hineinstecken

Müssen Sie **Ihre Nase** überall **hineinstecken**. (Schritte International 2, 2006: 36)

Sich neugierig um etwas/um alles kümmern. (Duden, 1992: 508)

(Her şeye karışmak, burnunu sokmak)

Jmdm. auf die Nerven fallen/gehen

Anfangs bedankte ich mich noch für das Kompliment, aber allmählich **ging** mir der Satz **auf die Nerven**. (Schritte International 5, 2007: 48)

Jmdm. lästig werden. (Duden, 1992: 515)

(Birisine sinir olmak)

Sich etwas hinter die Ohren schreiben

Du sollst hier nicht rauchen-**schreib** dir das **hinter die Ohren**. (Schritte International 2, 2006: 36)

Sich etwas gut merken. (Duden, 1992: 528)

(Aklının bir köşesine yazmak)

Seine Ruhe haben (wollen)

Maria **hat** gern etwas **Ruhe**. (Schritte International 4, 2007: 71)

Ungestört sein wollen. (Duden, 1992: 595)

(Sessizlik, sakinlik istemek)

Sich etwas von der Seele reden/schreiben

Je mehr sie sich **von der Seele schreiben können**, desto mehr verschwinden der Zorn und die Enttäuschung. (Schritte International 6, 2008: 14)

Sagen/schreiben, was einen bedrückt. (Duden, 1992: 651)

(Rahatsız olunan bir şeyi söylemek, yazmak)

Mit jmdm., mit einer Sache leichtes Spiel haben

Guck mich bloß nicht an, als ob du **leichtes Spiel hättest!** (Schritte International 6, 2008: 27)

Schnell, ohne Schwierigkeiten fertig werden. (Duden, 1992: 672)
(İşin kolay olması, bir işi sorunsuzca halletmek)

Tag für Tag

Tag für Tag die gleichen Kämpfe mit Luis: Ob er dieses Mal das Zähneputzen auslassen darf. (Schritte International 6, 2008: 36)

Täglich. (Duden, 1992: 710)
(Her gün)

Tag der offenen Tür

Tag der offenen Tür der freiwilligen Feuerwehr. (Schritte International 4, 2007: 13)

Tag, an dem Betriebe, Behörden und öffentliche Einrichtungen vom Publikum besichtigt werden dürfen. (Duden, 1992: 710)
(Resmi dairelerin açık kabul günü)

Zum Teufel!

Was, **zum Teufel**, sollte ich tun? (Schritte International 6, 2008: 37)

Ausruf des Ärgers. (Duden, 1992: 721)
(Lanet olsun, Allah belasını versin!)

Ein Unglück kommt selten allein

Ein Unglück kommt selten allein. (Schritte International 6, 2008: 29)

Wenn etwas Unangenehmes geschieht, folgen oft noch weitere Unannehmlichkeiten. (Duden, 1992: 749)
(Şansızlıklar peş peşe gelir)

Sich mit jmdm. in Verbindung setzen

Können Sie **mich** bitte **verbinden**? (Schritte International 3, 2006: 45)

Mit jmdm. Kontakt aufnehmen. (Duden, 1992: 755)
(Birisiyle bağlantı kurmak)

(Ach) du liebe Zeit

Ach du liebe Zeit! (Schritte International 4, 2007: 45)

Ausruf, der Erschrecken oder Missbilligung ausdrückt. (Duden, 1992: 828)
(Hay Allah, aman Allahım! gibi korku veya ayıplama ifadesi)

7.2.2.1. “Schritte International” adlı kitap setinde yer alan deyimler ile ilgili bulgular ve değerlendirme

“Schritte International” adlı Almaca ders kitabı seti, gençlere ve yetişkinlere Almanca öğretmeye yönelik hazırlanmıştır. 32 deyim yer aldığı ilgili setin ders kitabı boyutu, altı cilt ve toplam 478 sayfadan oluşmaktadır. 6.258 cümleden oluşan ders kitabındaki deyim yüzdesine bakacak olursak, % 0.51 oranında bir deyim varlığından söz edebiliriz.

“Lagune” adlı kitap setinde olduğu gibi burada da organ adlarını içeren deyimlerin yoğunluğu göze çarpmaktadır. 32 deyim 14’ünde organ adlarına rastlamaktayız.

“Die Augen aufmachen”, “ein Auge zudrücken”, “unter vier Augen” gibi deyimlerde kullanılan “göz” organının yanı sıra “einen kühlen Kopf bewahren” ve “mit dem Kopf durch die Wand wollen” deyimlerinde “kafa” kavramı ön plana çıkmıştır.

Bunların yanı sıra; “jmdn. auf den Arm nehmen” deyiminde “kol”, “jmdm. auf die Nerven gehen” deyiminde “sinir”, “jmdm. Beine machen” deyiminde “bacak”, “die Daumen drücken” deyiminde “başparmak”, “die Finger von etwas lassen” deyiminde “parmak”, “ein Haar in der Suppe finden” deyiminde “saç”, “Hand und Fuß haben” deyiminde “el” ve “ayak”, “seine Nase in etwas stecken” deyiminde “burun” ve “sich etwas hinter die Ohren schreiben” deyiminde ise “kulak” kavramlarının kullanıldığı görülmektedir.

Öte yandan ilgili ders kitaplarında “ein Unglück kommt selten allein” (şanssızlık), “Glück im Unglück haben” (şans-şanssızlık), “sich etwas von der Seele reden” (içten) ve “zum Glück” (şans) deyimlerinde soyut ifadele, ayrıca “Gott sei Dank” (Tanrı), “über Gott und die Welt reden” (Tanrı) ve “zum Teufel” (şeytan) deyimlerinde dini içerikli ifadelere rastlamaktayız.

BÖLÜM VIII

8. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, gerek Türk ve Alman günlük iletişimde kullanılmakta olan yazınsal eser, gazete ve dergilerin, gerekse Türkçenin ve Almancanın yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılmakta olan ders kitaplarının incelenmesi sonucu toplanan veriler, tablolar halinde gösterilecek ve yorumlanacaktır.

8.1. Bulgular

Bu başlık altında, analiz ettiğimiz Türk ve Alman gazete, dergi, kitap ve ders kitaplarından elde edilen veriler tablollaştırılarak “Deyim Kullanma Sıklık Oranları” (DSO) ile ortaya konacaktır.

8.1.1. Günlük hayatta kullanılan yazılı araçlarda DSO

Günlük hayatta kullanılan yazılı araçlar kapsamına yazınsal eser, gazete ve dergi girmektedir. Genel olarak bu birim için DSO, yukarıda bahsi geçen 3 farklı grubun kendi içerisindeki DSO ortalamalarıdır (mean). İlgili DSO ayrıca dil değişkeni bazında ele alınacaktır.

8.1.1.1. Türkçe günlük hayatta kullanılan yazılı araçlarda DSO

Türkçe günlük iletişim kapsamında incelenen yazınsal eser, gazete ve dergilerden elde edilen deyim sayılarının cümle sayılarıyla hesaplanması neticesinde aşağıdaki tabloda yer alan veriler elde edilmiştir.

Tablo 1

Türkçe Günlük Hayatta Kullanılan Yazılı Araçlarda DSO

YAZINSAL ESERLER	CÜMLE SAYISI	DEYİM SAYISI	KULLANIM SIKLIĞI (%)
ÖMER SEYFETTİN HİKÂYELERİNDEN SEÇMELER	4879	82	1,68
TÜRK GAZETELERİ	CÜMLE SAYISI	DEYİM SAYISI	KULLANIM SIKLIĞI (%)
ZAMAN	3283	128	3,90
POSTA	3010	88	2,92
HÜRRİYET	3912	121	3,09
DSO2			3,30
TÜRK DERGİLERİ	CÜMLE SAYISI	DEYİM SAYISI	KULLANIM SIKLIĞI (%)
AKSİYON	3000	101	3,37
YENİ AKTÜEL	2735	124	4,53
AYDINLIK	2468	83	3,36
DSO3			3,75
GENEL DSO			2,91

Tablo 1 incelendiğinde Türkiye'nin en çok satan ilk üç gazete ve dergisi ile 100 Temel Eser arasında yer alan çocuk edebiyatı düzeyinde bir yazınsal eserde ortalama % 2.91 düzeyinde deyim kullanıldığı gözlenmektedir. Söz konusu tabloda gazeteler ile dergilerde yer alan deyim sıklığı birbirine yakınlık göstermektedir. “Ömer Seyfettin Hikâyelerinden Seçmeler” adlı eserin genel ortalamanın altında kalmasını ise, çocuk edebiyatı seviyesinde olmasından dolayı kullanılan basit dil düzeyine bağlayabiliriz.

8.1.1.2. Almanca günlük hayatta kullanılan yazılı araçlarda DSO

Almanca günlük iletişim kapsamında incelenen yazınsal eser, gazete ve dergilerden elde edilen deyim sayılarının cümle sayılarıyla hesaplanması neticesinde aşağıdaki tabloda yer alan veriler elde edilmiştir.

Tablo 2

Almanca Günlük Hayatta Kullanılan Yazılı Araçlarda DSO

YAZINSAL ESERLER	CÜMLE SAYISI	DEYİM SAYISI	KULLANIM SIKLIĞI (%)
DER KLEINE MANN	3997	72	1,80
ALMAN GAZETELERİ	CÜMLE SAYISI	DEYİM SAYISI	KULLANIM SIKLIĞI (%)
SÜDDEUTSCHE ZEITUNG	5339	87	1,63
FRANKFURTER ALLGEMEINE	4837	74	1,53
DIE WELT	5819	93	1,60
DSO2			1,59
ALMAN DERGİLERİ	CÜMLE SAYISI	DEYİM SAYISI	KULLANIM SIKLIĞI (%)
DER SPIEGEL	5145	189	3,67
STERN	3297	43	1,30
FOCUS	3810	62	1,63
DSO3			2,20
GENEL DSO			1,86

Tablo 2’de görüldüğü üzere Almanca yazınsal eser, gazete ve dergilerde kullanılmakta olan deyimler birbirine yakınlık göstermektedir. Burada dikkat çeken nokta ise “Der Spiegel” adlı derginin incelenen diğer yayınlara göre iki kattan daha fazla deyim içermesidir. Adı geçen dergide kullanılan dilin, incelediğimiz diğer bütün Almanca yayınlara göre daha üst düzeyde olduğu, ortaya çıkan yüksek orandaki deyim kullanımından anlaşılmaktadır.

8.1.2. Yabancı dil ders kitaplarında DSO

Bu başlık altında Türkçenin ve Almancanın yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan ders kitaplarındaki DSO ortalamalarına yer verilecektir. Bu bağlamda Türkiye’deki Alman dili ile bölümleri olan üniversitelerin hazırlık sınıflarında ve Almanya’da Türkoloji bölümleri olan üniversitelerde okutulmakta olan ders kitaplarından örneklem olarak seçilenler tablolar halinde ortaya konacaktır.

8.1.2.1. Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında DSO

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılmakta olan ders kitaplarından elde edilen deyim sayılarının cümle sayılarıyla hesaplanması neticesinde aşağıdaki tabloda yer alan veriler elde edilmiştir.

Tablo 3

Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarında DSO

TÜRKÇE DERS KİTAPLARI	CÜMLE SAYISI	DEYİM SAYISI	KULLANIM SIKLIĞI (%)
TÜRKISCH- LEHRBUCH FÜR ANFÄNGER UND FORTGESCHRITTENE	7311	50	0,68
LEHRBUCH DER TÜRKISCHEN SPRACHE	5534	16	0,29
GÜLE GÜLE	2758	13	0,47
DSO			0,48

Tablo 3 incelendiğinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği ders kitaplarında yer alan deyim oranının % 1 bile olmadığı görülmektedir. Ayrıca, söz konusu kitaplar arasında “Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene” adlı ders kitabında diğer kitaplara oranla daha sık deyim kullandığı anlaşılmaktadır.

8.1.2.2. Yabancı dil olarak Almanca ders kitaplarında DSO

Almanca'nın yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılmakta olan ders kitaplarından elde edilen deyim sayılarının cümle sayılarıyla hesaplanması neticesinde aşağıdaki tabloda yer alan veriler elde edilmiştir.

Tablo 4

Yabancı Dil Olarak Almanca Ders Kitaplarında DSO

ALMANCA DERS KİTAPLARI	CÜMLE SAYISI	DEYİM SAYISI	KULLANIM SIKLIĞI (%)
LAGUNE DERS KİTABI SETİ	7308	17	0,23
SCHRITTE INTERNATIONAL DERS KİTABI SETİ	6258	32	0,51
DSO			0,37

Tablo 4’de görüldüğü üzere Almancanın yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan kitap setlerinde yer alan deyim oranı % 1 bile değildir. Bunun yanı sıra “Lagune” adlı kitap setine oranla “Schritte International” adlı kitap setinde iki kattan daha fazla deyim kullanıldığı anlaşılmaktadır.

8.2. Bulgular ile İlgili Yorum

Yukarıda yer alan tablolarda, günlük iletişim kapsamında incelediğimiz yazılı araçların Türkçe boyutunda % 2.91, bunun yanı sıra Türkçenin öğretilmesine yönelik kullanılan ders kitaplarında ise % 0.48 oranında deyim kullanıldığını görmekteyiz. Bu oranlardan yola çıkarak ders kitaplarında yaklaşık 6 kat daha az deyim kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Aynı şekilde Almanca kapsamında incelenen yayınlarda % 1.86 oranında deyim kullanıldığı, Almanca ders kitaplarında ise bu oranın % 0.37 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu verilerden de günlük iletişim kapsamındaki yayınların ders kitaplarına oranla 5 kat daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Tüm bu tespitlerin ışığında Türkçenin ve Almancanın yabancı dil olarak öğretilmesine yönelik hazırlanmış olan ders kitaplarında, günlük iletişim kapsamında kullanılmakta olan deyim oranına dahi yok denecek kadar az düzeyde yer verildiği görülmektedir.

BÖLÜM IX

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulardan yola çıkarak ulaşılan sonuçlar ve deyim öğretimine yönelik öneriler dile getirilecektir.

9.1. Sonuç

Yabancı dil öğreniminde en önemli unsurlardan biri, ilgili dilin söz varlığına hâkim olmaktır. Fakat buna rağmen araştırmamızın başında da belirttiğimiz gibi, Türkçenin ve Almancanın yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarında günlük iletişimde sıkça kullandığımız ve bir dilin sözvarlığı içerisinde önemli bir yer tutan deyimlere yeterince yer verilmemekte, bundan dolayı da yabancı dil öğrenen öğrenciler dil eğitimlerinin ardından sosyal hayatlarında yabancılarla iletişim kurmakta zorlanmaktadır.

Bu düşünceden yola çıkarak araştırmamızda günlük iletişimde kullanılmakta olan deyimler ile deyim oranlarını tespit ettik ve söz konusu deyimlerin Türkçenin ve Almancanın yabancı dil öğretiminde kullanılmakta olan ders kitaplarına ne oranda yansıdığını belirlemeye çalıştık.

Çalışmamızın başında, günlük iletişimde sıkça başvuru alan deyimlerle ilgili sözlüklerin, başvuru eserleri olarak eğitim kurumlarında mutlaka tavsiye edilmesinin de deyim konusunun önemini ispatladığını, fakat deyim öğretiminin yeterince önemsenmemesi ve desteklenmemesinin bir problem olarak karşımıza çıktığını belirttik.

Araştırmamızda, deyimlere yer vermeyen ders kitaplarının öğrencinin ilgili dilde iletişim sorunu yaşamasına neden olacağını; deyim öğrenmeyen öğrencinin kendisini ifade etmede çok zorlanmasa da, karşılaştığı bir deyim anlama konusunda sorunlar yaşayacağını; gerçek anlamlarının dışında kullanılan sözcüklerle oluşturulan deyimlerle karşılaşan bir kişinin ise bazen iyi niyetli olmasına rağmen ilgili deyim farklı yorumlayacağını ve yanlış anlayacağını, bunun da ön yargılara neden olacağını; ayrıca,

dillerin zenginliklerinin birer göstergesi olan deyimlerin yabancı dil öğretiminde yeterli derecede önemsenmediğini; öğrenilmesi zor ve vakit alıcı olan deyimlerin en azından günlük iletişimde yer aldığı oranda dil öğrenen bir kişiye kazandırılması gerektiğini; deyimlere veya diğer üstü örtük ifadelerle hâkim olan, bunları günlük iletişimde kullanan birisinin kendisini çeşitli ortamlarda rahatlıkla ifade edebileceğini ve rahat bir şekilde iletişimini sürdürebileceğini hipotez olarak ileri sürdük.

Konu ile ilgili pek çok bilim adamı ve akademisyen tarafından yapılmış olan araştırmalar ve bu araştırmalarda ele alınan konular ile ortaya çıkan sonuçlara “İlgili Araştırmalar” bölümünde yer verdikten sonra araştırmamızı kuramsal ve ampirik olmak üzere iki bölüme ayırdık.

Kuramsal bölümde ilk olarak “dil” kavramını ele aldık. Dilin, insanlar arasında anlaşma, haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülmüş, gelişmiş bir sistem olduğu, tanımına yer verdikten sonra, dile sadece bir iletişim aracıdır demenin doğru olmayacağını, onun iletişim aracı olmanın yanı sıra, doğan, yaşayan, gelişen, değişikliğe uğrayan, zamanla ölen, insanlara milli mensubiyetlik duygusu veren, kıymeti bilinmesi ve özenle muhafaza edilmesi gereken muhteşem bir yapı olduğunun da altını çizdik.

Ardından, anadilin dışında kullanılan veya öğrenilen dillerden herhangi birine yabancı dil denildiğini belirttik ve yabancı dilin günümüzdeki önemi konusunu ele aldık. Çağımızdaki teknolojik gelişmelerin baş döndürücü hızı neticesinde farklı dillerin konuşulduğu ülkelerin insanlarıyla iletişim kurmanın artık çok kolay hale geldiğini, bilgisayarın başında dahi dünyanın bir ucundaki kişilerle yazılı ve sözlü iletişim kurmanın günümüzde mümkün hale geldiğini, bunun yanı sıra ulaşım araçlarındaki gelişmeler sonucunda farklı ülkelere yapılan ticari, kültürel, sportif, eğitimsel, dinsel vb. ziyaretlerin daha önceki dönemlerde görülmediği kadar arttığını, bu ziyaretler esnasında ilgili ülkenin insanlarıyla kurulan diyalogların da yabancı dil vasıtasıyla sağlandığını ifade ettik.

Tüm bu gelişmelerden dolayı günümüzde yabancı dil bilmenin çağın bir gerekliliği olduğunu, hatta bir zorunluluk olduğunu dile getirerek yabancı dil bilmenin önemini vurguladık.

Bir diğer başlıkta bu kadar önemli olan yabancı dil eğitiminde bazı zorluklarla karşılaşıldığını ve özellikle ülkemizde istenilen düzeyde bir başarının hâlen elde edilemediği konusu üzerinde durduk. Yabancı dil öğretiminin farklı uluslar ve diller arasındaki ilişkilerin başlamasıyla birlikte önemli hale geldiğini, belli bir yöntemle öğretilmesinin daha sağlıklı sonuçlar doğuracağı tezinin kabul görmesi neticesinde farklı öğretim yöntemlerinin geliştirildiği konusuna kısaca değindikten sonra günümüzde yabancı dil öğretimine bir yön vermek ve uluslararası bir birliktelik içerisinde yabancı dil öğretimini geliştirmek amacıyla Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen “Diller İçin Ortak Başvuru Metni”ni kısaca tanıttık. Avrupa’da başarılı olan dil eğitimi konusunda ülkemizde de ilköğretim ve ortaöğretim için çeşitli programlar hazırlandığını ve bu programların da yukarıda bahsettiğimiz başvuru metni doğrultusunda geliştirildiğini ifade ettik.

Gerek Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan “Diller İçin Ortak Başvuru Metni”, gerekse Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından hazırlanan ilköğretim ve ortaöğretim için Almanca öğretim programlarında da deyim konusuna vurgu yapıldığını ortaya koyduktan sonra deyimleri ele aldığımız bir bölüm oluşturduk.

Söz konusu bölümde ilk olarak deyim tanımını araştırdık. Deyimler konusunda yapılmış yüzlerce tanım arasından seçtiğimiz kimi tanımlara yer verdik.

Türk ve Alman bilim adamları ve araştırmacılarının görüş ve tanımları ışığında deyimlerin; iki veya daha çok sözcüğün bir araya getirilmesiyle (nadiren tek sözcük de olabilir) ve sözcüklerin asıl anlamları dışında kullanılmasıyla oluşan; sözcük düzeyinde değil, bir bütün olarak anlaşılması gereken; anlatıma akıcılık, çekicilik, güzellik katan; oluşumları uzun yıllar öncesine dayanan; toplum tarafından benimsenmiş ve toplumun ortak malı olarak kabul edilen; içlerinde ironik, mizahi, mecazlı, kinayeli sözler ve imalar barındıran; toplumun maddi ve manevi kültürünün bir aynası olan; dilbilimin yanı sıra yazınbilim, halkbilim ve etnolojinin de inceleme ve araştırma konusu olan ve en önemlisi, dakikalarca ifade edemeyeceğimiz fikirleri bir çırpıda dile getirmeye yarayan kalıplaşmış anlatım tarzları olduklarını belirledik.

Deyimleri bu şekilde tanımladıktan sonra özellikleri konusunu masaya yatırdık. Biçimsel ve anlamsal özelliklerinin olduğunun Türk ve Alman dilbilimciler tarafından ifade edildiğini belirttikten sonra, alt başlıklarıyla birlikte özellikleri aktardık.

Biçimsel özellikleri ele aldığımız başlıkta, deyimlerin de atasözleri gibi kalıplaşmış sözler olduğunu, bir deyim sözçükleri değiştirilip yerine -aynı anlamda da olsa- başka sözçükler konulamayacağını ve deyim söz diziminin bozulamayacağını belirttik.

Deyimlerin biçimsel özellikleri açısından; “gizli kapaklı” gibi sözçük öbeği biçimindeki deyimler; “kafayı üşütmek” gibi mastar biçimindeki deyimler; “hadi oradan!” gibi tam bir cümle yapısında olmasa da, daha çok karşılıklı konuşmalarda kullanıldığı için, eksiltili/yarım cümle niteliğinde olan deyimler; “armut piş, ağzıma düş” gibi cümle biçiminde olan deyimler (yalın, birleşik, sıralı, bağlı cümle), ayrıca; “metelik vermemek” gibi birleşik fiil kuruluşunda olan deyimler, “can kulağıyla dinlemek” gibi çekimlenebilen bir fiil ile ona bağlı tümleçlerden (tümleç öbeklerinden) kurulu olan deyimler, “bugüne bugün” gibi ikileme türünde olan deyimler, “soğuk düş” gibi sıfat tamlaması biçiminde olan deyimler, “el kapısı” gibi ad tamlaması biçiminde olan deyimler, “bacak kadar” gibi ilgeçlerle kurulu olan deyimler ve “nerede kaldı ki” gibi cümle başında özel bir anlam yüküyle kalıplaşmış olarak kullanılan deyimler şeklinde farklı gruplarda değerlendirdiklerini örnekleriyle birlikte çeşitli araştırmacıların derlemeleri ışığında göz önüne serdik.

Deyimlerin ifadeleri güzelleştirmesinde, insanlar tarafından kabul görmesinde, insanları düşünceye sevk etmesindeki en önemli unsur, içerlerinde barındırdıkları anlamlardır görüşünü ileri sürdükten sonra deyimlerin anlamsal özelliklerini araştırdık.

Deyimlerin bir kısmının gerçek anlamda kullanıldığını, fakat “başının etini yemek”, “etekleri zil çalmak”, “balık kavağa çıktığı zaman” gibi mecazi anlamlar içeren deyimlerin, anlamsal özelliklerde en önemli unsur konumunda olduğunu ortaya koyduk.

Deyimlerin, “dizini dövmek” gibi dolaylı, “çilingir sofrası” gibi yarı-dolaylı, “para tutmak” gibi dolaysız, “dolap beygiri gibi dönüp durmak” gibi benzetmeli, “eleğim var saçım var komşuya ne borcum var” gibi karşılaştırmalı, “maymun yoğurdu yemiş, artığını ayının yüzüne sürmüş” öykülemeli ve “–Adın ne? –Mülayim Ağa. –Sert olsan ne halt edersin?” gibi sorulu-yanıtlı anlatım tarzında özelliklerinin de bulunduğunu aktardık.

Biçimsel ve anlamsal özelliklerin yanı sıra deyimlerin tarihi, sosyal ve kültürel özellikleri de içlerinde barındırdığını belirttikten sonra, Alman literatüründe deyim özelliklerini inceledik ve Alman dilinde deyim özelliklerinin çoğunlukla üç ana başlık altında toplandığını ve bunların “Polylexikalität” (çok sözcüklülük), “Stabilität” (değiştirilemez yapılar) ve “Idiomatizität” (anlam değişimi, yan anlam) olarak adlandırıldığını gördük.

Tüm bu görüş ve düşüncelerin ışığında gerek Türkçede gerekse Almancada deyimlerin genel olarak en az iki sözcükten oluşan; sözcüklerin yeri ve sırası değişmeyen; kısa ve özlü anlatımlar içeren; çeşitli biçimsel özelliklere de sahip olan; kimi zaman gerçek anlamda, kimi zaman mecazi anlamda yer alan; dolaylı, yarı dolaylı, dolaysız, benzetmeli, karşılaştırmalı, sorulu-yanıtlı anlatım özelliklerini de içinde barındıran çeşitli özellikler taşıdıklarını belirledik.

Deyimlerin özelliklerinin yanı sıra yapılarının da kendi aralarında farklılıklar gösterdiğinden dolayı “deyimlerin yapısı ve çeşitleri” adı altında bir başlık açtık ve deyimlerin yapı yönünden; “ayak bağı” gibi öğeleri ekli ya da eksiz ad tamlaması biçiminde olan, “dik başlı” gibi öğeleri ekli ya da eksiz sıfat tamlaması biçiminde olan, “eli kulağında” gibi tamlanan + ad yapısında olan, “sütü bozuk” gibi tamlanan + önad yapısında olan, “cana yakın” gibi ekli ya da eksiz ad + önad yapısında olan, “devede kulak” gibi biri ya da her ikisi ekli iki addan oluşan, “inceden inceye” gibi biri ya da her ikisi ekli iki sıfattan oluşan ve “örtbas etmek” gibi iki eylemden oluşan deyimler olarak sınıflandırıldığını örnekleriyle birlikte ilettik.

Ayrıca, “dile düşmek” gibi deyimlerin birçoğunun mastar hâlinde olduğunu, “kaş yaparken göz çıkardı (çıkarcaksın, çıkarma)” gibi farklı zaman kipleriyle kullanılabileceğini, “anasından (anamdan) emdiği (emdiğim) süt (sütü) burnundan

(burnumdan) geldi” gibi bazı deyimlerde kelimelerin isim ve fiil çekimlerine girdiğini, “ayıkla pirincin taşını” gibi kalıplaşma sebebiyle fiil çekimine girmeyen az sayıda deyim de olduğunu, “iki dirhem bir çekirdek” gibi hiçbir fiil kipi taşımadıkları için cümle hâlinde bulunmayan deyimlerin olduğunu, “baldır-ı çıplak” gibi deyimlerin bazılarının iyelik ekleri ile kurulduklarını, “havada bulut, sen onu unut” gibi bazılarının kafiyeli deyimler olduğunu da deyimlerin yapısı içerisinde kabul edip, örnekleriyle aktardık.

Deyim yapılarının Almanca boyutunda ise Almandaki deyimlerin dilbilgisel yönden "die bessere Hälfte" gibi isim, "klipp und klar" gibi sıfat, "an Ort und Stelle" gibi zarf ve "etw. unter die Lupe nehmen" gibi fiil şeklinde yapılara büründüğünü gözlemledik.

Deyimlerin çeşitleri konusunda ise; deyimlerin en önemli bölümünün; “kılı kırk yarmak” gibi kavramları, değişmece (mecaz) yoluyla, anlatım güzelliği ve özgünlüğü içinde belirten kalıplaşmış sözcük öbekleri ya da tümceler olduğunu, bunun yanı sıra, “iki arada bir derede” gibi iki yargılı ve uyaklı; “deveye “boynun eğri” demişler; “nerem doğru ki?” demiş” gibi öykücülük ya da konuşma biçiminde; “göründü Sivas’ın bağları” gibi bir öyküye ya da bir olaya dayanan; “yüz görümlüğü” gibi âdetleri, inanışları, gelenekleri bildiren; “boğaz tokluğuna” gibi bir kavramı belirtmek için kurulan, kalıplaşmış söz topluluğu şeklinde olan; “körü körüne“ gibi belli dilbilgisi kurallarıyla değil, özel biçimlerle kurulmuş olan; “göz etmek (göz işareti etmek)” gibi eksiltili anlatım biçiminde olan; “eski püskü” gibi ikilemeler şeklinde olan ve “taş kesilmek“ gibi bir sözcüğün özel bir yardımcı eylemlikle (mastarla) kurulmasından oluşmuş olan deyimlerin de var olduğunu gördük.

Deyimler, üstü örtük ifadeler içermelerinden dolayı diğer söz oyunları ile sıkça karıştırılmaktadır. Bunların arasında ise atasözleri ve birleşik sözcükler ön plana çıkmaktadır. Bu konuya dikkat çekmek amacıyla “Deyimlerin Diğer Söz Gruplarıyla Arasındaki Benzerlikleri ve Farkları” adında bir başlık açtık.

Her iki söz çeşidinin de cümle hâlinde bulunması ve hoş giden bir anlatım taşıması nedeniyle atasözlerinin deyimlerle sıkça karıştırıldığını, şekil benzerliğinden ileri gelen bu karışıklığın, kavram ayrılığına dikkat edilirse ortadan kalkacağını

aktardık. “Bitli baklanın kör alıcısı olur, işleyen demir ışıldar, bugünkü işi yarına bırakma” cümlelerinin “atasözleri” olduğunu, çünkü her birinin bir genel kural içerdiğini, denenmiş olduğunu konu ile ilgili çalışmalar yapan araştırmacılardan yararlanarak ortaya koyduk. Oysa: “Atı alan Üsküdar’ı geçti; armut piş, ağzıma düş; bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?” sözlerinin deyim olduğunu, çünkü hiçbirinin genel kural olarak söylenmediğini ilettik.

Öte yandan deyimlerin; “vurdumduymaz, veryansın, örtbas, çıtkırıldım” gibi birleşik sözcüklerle, “ayak yapmak”, “caka satmak”, “cartayı çekmek” gibi argo ifadelerle, “Allah bağışlasın”, “ziftin pekini yesin” gibi dua ve beddualarla, “doğru dürüst”, “yalan yanlış”, “ileri geri” gibi ikilemelerle ve “karanlığı lanetlemektense, bir mum yakın” (Konfüçyüs) gibi veciz sözlerle ve tiyatroda kullanılmakta olan “perde” gibi terimlerle benzerlikler gösterdiğini ifade ettik.

Deyim kullanımının neden bu denli önemli olduğunu “Deyimlerin Günlük İletişimdeki İşlevi” başlığı altında gösterdik. Deyimlerin her şeyden önce ifadelere çekici bir anlam kattığını, dirilik, canlılık getirdiğini öne sürdükten sonra, çoğu zaman farkında dahi olmadan kullanılan deyimlerin en önemli faydasının, uzun ve karmaşık cümlelerle ifade edilebilecek düşünceleri birkaç kelimeyle anlatmaya yaraması olduğunu belirttik.

Aynı zamanda deyimlerin sözü zenginleştirdiklerini, ifadeleri daha kestirme yollardan kullanma imkânı verdiklerini, kültürü yansıttıkları için toplum tarafından kabul gördüklerini, sohbeti güzelleştirdiklerini, dili monotonluktan kurtardıklarını, yani sıradan dil kullanımını önlediklerini ileri sürdük.

Bunun yanı sıra deyimlerin, bir bireyin daha rahat iletişim kurmasına ve gruba/topluluğa/topluma uyum sağlamasına yardımcı olduğunu ve böyle bakıldığında deyim kullanımının, atasözlerinde de olduğu gibi, bireyin sosyalleşme sürecine katkıda bulunduğunu aktardık.

Deyim ve benzeri üstü örtük ifadelerin yazınsal eserlerde kullanım sıklığının eserin sanat değerini artırdığını, onu sanat katına yükselttiğini, çünkü yazınsal eserlerde yer alan deyimlerin, okuyucuyu kimi zaman büyülediğini, kimi zaman düşünmeye sevk

ettiğini, bütün bunlardan dolayı okuyucunun sıkılmamasını, ilgili bağlamdan kopmamasını ve metine bağlı kalmasını sağladığının altını çizdik.

Konuyu somutlaştırmak için, Hürriyet gazetesi yazarı Yılmaz Özdil'in içerisi neredeyse tamamen atasözü ve deyimlerden oluşan "Stockholm" başlıklı gazete makalesi ile IKEA adlı mobilya ve aksesuar mağazasının Ankara'da yer alan çeşitli reklam panolarında sergilediği ve deyimlerle ürünlere vurgu yaptığı reklam afişlerine yer vererek günlük dildeki deyim kullanımının önemine dikkat çekmek istedik.

Deyim kullanımının günlük iletişimde ne denli önemli olduğunu belirttikten sonra kuramsal bölümün son başlığı olan "Yabancı Dil Öğretiminde Deyim Kullanımının Önemi" konusunu masaya yatırdık. "Bu metni ancak Türkler anlar" başlıklı ve içeriği neredeyse tamamen deyimlerden oluşan bir hikâyeyi bire bir Almanca karşılığıyla verdik. Almancası tamamen anlamsız bir metin olan söz konusu hikâye ile deyim bilmemenin doğuracağı karmaşaya ve anlamsızlıklara vurgu yaptık ve konunun önemini belirtmeye çalıştık.

Bir yabancı dilin, ancak doğru zamanda doğru deyimlerin konuşmada kullanılması sonucunda yabancı olmaktan çıkacağını aktardıktan sonra, yabancı dil derslerinde deyim öğretiminin doğuracağı olumlu sonuçlardan birisinin de dili zenginleştirmenin yanın sıra ilgili dilin kültürel değerleri hakkında bilgi sahibi olmayı da sağlaması olduğunu altını çizdik.

Yabancı dil öğretiminde deyimlerin göz ardı edilmemesi, tersine önemsenmesi gereken unsurlar olduğunu, yabancı dil bilen kişinin gerek yazılı, gerekse sözlü iletişimde karşı karşıya kaldığı deyimleri anlama ve kavrama konusunda zorluk yaşaması durumunda ilgili bağlamdan uzaklaşacağını, yazılı iletişimde sözlüğe bakma şansı bulan kişinin özellikle sözlü iletişimde duyduğu deyimleri anlamazsa karşısındaki insana tepki vermekte zorlanacağını, iletişim kopukluğu yaşayacağını ve kimi zaman da ilgili ifadeyi maksadını aşan şekilde yanlış anlayacağını, dolayısıyla haksız yere insanları itham edecek duruma düşebileceğini, bunun yanı sıra, kişinin kendisini yabancı dilde ifade ederken, ilgili dilin deyimlerini kullanmasının; ona özgüven vereceğini, karşısındaki insanı etkileyeceğini, dil eğitimi konusunda doğru yolda olduğu kanaatine sahip olacağını, dile ne kadar hâkim olduğunu göstereceğini, bunun da dil

eğitimi ile ilgili çalışma isteğini ve motivasyonunu arttıracaklarını belirterek yabancı dil eğitiminde deyim kullanımının önemini ortaya koyduk.

Fakat, buna rağmen yabancı dil eğitiminde göz ardı edilmemesi gereken deyim öğretimi konusunda da dikkat edilmesi gereken hususların olduğunu ifade ettik. Dillerin kelime hazinelerinde binlerce deyim yapılarının yer aldığını, bunların hepsini öğrenmenin mümkün olmadığını, İnsanların kendi ana dillerindeki deyimleri dahi tam olarak bilemezken, yabancı bir dildeki deyimlerin hepsini bilmelerini beklemenin, gerçekleşmesi neredeyse mümkün olmayan bir beklenti olacağını, bu nedenle günlük iletişimde bir kopukluk yaşamayacak kadar, gündelik hayatta sıklıkla kullanılmakta olan deyimlerin edinilmesi gerektiğini ve bu doğrultuda eğitim verilirken gelişigüzel değil, sistematik ve pragmatik bir yol takip edilmesi gerektiğinin önemine değindik.

Öğrenci için başlangıç seviyelerinde, metin içerisinde yer alan deyimleri anlamının motivasyon açısından son derece olumlu ve cesaret verici bir sonuç doğuracağını aktardık ve bu nedenle yabancı dil öğretiminin her seviyesinde, her aşamasında, sözcük dağarcığını geliştirme etkinliklerinin içerisine deyimlerle ilgili etkinlik ve aktivitelerin eklenmesinin son derece yararlı olacağını ifade ettikten sonra çalışmamızın ampirik bölümüne geçtik.

Ampirik bölümde, yabancı dil derslerinin vazgeçilmez unsuru olan ders kitaplarında deyimlerin ne ölçüde yer aldığını tespit etmeden önce, günlük iletişim esnasında kullanılmakta olan deyimleri ve deyim oranlarını belirlemeye çalıştık. Bu bağlamda, günlük dilin en çok kullanıldığı unsurların başında yazınsal eserlerin yanı sıra yazılı medya, yani gazete ve dergilerin geldiğini öne sürdük. İnsanların günlük veya haftalık olarak edininip, gündemi takip ettikleri söz konusu yayın organlarında gündelik dilin en yoğun kullanıldığı ifadelerle, bir başka deyişle deyimlere rastlandığını ileri sürdük. Bu bakış açısından yola çıkarak ampirik bölümde, her iki dilde yazılmış birer yazınsal eserden, ayrıca Almanya ve Türkiye’de en çok satan gazete ve dergilerden birer örnek ele alarak içerisindeki deyimleri tespit ettik ve böylelikle deyimlerin günlük iletişimdeki yerini belirlemeye çalıştık. Ardından günlük iletişimde en çok kullanılan deyimler olarak belirlediğimiz ilgili deyimlere Ankara, Gazi ve Hacettepe üniversitelerinin Almanca hazırlık sınıflarında ve Almanya’daki Johann Wolfgang

Goethe, Justus-Liebrig ve Freie üniversitelerinin Türkoloji bölümlerinde okutulmakta olan ders kitaplarında ne ölçüde yer verildiğini tespit etmeye çalıştık.

İncelenen Türkçe kitap, gazete, dergi ve ders kitaplarında yer alan üstü örtük ifadelerin Türk Dil Kurumu “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” ile Ömer Asım Aksoy tarafından hazırlanan “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” içerisinde deyim olarak yer alıp almadıklarını belirleyip, deyim olanları, tanımları ve ilgili metinlerde yer alan cümlelerle birlikte alfabetik olarak sıraladık.

Almanca kitap, gazete, dergi ve ders kitaplarında yer alan üstü örtük ifadelerin ise “Duden-Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten” adlı sözlük ile bünyesinde 12.000’den fazla deyim bulunduran “Redensarten-Index” adlı internet sitesinde deyim olarak yer alıp almadıklarını belirleyip, deyim oranları, tanımları, Türkçe anlamları ve ilgili metinlerde yer alan cümlelerle birlikte alfabetik olarak sıraladık.

İncelenen kitap, gazete, dergi ve ders kitaplarında yer alan deyim oranlarının belirlenmesi ve yapılan istatistiklerin daha doğru sonuçlar vermesi için ilgili yayınların sayfa sayılarını değil, cümle sayılarını temel alarak belirli bulgulara ulaştık.

Bu kapsamda, ilk olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okunması tavsiye edilen 100 temel eser arasında yer alan “Ömer Seyfettin Hikâyelerinden Seçmeler” adlı Türk klasiğini ele aldık. Türk edebiyatının önde gelen kalemlerinden Ömer Seyfettin’in Semih Yılmaz tarafından 184 sayfada derlenen kitaptaki hikâyeleri inceledik ve karşımıza çıkan deyimleri sıraladık.

Söz konusu kitabın analizi sonucu toplam 82 deyimle karşılaştık. Birbirinden farklı 82 deyimın yer aldığı kitapta kullanılmış olan deyimlere göz attığımızda ise özellikle organ adlarıyla ilgili birçok deyimın yanı sıra doğa ile ifadelerin yer aldığı deyimlerin de kullanıldığını saptadık. Kitapta yer alan deyimleri cümle sayısıyla karşılaştırmamız sonucunda “Ömer Seyfettin Hikâyelerinden Seçmeler” adlı yazınsal eserde % 1.68 oranında deyim kullanıldığını tespit ettik.

Yazınsal eser kapsamında ele aldığımız Almanca eser ise ünlü Alman çocuk edebiyatı yazarlarından Erich Kästner'in 1963 yılında kaleme aldığı "Der kleine Mann" adlı çocuk romanıdır. 2010 yılında Dresser yayınevi tarafından 29. baskısıyla okuyucuya sunulan 208 sayfalık kitabı incelememiz neticesinde toplam 72 deyim tespit ettik. Söz konusu kitapta yer alan deyimlere göz attığımızda organlarla ilgili deyimlerin yoğunluğunu, bunun yanı sıra soyut ifadelerin ve doğa ile ilgili kavramların da yer aldığı deyimlerin varlığını belirledik. "Der kleine Mann" adlı kitapta yer alan deyimleri cümle sayısı ile karşılaştırmamız sonucunda ise ilgili eserde % 1.80 oranında deyim kullanıldığını tespit ettik.

"Günlük İletişim Kapsamında İncelenen Günlük Gazeteler" başlığı altında ise önce Türk gazetelerini ele aldık. 10.01.2011-16.01.2011 tarihleri arasındaki gazete satış raporuna istinaden Türkiye'nin en çok satan ilk üç gazetesinden 866.974'lük satışla Zaman Gazetesi, 494.735'lik satışla Posta Gazetesi ve 444.846'lık satışla Hürriyet gazetesinin 15 Ocak 2011 tarihli nüshalarını analiz ettik ve adı geçen gazetelerde yer alan deyimleri belirledik.

İlk olarak 15 Ocak 2011 tarihli Zaman gazetesini, Zaman Cumartesi ve Zaman Ankara ekleriyle birlikte analiz ettik ve adı geçen gazetede toplam 128 deyimle karşılaştık. İlgili deyimlere göz attığımızda ise organlarla ilgili deyimlerin ön planda olduğunu, bunun yanı sıra doğa, soyut ifadeler, eşyalar ve kültürel değerler ile ilintili deyimlerin de varlığından söz ettik. Zaman gazetesinde yer alan deyimleri cümle sayısı ile karşılaştırmamız sonucunda ise % 3.90 oranında deyim kullanıldığını tespit ettik.

Zaman gazetesinin ardından, istatistiklere göre Türkiye'nin en çok satan ikinci gazetesini konumunda olan Posta gazetesini, Posta Cumartesi ve Posta Ankara ekleri ile birlikte inceledik. İnceleme sonucunda adı geçen gazetede toplam 88 deyim yer aldığını gördük. Bu gazetede organlarla ilgili deyimlerin ağırlığını, ayrıca eşya/nesne, soyut ifade ve doğa ile ilgili ifadeler içeren deyimlerin de varlığını saptadık. Gazetede yer alan deyimleri cümle sayısı ile karşılaştırmamız sonucunda ise % 2.92 oranında deyim kullanıldığını tespit ettik.

Türkiye'nin en çok satan üçüncü gazetesi olan Hürriyet'in, Hürriyet Cumartesi, Hürriyet Ankara ve Hürriyet Keyif ekleriyle birlikte ele alınması neticesinde ise toplam 121 deyim kullanıldığını ortaya çıkardık. Zaman ve Posta gazetelerinde olduğu gibi burada da organlarla ilgili deyimlerin yoğunluğu, bunun yanı sıra soyut kavramlar, doğa, eşya/nesne, gıda ve hayvanlarla ilgili ifadelerin de varlığı gözümüze çarptı. Hürriyet gazetesinde yer alan deyimleri cümle sayısı ile karşılaştırmamız sonucunda % 3.09 oranında deyim kullanıldığını tespit ettik.

İncelenen günlük gazeteler kapsamında Türkçe gazetelerin ardından Almanya'nın en çok satan ilk üç gazetesini mercek altına aldık. 2011 yılının ilk çeyreğine ait verilere göre "Süddeutsche Zeitung"un 436.997'lik satışla birinci, "Frankfurter Allgemeine" adlı gazetenin 362.460'lik satışla ikinci ve "Die Welt" gazetesinin 242.866'lık satışla üçüncü sırada yer aldığını tespit ettikten sonra her üç gazetenin 15 Ocak 2011 tarihli baskılarını inceledik.

Bu kapsamda ilk olarak "Süddeutsche Zeitung" adlı gazeteyi ele aldık. Adı geçen gazetenin 15 Ocak 2011 tarihli nüshasının "Süddeutsche Zeitung-Wochenende" ve "Süddeutsche Zeitung-Beruf und Karriere" ekleriyle birlikte ele alınması neticesinde toplam 87 deyimle karşılaştık. Söz konusu deyimlere göz attığımızda organlarla ilgili deyimlerin ağırlıklı olarak yer aldığını, ayrıca doğa ile ilgili deyimlerin de zaman zaman karşımıza çıktığını ifade ettik. "Süddeutsche Zeitung" adlı gazetede yer alan deyimleri cümle sayısı ile karşılaştırmamız sonucunda ise % 1.63 oranında deyim kullanıldığını tespit ettik.

Ardından en çok satan ikinci gazete konumunda olan "Frankfurter Allgemeine"nin 15 Ocak 2011 tarihli nüshasını, "Frankfurter Allgemeine-Bilder und Zeiten" ve "Frankfurter Allgemeine-Beruf und Chance" ekleriyle birlikte bu araştırmada analiz ettik. İnceleme sonucunda toplam 74 deyim yer aldığını belirledik. İlgili deyimlere göz attığımızda organlarla ilgili kavramların yer aldığı deyimlerin ön planda olduğunu gördük. Gazetede yer alan deyimleri cümle sayısı ile karşılaştırmamız sonucunda ise % 1.53 oranında deyim kullanıldığını tespit ettik.

Günlük gazeteler kapsamında masaya yatırdığımız son gazete olan “Die Welt”in en çok satan üçüncü gazete konumunda olduğunu belirttikten sonra söz konusu gazeteyi “Die Welt-Reise”, “Die Welt-Literarische Welt”, “Die Welt-Motor” ve “Die Welt-Immobilien” ekleri ile birlikte analiz ettik. Organ adlarının ağırlıkta olduğu 93 deyim tespit ettik. “Die Welt” gazetesinde yer alan birbirinden farklı 93 deyimi cümle sayısı ile karşılaştırmamız sonucunda ise % 1.60 oranında deyim kullanıldığını ortaya koyduk.

Gerek Türk, gerekse Alman gazetelerini bu şekilde analiz edip deyim oranlarını belirledikten sonra, “Günlük İletişim Kapsamında İncelenen Haftalık Dergiler” adında bir başlık açtık. Bu başlık altında yabancı dil öğrenen birisinin, en azından günlük iletişimde kullanıldığı oranda deyim bilmesi gerektiği görüşüne örnek olarak günlük iletişimin en önemli unsurlarından ve gündelik dilin en çok kullanıldığı yayınlardan biri olan dergilerde yer alan deyimleri irdeledik. Türk ve Alman medyasında haber-yorum kategorisi altında 2011 yılının Ocak ayında en çok satan ilk üç derginin incelenmesi sonucunda elde edilen deyimlerin analizini de yine bu başlık altında yaptık.

Bu bağlamda ilk olarak Türk dergileri üzerinde çalışmaya başladık. 23-29 Ocak 2011 dönemi haftalık yayın satış raporuna göre Aksiyon dergisinin 54.254, Yeni Aktüel dergisinin 8.577 ve Aydınlık dergisinin 4.823 adet satışla ilk üç sırada yer aldıklarını belirledik.

İlk olarak en çok satan Aksiyon dergisinin 10-16 Ocak 2011 tarihleri arasında yayınlanan 840. sayısındaki deyimleri araştırdık. 80 sayfalık dergide toplam 101 deyimle karşılaştık. Söz konusu deyimlere göz attığımızda, organ adlarıyla ilgili olanların yoğunluğunun yanı sıra, doğa ve soyut ifadelerle ilgili deyimlerin de kullanılmış olduğunu aktardık. Aksiyon dergisinde yer alan deyimleri cümle sayısı ile karşılaştırmamız sonucunda ise % 3.37 oranında deyim kullanıldığını belirledik.

Aksiyon dergisinin ardından haftalık haber-yorum kategorisi altında en çok satan ikinci dergi konumunda olan Yeni Aktüel dergisinde yer alan deyimleri araştırdık. 06-19 Ocak 2011 tarih aralığında yayınlanan derginin 234. sayısının analizi neticesinde toplam 124 deyim kullanıldığını saptadık. Burada da organ adlarını içeren deyimlerin ağırlıklı olarak yer aldığını, bunun yanı sıra soyut kavramlar, doğa, eşya/nesne, gelenek, hayvan ve dini öğelerle ilgili sözcükler içeren deyimlerin varlığını belirledik. Yeni

Aktüel dergisinde yer alan deyimleri cümle sayısı ile karşılaştırmamız sonucunda ise % 4.53 oranında deyim kullanıldığını tespit ettik.

Türkçe dergiler kapsamında incelediğimiz son dergi ise Aydınlık Dergisi olmuştur. İstatistiklere göre en çok satan üçüncü dergi unvanına sahip olan derginin incelenen 09 Ocak 2011 tarihli 1221. sayısı neticesinde toplam 83 deyimle karşılaştık. Organlarla ilgili deyimlerin yanı sıra, eşya/nesne, doğa ve soyut ifadelerin yer aldığı deyimlerin de karşımıza çıktığı dergideki deyim-cümle sayısı karşılaştırması sonucunda % 3.36 oranında bir deyim varlığından söz ettik.

Haftalık haber-yorum dergilerinin Almanya ayağında ise 2011 yılının ilk çeyreği verilerine göre “Der Spiegel”in 1.173.092, “Stern”in 1.063.500 ve “Focus” dergisinin 823.781 rakamlarıyla ilk üç sırada yer aldıklarını tespit ettik. Bu nedenle söz konusu dergilerin analizini yapıp, ilgili dergilerde yer alan deyimleri ve deyim oranlarını ortaya çıkardık.

İşe, en çok satan dergi olan “Der Spiegel”in 10 Ocak 2011 tarihinde yayınlanan 2. sayısı ile başladık. Söz konusu derginin incelenmesi neticesinde 189 deyim yer aldığına şahit olduk. Birbirinden farklı 189 deyim yer aldığı dergide kullanılmış olan deyimlere göz attığımızda ise, özellikle organ adlarıyla ilgili birçok deyim yanı sıra soyut kavramlar, dini ifadeler ve hayvan adları ile ilgili ifadelerin yer aldığı deyimlerin de kullanıldığını saptadık. Adı geçen dergide kullanılan dilin, incelediğimiz diğer bütün Almanca yayınlara göre daha üst düzeyde olduğunu, ortaya çıkan yüksek orandaki deyim kullanımından anladık. “Der Spiegel” adlı dergide yer alan deyimleri cümle sayısı ile karşılaştırmamız sonucunda ise ilgili yayında % 3.67 oranında deyim kullanıldığını tespit ettik.

Verilere göre Almanya’nın en çok satan ikinci dergisi unvanına sahip olan “Stern” dergisinin 13 Ocak 2011 tarihli sayısının analizi sonucunda ise toplam 43 deyim kullanıldığını belirledik. 134 sayfalık dergide organ adları ile ilgili olanlardan sonra doğa ile ilgili kavramlar içeren deyimlerin gözümüze çarptığını ifade ettik. “Stern” adlı dergide yer alan deyim oranını belirlemek amacıyla yapılan istatistik neticesinde % 1.30 oranında deyim kullanıldığını belirledik.

“Stern” dergisinin ardından 823.781 rakamıyla en çok satan üçüncü dergi konumunda olan “Focus” dergisi üzerinde çalışmaya başladık. Günlük iletişim kapsamında incelediğimiz bu son derginin 10 Ocak 2011 tarihli sayısında toplam 62 deyim yer aldığını belirledik. “Focus” dergisindeki deyimlere göz attığımızda organlarla ilgili deyimlerin yoğunlukta olduğunu, bunun yanı sıra doğa ile ilgili ve dini kavramlar içeren deyimlerin de var olduğunu gördük. Söz konusu dergide yer alan deyimleri cümle sayısı ile karşılaştırmamız sonucunda ise ilgili yayında % 1.63 oranında deyim kullanıldığını tespit ettik.

Günlük iletişim kapsamındaki deyimleri ve deyim oranlarını söz konusu yazınsal eser, gazete ve dergilerden belirledikten sonra, deyimlere yabancı dil olarak Türkçe ve Almanca kitaplarında ne ölçüde yer verildiğini aradık. “Deyimlerin Yabancı Dil Ders Kitaplarına Yansıması” adlı bölümde Türkçenin ve Almancanın yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmakta olan ders kitaplarını ele aldık ve söz konusu ders kitaplarında yer alan deyimleri ve deyim oranlarını tespit ettik. Kitap seçiminde, bir taraftan meslekleri Türkçe ile ilgili olacak olan Türkoloji, diğer taraftan meslekleri Almanca ile ilgili olacak olan Alman Dili Eğitimi, Alman Dili ve Edebiyatı, Almanca Mütercim-Tercümanlık bölümlerinin öğrencilerinin kullandıkları kitapların olmasına dikkat ettik. Örneklem olarak ise Almanya’daki üniversitelerin Türkoloji ve Türkiye’deki üniversitelerin Alman dili ile ilgili üçer bölümünü seçtik ve söz konusu bölümlerde ilgili dilin öğretilmesi amacıyla kullanılmakta olan ders kitaplarındaki deyim oranlarını tespit ettik.

Bu kapsamda, ilk olarak Johann Wolfgang Goethe Üniversitesinin (Frankfurt) Türkoloji kürsüsünde okutulmakta olan “Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene” adlı ders kitabını inceledik. Adı geçen 316 sayfalık ders kitabında toplam 50 deyim yer aldığını, kullanılan bu deyimlerde de organ adlarını içerenlerin yoğunlukta olduğunu tespit ettik. Günlük iletişim esnasında sıklıkla kullanılan ve çoğunun genellikle deyim olduğunun farkında dahi olunmayan; afiyet olsun, geçmiş olsun, güle güle, hoş bulduk, hoşça kal, hoş geldiniz, sağ ol, selam söylemek deyimlerinin de adı geçen kitapta yer aldığını gördük. “Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene” adlı ders kitabında yer alan deyimleri cümle sayısı ile karşılaştırmamız sonucunda ise % 0.68 oranında deyim kullanıldığını tespit ettik.

Türkçe ders kitapları kapsamında incelediğimiz diğer ders kitabı, Almanya'nın Giessen şehrindeki Justus-Liebrig Üniversitesinin Türkoloji kürsüsünde okutulmakta olan “Lehrbuch der türkischen Sprache” adını taşımaktadır. Yabancılar Türkçe öğretmeye yönelik hazırlanmış olan 289 sayfalık bu ders kitabında toplam 16 deyim yer aldığını belirledik. Söz konusu deyimlerin 7'sinin, çoğu zaman deyim olduğunun farkında dahi olmadan, günlük iletişim esnasında sıklıkla kullanılan; hoş geldiniz, hoş bulduk, hoşça kal, geçmiş olsun, sağ ol, afiyet olsun ve selam söylemek deyimlerinin olduğunu ifade ettik. Adı geçen ders kitabında yer alan deyimleri cümle sayısı ile karşılaştırmamız sonucunda ise, ilgili kitapta % 0.29 oranında deyim kullanıldığını tespit ettik.

Araştırmamız kapsamında yabancılar Türkçe öğretimi ile ilgili olarak incelediğimiz son ders kitabı ise Berlin Freie Üniversitesinin Türkoloji kürsüsünde okutulmakta olan “Güle güle” adlı ders kitabıdır. 192 sayfalık ders kitabında toplam 13 deyim kullanıldığını belirledikten sonra, adı geçen ders kitabında yer alan deyimlerin çoğunun, genellikle deyim olduğunun farkında dahi olmadan, günlük iletişim esnasında sıklıkla kullanılan deyimler olduğunu belirttik. Hoş geldiniz, hoş bulduk, hoşça kal, güle güle, geçmiş olsun, sağ ol, afiyet olsun ve selam söylemek deyimlerinde olduğu gibi 13 deyim 8'inin günlük konuşma kalıplarını içerdiğini saptadık. Bu ders kitabında yer alan deyimleri cümle sayısı ile karşılaştırmamız sonucunda ise % 0.47 oranında deyim kullanıldığını tespit ettik.

Ders kitaplarının Almanca ayağında ise Alman dili ile ilgili anabilim dalları olan Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Hacettepe üniversitesinin hazırlık sınıflarında okutulan ders kitaplarını ele aldık.

Bu bağlamda, ilk olarak Hacettepe ve Ankara üniversitesinin Alman Dili ile ilgili bölümlerinin hazırlık sınıflarında okutulmakta olan “Lagune” adlı kitap setinde yer alan deyimleri aradık. Üç cilt ve toplam 636 sayfadan oluşmakta olan kitaplarda toplam 17 deyimle karşılaştık. Organlarla ilgili deyimlerin yanı sıra, soyut ifadelerin yer aldığı deyimlerin de karşımıza çıktığı ders kitabı setindeki deyim-cümle sayısı karşılaştırması sonucunda % 0.23 oranında bir deyim varlığını belirledik.

Araştırmamız kapsamında incelediğimiz diğer Almanca ders kitabı ise, Gazi Üniversitesi Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı hazırlık sınıfında okutulmakta olan “Schritte International” adlı 6 ciltlik ders kitabı setidir. İlgili setin altı cilt ve toplam 478 sayfadan oluşmakta ders kitabı boyutunda toplam 32 deyim yer aldığını, bu deyimlerin çoğunun organ adları içeren deyimler olduğunu, bunun yanı sıra soyut ve dini içerikli ifadeleri içeren deyimlerin de varlığını belirledik. “Schritte International” adlı kitap setinde yer alan deyim oranını belirlemek amacıyla yapılan istatistik neticesinde % 0.51 oranında deyim kullanıldığını belirledik.

“Bulgular ve Yorum” bölümünde, incelediğimiz tüm bu kitap, gazete, dergi ve ders kitapları ile ilgili istatistikleri çıkararak, içerlerinde barındırdıkları deyim oranlarını, cümle deyim oranıyla tablolar halinde belirledik. Ayrıca günlük hayatta kullanılmakta olan deyimlerle ders kitaplarında kullanılmakta olan deyimlerin sıklığını saptadık, yayın organlarını sınıflandırdık ve ders kitaplarını kendi aralarında kıyasladık. Bu süreçte, günlük iletişim kapsamında incelenen yazılı araçların Türkçe boyutunda % 2.91, bunun yanı sıra Türkçenin öğretilmesine yönelik kullanılan ders kitaplarında ise % 0.48 oranında deyim kullanıldığını gördük. Bu oranlardan yola çıkarak Türkçe ders kitaplarında yaklaşık 6 kat daha az deyim kullanıldığı belirttik. Aynı şekilde Almanca kapsamında incelenen yayınlarda % 1.86 oranında deyim kullanıldığını, Almanca ders kitaplarında ise bu oranın % 0.37 düzeyinde olduğu saptadık. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere, günlük iletişim kapsamındaki Almanca yayınların, Almanca ders kitaplarına oranla 5 kat daha fazla olduğu ileri sürdük.

Tüm bu araştırmaların neticesinde hipotezimizde de belirttiğimiz gibi Türkçenin ve Almancanın yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılmakta olan ders kitaplarında günlük iletişimin vazgeçilmez bir parçası olan deyimlere yeterince yer verilmediğini tespit ettik. Mesleki hayatları bu diller ile ilgili olacak olan öğrencilerin dahi yeteri kadar deyim öğrenememesi, öğrenilen dili anlama konusundaki zorlukların yanı sıra, aktarım problemleri de meydana getirecektir. Örnek verecek olursak, Almanca öğretmeni olacak olan Alman Dili Eğitimi mezunları, lisans eğitimleri süresince yeteri kadar deyim öğrenemezlerse veya deyim öğretiminin önemini kavrayamazlarsa, öğretmenlik hayatları süresince konuyu önemsemeyecek ve kendi öğrencilerine de bu konuda bilgi verme ihtiyacı hissetmeyeceklerdir.

Oysa günlük iletişim kapsamında sıklıkla kullanılan deyimleri öğrenme imkânı bulamayan kişi, sosyal hayatta karşılaştığı birçok deyim anlayamayacağı için kastedilenin ötesinde anlamsız şeyleri kafasında kurgulayacaktır. Bu da iletişimde kopukluğa, kastedileni anlamamaya, kendini doğru ifade edememeye, hatta kimi zaman yanlış anlamalara ve olumsuz yargılar edinmeye sebebiyet verecektir. Bunun önüne geçmek için ise yabancı dil ders kitaplarında deyimlere ve deyim öğretimine mutlaka yer verilmesi gerektiğinin altını çiziyoruz.

9.2. Öneriler

Konuya bir katkı sağlaması açısından yabancı dil ders kitaplarında deyimlerin yeri ve işlevi konusundaki öneriler şu şekilde sıralanabilir:

— Öncelikle yabancı dil öğretiminde deyimler konusunda bilim adamları ve akademisyenler tarafından çeşitli araştırmalar yapılarak konunun öneminin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

— Yabancı dil ile ilgili bölümlerde okuyan öğrencilere yardımcı kitap olarak deyimler sözlüğü mutlaka önerilmelidir.

— Söz konusu eğitimi öğretmenler vereceği için, özellikle mezuniyetleriyle birlikte öğretmenlik hakkı elde edilen bölümlerde öğrenim gören öğretmen adaylarına deyim incelemeleri ve analizi ile ilgili bir dersin verilmesi, mümkün olmaması halinde en azından sözcük bilgisi ile ilgili derslerde konuya vakit ayrılması sağlanmalıdır.

— Ders kitaplarında hangi deyimlerin öğretilmesinin gerektiği, seçimlerinin nasıl yapılacağı, günlük iletişimde hangi deyimlerin sıklıkla yer aldığı belirlenip, öğrenci seviyelerinde göre (A1-A2-B1-B2-C1-C2) ilgili dil düzeyinde öğretmelidir.

— Deyimler ders kitaplarında gelişigüzel değil, belli bir plan dâhilinde verilmeli, basitten karmaşığa doğru ve eğitim yaşına uygun deyimlerin konu edildiği bir yol takip edilmelidir.

— Ders kitaplarıyla birlikte yer alan öğretmen kitaplarında deyim öğretiminin önemine vurgu yapılarak deyim öğretiminin göz ardı edilmemesi gerektiğinin altı çizilmelidir. Ünitelerdeki yer alan deyimlerin öğretimi konusunda öğretmenler sürekli yönlendirilmelidir.

— Ders kitaplarının arkasında deyimler bir liste halinde verilmelidir.

— Şahin (2009: 2022), temel söz varlığı deyince de akla ilk gelen unsurların, organ isimleri başta olmak üzere insanların temel ihtiyaçlarını karşılayan hareketleri, akrabalık ilişkilerini, sayıları ve bunlarla doğrudan ilgili olan diğer kavramları yansıtan kelimeler olduğunu, organ isimlerinin temel söz varlığı içinde önemli bir yer tuttuğunu, söz konusu isimlerin dillerin deyim oluşturma sürecinde çok sık kullanılmış olduğunu ve Türkçedeki deyimlere bakıldığında baş, göz, el, yüz, yürek gibi organ isimleriyle kurulmuş deyimlerin sayısının yüksek olduğunun görüldüğünü aktarmaktadır. Biz de araştırmamızda bu görüşe paralel olarak en çok organ adlarının kullanıldığı deyimlerin varlığını saptadık. Bu nedenle organlarla ilgili en sık kullanılan deyimler, ilgili ders kitaplarının organ öğretimi ile ilgili yerlerinde yer almalıdır. Bu, başlangıç seviyesinde tam olarak öğrenmeyi gerçekleştirmese de en azından farkındalık oluşturmaya yarayacaktır.

— Konunun önemini vurgulamak için, Barın'ın (2003: 313) organ adlarının yabancılara öğretilmesi konusundaki yaklaşımını burada belirtmek isteriz:

“Yabancılara Türkçenin öğretimi için son derece önem taşıyan temel söz varlığını belirlemede en önemli husus, kelimenin aslının Türkçe olup olmaması değil, sık kullanılması ve Türk insanının kelimeye yüklediği anlam zenginliğidir. Söz gelişi, temel söz varlığını belirlemek için yapılan çalışmalarda, organ adları sıkça kullanıldığı için ilk önce organ adlarının belirlenmesi gerektiğinden söz edilir. Oysa biz, daha geniş bir açıdan durumu değerlendirerek “göz” kelimesiyle organ adından hareketle Türk insanının kavram dünyasında yerini alan birçok anlamdan da söz edebiliriz:

“Bir göz evde oturuyorlar.”
 “Çekmecenin gözüne bak!”
 “Aferin! Gözüme girdin.”
 “Son günlerde gözümde düştü.”
 “Her işte hakkaniyet gözetmelisiniz.”
 “Bu çocuk, bizim ilk göz ağrımız.” vb.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere, kelimelerin tek anlamları olduğunu söyleyemeyiz. Özellikle deyimleşmiş hâlleri üzerinde durmak, eş ve yakın anlamlıları ile çağrıştırdığı kelimelerden de söz etmek gerekir.”

— Organ adlarının yanı sıra sayıların, şehirlerin, ülkelerin, hayvanların vb. öğretilmesinde konularla ilgili deyimler kullanılmalıdır. Ayrıca gramer konularında, okuma parçalarında, konuşma bölümlerinde günlük ifadeler olarak deyimlerden istifade edilmelidir.

— Her üniteye işlenen konulara uygun deyimler kullanılmalıdır. Örneğin, yemeklerin öğretildiği üniteye “karnı zil çalmak”, “canı çekmek” gibi deyimlere yer verilmelidir.

— İçerisinde deyimlerin yer aldığı metinleri ilgili ders kitaplarında kullanarak en azından günlük hayatta kullanılmakta olan birkaç deyim öğretimi sağlanmalıdır. Bu metinler gazete metinleri de olabilir:

“Wer **hat** bei Ihrer Urlaubsplanung **die** (Bade-)Hosen **an**? Meine Freundin und ich entscheiden eigentlich immer gemeinsam. Erst tragen wir alle Prospekte und Vorschläge zusammen. Dann wägen wir die Vor- und Nachteile ab und suchen uns den besten Urlaubsort aus. Dieses Jahr fahren wir an die Ostsee. (Berliner Morgenpost, 29.06.1999)” (Piirainen, 2007: 261)

— Kimi deyimler hikâyelere dayandığı için söz konusu hikâyelere yer verilerek deyim akılda kalıcılığı sağlanmalıdır. Barın (2008: 62), konu ile ilgili Nasrettin Hoca’nın “İpe Un Sermek” hikâyesini örnek göstermektedir:

“İpe Un Sermişler”

Bir gün, bir komşusu gelir Hoca’ya, çamaşır ipi ister: ‘İşim biter bitmez getiririm!’ diye de yemin üstüne yemin eder ama, bu kaçınıcı yemin! Hoca, vermemek için, bin dereden su getirir, olmaz; nihayet başka bahane bulamaz:

‘Bizimkiler ipe un serdi!’ der. Komşusu:

‘İşte kuyruklu, kulaklı bir yalan! Hiç ipe un serilir mi?’ deyince, gayrı Hoca baklayı ağzından çıkarır:

‘Vermeye gönlü olmayınca, öyle bir serilir ki...’ ” (Güney, 1995: 59).

Yukarıdaki fıkrada “bin dereden su getirmek”, “ipe un sermek” ve “baklayı ağzından çıkarmak” gibi kültürümüzde önemli bir yeri olan üç deyimın art arda kullanıldığını görmekteyiz. Görüldüğü gibi; yabancılara kavratılabilmek için uzun süre gerektiren deyimlerin birkaçını birden aynı anda düşündürebilmek ve öğretebilmek mümkün hâle geliyor.”

— Ders kitaplarında deyimlere dikkat çeken kimi fıkralara yer verilebilir:

Zwei Mädchen kommen spät von einer Party zurück. „Jetzt wird meine Mutter wieder **vor Wut kochen!**“, sagt die eine. Meint die andere: „Du hast es gut. Bei uns gibt es so spät abends nie mehr ein warmes Essen.“ (Piirainen, 2007: 256)

— Deyimlerin öğretiminde “gözyaşı dökmek”, “sesi kesilmek”, “tepeden tırnağa kadar” gibi gerçek anlamına yakın veya ilgili bağlamdan çıkarılabilecek durumda olanlardan ziyade “gözü kara olmak” veya “yoluna baş koymak” gibi tamamen anlam değişmesine uğramış olanlara öncelik vermek daha faydalı olacaktır. Almancada ise aynı şekilde “in Ordnung bringen” veya “auf die Welt kommen” gibi deyimlere nazaran “die Beine in unter den Arm nehmen”, “Hals-Beinbruch” gibi gerçek anlamlarının çok ötesinde olan deyimlerin öğretimine ağırlık verilmelidir.

— “Unters Messer legen” (bıçak altına yatmak) gibi hedef dilde de var olan, her iki dilde ortak kullanılan veya anlamca yakın olan deyimlerin seçilmesi öğretimi kolaylaştıracaktır. Bu aynı zamanda üzerinde düşünmek ve tahmin etmeyi de beraberinde getireceği için kalıcılığı sağlayacaktır. Fakat bunu yaparken aynı sözcüklerle kurulan ama birbirinden farklı anlamlar içeren deyimlere dikkat edilmelidir. Örneğin “burnu büyümek” deyimini birçok dilde yalan söylemek anlamında kullanılırken, Türkçede havaya girmek, şeklinde de kullanılmaktadır.

— Deyim öğreniminde tekrar çok önemlidir. Bu nedenle alıştırma kitaplarında tekrarlara önem verilmeli, günlük hayatta ne kadar deyim kullanıldığı konusu, araştırılmak üzere ödev olarak verilmeli ve en azından bu vesile ile deyim kullanımının ne kadar önemli olduğuna dikkat çekilmelidir. Öğrencilerin öğrendikleri deyimleri derste aktif olarak kullanmasının sağlanması pekiştirmeye yardımcı olacaktır.

— Doğru öğrenme ve karıştırmanın önüne geçmek için eş anlamlı kelimeler verilerek yanlış olanın üzerinin çizilmesi istenebilir. Baş vurmak/kafa vurmak örneğinde olduğu gibi.

— Ünite sonlarındaki, kitap sonlarındaki sınavlar ile yıl sonu sınavlarında öğrencilerin deyimlerden de sorumlu olacakları belirtilmelidir. Kompozisyon vb. yazılı sınavlarda, öğrencilerden, içerisinde belli miktarda deyim yer aldığı cümlelerin de kullanılması istenmelidir.

— Bu önerilerin yanı sıra deyim öğretimi konusunda araştırmalar yapan Beyer’in aşağıdaki etkinlik örneklerini, bir fikir vermesi açısından sunabiliriz:

1. Ergänzen Sie die passenden Körperteile, und erklären Sie oder schlagen Sie die Bedeutung nach!

Kopf – Mund – Augen – Ohren – Nase – Hals – Stirn

die steifhalten (Lösung: Ohren)

ganz sein (Lösung: Ohr)

die voll haben (Lösung: Nase)

2. Wenn Sie in der syntaktisch freien Wortgruppe die richtige Konstituente einsetzen, erhalten Sie einen Phraseologismus!

über die Schule plaudern <-> der Schule plaudern

(einem Fremden eine interne Angelegenheit mitteilen)

Lösung: aus der Schule plaudern

an die Luft gehen <-> die Luft gehen

(wütend werden; aufbrausen)

Lösung: in die Luft gehen

Kleine Unterschiede in der Form bewirken oft große Unterschiede in der Bedeutung. Ergänzen Sie aufgrund der angegebenen Bedeutung!

wütend sein - sehen pessimistisch sein - sehen

die Lösung aller Rätsel - Stein Ursache des Ärgers - Stein

(Lösung: rot sehen, schwarz sehen, Stein der Weisen, Stein des Anstoßes)

Vervollständigen Sie den Text! Verwenden Sie dabei die idiomatischen Wendungen!

an einem Haar hängen – kein gutes Haar an jemandem lassen – Haare auf den Zähnen haben - etwas an den Haaren herbeiziehen

- a) Wie hat dir der Vortrag gefallen? – Im Großen und Ganzen gut. Ich finde nur, einige Beispiele waren sehr
- b) Lass dich auf keinen Streit mit ihr ein! Sie hat
- c) Mir scheint, dass sich Steffi und Nicole jetzt besser verstehen. – Den Eindruck habe ich auch. Du weißt ja, wie abfällig sich Steffi einmal über Nicole geäußert hat. Damals hat sie
- d) Ein Glück, dass sofort ein Arzt zur Stelle war. Der Verunglückte hatte schon viel Blut verloren. Sein Leben nur noch

(Beyer, 2001: 34-36)

Vervollständigen Sie den Text! Verwenden Sie dabei die idiomatischen Wendungen!

zwei Fliegen mit einer Klappe schlagen – jemandem einen Floh ins Ohr setzen – im Gänsemarsch gehen – da kräht kein Hahn danach

- 1) Eben sagte unsere Tochter, sie möchte einmal Mannequin werden. –
So etwas liegt ihr doch überhaupt nicht. Wer hat ihr nur diesen?
- 2) War die gestrige Dienstreise sehr anstrengend? – Nicht sehr. Die Verhandlungen dauerten nur einige Stunden; da habe ich können und habe noch einen anderen Kunden aufgesucht.
- 3) Nehmen Sie es nicht so schwer, dass Ihr Sohn eine Klasse wiederholen muss. Später Die Hauptsache ist, er schafft den Abschluss.
- 4) Seht ihr nicht, dass der Weg immer schmaler wird! Hier können wir nur

Formen Sie die unterstrichenen Satzglieder um, und verwenden Sie dabei die idiomatischen Wendungen!

etwas an die große Glocke hängen – etwas ans Licht bringen – etwas an den Nagel hängen

- 1) Sandra hat mich sehr enttäuscht. Was ich ihr erzählt habe, war nur für sie allein bestimmt, aber jetzt wissen alle Bescheid. Sie hat das überall bekannt gemacht.

nicht an Herzdrücken sterben – am gleichen Strang ziehen – nahe am Wasser gebaut haben

- 2) Nach der Operation wird sich die Mutter längere Zeit schonen müssen. Wenn wir sie dann alle gemeinsam bei der Hausarbeit kräftig unterstützen, wird sie sich schnell wieder erholen.

Verwenden Sie anstelle der unterstrichenen Satzglieder idiomatische Wendungen, in denen das in Klammern stehende Wort vorkommt!

- 1) Als sie den Vorschlag hörten, waren sie begeistert. (Feuer)
- 2) Heute sind wir mit der Arbeit nicht vorangekommen. (Fleck)
- 3) Während des Marathonlaufes war der Sportler einige Male nahe dran, den Wettkampf aufzugeben. (Flinte)
- 4) Wenn sie eine Gesellschaft besucht, möchte sie immer gern im Mittelpunkt stehen. (Geige)
- 5) Wie kannst du nur das Geld so leichtsinnig ausgeben? (Fenster)

Sagen Sie es anders! Verwenden Sie keine idiomatischen Wendungen!

- 1) Gleich sieht unsere Enkelin zum ersten Mal das Meer; ich denke, sie wird Mund und Nase aufsperrn.
- 2) Du solltest endlich begreifen, dass es sich nicht gehört, anderen über den Mund zu fahren.
- 3) Sie hat sich nicht geändert; immer hat sie den großen Mund und weiß alles besser.
- 4) Lasst ihn ausreden, ihr habt nicht das Recht, ihm den Mund zu verbieten!

Welche Sätze sagen inhaltlich etwa das Gleiche aus?

1) Ich werde nicht an Herzdrücken sterben.	- Ich werde in Schwierigkeiten geraten.
2) Ich werde am Ball bleiben.	- Ich werde offen meine Meinung sagen.
3) Ich werde in Teufels Küche kommen.	- Ich werde die Sache weiter verfolgen

Wer die Wahl hat, hat die Qual.

Welche Wendungen passen in die Kontexte?

- (1) Ich brauche lange, bis ich einen Witz verstehe. Die anderen lachen schon immer, wenn
 - a) ich aus einer Mücke einen Elefanten mache
 - b) auch bei mir endlich der Groschen gefallen ist
 - c) mir ein Seifensieder aufgeht
- (2) Peter ist im Allgemeinen *die Ruhe in Person*. Aber wenn ihm mal, dann dauert es gewöhnlich sehr lange, bis er sich wieder beruhigt.
 - a) der Kragen platzt
 - b) die Nerven durchgehen
 - c) der Geduldsfaden reißt
- (2) Nun redet der Chef bereits über eine Stunde. Ringsum gähnen schon alle. Mir fallen auch gleich die Augen zu. Bis jetzt habe ich noch nichts Neues gehört; es ist alles
 - a) der Stein der Weisen
 - b) Schnee vom vergangenen Jahr
 - c) Kalter Kaffee

Ähnlich, aber nicht gleich!**Beantworten Sie folgende Fragen!**

Beispiel: Wenn jemand *große Augen macht*, dann staunt er oder ist verblüfft. Aber wenn ein junger Mann einem Mädchen *schöne Augen macht*? → Dann flirtert er mit ihr und ist vielleicht verliebt.

1. Wenn jemand *über den Berg ist*, dann hat er vielleicht die Krise einer Krankheit überstanden. Aber wenn jemand *über alle Berge ist*?
2. Hat einer viel zu bedenken und große Sorgen, dann *hat er den Kopf voll*. Was ist aber, wenn er *die Nase voll hat*?
3. Wer sich nicht unterkriegen lassen, den Mut nicht verlieren will, muss *die Ohren steifhalten*. Und was tut derjenige, dem man sagt, er solle *die Ohren spitzen*?

Welche Wendungen lassen sich zu (teil-)synonymen Paaren ordnen?

(1) einen in der Krone haben	(1) jmdn. hinters Licht führen (täuschen)
(2) jmdn. an der Nase herumführen	(2) die Arbeit nicht erfunden haben (faul)
(3) sein Mäntelchen nach dem Wind hängen	(3) Wasser ins Meer tragen (überflüssig)
(4) sich kein Bein ausreißen	(4) große Töne spucken (angeben)
(5) Tomaten auf den Augen haben	(5) bei jmdm. einen Stein im Brett haben
(6) jmdm. die Leviten lesen	(6) mit den Wölfen heulen (anpassen)
(7) Eulen nach Athen tragen	(7) zu tief ins Glas geguckt haben
(8) einen großen Rand haben	(8) jmdm. den Marsch blasen (Kritik)
(9) bei jmdm. gut angeschrieben sein	(9) Blut und Wasser schwitzen (Angst)
(10) in tausend Ängsten schweben	(10) den Wald vor lauter Bäumen nicht sehen (Nichtsehen)

Die folgenden Phraseolexeme benennen und bewerten menschliche Verhaltensweisen. Handelt es sich darum,

a) jemanden zu tadeln, zu kritisieren

b) offen und ehrlich zu sein, seine Meinung geradeheraus zu sagen?

- 1) mit etwas nicht hinter dem Berg halten
- 2) kein Blatt vor den Mund nehmen
- 3) jemandem aufs Dachsteigen
- 4) Farbe bekennen
- 5) aus seinem Herzen keine Mördergrube machen
- 6) das Herz auf der Zunge tragen
- 7) jemandem eins auf den Hut geben
- 8) mit offenen Karten spielen
- 9) jemandem den Kopf waschen
- 10) jemandem die Leviten lesen

In welcher Situation könnte das passiert sein?

Beispiel: Der Gast sprang wie von der Tarantel gestochen auf und lief weg.
→ Vielleicht erinnerte er sich daran, dass er zu Hause das
Badewasser nicht abgedreht hatte.

- a) Die Nachricht *schlug wie ein Blitz ein*.
- b) Der Student *strahlte wie ein Primelpott*.
- c) Wir *lebten* zwei Wochen *wie Gott in Frankreich*.
- d) Kein Wunder, er *säuft* ja auch *wie ein Loch*!
- e) Das Kind *schrie wie am Spieß*.
- f) Der Junge *stand wie ein begossener Pudel* vor seinen Eltern.

Setzen Sie die fehlenden Zahlen/Zahlwörter ein! Suchen Sie ähnliche Wendungen im Tschechischen und vergleichen Sie die syntaktische und semantische Struktur!

1) nicht bis zählen können	(nicht sehr intelligent sein)
2) den Schritt tun zu etwas	(den Anfang zu etwas machen)
3) das Rad am Wagen sein	(sich in einer Gruppe überflüssig fühlen)
4) jeden Pfennig umdrehen	(sehr sparsam sein)
5) ein Gesicht machen wie Tage Regenwetter	(trübsinnig, griesgrämig aussehen)
6) alle von sich strecken	(sich lang/hinlegen u. entspannen)

(Beyer, 2001: 40-49)

Beyer'in ilettiği bu alıştırma örneklerinden de anlaşılacağı üzere deyimlerle ilgili ifadeler, ders kitaplarında yer alan çeşitli konulara kolayca monte edilebilir ve bu sayede asıl konunun yanı sıra deyim öğretimi de gerçekleştirilebilir. Bunun uygulanabilirliğini yukarıdaki örneklerde yer alan organ adları, ilgeçler, renkler, sayılar, cümle tamamlamaları ile ilgili alıştırmalarda görmekteyiz.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, H. (1990). *Açıklamalı-Örnekli Türkçe Deyim Hazinesi*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Akar, Y. (1994). Deyimlerde Güçlü ve Etkin Anlatım. *Dil Dergisi*, 18, 32-36.

Akerson, F. E. (2000). *Dile Genel Bir Bakış*. İstanbul: Multilingual.

Aksan, D. (1987). *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basım Evi.

Aksan, D. (1996). *Türkçenin Sözcük Varlığı*. Ankara: Engin Yayıncılık.

Aksan, D. (2001). *Türkçenin Gücü*. Ankara: Bilgi Yayınları.

Aksan, D. (2002). *Anadilimizin Söz Denizinde*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Aksan, D. (2007). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aktaş, T. (2008). Yabancı Dil Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşım. *Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 61-66. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

Aksiyon. (2011). *Aksiyon-Haftalık Haber Dergisi*. 10 Ocak 2011 Tarihli Baskısı. 840. Sayı. İstanbul: Feza Gazetecilik A.Ş.

Aksoy, Ö. A. (1995). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.

Altaylı, S. (2010). Atasözü ve Deyimler Arasındaki Farklar. *Karadeniz Araştırmaları*, 25, 125-134.

Aufderstraße, H., Müller, J. and Storz, T. (2006). *Lagune 1. Kursbuch Deutsch als Fremdsprache*. Ismaning: Hueber Verlag.

Aufderstraße, H., Müller, J. and Storz, T. (2006). *Lagune 2. Kursbuch Deutsch als Fremdsprache*. Ismaning: Hueber Verlag.

Aufderstraße, H., Müller, J. and Storz, T. (2008). *Lagune 3. Kursbuch Deutsch als Fremdsprache*. Ismaning: Hueber Verlag.

Avrupa Konseyi. (2001). *Common European Framework Of Reference For Language, Learning, Teaching, Assesment*. Cambridge: Cambridge University Press.

Avrupa Konseyi. (2009). *Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni Öğrenme-Öğretme- Değerlendirme*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.

Aydınlık. (2011). *Aydınlık-Yerel Haftalık Haber Yorum Dergisi*. 09 Ocak 2011 Tarihli Baskısı. 1221. Sayı. İstanbul: Toros Yayıncılık Yapımcılık Matbaacılık.

Bahadınlı, Y. Z. (1992). *Türkçe Deyimler Sözlüğü ve Kaynakları*. İstanbul: Yuva Yayınları.

Banguoğlu, T. (2000). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Barın, E. (2003). Yabancılar Türkçenin Öğretiminde Temel Söz Varlığının Önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 13, 311-318.

Barın, E. (2008). Yabancılar Türkçenin Öğretiminde Nasrettin Hoca Fıkralarının Yeri. *Türk Yurdu Dergisi*, 13(28), 61-63.

Beyer, J. (2001). Phraseologismen im Fremdsprachenunterricht. – wirklich ein heißes Eisen? *Beiträge zur germanistischen Pädagogik*, 2, 25-50.

Burger, H. (1998). *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.

Bußmann, H. (1983). *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Stuttgart: Kröner.

CafeUni. (2011). *Türkisch-Deutsches Wörterbuch*. <http://www.cafeuni.de> 23 Ocak-31 Aralık 2011 tarihleri arasında erişilmiştir.

Çelik, Z. Ö. (1998). *Sözlü ve Yazılı Anlatım*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Çetinkaya, Y. (2008). *Yabancı Dil Öğretiminde Kültürel Öğelerin Etkisi ve Bu Öğelerin Yabancı Dil Kitaplarında Uygulanış Biçimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çevik, M. (2006). *Basın Dilinde Atasözleri ve Deyimler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çınar, B. (2008). Teşbih (Benzetme) Sanatına Dilbilimsel Bir Yaklaşım. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 129-142.

Çotuksöken, Y. (1988). *Deyimlerimiz*. İstanbul: Varlık Yayınları.

Dağpınar, A. (1998). *Tıpkı ve Benzer Türk-İngiliz İngiliz-Türk Atasözleri ve Deyimleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Daniels, K. (1985). Idiomatic Competenz in der Zielsprache Deutsch. *Wirkendes Wort*, 145-157.

Danielsson, E. (2006). *Der Bedeutung auf den Fersen. Studien zum muttersprachlichen Erwerb und zur Komplexität ausgewählter Phraseologismen im Deutschen*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uppsala University Department of Modern Languages, Uppsala, İsveç.

- Demircan, Ö. (2005). *Yabancı-Dil Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Demirel, Ö. (1987). *Yabancı Dil Öğretimi: İlke, Yöntem ve Teknikler*. Ankara: USEM Yayınları.
- Demirel, Ö. (2004). *Yabancı Dil Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Der Spiegel. (2011). *Der Spiegel-Dergisi*. 10 Ocak 2011 Tarihli Baskısı. 2. Sayı. Hamburg: Spiegel-Verlag Rudolf Augstein GmbH & Co. KG.
- Die Welt. (2011). *Die Welt-Gazetesi*. 15 Ocak 2011 Tarihli Baskısı. Berlin: Axel Springer AG.
- Dilaçar, A. (1968). *Dil, Diller ve Dilcilik*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilçin, C. (1983). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilman, H. (2009). Uluslararası İlişkilerde Eğretileme Kullanımı. *Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 9, 147-166.
- Doğru, A. (2008). *6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Deyimler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Drosdowki, G. and Stubenrecht, W. S. (1992). *Duden-Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten*. Mannheim: Dudenverlag.
- Elçin, Ş. (2001). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elibol, O. (2009). *Tarık Buğra'nın "Küçük Ağa" Romanında Geçen Deyimlerin Yapı ve Anlam Bakımından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Emir, S. (1974). *Örnekleriyle Açıklamalı Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Emir Yayınları.

Ergin, M. (2001). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayın Tanıtım.

Eyuboğlu, I. Z. (1998). *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*. İstanbul: Sosyal Yayınları.

Fleischer, W. (1997). *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Focus. (2011). *Focus-Dergisi*. 10 Ocak 2011 Tarihli Baskısı. 2. Sayı. Offenburg: Hubert Burda Media.

Földes, C. (1996). *Deutsche Phraseologie kontrastiv: Intra- und interlinguale Zugänge (Deutsch im Kontrast)*. Heidelberg: Julius Groos Verlag.

Frankfurter Allgemeine Zeitung. (2011). *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 15 Ocak 2011 Tarihli Baskısı. Frankfurt am Main: Fazit-Stiftung.

Friedrich, W. (1997). *Moderne deutsche Idiomatik, Alphabetisches Wörterbuch mit Definitionen und Beispielen*. München: Max Hueber Verlag.

Genç, A. (2004). Lern Mit Uns Adlı Almanca Öğretmen Kitaplarında Ülkebilgisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 91-102.

Gözler, F. (1972). *Taranarak Hazırlanan Türkçe Deyimler Türkçe ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitapevi.

Gündüzalp, S. (2010). *Deyimler ve Öyküleri-5*. İstanbul: Zafer Yayınları.

Gürbüz, U. (2005). Die Rolle der Phraseologismen bei der Erlernung einer Fremdsprache. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 311-318.

Hagmann, S. and Hartmann, D. (1998). Phraseologismen in der Werbung. *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung*, 33, 45-64.

Hasırcı, S. (2008). *Türkçenin Sözvarlığı Açısından Gazetelerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hatiboğlu, V. (1963). Kelime Grupları ve Kuralları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 203-244.

Hatiboğlu, V. (1972). *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hengirmen, M. (1998). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınları.

Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınları.

Herzog, J. (2009). „Wenn man vom Teufel spricht...“ *Der Fürst der Finsternis in deutschen und ungarischen Phraseologismen*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Universität Wien, Wien.

Hessky, R. (1987). *Phraseologie: Linguistische Grundfragen und kontrastives Modell deutsch-ungarisch*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Hessky, R. (1997). Feste Wendungen – ein heißes Eisen? Einige phraseodidaktische Überlegungen für den DaF-Unterricht. *Deutsch als Fremdsprache*, 139-143.

Higi, W. M. (1989). *Zur Übersetzung von Idiomen: eine Beschreibung und Klassifizierung deutscher Idiome und ihrer französischen Übersetzungen*. Bern: Peter Lang Verlag.

Hilpert, S., Niebisch, D., Hiemstra, P. S., Specht, F., Reimann, M., Tomaszewski, A., Kerner, M. and Weers, D. (2006). *Schritte 3 International*. Ismaning: Hueber Verlag.

Hilpert, S., Kerner, M., Niebisch, D., Specht, F., Weers, D., Reimann, M., Tomaszewski, A., Kienle, K. I. and Chambah, O. J. (2007). *Schritte 4 International*. Ismaning: Hueber Verlag.

Hilpert, S., Kalender, S., Kerner, M., Chambah, O. J., Schümann, A., Specht, F., Weers, D., Schramm, G. B., Kienle, K. I. and Reimann, M. (2007). *Schritte 5 International*. Ismaning: Hueber Verlag.

Hilpert, S., Robert, A., Schümann, A., Specht, F., Schramm, G. B., Kalender, S. and Kienle, K. I. (2008). *Schritte 6 International*. Ismaning: Hueber Verlag.

Hürriyet. (2011). *Hürriyet Gazetesi*. 15 Ocak 2011 Tarihli Baskısı. Ankara: Doğan Printing Center.

Ignatova E. (2008). Die Phraseologismen mit dem Tierkomponent als Darstellung des Menschen. *Acta Linguistica*, 2(2), 90-93.

İleri, E. (2007). *Lehrbuch der türkischen Sprache*. Hamburg: Helmut Buske Verlag.

Karaalioğlu, S. K. (1995). *Sözlü-Yazılı Kompozisyon Konuşmak ve Yazmak Sanatı*. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.

Karataş, T. (2004). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kästner, E. (2010). *Der kleine Mann*. Hamburg: Cecilie Dressler Verlag.

Kavas, Y. (2010). *Deyimlerin Hikâyesi Maymun Gözünü Açtı*. İstanbul: Zambak Yayınları.

Kazıcı, E. (2008). *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Derslerinde Deyim ve Atasözlerinin Öğretiminde Dramatizasyon Yönteminin Etkililik Düzeyi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Korcakova, M. (2009). *Phraseologismen in exklusiven Frauenzeitschriften*. Yayınlanmamış Lisans Tezi, Masarykova Univerzita Filozofická Fakulta, Brno, Çek Cumhuriyeti.

Korkmaz, Z. (2007). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu. (2008). *Ortaöğretim Kurumları 10, 11 ve 12. Sınıf İkinci Yabancı Dil Almanca Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu. (2011). *İlköğretim Kurumları 4-8. Sınıflar Almanca Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.

Nalcı, H. B. (2006). *Uşak İl Merkezindeki 8. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımda Deyimleri Kullanma Becerisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Niebisch, D., Hiemstra, P. S., Specht, F., Bovermann, M. and Reimann, M. (2006). *Schritte 1 International*. Ismaning: Hueber Verlag.

Niebisch, D., Hiemstra, P. S., Specht, F., Bovermann, M. and Reimann, M. (2006). *Schritte 2 International*. Ismaning: Hueber Verlag.

Özbay M. ve Melanlıoğlu D. (2009). Türkçe Eğitiminde Deyimlerin Öğretme Öğrenme Süreci Bakımından Değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 181, 8-20.

Özdemir, E. (2000). *Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Özdemir, A. E. (2006). Türkiye’de İngilizce Öğreniminin Yaygınlaşmasının Nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 28-35.

Özdil, Y. (2011). Stockholm. *Hürriyet Gazetesi*. 22 Haziran 2011.

Pala, İ. (2008). *İki Dirhem Bir Çekirdek*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Palm, C. (1995). *Phraseologie. Eine Einführung*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Par, A. H. (1989). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Serhat Kitap Yayın Dağıtım.

Pehlivan, F. (2007). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültürlerarası Etkileşim Odaklı Yaklaşım Uyarınca Metin Çalışmaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Pilz, K. D. (1981). *Phraseologie (Redensartenforschung)*. Stuttgart: Metzler.

Piirainen, E. (2007). Wortspiele in der Phraseologie des Deutschen. *Deutsch als Fremdsprache in Korea. Zeitschrift der Koreanischen Gesellschaft für DaF*, 20, 253-275.

Posta. (2011). *Posta Gazetesi*. 15 Ocak 2011 Tarihli Baskısı. Ankara: Doğan Printing Center.

Püsküllüoğlu, A. (2004). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınları.

Rasch, E. M. I. (1998). *Güle Güle-Türkisch für Anfänger*. Ismaning: Hueber Verlag.

Rasch, E. M. I. (2010). *Türkisch-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

Redensarten-Index. (2011). *Wörterbuch für Redensarten-Redewendungen-idiomatische Ausdrücke-feste Wortverbindungen*. <http://www.redensarten-index.de> 23 Ocak-31 Aralık 2011 tarihleri arasında erişilmiştir.

Röhrich, L. and Mieder, W. (1977). *Sprichwort*. Stuttgart: Metzler Verlag.

Sağır, M. (2002). *İlköğretim Okullarında Türkçe Dilbilgisi Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Sağlam M. Y. (2001). Atasözleri ve Deyimlerde İmgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(1), 45-51.

Saussure, F. de. (2001). *Genel Dilbilim Dersleri*. (Çev. Berke Vardar). İstanbul: Multilingual.

Seyfettin, Ö. (2010). *Ömer Seyfettin Hikâyelerinden Seçmeler*. Hazırlayan Semih Yılmaz. İstanbul: Zambak Yayınları.

Sinan, A. T. (2000). *Türkiye Türkçesindeki Deyimler Üzerine Bir Dil İncelemesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Soner, O. (2007). Türkiye’de Yabancı Dil Eğitiminin Dünü Bugünü. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(28), 397-404.

Stepankova, K. (2010). *Expressive und emotionale Stilmittel. Dargestellt an den Novellen von Gottfried Keller und Erich Kästner*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Masaryk Universität Philosophische Fakultät, Brno, Çek Cumhuriyeti.

Stern. (2011). *Stern-Dergisi*. 13 Ocak 2011 Tarihli Baskısı. 3. Sayı. Hamburg: Gruner+Jahr.

Stubenrecht, W. S. and Worsch, W. (2008). *Duden-Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten*. Mannheim: Dudenverlag.

Subaşı, L. (1988). *Dilbilimi Açısından Deyim Kavramı ve Türkiye Türkçesindeki Örneklerin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Süddeutsche Zeitung. (2011). *Süddeutsche Zeitung*. 15 Ocak 2011 Tarihli Baskısı. München: Süddeutscher Verlag.

Şahin, H. (2006). Terimlerin Genel Dile Yansımasına Dair Bazı Gözlemler. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(20), 123-129.

Şahin, H. (2009). Kaşgarlı'dan Günümüze Organ İsimleriyle Kurulmuş Deyimler. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/3; 2020-2036. Web: <http://www.turkishstudies.net/sayilar/sayi16/%C5%9Fahinhatice.pdf> adresinden 10 Temmuz 2011'de alınmıştır.

Topçu, N. (1999). Fransızca ve Türkçede Rakamlı Deyimlerin Karşılaştırmalı İncelemesi ve Fransızca Yabancı Dil Öğretiminde Kullanımları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 173-180.

Toklu, O. (2007). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Tokmak, A. N. (1999). Bazı Atasözleri, Deyimler ve Tekerlemelerin Kaynakları. *Prof. Dr. Nihad M. Çetin'e Armağan Kitabı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımı, 175-181.

Tor, G. (2007). Kazakçada Organ Adlarıyla Kurulan Deyimler. *Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*. Almatı: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı; Abay Milli Devlet Pedagoji Üniversitesi ve Çukurova Üniversitesi Ortak Yayını, 119-127.

Türk Dil Kurumu. (1992). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

Türk Dil Kurumu. (2011). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. <http://www.tdkterim.gov.tr/atasoz/> 23 Ocak-31 Aralık 2011 tarihleri arasında erişilmiştir.

Türkmen, S. (2009). Türkçedeki Örtmece Sözler. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 6(23), 131-140.

Urban, A. (2009). Zur ambiquen Verwendung von Phraseologismen anhand von Belegen aus der F.A.Z. *Orbis Linguarum*, 35, 419-427.

Urban, A. (2009). *Funktionen von Phraseologismen in Feuilletons der Frankfurter Allgemeinen Zeitung*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uniwersytet im Adama Mickiewicza Instytut Lingwistyki Stosowanej, Poznan, Polonya.

Üstüner, A. (1989). *Karahanlıca ve Eski Anadolu Metinlerinde Deyimler, Atasözleri ve Kısa Hikâyeler*. Yayınlanmamış Yüksel Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Vardar, B. (1982). *Dilbilimin Temel Kavramları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Vesinova, J. (2010). *Phraseologismen in der Zeitschrift JUMA*. Yayınlanmamış Lisans Tezi, Tomas Bata University Faculty of Humanities, Zlin, Çek Cumhuriyeti.

Wahrig, G. (1997). *Deutsches Wörterbuch*. Gütersloh: Bertelsmann Lexikon Verlag.

Yeni Aktüel. (2011). *Yeni Aktüel Dergisi*. 06 Ocak 2011 Tarihli Baskısı. 234. Sayı. İstanbul: Turkuvaaz Matbaacılık Yayıncılık A.Ş.

Yurtbaşı, M. (2000). *Türkische Redewendungen*. İstanbul: Bahar Verlag.

Zaman. (2011). *Zaman Gazetesi*. 15 Ocak 2011 Tarihli Baskısı. Ankara: Zaman Gazetesi Ankara Baskı Tesisleri.

Zülfıkar, H. (1991). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.